

ASOCIAȚIA JURNALIȘTILOR DIN SĂLAJ

Anuarul presei sălăjene

Publicație a Asociației Jurnaliștilor din Sălaj

————— 2025 —————

ASOCIAȚIA JURNALIȘTILOR DIN SĂLAJ
Anuarul Presei Sălăjene 2025

ISSN 2067 - 046X

Anuarul Presei Sălăjene - un proiect inițiat și realizat de Asociația Jurnaliștilor din Sălaj și coordonat de Daniel Săuca.

Anuarul Presei Sălăjene 2025 apare cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Sălaj.

Se distribuie gratuit.

Tehnoredactare: Major Lóránd

Tipar: Color Print - Zaláu

Tel.: 0260-661752 www.colorprint.ro

Anchetă „Caiete Silvane”, la 20 de ani de... „Caiete Silvane”

A întrebat Daniel Săuca.

Răspund: Nicolae Goja, Andrea H. Hedeș, Gheorghe Glo-deanu, Silvia Bodea Sălăjan, Ioan F. Pop, László László, Vasile Hatos, Mircea Popa, Artemiu Vanca, George Vulturescu, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Menuț Maximinian, Alexandru Jurcan, Anca Ioana Iacob-Gaidoș, Doina Ira-Tăutan, Voichița Lung, Doina Cociș, Alice Valeria Micu, Ileana Petrean-Păușan, Ion Pițoiu-Dragomir, Daniel Mureșan, Nicolae Coande, Olimpiu Nușfelean, Viorel Gh. Tăutan, Viorel Mureșan și Marcel Lucaciu.

În februarie 2025, revista „Caiete Silvane”, în noua ei serie, împlinește 20 de ani de apariție neîntreruptă. Vom organiza, firește, diverse evenimente, cu acest prilej, important pentru noi, inclusiv Zilele „Caiete Silvane” în martie 2025 (spre sfârșitul lunii, ca de obicei). Până atunci, suntem curioși și de opiniile Dvs. despre publicația noastră. Așadar, vă provocăm să răspundeți la câteva întrebări: Ce puteam să facem și nu am făcut? Ce lipsește revistei? Cum ar arăta „Caiete Silvane” ideală din perspectiva Dvs.? Cum ar trebui, merita să organizăm evenimentele dedicate împlinirii a 20 de ani de existență a publicației noastre?

Daniel SĂUCA

Revista județului Sălaj, sub lupă

Nicolae GOJA

Urmăresc „Caietele Silvane” de vreo 15 ani și le citesc ca un reporter de ziar cotidian ce sînt, nu ca un redactor de revistă literară, cum aș fi vrut să fiu. Însă tot presă este, cu aceeași „împotrivire” din partea cititorilor și colaboratorilor, împotrivire ce trebuie învinsă mereu. Asemănările dintre cele două mijloace de comunicare scrisă țin de căutarea continuă a adevărului social, respectiv literar-cultural. Informațiile publicate trebuie să fie relevante și imediat folositoare cititorilor, însă obiectivitatea este dificil de atins, de vreme ce adevărul se dovedește în timp. Chiar dacă periodicitatea editărilor diferă, timpul reprezintă principala piedică pe care o întîmpină presa. De la o vreme, să zicem 20 de ani, ne bazăm pe experiența acumulată. Nimic nu poate fi luat de bun sau de rău, totul se învață din mers, inclusiv bunul simț literar.

„Caiete Silvane” are norocul unei continuități, ceea ce o ferește de greșelile pe care alte reviste mai cu „moț” le fac, cum ar fi: implicarea partizană în politică, fără ca pe prima pagină să scrie: de dreapta, de stînga etc.

Revista Sălajului s-a bazat de la început pe forțele culturale locale, cultivîndu-le pe cele tinere, iar aria de interes și selecție a fost extinsă spre județele vecine, cum este Maramureșul, cu Cicîrlăul meu natal, unde mai funcționează Cenaclul „Vasile Lucaciu”.

Mă întorc la întrebările de interes pentru redactorul-șef Daniel Săuca. Multe puteați să faceți și nu ați făcut, însă nu e un reproș, întrucît există numeroase adevăruri postmoderne și istoria literară actuală se creează prin însumare, nu prin scădere. Puținul iese din mult și multul din puțin...

Ce lipsește?! Revistei îi lipsesc eșecurile, de vreme ce credem că înveți cel mai mult din eșecuri. Revista ideală ar arăta cum arată cea de acum, plus cîteva pagini de informații scurte, cu citate multe, despre ce se întîmplă în lumea literară din afară. Dar asta ar presupune cheltuieli în plus, ceea ce eu nu pot lua în calcul.

Cum să sărbătoriți?! „Caietele Silvane” la 20 de ani nu trebuie lăudate în nici un fel, avînd în vedere că revista ne-a obișnuit să fie modestă, cu simțul datoriei față de cititori.

Se vorbește că presa scrisă, inclusiv cea culturală, sînt în scădere de tiraj și ar putea să dispară. Nu se va întîmpla așa, avînd în vedere că textele scrise sînt cu mult mai precise, clare, demne de reținut, spun adevăruri mai relevante decît interviurile din presa audiovizuală. De ce? Tex-

tul scris este de regulă lăsat la „dospit”, prima ciornă este revăzută de autor, discutată apoi cu redactorul-șef, astfel că cititorul va primi un mesaj curat, concis, viguros, dens în înțelesuri. Redacțiile ziarelor și revistelor asigură și feedbackul, observațiile publice, pentru a evita apariția textelor dăunătoare, care pun răbdarea cititorilor la încercare. De regulă, aceste ajustări din mers cresc calitatea presei.

Cred în tradiție (fără să o preamăresc), în toleranță, în acea ordine rațională a lumii, care evită haosul. Cred în „Caiete Silvane”.

„Nu cred că lipsește ceva revistei”

Andrea H. HEDEȘ

Stimate domnule Daniel Săuca, stimată redacție, mulțumiri pentru invitația de a răspunde anchetei dumneavoastră. Totuși, este foarte greu de dat vreun răspuns. Și asta deoarece nu cred să fie ceva ce ați fi putut face și nu ați făcut. Nu cred că lipsește ceva revistei. Nu cred că revista s-ar putea apropia mai mult de ideal. Nu cred că aș putea da sugestii, indicații, idei pentru organizarea evenimentelor dedicate împlinirii a 20 de ani de existență a publicației dumneavoastră întrucât aveți o experiență îndelungată, solidă, încununată de succes în organizarea unor evenimente memorabile, o spun eu, o spun toți colegii care au participat sau care doar au auzit despre ele. Prin urmare, nu pot spune altceva decât La Mulți Ani, *Caiete Silvane*! La Mulți Ani, Daniel Săuca și întreaga redacție!

După douăzeci de ani...

Gheorghe GLODEANU

Numărându-mă printre cei care au stat mărturie la apariția și la frumoasa evoluție a revistei „Caiete Silvane”, îmi vine greu să accept cât de repede au trecut cei douăzeci de ani. În vara anului 2003, împreună cu un grup de prieteni, la Baia Mare, puneam bazele *Nordului Literar*. Colegii din Sălaj au fost alături de noi, colaborând la noua publicație și par-

ticipând de fiecare dată la colocviile organizate în Maramureș. Nu știu în ce măsură apariția revistei din Baia Mare a reușit să îi stimuleze să scoată propria lor publicație, care să reflecte valorile spirituale ale Sălajului. Mai ales că în județele limitrofe au apărut alte publicații, precum *Poesis* la Satu Mare și *Mișcarea literară* la Bistrița. Important este că acest proiect s-a materializat și a rezistat o perioadă lungă de timp. El s-a concretizat ca o necesitate de a reflecta valorile și bogatele tradiții culturale ale Sălajului. Meritul este acela al grupului, care în timp și-a dovedit valoarea și destoinicia. Daniel Săuca, Viorel Mureșan, Daniel Hoblea, Imelda Chința, Carmen Ardelean, Alice Valeria Micu, Marcel Lucaci, Viorel Tăutan, la care s-au adăugat apoi mulți alții, au alcătuit un nucleu care și-a pus puternic amprenta asupra publicației. An de an, revista a crescut, reușind să atragă colaboratori importanți de pe toate meleagurile patriei. A câștigat în personalitate și în valoare, apărând de la un moment dat – semn de recunoaștere deplină – sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Dacă destoinicia redactorilor a asigurat prestigiul și diversitatea, trebuie menționat neapărat și sprijinul material generos acordat de Consiliul Județean Sălaj, fără de care „Caietele Silvane” nu ar putea să apară. Odată cu maturizarea acestui remarcabil proiect cultural, pe lângă revistă a apărut și editura „Caiete Silvane”, care publică anual un număr impresionant de titluri, oferind autorilor din Sălaj posibilitatea să își exprime talentul și să își concretizeze proiectele. Efervescența culturală generată în jurul revistei „Caiete Silvane” nu a trecut neobservată. Zilele publicației au adunat an de an un număr important de scriitori, colocviile transformându-se în importante schimburi de idei. Mă simt onorat că, de-a lungul timpului, prestigioasa publicație din Sălaj a găzduit și câteva dintre scrierile mele.

Acum, la ceas aniversar, îi doresc revistei „Caiete Silvane” și tuturor colaboratorilor ei o viață cât mai lungă, plină de împliniri!

O opinie

Silvia BODEA SĂLĂJAN

Deși ancheta propusă de domnul director Daniel Săuca este o provocare, iar mie îmi plac provocările, de data aceasta eram hotărâtă să nu mă antrenez în discuție, pentru că nu găseam un răspuns potrivit unora dintre întrebări: „Ce puteam face și nu am făcut?” sau „Ce lipsește revistei?”

Poate că nu pot răspunde punctual, dar pot să am o opinie care este bine întemeiată.

„Caiete Silvane” este o revistă cu personalitate, o revistă pornită de la o ilustrare a vieții literare provinciale, dar care a evoluat calitativ, prin abordarea unei arii tematice vaste, prin inserarea în paginile ei a unor creații valoroase semnate de autori de notorietate în cultura românească.

În peisajul revuistic, în care ființează o diversitate de publicații online sau pe suport fizic, revista „Caiete Silvane” se distinge ca o publicație ce reunește atâtea talente locale sau naționale, încât depășește cu mult aria geografică locală și „spiritul provincial”, despre care vorbea în urmă cu mai bine de un secol și jumătate Kogălniceanu. Prin urmare, este o adevărată onoare să-ți regăsești numele în paginile acestei reviste, unde literatura de calitate, scrierile care readuc în actualitate istoria locului, promovarea tinerelor talente, alături de promovarea limbii naționale sunt elemente de „temelie”, pe care se clădește autenticul, spiritualitatea noastră.

Sigur că „stând pe margine” se poate găsi ușor „nod în papură”. Sunt unii confrăți care caută scăderi sau lipsuri inclusiv acolo unde nu există, dar aceasta nu scade cu nimic valoarea „lucrului bine făcut”, despre care vorbeau marii clasici.

Este de apreciat efortul domnului director Daniel Săuca și al colectivului antrenat în susținerea calitativă a revistei, în găsirea modalităților de finanțare, pentru că, până la urmă, aceasta este o mare problemă, știind că revistele depind de finanțatori.

Sunt binevenite întâlnirile cu cititorii, Festivalul „Primăvara Poeziei”, desaturile în școli, interviurile sau dialogurile la televiziunea locală, înregistrările poeziilor recitate de autori și prezente în mijloacele de transport în comun (o inițiativă, cred, unică în țară), toate acestea aducând în prim-plan spiritul creator, cultivând dragostea pentru frumos, pentru valorile ce caracterizează umanitatea.

O sugestie aș avea, deși cred că și aceasta presupune un efort financiar. Cred că s-ar putea găsi soluții pentru promovarea publicațiilor nu doar la unele chioșcuri, ci și în standul de cărți și reviste din incinta marilor magazine.

Sunt onorată că scrierile mele, numele meu, se află alături de nume cu rezonanță în literatura noastră, alături de scriitori care dovedesc talent și „meșteșug”, sau, după cum spunea Arghezi, „slova de foc și slova făurită”.

La mulți ani, „Caiete Silvane”! Să ai o viață îndelungată și rodnică, pentru că, până la urmă, ceea ce rămâne în urmă este „un nume adunat pe o carte” (sau în paginile unor reviste).

„O faptă definitorie pentru cultura sălăjeană”

Ioan F. POP

1. Ca întotdeauna, în termenii absoluți ai idealității, se putea face chiar și ceea ce părea imposibil. Dar, în termeni realiști, s-au făcut multe, în ceea ce privește revista „Caiete Silvane”, din ceea ce se putea face. Ea acoperă un spațiu în care s-a simțit acut lipsa unei reviste literare, una care a coagulat energiile scriitoricești locale, a animat viața spirituală cu un nou impuls. Un fapt benefic este acela că revista există, are în curînd o vîrstă respectabilă, apare cu o punctualitate de invidiat, acoperă cîteva tematici și subiecte de interes regional și general, diversifică registrul revuisticii noastre. Ea rămîne o faptă definitorie pentru cultura sălăjeană.

2. Pentru că nu există reviste perfecte, ci doar perfectibile – cultura, în sine, nu este decît un produs miraculos al imperfecțiunii umane –, este evident că și acesteia îi lipsește cîte ceva. Poate un număr mai mare de anchete literare pe teme actuale, poate cîteva interviuri cu scriitorii de valoare, poate cîteva colaborări din afara țării, poate acordarea unor premii anuale. Poate...

3. O revistă ideală, din perspectiva mea, rămîne mereu... ideală. Căci orice idealitate care coboară abrupt în concret pierde ceva din fascinația sa inițială. Pur și simplu nu știu cum ar arăta o revistă ideală, după cum nu știu dacă am găsi cititori ideali pentru aceasta. Căci registrul idealității are o configurație extrem de variabilă, greu de transpus în cadrele strîmte ale realității. Marile idealități, de orice natură ar fi, își amînă mereu concretețea. Ele conturează doar datele unui imaginar inepeuizabil. Iar literatura este tentația predilectă de sondare a imaginarului. Ceea ce știu sigur, e faptul că mi-ar plăcea să citesc o revistă provocatoare estetic și ideatic, cu o critică inclementă, cu o riguroasă selecție de poezie, cu eseistică de calitate, cu texte de filosofie, cu abordări teologice, cu dezbateri incitante și polemici cordiale, cu reflectarea, pe cît este posibil, a fenomenului literar actual. Una scrisă de cele mai avizate condeie care se manifestă pe tărîm literar și cultural, și care pot fi cooptate în această aventură.

4. Prezența constantă a revistei merită evidențiată în multiple forme (simpozioane, întîlniri ale redacției cu cititorii și cu elevii, lansarea numărului aniversar în prezența redactorilor și a colaboratorilor permanenți, punîndu-se accent, desigur, pe tradiționalele zile ale acesteia etc.). După cum, trebuie pusă cu obstinție în lumină, mai ales în aceste vremuri cînd fenomenul literar și cultural de valoare este repudiat și marginalizat cu o inconștiență suicidară, cînd diletantismul și impostura ne asaltează din toate părțile, cînd scriitorul a devenit un ilustru anonim al cărui nume este

pomenit, uneori, doar la deces. Ca atare, cei douăzeci de ani ai revistei dau seama de o faptă meritorie a celor care o înfăptuiesc, a celor care o susțin financiar, a celor care colaborează la realizarea ei, dar și a celor care o citește cu interes și solidaritate. Fiind unul dintre colaboratorii revistei, îi doresc, în continuare, inspirație și cititori destoinici.

„Poate lipsesc recenziile într-adevăr critice”

LÁSZLÓ László

1. Poate o promovare mai intensă a revistei prin județul nostru. Ca să ajungă revista la mai toți potențialii cititori. În privința cititorilor existenți (nu cunosc numărul lor și nici tirajul revistei), atragerea lor la activitățile și acțiunile organizate de revista noastră. (Deși știu că nu e cool să citești mult...)

Eventual, ar merita o încercare, ca în două-trei numere consecutive să se atașeze corpului revistei un scurt chestionar decupabil, adresat cititorilor.

2. Poate lipsește feedbackul dinspre cititori. (De exemplu, în varianta online a revistei, nu am văzut comentarii...) Și poate lipsesc recenziile într-adevăr critice. Mă refer la critica constructivă sau întemeiată, bazată pe argument și nu pe atacuri la persoane. Cam lipsesc dezbaterile, polemicile. (Nu cele politice sau ideologice, ci pe teme culturale, pe teme literare, care se încadrează în profilul revistei.)

Poate că atât revista noastră, cât și „producția literară” contemporană duce lipsă de autori de creații literare mai „ușoare”, distractive, dacă vreți. [Consider că publicarea de materiale/articole mai atractive, și din genurile satirice, umoristice, pamflete etc. nu ar scădea nivelul revistei. Și acest gen de creații și aceste specii literare se pot realiza fin (subtil) și inteligent, nu doar cinic sau vulgar. Exact așa cum parodiile au o bună trecere în revistă, cred că și celelalte tipuri de creații literare pot fi publicate.] Și tot la capitolul ce lipsește, un exemplu concret: nu rețin dacă în „Caiete Silvane” s-a scris ceva despre Premiul Nobel pentru literatură pe acest an...

3. Revista să fie cu imagini color. Numărul de pagini să fie dublu, și cu mai multă literatură contemporană europeană și universală. Operele mai lungi să fie publicate în mai multe numere consecutive.

4. În funcție de timp și de posibilități:

Organizarea de expoziții din exemplarele revistei, cu documente și fotodocumente din istoria celor două decenii. Publicarea pe site-ul CS a repertoriului scrierilor publicate în revistă. (Sau dacă bugetul ar permite, cu antologii tematice din acest repertoriu: Proză, Poezie, Critică, Istorie, Etnografie etc.)

„Atragerea tinerilor spre citit și scris este una din calitățile unei reviste de cultură”

Vasile HATOS

Aș vrea să luați interviuri tuturor membrilor Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj despre condiția umană și nu numai! Știu, sunt multe astfel de materiale cu membrii Asociației, dar cu timpul, ideile se schimbă, poate azi nu mai au ideile din trecut! Oamenii sunt schimbători. Dialogurile, comunicarea în sine, purifică spiritul, îl face mai receptiv la cunoașterea de sine și a vieții. Eu păstrez legătura cu un prieten din copilărie, dialogăm frecvent pe teme filosofice, teologice, științifice etc. Întâlnirile cu el sunt adevărate lecții de viață și chiar mă gândesc să fac o „Școală filosofică” la Gostila, unde să vină orice om care are nevoie de hrană spirituală! Poate va urma o carte, „Dialoguri la Gostila”. Maieutica este atât de necesară spiritului precum nevoia de apă! Prin ea deschizi orizonturi spre cunoașterea Adevărului. Maieutica sau arta moșitului frecventată de Socrate dă noi valențe spiritului. Scoate toate ascunzișurile din oameni, deschizându-le drumuri spre lumină. Numai adevărul din noi înșine ne luminează drumul spre fericire! Poate că lipsește o rubrică de filosofie, teologie și știință, unde să fie articole despre Platon, Aristotel, Pascal, Descartes, Seneca, Marc Aureliu, Toma de Aquino, Hegel, Kant, Heidegger etc. Știu că nu este o revistă de cultură filosofică, teologică sau științifică, dar fiecare scriitor sălăjean poate să dea o părțică din înțelepciunea sa. Confesiunea este saltul pe care îl faci în infinitul ființei, căutându-ți identitatea spirituală. Revista de cultură „Caiete Silvane” arată bine cu varii creații literare, articole despre tot ce se întâmplă în cultura românească și nu numai. În perspectivă s-ar putea îmbunătăți prin atragerea tinerilor spre cultură, dându-le posibilitatea de a scrie despre viziunile lor despre lume, viață, visuri etc. Ori atragerea tinerilor spre citit și scris este una din calitățile unei reviste de cultură. Când o revistă descoperă noi talente literare, publicându-le creațiile, nu poți decât să te bucuri! E dovada vie a asigurării viitorului unei culturi, care, astfel, nu se poate pierde în istorie.

Mesaj de salut pentru „Caiete Silvane”

Mircea POPA

O nouă revistă din Transilvania istorică intră în vizorul nostru, al tuturor clujenilor, ca una din revistele care reprezintă regiunea geografică învecinată, pășind cu pași mari spre o acreditare publică națională. Ea se află în fața unei etape de creație și înfăptuiri, capabilă să facă dovada competenței și diversității prin numerele apărute în cei 20 de ani de existență, pe care le-a oferit publicului spre lectură în ceasul de față. Organ cultural al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, al reprezentanței Zalău a Filialei Cluj a USR, revista „Caiete Silvane” răspunde cu demnitate și îndreptățire confruntării cu exigențele publicului contemporan, public căruia îi este dedicată, în aceeași măsură cu respectul pentru tradiție și pentru faptele înaintașilor. Calitatea textelor, a semnăturilor și faima colaboratorilor a crescut mereu în acești ani, făcând revista comparabilă cu alte multe alte reviste județene. A plecat la drum cu un format modest, dar pe parcurs ea și-a găsit cadența potrivită, aspectul general și grafic adecvat, dobândind o haină artistică agreabilă, oferind șansa unor profesori locali să se afirme și pe tărâm publicistic și literar și să devină nume familiare celor care se îndeletnicesc cu scrisul. O revistă își dobândește valoarea prin oficiul ei critic eficient și nuanțat, iar poetul Viorel Mureșan a dovedit în toți acești ani că e pregătit pentru o astfel de sarcină majoră. În jurul lui au crescut și s-au format câteva nume feminine, care capătă tot mai multă importanță în gestiunea revistei. Carmen Ardelean, Imelda Chința, Alice Valeria Micu și Mihaela Meravei alcătuiesc careul de ași, care întăresc sectorul publicistic al revistei, patronat atât de bine de rubrica de directivă, redactorul-șef Daniel Săuca. Vin la rând Marin Pop, cu subiecte istorice luate din viața trecutului sălăjean, flancat de Marcel Lucaciu, Ioan F. Pop, Alexandru Jurcan, Viorel Gh. Tăutan, Menuț Maximinian etc. etc., care aduc prospețime și diversitate. Așa cum se prezintă astăzi, revista „Caiete Silvane” și-a găsit locul potrivit între celelalte reviste județene, acordând atenția cuvenită fenomenului cultural local, care se extinde și asupra orășelelor învecinate, Șimleu Silvaniei sau Jibou, dar și a altor zone. Pe urmele „Țării Silvaniei” de odinioară, actuala formulă a „Caietelor Silvane” servește în cel mai înalt grad intereselor locale, promovând cu consecvență și un număr de condeieri maghiari, interesați de patrimoniul cultural comun. Îi dorim succes și trăinicie!

„Propun ca revista să atribuie, anual, diplome de scriitorul sălăjean al anului și cartea sălăjeană a anului”

Artemiu VANCA

Stimate domnule Săuca,

Profit de invitația din ultimul număr al revistei „Caiete Silvane” de a răspunde la ancheta lansată cu prilejul împlinirii a 20 de ani de apariție a ei, ca să vă spun câteva cuvinte despre revistă și să vă fac câteva propuneri.

Sunt abonat de mulți ani la „Caiete Silvane” și o citesc, lună de lună, cu interes și plăcere. Apreciez că aveți cronicari literari care se pot măsura cu cei mai buni ai altor reviste de același gen și colaboratori valoroși. Revista are o ținută grafică excelentă și un format care o face ușor de citit.

Propunerile mele sunt următoarele:

– Încercați să obțineți colaborarea și a unor scriitori valoroși din afara județului, cărora să le încredințați câte o rubrică cu caracter permanent. Vă recomand două nume: pe Olimpiu Nușfelean, un apropiat al revistei „Caiete Silvane”, care s-a remarcat pe plan național și e tot mai prezent la evenimente importante organizate de Uniunea Scriitorilor din România, și pe valorosul poet clujean Adrian Popescu, legat de Sălaj prin amintiri din tinerețe.

– Dumneavoastră, cu experiența de ziarist, cu talentul de a sintetiza subiectele, cu spirit critic foarte dezvoltat și ironia la purtător, ați putea susține în revistă o rubrică de comentarii ale unor evenimente curente, literare, culturale, politice și sportive. Eu gust astfel de articole, care apar în diverse alte reviste.

– Propun ca revista să atribuie, anual, diplome de scriitorul sălăjean al anului și cartea sălăjeană a anului.

„Caiete Silvane” la 20 de ani

George VULTURESCU

Scriitorii sălăjeni au avut puterea, iată, să preschimbe, într-un timp de 20 de ani, „în renume” titlul de bun-simț, de „caiete”, pe care l-au dat paginilor din Zalău. S-au mai preschimbato „Caietele botoșănene” în re-dutabila revistă de azi, „Hyperion”, realizată de Gellu Dorian și Nicolae Corlat; au dispărut „Caietele Eminescu” ale Academiei; au luat avânt, sub ochii noștri, în varii locuri: „Caietele Lucian Blaga” (Sebeș); „Caietele Cioran” (Sibiu). Mai apar, din când în când, „Caietele Echinox” (la Cluj), dar trebuie semnalate „Caietele Macedonski” (de la Craiova, realizate de Ion Munteanu), fiecare număr (din cele VI, impunătoare) trecând de peste 300 de pagini...

Așadar, am privit cu seriozitate, de la începuturi, întemeierea revistei de cultură „Caiete Silvane”: fie pentru câțiva poeți pe care îi întâlnisem, fie pentru că mă simt, prin originea numelui de familie, un... „sălăjean”/Silaghi... Amprenta de un „localism” nobiliar a creatorilor de aici se cerea reliefată prin chiar „timbrul” unor voci care au depășit, repede, peisajul cultural transilvănean (prin Clujul revistelor și al Universității de aici), afirmându-se, individual, în spațiul național. O veche pleiadă de cărturari (de la Simion Bărnuțiu, Gheorghe Pop de Băsești, Alexandru Sterca-Șuluțiu, Demetriu Coroianu, Petre Dulfu etc.), adevărați „părinți” ai Istoriei Țării Silvaniei, au însămânțat acest „limes” latin cu fertile exemple. Nu e de mirare că o galerie a istoriei, a studiilor de etnologie și folclor, a criticii literare este continuată de personalități precum Ion Cuceu, Dumitru Micu, Ion Taloș, Dumitru Pop. Paginile „Caietelor” de azi au, astfel, și o „misiune” a păstrării tradițiilor, a recuperării exemplarității acestor biografii și a operei lor. Ceea ce redactorii „Caietelor” și fac prin manifestările culturale de la Zalău – lansări de carte, „Zilele revistei Caiete Silvane”, conferințe cu invitați de marcă ai revistelor și Universităților din țară – adăugând la actul de re-memorare și pe cel de re-editare a operelor acestor înaintași. Programul Editurii „Caiete Silvane” este grăitor în acest sens.

Dar „focul viu” este întreținut de creatori de prestigiu (majoritatea onorând învățământul din Sălaj), deja bine cunoscuți prin cărțile lor: Viorel Mureșan, Daniel Săuca (manager al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și inițiator al unor programe cu participare națională și internațională), Imelda Chința, Marcel Lucaci, Alice Valeria Micu, Viorel Tăutan, Carmen Ardelean, Györfi-Deák György, Marin Pop...

La 20 de ani de activitate, mă gândesc cu bucurie la întâmplările culturale la care am fost aproape de ei, îmbogățindu-mă cu ideile și pro-

iectele pe care le-au susținut, cu prietenia lor, cu colaborarea la revista noastră „Poesis”, cu cărțile pe care ni le dăruim, unii altora. Mult succes în continuare – să sporească renumele Silvaniei!

Revista „Caiete Silvane” – două decenii de existență (în serie nouă)

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

În perioada 1998-2003, la nivelul județului Sălaj, ziariștii, jurnaliștii și alți oameni de cultură, mai ales din învățământ, erau colaboratori la mai multe publicații județene/locale și naționale. A fost oarecum și un fenomen concurențial, și nu numai la nivelul județului, ci în întreaga țară, deoarece au apărut destul de multe publicații noi, cele mai multe dispărând în timp.

S-au păstrat doar acelea care au avut nu numai o oarecare susținere financiară, dar mai ales spiritul colaborativ al unei așa-zise elite cu experiență în actul și arta scriiturii/scrierii.

După 2000, „Graiul Sălajului” mai că dispărea, ajungând prin 2003 la o „foaie...” în patru pagini, resuscitată cu greutate de câțiva colaboratori, mai ales din domeniul învățământului. E perioada în care, personal, mai bine de un an am publicat articole de informare (era perioada când ministrul Marga încerca să reformeze învățământul). Tot atunci și revistele pedagogice erau oarecum pe chituci (vezi „Școala Noastră”).

În perioada 1998-2005, publicam simultan la mai multe ziare și reviste județene și naționale (*Limbă și literatură română, Tribuna învățământului, Graiul Sălajului, Silvania, Caiete Silvane* etc.).

A fost momentul să renunț la unele dintre ele în calitate de colaborator, văzând că o mână de oameni se grupau în jurul unor publicații mai cu credit la public.

Același lucru l-am făcut și eu și mi-am orientat scrisul către revistele cu oarecare caracter și intenții vădite literar. Am publicat în revista „Sylvania” mai multe articole/studii, începând cu 2002, revistă coordonată de Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj, unde director era regretatul prof. dr. Gheorghe Chende-Roman, iar colectivul de redacție era format din prof. Iuliu Suciuc – redactor-șef, Marcel Lucaciuc, Viorel Mureșan – redactori-șefi adjuncți, Ileana Petrean-Păușan – secretar de redacție. Amintesc acest colectiv de redacție pentru că la pu-

țină vreme s-a făcut un transfer de „expertiză” către revista „Caiete Silvane”, care apărea sub patronajul altui organism cu atribuții cultural-artistice: Centrul Culturii Tradiționale Sălaj, unde director era Cristian Contraș.

Câțiva ani, cele două reviste au apărut în paralel sub denumirile cunoscute de „Silvania” și „Caiete Silvane”, după care „Silvania” și-a subțiat colaboratorii, poate și pentru că trebuia să integreze și alte domenii cu specific pentru Cultură, Culte și Patrimoniu, iar cei cu veleități literar-artistice s-au orientat către „Caiete Silvane”, unde redactor-șef era dl Cristian Contraș, care avea și atribuții la noul Centru..., iar pe dl Daniel Săuca îl găsim pe atunci în calitate de redactor al revistei „Caiete Silvane”.

Mi-am regăsit un articol: „*Lumea pe dos vs. cercul lumii*” (Sorin Crișan, „Cercul lumii” la D.R. Popescu), într-un număr denumit „Origini. Caiete Silvane”, anul V, nr. 1-2/2003, p. 196-197. Colectivul redacțional căuta o denumire mai simbolică pentru ceea ce dorea să pună în evidență în pagini, poate și pentru a da un suflu nou unei reviste care se dorea ceva mai aparte.

Lucrul acesta se întâmpla prin februarie 2005, când oamenii din jurul revistei restructurau direcții și tematici. Așa că revista „Caiete Silvane” îl avea ca director pe managerul Cristian Contraș, ca redactor-șef pe dl Daniel Săuca, iar ca redactori pe Ileana Petrean-Păușan („repatriată” de la „Silvania”) și Elena Musca.

Revista apărea acum în serie nouă, doar păstrând formatul (cu pagini A3), care nu peste mult timp a primit oglinda și imaginea pe care o are și astăzi, după 20 de ani.

Într-o perioadă de aproximativ doi ani (2005-2007), am publicat peste 10 articole/studii în „Caiete Silvane”, adesea acoperind și câte o pagină întreagă cu conținuturi legate de interpretarea stilistică a Folclorului copiilor și de copii (majoritatea venind în urma cercetărilor făcute pe teritoriul județului Sălaj).

Vezi Anexa alăturată/următoare:

„*Lumea pe dos*” vs. „*cercul lumii*” (Sorin Crișan, Cercul lumii la D.R. Popescu), în „Origini. Caiete Silvane”, anul V, nr. 1-2/ 2003, p. 196-197.

„*Jocul nebunilor*” – o panoramă a lumii pe dos”, în „Caiete Silvane”, serie nouă, nr. 8, din septembrie 2005, p. 2.

Aspecte ale discursului (Poezii în limba spargă de Nina Cassian), în „Caiete Silvane”, serie nouă, anul I, nr. 10, din noiembrie 2005, p. 11.

Cronotopie în folclorul specific copiilor, în „Caiete Silvane”, serie nouă, anul I, nr. 11-12, decembrie 2005 – ianuarie 2006, p. 8.

Autenticitatea folclorului literar al copilului, în „Caiete Silvane”, serie nouă, anul II, nr. 11-12 (23-24), decembrie 2006 – ianuarie 2007, p. 26.

Procedee stilistice recursive în folclorul copiilor, în „Caiete Silva-

ne”, serie nouă, anul III, nr. 2 (26), martie 2007, p. 25.

Reprezentativitatea figurilor de stil în folclorul copiilor, în „Caiete Silvane”, serie nouă, anul III, nr. 6 (30), iulie 2007, p. 10-11.

Raportul oral vs. scris în folclorul copiilor (1), în „Caiete Silvane”, serie nouă, anul III, nr. 10 (34), noiembrie 2007, p. 26-28.

Raportul oral vs. scris în folclorul copiilor (2), în „Caiete Silvane”, serie nouă, anul III, nr. 11 (35), decembrie 2007, p. 26-28.

După ce vreo doi ani revista „Caiete Silvane” a funcționat în formula cunoscută, i s-a mai adăugat un nou redactor, Marin Pop, cu competențe aparte în ceea ce privește patrimoniul istoric al Sălajului, iar ca secretar de redacție îl găsim pe regretatul Daniel Hoblea. Tot acum apăreau și alți colaboratori veniți de la cealaltă revistă, „Silvania”, sau din alte zone ale județului, unii din ei prezenți și astăzi nu numai în calitate de colaboratori, ci și cu responsabilități redacționale diverse.

Din august 2007, revista își schimbă formatul și ținuta estetică, adoptând o paginație A4, mult mai ușor de tipărit și de păstrat/arhivat.

Din octombrie 2010, dlui Daniel Săuca îi revine responsabilitatea directă a editării revistei „Caiete Silvane” în calitate de redactor-șef.

Din acest moment, trebuie să scoatem în evidență și un alt aspect al mișcărilor sociale și politice, faptul că în Sălaj nu s-au produs mutații absurde în instituțiile de cultură, cum s-a întâmplat în alte județe, fenomenul cultural-artistic a fost oarecum protejat, iar cei care erau la cârma unor asemenea instituții au putut în mare măsură să-și continue proiectele, reușind să țină o legătură strânsă cu colaboratorii, ba chiar să obțină noi și importante succese în această direcție.

Așa se face că dl Daniel Săuca și-a putut continua proiectele în această direcție, dând un suflu nou revistei „Caiete Silvane” în aceste două decenii de existență, dar și adăugându-i și alte posibilități de promovare a actului cultural și de creație: o editură cu denumire omonimă „Caiete Silvane”, cu scriitori din Țara Silvaniei și numai, dar și instituirea Reprezentanței Sălaj aUSR – Filiala Cluj și a Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj.

Revista „Caiete Silvane”, prin munca și strădania redactorului-șef, scriitorul Daniel Săuca, dar și prin talentul colaboratorilor, e astăzi în ipostaza de revistă ce apare lunar, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, cu colaboratori de valoare din Țara Silvaniei, dar și de pe tot cuprinsul țării. Nu dăm nume aici pentru că ar trebui să alcătuim un Indice de nume, însă cei interesați vor putea să vadă acest lucru urmărind site-ul revistei: **caietesilvane.ro** sau Anuarele revistei, și nu numai.

Personal, mi-am întrerupt colaborarea la „Caiete Silvane” pe o perioadă de aproximativ 10 ani, dar păstrând legătura pentru Malaxorul de știri (2008-2018), perioadă în care am fondat și am fost redactorul-șef al

revistei învățătorilor: „Gazeta învățătorilor”, până când, din motive de sănătate, am predat destinele revistei unui nou colectiv redacțional.

După ce starea mea de sănătate s-a mai ameliorat și am devenit pensionar, am reînceput colaborarea cu „Caiete Silvane” (din 2018, și în prezent), dar și cu Editura „Caiete Silvane”, devenind și membru al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, colaborând în paralel, sporadic, și la alte reviste: *Rotonda valahă*, *Steaua*, și mai recent la *Revista Neuma*.

Astăzi, revista „Caiete Silvane” care apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România (încă din februarie 2012) este coordonată de un colectiv redacțional stabil, apreciat și cunoscut, cu expertiză în acest domeniu, iar în juru-i foarte mulți colaboratori din țară și din străinătate, majoritatea fiind membri ai uniunilor de creație, membri ai Uniunii Scriitorilor din România (în ordine aleatorie): Viorel Mureșan, Daniel Săuca, Liviu Ioan Stoiciu, Carmen Ardelean, Marcel Lucaciu, Alexandru Jurcan, Menuț Maximinian, Silvia Bodea Sălăjan, Gheorghe Glodeanu, Alice Valeria Micu, Andrea H. Hedeș, Marta Petreu, Lucian Perța, Eduard Dorneanu, Radu Matei Todoran, Viorel Tăutan, Ovidiu Pecican, Ioan F. Pop, Icu Crăciun, Vasile Pușcaș, Mihaela Meravei, Irina Petraș, Traian Vedinaș, Adrian Lesenciuc și mulți alții care bat la porțile consacării în drumul spre Parnas.

Urez acestei reviste din Țara Silvaniei viață lungă, cu colaborări cât mai interesante și benefice pentru parcursul ei viitor, fie chiar și sub dictonul redactorului-șef al „Caietelor Silvane”, devenit deja truism: „Noi credem în cultură!”

Împreună până la centenar!

Menuț MAXIMINIAN

Este o onoare pentru mine să mă număr printre colaboratorii revistei „Caiete Silvane”, crescând odată cu publicația pe drumul literaturii. Iar la Editura „Caiete Silvane” au văzut lumina tiparului cărțile mele. Rar este această formulă fericită de revistă și editură împreună sub semnul aceleiași instituții. Vorbim aici de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, coordonat de scriitorul Daniel Săuca. Poate tocmai de aceea sunt subiectiv, face parte din parcursul meu cultural și nu aș schimba nimic în conceptul editorial, doar i-aș invita pe cititori să ne fie aproape și în următorii ani.

În cei 20 de ani, revista și-a asigurat o prezență importantă în peisajul publicistic românesc, și nu numai, prin formarea de către managerul Daniel Săuca a unei echipe profesioniste, datorită muncii de jurnalism cultural. Alături de scriitori cu experiență au intrat în colectivul redacțional condeieri tineri, care împreună au reușit să așeze „Caiete Silvane” în topul publicațiilor culturale, atât prin ediția print cât și online, printr-un click distanță ajungând la cititori. Revista se află sub egida Uniunii Scriitorilor din România, beneficiind și de sprijinul Consiliului Județean Sălaj, al Consiliului Local și al Primăriei Municipiului Zalău.

Felicitări, urări de bine și forță de muncă întregului colectiv redacțional. Celor care și-au pus condeiul în slujba culturii le doresc multă sănătate și să îmbine cu măiestrie arta informării culturale cu ținerea aproape a cititorilor. Am convingerea că jurnalismul cultural nu va fi niciodată perimat și că valorile intelectuale își vor găsi întotdeauna un loc de cinste în casele cititorilor. Avem nevoie de „Caiete Silvane” și de revistele care ne îmbogățesc spiritual în aceste vremuri tulburi. La mulți ani, cu sănătate! Să ne aniversăm împreună, an de an, până la centenar!

Caiete perseverente și empaticе

Alexandru JURCAN

De prin 2010 am intrat în teritoriul râvnit al „Caietelor Silvane”, găsind atâta înțelegere, apreciere și căldură, încât n-am mai ieșit din tărâmul binecuvântat. Nu e puțin lucru să trimiți un articol și într-o oră să îți se confirme primirea. Astfel este Daniel Săuca, echilibrat, serios, modest, empatic, talentat. Numai așa revista a putut străbate un drum lung, cu forma ei solidă la propriu și la figurat (revista poate intra ușor în bibliotecă, având stabilitate). Iată o revistă de ținută, cu articole de interes major, cu opinii pertinente, cu propuneri stringente, diverse, discrete, care a ajuns la un număr impresionant. Zicea un filozof că... valorile nu intră prin ușa din față, ci prin ușa din dos, apoi se impun gradat, fără ostentație.

E citită revista? Poate că mai mult decât altele. Știm cu toții situația tineretului atras de vizual, îndepărtat (temporar) de literatură. Asta nu înseamnă a ceda, a pune jos armele. Daniel Săuca organizează întâlniri anuale, lecturi incitante, invită scriitori, cu aceeași notă de discreție neviciată. Ce zicea Camus? „Numesc adevăr ceea ce continuă”. Și CAIETELE continuă cu o regularitate tonică. În paginile revistei vibrează lumea, sfidând

orice umbră de provincialism. Ca orice ființă, o revistă are originalitatea ei, unicitatea incontestabilă. Mereu îmi amintesc de Hemingway: „stropul de noutate pe care fiecare om îl culege pe lume e foarte costisitor și-i unica moștenire ce-o lasă după sine”. Cu siguranță, moștenirea propusă de Daniel Săuca e considerabilă și emoționantă.

„Caiete Silvane, un reper important în peisajul cultural al județului Sălaj”

Anca Ioana IACOB-GAI DOȘ

Caiete Silvane, un reper important în peisajul cultural al județului Sălaj, o emblemă a județului nostru, a primit în brațele ei prețioase și câteva poeme semnate de mine.

O mână de oameni, cu minți de aur și suflet deschis, ne dăruiesc în fiecare lună povești și editoriale ce fac cinste Sălajului.

În primăvara anului trecut, Editura *Caiete Silvane*, sub îndrumarea domnului Daniel Săuca, mi-a îndeplinit un vis, acela de a publica volumul de poezii, *O bluză din tercot*, care s-a bucurat să fie prezentat în cadrul Cenaclului literar „Silvania” sub oblăduirea domnului profesor Marcel Lucaciu, având sprijin și pentru lansare într-un cadru festiv susținut de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Am avut deosebita plăcere să particip la invitația domnului Daniel Săuca la emisiunea *Dialogurile Caiete Silvane*, unde emoția prezentării volumului meu de poezii nu o voi uita niciodată.

La ceas aniversar, aduc mulțumiri revistei „Caiete Silvane” pentru două decenii de dedicare, inspirație și contribuție remarcabilă la cultura și literatura românească.

Prin paginile sale, revista a reușit să aducă la lumină creații valoroase și să păstreze vie memoria identității noastre culturale.

Să aveți parte de inspirație și mulți ani de succes în slujba artei și culturii!

„Caiete Silvane” – 20 de ani

Doina IRA-TĂUTAN

Revista „Caiete Silvane”, una dintre cele mai cunoscute publicații culturale din Ardeal, împlinește în primul trimestru al anului 2025, douăzeci (20) de ani de activitate. Revista s-a „născut” în contextul transformărilor profunde, atât sociale, cât și culturale, pe care le traversa România începutului de Mileniu al treilea, p. Chr. Scopul inițial al revistei a fost, desigur, acela de a oferi un spațiu valorilor literare și culturale din zona Sălajului, dar, la scurt timp după apariție, ea a devenit un pilon al vieții literare și culturale nu doar din acest areal, având un impact semnificativ asupra întregii comunități literare din țară.

Prin stăruința câtorva reali promotori pasionați de cultură, revista a devenit o platformă importantă de promovare a tinerelor talente, dar și un loc de întâlnire pentru scriitori consacrați.

I-am cunoscut pe majoritatea realizatorilor revistei în ianuarie 2011, cu ocazia primei mele vizite în județul Sălaj, în calitate de viitoare soție a unuia dintre ei, scriitorul Viorel Tăutan. Acea primă vizită coincidea cu ziua în care era stabilită o întâlnire la Jibou a redactorilor care se angajaseră cu devoțiune și rigurozitate în apariția lunară a revistei. Atunci am aflat că Daniel Săuca, inițiatorul și sufletul acestei reviste, este redactor-șef încă de la apariția ei, în primăvara anului 2005. Domnia sa avea să facă din revistă ceea ce este ea astăzi, după 20 de ani de apariție neîntreruptă. O publicație de foarte bună calitate, cunoscută nu doar în toată țara, ci și în străinătate.

La mulți ani, „Caiete Silvane”! Este un moment de sărbătoare nu doar pentru revistă, ci și pentru toți cei care au găsit în paginile ei un spațiu al creației, al reflecției și al dialogului.

„Caiete Silvane” este mai mult decât o simplă publicație; este un loc în care cuvintele prind viață și sunt împărtășite în cadrul unei comunități pasionate de literatură. Fiecare număr a fost și rămâne o invitație la explorare, o certă oportunitate de a descoperi noi voci și perspective, dar și o platformă prin intermediul căreia eu-însămi am reușit să împărtășesc gânduri, sentimente și aspirații.

Într-o lume în continuă și accelerată schimbare, „Caiete Silvane” a reușit să reziste, să se mențină respectabilă, promovând valori autentice din rândul creatorilor de literatură beletristică și științifică. După 20 de ani de la înființare, revista continuă să inspire, să provoace și să aducă împreună oameni pasionați de cuvântul scris.

Pe lângă publicarea revistei, colectivul redacțional a organizat nu-

meroase evenimente culturale, întâlniri cu cititorii, lansări de carte și festivaluri literare. Aceste activități nu doar că au promovat revista, dar au contribuit la consolidarea comunității literare din România, și nu numai, în context cultural mai larg.

Felicitări echipei „Caiete Silvane” pentru dedicare, perseverență și viziune! Vă doresc cât mai multe ediții pline de inspirație și succes în continuare. La mulți ani!

„Caiete Silvane” – la aniversare – 20 de ani

Voichița LUNG

La contactul cu o revistă de cultură, cred că este îndreptățită curiozitatea cititorilor de a accesa informații privind denumirea, fondatorii și colectivul de redacție, menirea pe care o are. Multe lucruri interesante se pot expune și sintetiza în momente de bilanț, la ceas aniversar.

„Caiete Silvane” – 20 de ani de apariție. O revistă cu un nume care reflectă ceea ce dorește să fie și un indiciu pentru orizontul de așteptare al cititorilor. Pentru mine, ca om al școlii, „caietul” înseamnă spațiu de notare și stocare a informației, de exprimare a gândului. Pagina albă, umplută cu semne grafice și imagini, deschide calea spre cunoaștere, dar poate fi și suport al exprimării trăirilor. Adăugându-se numelui revistei termenul „Silvane” este evidentă intenția de a reflecta identitatea geografică, istorică și culturală, marcă a ținutului în care această publicație vede lumina tiparului. Dar revista nu e doar de interes local. Paginile sale trec de limite strict trasate, sunt deschise colaboratorilor, evenimentelor științifice și manifestărilor artistice, în context mult mai extins, adesea internațional.

Citesc număr de număr revista și constat cu mare satisfacție cum s-a transformat pe parcursul anilor, cât de mult a crescut din punctul de vedere al conținutului bogat, diversificat și al aspectului grafic. Port un sincer respect și admirație colectivului de redacție, colaboratorilor, editorilor, tuturor celor care contribuie cu efort și dăruire la apariția fiecărui număr al revistei.

Ce reprezintă pentru mine „Caiete Silvane”? În timpul carierei de profesoară de limba și literatura română am perceput revista ca pe o oază de cultură și, la un moment dat, ca pe o rampă de lansare pentru elevii talentați, dornici de afirmare în lumea presei. Aduc drept argument faptul că în perioada 2008-2014 s-a derulat un reușit Proiect de colaborare, co-

ordonat de domnul Daniel Săuca, redactor-șef al revistei, împreună cu un colectiv redacțional de la Colegiul Național „Silvania” Zalău. Astfel, an de an, cu ocazia Zilelor Școlii, a fost tipărit și lansat suplimentul revistei „Caiete Silvane”, denumit „CNS. Cuvinte. Nume. Speranțe”. În această publicație se regăsesc articole, creații originale, fotografiile și desene ce reflectă preocupările, realizările notabile, talentele unor elevi și profesori ai liceului.

În același timp, ca moment de referință din viața personală, menționez faptul că am avut marea șansă de a participa la Concursul de creație organizat de Editura și revista „Caiete Silvane”, parte din proiectul dedicat Zilelor revistei – ediția a X-a. Obținând Premiul de debut, am beneficiat de publicarea, în 2017, a plachetei de versuri „Jocul de-a anotimpurile”. Astfel, mi-am împlinit un vis mereu amânat, am trăit bucuria de a mă reîntoarce în zona creației, am regăsit spațiul primitiv al Cenaclului literar „Silvania”. Sunt recunoscătoare și în același timp mândră de posibilitatea ce mi s-a oferit, de a face parte dintr-un cerc de oameni care împărtășim aceleași valori și aspirații creative.

În „Caiete Silvane” am publicat, de-a lungul anilor, articole, recenzii, impresii de lectură adresate cititorilor revistei, pasionați de lumea cărților. Cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj a văzut lumina tiparului și am lansat de curând, în cadrul Cenaclului „Silvania”, volumul de versuri, „Timp din anotimp”. Sunt onorată de prezența în revistă a unui grupaj din poemele mele. Aduc mulțumiri pentru susținere și pentru semnalarea apariției cărții!

Revista „Caiete Silvane” este rodul implicării în viața cetății a unor oameni cu o aleasă menire, oglindește locuri și evenimente immortalizate în beneficiul posterității. În context aniversar, urez „La mulți ani” rodnici colectivului de redacție, inspirație celor care scriu și cititori devotați revistei noastre, mult timp de acum înainte!

La mulți ani, „Caiete Silvane”!

Doina COCIȘ

În aceste vremuri în care lumea este obsedată de informație rapidă, superficială, apariția lunară, de 20 de ani încoace, în peisajul cultural românesc, a revistei „Caiete Silvane”, este un test de rezistență trecut cu brio. De o înaltă ținută intelectuală, fără a cădea în elitism, revista „Caiete

te Silvane” ne aduce în actualitate valori culturale autentice, fiind un reper moral și intelectual de care avem nevoie.

Viață lungă, „Caiete Silvane”, și da, credem în Cultură, ca în ceva vindecător de toate relele lumii!

Viață lungă!

Alice Valeria MICU

Aniversările sunt, în aparență, motive de bucurie. Fie că meritul e al celui ce sărbătorește sau al unui membru al comunității, satisfacția acelui moment, succes muncit ori întâmplare, e asumată cu entuziasm. O victorie în sport e precum Crăciunul: își taie cu toții câte o felie de bucurie, uitând tocmai de sărbătorit. Succesul individual generează un tip de invidie, care chiar constructivă, tot invidie se cheamă. În schimb, o reușită a unui grup eterogen e celebrată cu sufletul deschis, cu perspectiva reiterării acelor momente care au arătat lumii partea frumoasă din oameni.

De această dată, sărbătorita e revista „Caiete Silvane” și cei 20 de ani de apariție neîntreruptă în versiunea actuală. E o victorie comună, a redactorilor și colaboratorilor deopotrivă. Îi doresc revistei care a dăruit un glas de hârtie cuvintelor noastre viață lungă!

Și eu am fost la „Caiete Silvane”

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

„Sunt salvată și de data asta” – mi-am zis ușurată și cu spiritul înviorat la începutul anului 2005. Dar, să mă explic. În toamna anului 2001 părăseam cu întrebări și tristețe ziarul județean „Sălajul Orizont”, publicație nouă în peisajul presei locale, la care scrisesem vreo 10 ani, după ce mă transferasem de la cotidianul „Graiul Sălajului” în care se transformase ziarul județean din perioada comunistă „Năzuința”, unde, în 1981, îmi făcusem debutul ca studentă practicantă și la care am fost repartizată după terminarea facultății. Cum presa scrisă, în special cea din provincie, era vital dependentă financiar de reclame ca să poată supraviețui (înainte de 1989

era dependentă ideologic, așadar, mă îndoiam că pot face presă liberă și să schimb lumea...). N-o să uit niciodată reacția șefilor mei la un articol bine documentat și scris (iertăți-mi... modestia), critic la adresa unei societăți comerciale. Nu a văzut lumina tiparului niciodată, pentru că în numărul anterior al ziarului era o reclamă... valoroasă, dată de respectiva unitate, reclamă ce urma să se repete în câteva numere de ziar. Cum geamantanul meu de iluzii că voi schimba lumea prin articolele mele se tot ușura, am decis să părăsesc lumea presei și să dau concurs pentru un post de consilier la direcția județeană de cultură – Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național (DJCCPCN) Sălaj. Și atunci, spiritul meu s-a înviorat, regretatul director al instituției, prof. Gheorghe Chende-Roman, asigurându-mă că voi rămâne în domeniu, având, printre altele, responsabilitatea culturii scrise, respectiv a Editurii Sylvania și reeditării revistei „Sylvania”, ediție nouă, pe care eu am botezat-o „Sylvania – Cultură*Culte*Patrimoniul”, autodecretându-mă secretar de redacție, știind din facultate că secretariatul de redacție este compartimentul cel mai important, laboratorul, statul major al unei publicații. Cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii și Cultelor, am editat, împreună cu valoroșii mei colaboratori – regretatul prof. Iuliu Suci (redactor-șef), prof. Viorel Mureșan, poet, prof. Marcel Lucaciu, scriitor, inspector școlar – 12 numere ale revistei (2002-2004), primite bine de cititorii din județ și din țară, care intrau în posesia revistei, inclusiv prin schimburi culturale. Pe când să trimit în tipografie nr. 13, un număr special, la care lucrasem luni bune, număr tematic despre bisericile de lemn din Sălaj, vine proasta veste că nu mai primim bani de la minister pentru tipărirea revistei. (Menționez că doar tipărirea costa bani, colaboratorii revistei activând onorific. Am scris un proiect pentru AFCN – Administrația Fondului Cultural Național –, pe care l-am câștigat, și în 2008 am transformat nr. 13 al revistei într-o carte, „Bisericile de lemn din Sălaj”, Editura Sylvania, Zalău, 2008).

„Bolnavă” de încetarea apariției revistei „Sylvania (...)”, nu am... zăcut aproape deloc, spre norocul meu. Iarăși am fost salvată! Mă sună scriitorul Daniel Săuca, să mă invite la întâlnirea de constituire a colectivului redacțional al revistei „Caiete Silvane”, finanțată de Consiliul Județean Sălaj. Am fost cooptată în calitate de redactor. Din 2005 și până în 2015, așadar 10 ani, jumătate din vârsta revistei pe care o aniversăm, am fost redactor, o perioadă destul de lungă de timp având, prin rotație cu ceilalți redactori, și responsabilitatea corecturii. La scurtă vreme după apariția revistei, Daniel Săuca ne-a sugerat să ne creăm o rubrică, toți cei care dorim. Eu am gândit o rubrică de tablete și microeseuri pe care am numit-o „Cercuri pe apă” și pe care am susținut-o până la... autosuspendarea mea din colectivul de redacție, în toamna anului 2015. Din 2009 eram

pensionară, mă mutasem definitiv la locuința mea de vară, la țară, la Treznea natală și îmi propusesem să dedic mai mult timp și efort proiectelor personale.

Îi sunt recunoscătoare revistei pentru... junghiurile intelectuale în care m-a menținut în preocuparea mea de a găsi idei și de a le valorifica, îndeosebi în rubrica „Cercuri pe apă”, dar și în cronicile, interviurile și articolele de opinie... dospite și semnate de mine.

Nu mică mi-a fost bucuria când am aflat că „un cititor nesătul de reviste”, cum se autodefiniște criticul și publicistul literar Constantin Stănescu, dedică rubrica domniei sale din prestigioasa revistă „Cultura” (înființată la București, sub conducerea prozatorului Augustin Buzura, ca un omagiu și o continuare peste multe decenii a revistei „Cultura”, înființată la Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu, în 1924). Așadar, „mâncătorul de reviste”, C. Stănescu, în rubrica sa de cronici ale revistelor de cultură din București și din țară, așează revista „Caiete Silvane” în rândul revistelor de cultură adevărată, în rândul revistelor de cultură valoroase. Opiniile domniei sale despre subiectele abordate, despre scriitură, mesaj etc. sunt favorabile. Cuvinte de apreciere am găsit și la adresa rubricii mele „Cercuri pe apă”, cronicarul onorând cu judecăți de valoare și microeseul „Trecutul ne calcă pe trenă”.

Cei zece ani în care am avut șansa și cinstea de a scrie și a face parte, în calitate de redactor, din colectivul de redacție al revistei de cultură „Caiete Silvane” au fost pentru mine, cu certitudine, bogăție spirituală și timp câștigat și sper că și zăbava cititorilor care s-au aplecat asupra articolelor de presă semnate de mine a fost cu folos...

Mulțumesc, „Caiete Silvane”, și viață lungă în peisajul, tot mai sărac, al culturii scrise românești!

Pentalog pentru „Caiete Silvane” – interviu aniversar –

Ion PIȚOIU-DRAGOMIR

Reporterul: Domnule Ion Pițoiu-Dragomir, în acest februarie 2025 aniversăm două decenii de existență fără sincope a revistei „Caiete Silvane” – serie nouă.

Pentru cititorii noștri sunt de interes referiri la „temperatura” fascinantului proiect ce avea să ducă la apariția primului „chip” al revistei,

iar dumneavoastră, se știe, ați făcut parte din grupul de inițiativă la timpul respectiv.

Ion Pițoiu-Dragomir: Parcă a fost ieri: primele minute erau ale întrebărilor „singure”. Tulburătoare. Nenumărate.

Sobrietatea marca totul: priviri, gânduri, gesturi, puține cuvinte.

Printre propunerile privind posibila conducere a revistei s-a aflat și numele meu, ceea ce, pentru mine, era o mulțumire „așezată”.

Eram profesor în activitate atunci și făceam parte din structurile sindicale și de nivel național, acționând adesea determinant pentru respectarea drepturilor sociale ale personalului din Învățământ.

Etapa nouă, din primii ani, a revistei a coincis cu o perioadă rodnică a creației mele literare, apoi am și devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Toate acestea m-au făcut să declin acele propuneri cu luciditate, modestie, cu reverență chiar.

Revista a „urcat” în timp – uneori i-am fost colaborator – și astăzi, tonică evidentă, „Caiete Silvane” nu reprezintă numai cultura sălăjeană, ci a devenit „placă turnantă” către spiritualitatea națională și nu numai.

Reiterez aici și provocările de la cele două începuturi ale revistei, când se mișcau „brownian”, într-o paradigmă sui generis, noțiuni și concepte precum „provincialism cultural”, „valori indubitabile”, „metropola”, „îndrăzneț proiect cultural sălăjean” etc.

Că s-a trecut bine peste „valorile” de atunci stau mărturie împlinirile revistei ce au răspuns fast orizontului de așteptare creat printre cititori.

Reporterul: Așa este, mai ales că paginile „Caietelor Silvane” sunt prețuite pentru valoarea lor, ca parte biunivocă a eșichierului cultural de astăzi și ca specială deschidere spre lume.

Ion Pițoiu-Dragomir: La conducerea revistei se află oameni remarcabili prin reușitele lor organizatorice, prin cultura lor, prin arta lor, slujirea Frumosului, în general, prin respectul pentru cititori și spectatori în acțiuni speciale – revista este un „fruct sincretic” – pentru creatorii de aici și din alte părți, pentru pământul sălăjean ce trebuie onorat continuu prin rezultatele noastre.

Veți găsi în paginile „Caietelor Silvane” că multe arte își au asigurat „domiciliul de recunoștință” pentru ceea ce este meritoriu dincolo de „proza” diurnă, de felurite „cețuri”...

Imaginați-vă ce figură geometrică realizează verticala trecut-prezent cu orizontala cultură sălăjeană – creații spirituale naționale și de pe alte meleaguri.

Preluarea spiritualității lucrătoare de la oamenii providențiali din Sălaj a confirmat „rădăcini” și vechi, și pilduitoare.

Reporterul: Din afirmațiile dumneavoastră transpare o specială prețuire pentru revista „Caiete Silvane” și pentru „ziditorii” ei.

Ați nuanțat, mai ales, unicitatea accederii la prestața ei de astăzi.

Ion Pițoiu-Dragomir: Voi continua să susțin această prestață cu referiri și la ontologia care a creat „portretul” de azi al revistei noastre.

Rog pe atenții cititori ai revistei să contureze din cercuri concenrice, trapeze, dreptunghiuri etc. o construcție originală sub „înaltul patronaj” al interacțiunii.

În punctul generic ar fi, sigur, „Caietele Silvane” și alte componente ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Se va include lumea cuvântului măiestru, scriitorii, începând a însera cenaclul literar cu peste șapte decenii de tradiție, asociația condeierilor, Reprezentanța Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor din România.

În structură vor apărea cele două case de cultură din municipiu, Cartea – Biblioteca Județeană „I.S. Bădescu” Sălaj, Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj, Rădăcinile – Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Arhivele Naționale ale României – Filiala Sălaj.

Vor spune „Prezent!” Școala, cuprinzând nivelul universitar, unitățile școlare de prestigiu care asigură „pepiniera” culturală a zonei și Inspectoratul Școlar Județean Sălaj.

Nu în ultimul rând se va auzi „vocea” administrației: Primăria Municipiului Zalău, Instituția Prefectului Județul Sălaj, Consiliul Județean Sălaj, care coordonează direct câteva dintre entitățile culturale amintite mai sus...

Dacă am fi întrebați, senin și constructiv: „Trebuia să apară în structura amintită – o variantă! – chiar toate entitățile de cultură sălăjene?”, răspundem, cu aceeași bunăvoință: „Cum ar părea un pom în-florit, dacă i s-ar înlătura crengi unde surâd culorile pline de miresme? De unde ne-ar mai saluta fructele strălucind îmbietor?”...

Au fost amintite entitățile culturale – și iar trimitem la ontologia ascensiunii „Caietelor Silvane” – întrucât ele sunt cuprinse, interactiv-instituțional, într-un ACORD DE COLABORARE eficient, cum s-a văzut de-a lungul vremurilor.

Dacă și în altă parte viază ceva asemănător, cu așa cuprindere, facem plecăciune și urăm deschis: „DRUM LUMINOS!”

Și mai inserăm o explicație pentru zborul solid al revistei noastre: un număr important de făurari sălăjeni de cultură, „ziditori” și ai revistei, se află, profesional, și nu numai, la două sau mai multe dintre entitățile de mai sus.

Nu întâmplător apare în însemnările noastre expresia „geometria cinetică a structurilor”.

Reporterul: Într-adevăr, avem puternice argumente pentru a susține că „portretul” revistei „Caiete Silvane” este cuceritor.

Ion Pițoiu-Dragomir: Numai că afirmațiile inserate mai sus duc preponderent spre „luminile rampei”, spre spectacular, spre ce este mai strălucitor, spre aplauze, de ce nu?, și acum, când revista își pune deja haina aniversară. Totul – firesc; totul – binemeritat.

Când cititorii au sub priviri „Caietele Silvane”, se gândesc și la dimensiunea „laboratorului” și la profesioniștii „tehnicii” din „spatele scenei”?

Proiectul despre care cuvântă însemnările de față ar fi devenit „fruct cultural” fără munca acestor oameni?

De la introducerea textelor pe un P.C., etapele tehnoredactării etc., până la „valsul” tipografic ce dă „trup” revistei, dar și compartimentele economico-financiar, transport, promovare etc. sunt oamenii speciali din această zonă.

Reporterul: Înseamnă că revista „Caiete Silvane” „a răsărit într-un sol fertil”, unde oameni implicați zidesc și se zidesc în produsul ce va fi aniversat, în curând, cu recunoscătoare bucurie.

Ion Pițoiu-Dragomir: Bineînțeles, iar cititorii vor înnobila mai departe acest produs prin lectură, abonamente etc.

Și vom urmări în continuare operele creatorilor, sălăjeni sau nu, dar toți prieteni ai revistei.

Aici sunt și nume de referință ale scrisului românesc, cu volume lansate și în străinătate, ce se află în biblioteci de acolo.

Creațiile lor – dar și ale artiștilor din alte domenii, cum afirmam aici – sunt elemente contingente cu valorile consacrate.

Și „La aniversară” – cum spunea Poetul – revista „Caiete Silvane” este un prestigios vector de cultură, iar noi ne facem datoria de onoare să-i rostim, din toată inima: „La mulți ani” și „Drum luminos!”

Reporterul: Procedăm la fel, și dumneavoastră vă mulțumim frumos!

La mulți ani, „Caiete Silvane”!

Daniel MUREȘAN

La antici, dintre cele nouă muze, Mnemosyne (Memoria) era cea mai importantă. Mnemosyne era cultura însăși, și, așa cum spunea Noica, ea te vindecă tocmai pentru că îți dă uitarea bună, uitarea eului individual și amintirea sinelui lărgit. Ca jurnalist, apreciez revista „Caiete Silvane” pentru harul, munca și inima sa. Pentru douăzeci de ani de verde pe câmpul unei societăți frământate, încrâncenată pentru confortul material.

În paginile revistei am găsit întotdeauna valoare literară și culturală. „Caiete Silvane” are o caracteristică destul de rar întâlnită – erudiția celui care o conduce, dar și pasiunea celor care scriu în ea. În paginile sale găsești un permanent exercițiu intelectual, prin poezie, proză, istorie sau cronică de expoziție. Revista a format și formează oameni, mai exact gustul lor estetic, spiritul critic, capacitatea de a aprecia o operă literară sau artistică. Cea mai mare bucurie a mea e să primesc o carte sau o revistă frumoasă. Lunar, „Caiete Silvane” îmi oferă o astfel de bucurie. La mulți ani, „Caiete Silvane”!

„La mulți ani, Silvania culturală!”

Nicolae COANDE

„Caiete Silvane” la 20 de ani de apariție sunt o frumoasă reușită literară și intelectuală în România tuturor decepțiilor, inclusiv culturale. Daniel Săuca a reușit să contureze profilul unei reviste a Sălajului istoric, reunind forțele literare și culturale ale Zalăului – și nu numai.

În frunte cu prestigiosul poet Viorel Mureșan, pe care îl prețuiesc foarte mult, Daniel Hoblea, Viorel Tăutan, Imelda Chința, Alice Valeria Micu, Györfi-Deák György, Olimpiu Nușfelean și alți scriitori de frunte ai Sălajului, Daniel Săuca a făcut operă. Revista, ca și zilele festive ale acesteia, se adresează publicului larg, iar acesta este un deziderat major al oricărui lider cultural care știe că scrisul și cărțile trebuie împărtășite. Daniel este și un ziarist activ și nu a uitat acest „amănunt”.

La Zalău am venit prima oară acum peste un deceniu, invitat de Flavius Lucăcel, un artist dedicat al zonei, chiar în perioada în care se serba „Primăvara Poeziei”. Am întâlnit acolo poeți maghiari, o inițiativă care

merită considerație: poeții români nu prea știu ce scriu ungrui – și invers. Acest tip de multiculturalitate este binefăcător pentru culturi, ele pot dialoga, nu doar polemiza.

Întâlnirile mele pe durata câtorva ediții ale Zilelor „Caiete Silvane” cu poeții Ioan Moldovan, Traian Ștef, George Vulturescu m-au bucurat de fiecare dată. Zalăul reunește oameni de valoare, iată meritul revistei „Caiete Silvane” și al lui Daniel Săuca, personal.

La mulți ani, Silvania culturală!

***Caietelor Silvane* – un proiect cultural cu bătaie lungă**

Olimpiu NUȘFELEAN

Întrebările formulate de dumneavoastră avînd ca obiect chipul Caietelor Silvane la oră de bilanț îmi îndreaptă privirile mai mult spre activitatea mea, ce și cum fac pentru a menține în actualitate *Mișcarea literară*, cum mă comport în relația acesteia cu scriitorii, cititorii, trăgînd cu ochiul și spre celelalte reviste de profil, deci și spre revista de la Zalău. Așa că nu pot da sfaturi cuiva cînd nu-mi pot da sfaturi nici mie și, de se întîmplă ceva, oricum nu sînt suficiente... Revista Dvs. și-a construit deja o tradiție, are un sumar bogat și o coerență publicistică bine rotunjită, dispune de o echipă redacțională de încredere, ilustrează foarte bine raportul dintre fenomenul cultural zonal și cel național, menține strădaniile de a face funcțională sita critică, extinde preocupările literare spre domenii culturale mai largi, specifice locului, și beneficiază de un anumit sprijin al decidenților (financiari) locali ce nu ar putea fi găsit oriunde. În controversile legate de tendințele, uneori impertinente, ale mediului online, sau cum să-i zic, de a acapara receptarea publică, revista beneficiază de două variante ale drumului spre cititor: forma print și forma electronică, cea din urmă poate și în căutare de noi modalități de prezentare, cît mai adecvate obișnuințelor de lectură. Sînt de bun augur fenomenului literar în desfășurare manifestări emantate dinspre revistă, cum ar fi *Zilele Caietelor Silvane*, dezbateri și lecturi publice, editări și lansări de carte, schimburi culturale și prezențe scriitoricești „locale” în diferite zone din țară sau din străinătate.

Toate acestea nu sînt puține în situația în care literatura și viața literară sînt agresate de „mișcărilor” secolului, care tinde, prin căi variate, să se golească de spiritualitate, să-și diminueze specificul cultural. Dacă, în perioada (imediat) postdecembristă s-a simțit un progres în deprovinciali-

zarea provinciei, a provinciei – cultural-literare –, în cultivarea inițiativei „locale” extinse, ceea ce a făcut posibilă și apariția *Caietelor Silvane*, proiect cultural cu bătaie lungă pus în operă de o mână de intelectuali sălăjeni, azi se pare că asistăm la o „reprovincializare”, în sens negativ, a geografiilor culturale, prin avântul veleitarismului, devitalizarea spiritului critic, subfinanțarea proiectelor literare de durată, slaba cultivare – la nivel instituțional – a interesului pentru lectură. Cei care nu vor să li se citească micimea sufletului fac tot ce pot – prin comportament ignorant – să taie cheful de citit în suflute al celor care mai au asemenea înclinații. Identificând astfel de caracteristici, parcă îți vine să recunoști că însuși Centrul se provincializează iremediabil.

Într-un asemenea context, rețin, de exemplu, lecturile publice girate de revistă în liceele din Zalău, realizate în colaborare cu profesori și bibliotecari/bibliotecare din aceste instituții, în ciuda faptului că se zice sau se crede că elevii nu sînt interesați de beletristică. O fi și așa, dar e „în sarcina” scriitorilor și profesorilor să găsească și să cultive, chiar cu un sentiment al sacrificiului, căi de acces la lectură al tinerilor. Pentru că în colectivele de studiu există elevi și studenți care sînt sensibili la cele frumoase și aceștia pot deveni, și ei, cavaleri ai frumosului. În același timp, rețin strădania echipei redacționale – și a unor colaboratori – de a menține un dialog fructuos cu confrăți din alte zone literare, de a întări sentimentul frățesc dintre scriitori. Sperînd într-o bună colaborare a revistei cu scriitori și cu *Mișcarea literară* din Bistrița, urez *Caietelor Silvane* ani mulți de navigare glorioasă pe oceanul vieții literare!

Da, sărbătorind, (ne) Aniversăm!

Viorel Gh. TĂUTAN

Așa este! **Două decenii** de existență remarcabilă a unei reviste de cultură din „provincia provinciei”! **Remarcabilă** prin echilibru etic, statornicie valorică și tact managerial.

Nu este prima oară când îmi devoalez satisfacția de-a mă număra printre primii cărora li se dezvăluia, în urmă cu peste douăzeci de ani, intenția grupului de inițiatori: declanșarea acțiunii de germinare a unei reviste reprezentative pentru aspirații la eternizare prin artă și știință (comentariul critic și/sau analitic), în primul rând din cuprinsul județului nostru.

Daniel Săuca, Cristian Contraș, Daniel Hoblea aveau să „înfrun-

te” succesele reale, însă instabile (din varii motive) ale altor publicații anterioare, reviste cu apariții temporale aleatorii: *Silvania*, *Școala Noastră*, sau periodicele statornice, așa cum stabiliseră editorialele-program din primul număr, *Limes* și *Origini* – *Caiete Silvane*.

Însă aceasta din urmă „parodiă” denominativ celebra revistă din nordul Moldovei, *Hyperion* – *Caiete botoșănene*, avându-i la timonă pe cunoscuții Gellu Dorian și Lucian Alexa. În plus, era și este în viață cunoscuta revistă a Fundației Naționale pentru Știință și Artă – *Caiete critice*, excelentă publicație de istorie, critică și teorie literară.

În ceea ce mă privește, după aproximativ doi ani de la încetarea apariției revistei *Limes*, din redacția căreia făceam parte, am răspuns entuziast propunerii staffului redacțional al deja cunoscutei reviste de cultură *Caiete Silvane* de a face parte din grupul de colaboratori permanenți. Între timp, grupul redacțional se completase cu poeta jurnalistă **Ileana Petrean-Păușan** și cercetătorii muzeografi dr. **Elena Musca** și dr. **Marin Pop**, iar de la început, tehnoredactor **Marius Soare**. Astfel încât, începând cu numărul 26/martie 2007, sunt identificat în caseta redacțională a revistei, iar odată cu nr. 72/ianuarie 2011, a fost remodelat colectivul redacțional prin cooptarea scriitorilor din Jibou – prof. **Viorel Mureșan** (poet echinoxist, eseist și cronicar literar), prof. **Györfi-Deák György** – bibliotecar la Biblioteca Orășenească (prozator, eseist, traducător), prof. **Viorel Tăutan** (poet, prozator, dramaturg, jurnalist, cronicar, eseist), prof. **Simone Györfi** (poetă, prozatoare, traducător) – în calitate de redactori-asociați, alăturându-se în acest fel „zălăuanilor”, prof. dr. **Imelda Chința** (critic literar, cronicar), prof. dr. **Carmen Ardelean** (eseist, critic literar, cronicar), prof. **Marcel Lucaciu** (poet, eseist, cronicar literar).

Din februarie 2012 (nr. 85), revista noastră apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, iar Viorel Mureșan devine redactor-șef adjunct.

Ceea ce marchează pozitiv viața unei opere memorabile este tenacitatea. Iar revista „Caiete Silvane” este rodul evident al unor constructori talentați, harnici, înzestrați și cu o astfel de trăsătură caracterială. Sunt fericit că pot să le fiu companion!

Urarea mea?

Mi-aș dori să prind aniversarea unui sfert de veac al revistei noastre și, dacă nu cer prea mult, 30 de ani de la apariția primelor numere, alături de actualii redactori și colaboratori, cărora le mărturisesc întreaga-mi stimă și iubire confraternă, în pace, sănătoși, liberi!

Viva(n)t, Cresca(n)t, Florea(n)t!

În fruntea periodicelor sălăjene

Viorel MUREȘAN

Sunt dependent de citirea presei ca un discipol scufundat zilnic într-o meditație zen. Viața mea scriitoricească fără acest exercițiu spiritual ar fi – după cum am găsit scris într-o povestire budistă niponă – „ca atunci când întorci arcul ceasului fără să potrivești ora. Merge perfect, dar nu arată ora”. Ca unul care am întârziat o întreagă iarnă în „Biblioteca Românească” a lui Zaharia Carcalechi, prima noastră revistă (1821), cu un profesor care numai blajin nu era, care am audiat apoi vreme de un semestru un curs de istoria presei literare, făcând și practică îndelungată într-o redacție, am o imagine cât de cât conturată despre o publicație cu profil cultural. Când a apărut, în urmă cu două decenii, după mai multe tatonări, inclusiv în privința titlului, mensualul astăzi aniversat, „Caiete Silvane”, tânăra echipă de redactori, compusă din câțiva intelectuali cu o cultură filosofico-literară asimilată și trecuți deja prin felurite experiențe „mass-media”, mi-a solicitat colaborarea. O clipă n-am ezitat să mă alătur lor, chiar dacă reprezentarea unei rubrici fixe, de angajamentul și responsabilitatea cronicii literare, s-a putut contura abia mai târziu. Aici s-au născut jumătate dintre paginile cărților mele de critică literară, căci jumătatea cealaltă e recolta de cronici, susținute, succesiv, la „Poesis”, la „Familia”, la „Steaua”. De altfel, pe tot parcursul celor două decenii, m-am împărțit între „Caiete Silvane” și câte o publicație cu vizibilitate națională, acordându-le importanță egală, tocmai pentru a imprima și revistei sălăjene un plus de strălucire, prin atragerea într-un circuit mai larg. Astăzi, pe unii dintre cei care dau viață acestei reviste, după ce și-au dobândit atribuțiile personalității creatoare, îi răsfoiesc cu tandrețe, citindu-le scrisul. Ieșind de douăsprezece ori pe an și înmulțind numărul acesta cu cel al anilor de apariție, ne crește pe raft o colecție impresionantă de 240 de obiecte culturale, cuprinzând, de la temeinice articole de istorie locală, la eșantioane de literatură națională și universală. Colecție pe care nimeni, nicio dată, n-o mai poate rupe din viața culturală a Sălajului. Cu o longevitate deja de invidiat și cu o evoluție constant ascendentă, revista aniversată se așază în fruntea periodicelor sălăjene. Amintindu-ne de un vers al lui Ion Minulescu, avem – iată – și în „Caiete Silvane” una dintre „gările cu firme albastre” ale literaturii române, în dreptul căreia oprește din când în când trenul suav al poeziei.

Răsfoind amintiri...

Marcel LUCACIU

Timpul se scurge, nemilos, în clepsidre, precum firele de nisip printre degete și-mi vine să exclam aidoma poetului latin Horatius: *Eheu, fugaces, labuntur anni!*... Pare neverosimilă această trecere și petrecere a anilor, pe drumuri prăfuite de visuri, de idealuri pe cât de tinere, pe atât de mărețe, sub semnul culturii și, mai ales, al literaturii.

Se împlinesc 20 de ani, de când revista „Caiete Silvane” străbate (e)terna tranziție și peisajul cotidian din ce în ce mai cenușiu.

Când scriu aceste rânduri, e „repaos duminical” și mi-am propus să caut, în mica mea bibliotecă, primul număr al publicației ce apărea în format mare, de ziar, într-o zi de 20 februarie 2005. Citesc frontispiciul azurii: *Revistă de cultură a Sălajului editată de Centrul Culturii Tradiționale, sub egida Consiliului Județean Sălaj*. Mai jos, e o fotografie de arhivă, înfățișând *Zalăul de altădată*. Iată și primul colectiv de redacție: Cristian Contraș – director, Daniel Săuca – redactor-șef, Daniel Hoblea – secretar de redacție, Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca – redactori, Marius Soare și Marius Blaj – tehnoredactori.

Încep să răsfoiesc cele peste 200 de numere ale „Caietelor Silvane”, deși am senzația că, mai degrabă, ele mă răsfoiesc pe mine. M-am numărat printre colaboratorii revistei și am devenit, relativ repede, unul dintre redactorii asociați. Poate, tocmai de aceea, în răstimpuri, mă vizitează nu doar bătrânețea, ci și amintirile. Îmi amintesc, de pildă, discuțiile de la sediul redacției despre ținuta revistei, despre sumarul ei, despre rubricile permanente, despre responsabilul de număr, despre corectură și despre multe, multe altele. Îmi amintesc, mai ales, de verva și de pasionalitatea regretatului Daniel Hoblea, de abnegația și devotamentul dus până la sacrificiu, atunci când erau în joc revista „Caiete Silvane”, Editura *Caiete Silvane* și Cenaclul literar *Silvania*. Cine spune că „nimeni nu e de înlocuit” nu știe nimic despre Om și despre umanitate, despre credință, nădejde și iubire...

Cred că sunt, cel puțin, câțiva ani importanți în viața revistei „Caiete Silvane”, ani care trebuie menționați, acum și aici: 2007, 2008, 2012. În luna mai a anului 2007, revista dobândește statutul de membră a Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER). Din inițiativa lui Daniel Săuca, în toamna aceluiași an, noua publicație culturală trece la formatul de tip carte, un format mult mai accesibil și mai atractiv pentru cititori. Primăvara anului 2008 aduce cu ea și prima ediție a *Zilelor revistei „Caiete Silvane”*, eveniment la care sunt invitați scriitorii sălăjeni

alături de colaboratori și redactori ai unor publicații literare din județele limitrofe. Nu în ultimul rând, anul 2012 răsplătește efortul stăruitor al echipei de redacție și, odată cu numărul 85 din luna februarie, revista apare *Sub egida Uniunii Scriitorilor din România*. Era o recunoaștere a faptului că publicația sălăjeană depășise caracterul local și regional, demonstrându-și totodată deschiderea spre național. Se întâmplase ceea ce își dorise, probabil, atât de mult, același iscusit manager cultural, Daniel Săuca: trecerea granița județului „o revistă de cultură deschisă spre toate artele vremii, deschidere echilibrată și printr-un dozaj fin între *local* și *național*”.

În acest sens, nu trebuie uitate desanturile literare din școlile sălăjene sau numeroasele conferințe și lecturi publice, care s-au desfășurat, de-a lungul vremii, fie la Sala „Porolissum” din Zalău, fie la Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău. Și astfel, au poposit în Țara Silvaniei o pleiadă de poeți/poete, prozatori, critici și istorici literari: Ana Blandiana, Nicolae Prelipceanu, Mircea Dinescu, Ion Pop, Marta Petreu, Mircea Petean, Alex Ștefănescu, Ioan Moldovan, Mircea Popa, Andrei Gazsi, Ion Bogdan Lefter, Radu Țuculescu ș.a.

Traversând sublime vremuri furajere, știu că orice act cultural are nevoie și de un mecenat statornic. Prin urmare, la ceas aniversar, se cuvine să mulțumim pentru sprijinul acordat Consiliului Județean Sălaj, Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău, precum și tuturor acelor care, într-un fel sau altul, au susținut și susțin cultura sălăjeană.

La mulți ani, dragi cititori!

La mulți ani, stimați colegi de redacție!

La mulți ani, „*Caiete Silvane*”!

„Credem în cultură. De 20 de ani!”

Caiete Silvane, nr. 239/decembrie 2024,
240/ianuarie 2025 și 241/februarie 2025

Ancheta „Caiete Silvane”: Ce-i lipsește Zalăului cultural?

A întrebat Daniel Săuca.

Răspund: Viorel Mureșan, László László și Viorel Gh. Tăutan.

O întrebare mai veche dar, destul de probabil, actuală. Aniversăm, sărbătorim, însă merită să ne și întrebăm ce nu merge bine, ce ne lipsește. La ancheta din acest număr răspund doar trei „combatanți”. Totuși, sunt destule „săgeți”. Poate răspundeți și voi, cu „săgeți” sau fără.

Daniel SĂUCA

„Cei care scriem trebuie să luăm aminte că nimic nu poate fi cu mai multă ușurință murdărit decât hârtia de scris”

Viorel MUREȘAN

Mie unuia, care am bătut ezitant la porțile unui ziar local, cu niscaiva înșăilări în versuri, acum aproape 60 de ani, în toamna lui 1968, mi se pare că aproape nimic nu-i mai lipsește azi Zalăului cultural. Județul are un Centru de Cultură și Artă care, măcar cu o vorbă bună și o privire aprobatoare, dacă nu poate cu mai mult, sprijină tot ce palpită spiritual, de la „biseriçuța din răzoare”, la stâna unde încă murmură fluierul, de la tinele condeie, la muzicianul pedant cu diplome și premii naționale și de la pagina tipărită între coperti de revistă sau de carte, până la conferința savantului care, cu groase lentile, a cules înțelepciunea secolelor. Sunt muzee și case memoriale în oraș și în județ, care zilnic se prefac în laboratoare unde înviază istoria locului. Și sunt statui, care au puteri magice și conțin forța virtuală a popoarelor pe care le reprezintă. Și, – ivită din toate aceste tresăriri culturale, ba poate și din altele încă – există revista „Caiete Silvane”, cu tradiția ei de două respectabile decade.

Ceea ce simt eu e că ceva-ceva ne lipsește nouă oamenilor care susținem cultural Zalăul. De bună seamă că observațiile mele nu se vor referi nici la muzeografi, și nici la dansatori, ale căror arii de exprimare nu-mi sunt familiare. Voi rămâne la spațiul literaturii unde, de-o viață, mă străduiesc să-mi aflu un rost. Cred că a pune la cale instituții și inițiatii-

ve noi, în condițiile date și într-un domeniu pe care, și așa, îl stăpânim cu greu, ar fi o inutilă exersare a păguboaselor „forme fără fond”. Mai bine să ne ocupăm, dar temeinic, de ceea ce avem.

Așadar, să ne întoarcem la scris. Într-un oraș fără teatre, fără filarmonici, dar cu o reprezentanță a Uniunii Scriitorilor, principala formă de cultură poate fi literatura. Atunci, cei care scriem trebuie să luăm aminte că nimic nu poate fi cu mai multă ușurință murdărit decât hârtia de scris. Principala noastră datorie este știința de a ne disciplina cuvintele. Cine deține o rubrică într-o revistă, acela se cheamă că e un scriitor. Or, de cum ajunge publicația în mâna cititorului, o lumină clară și crudă cade pe titularii de rubrici fixe. Se știe prea bine că autoritatea oricărei reviste o dau cronicarii literari. Mai poți, în acest caz, recenza o carte care n-a fost prea bine aleasă? Dar și scrisul în celelalte genuri e guvernat de o deontologie inclementă, care nu se împacă și n-ar îngădui, în ruptul capului, lipsa de stil și eventuala reluare iar și iar a unor nimicuri, în variante tot mai doloaște. Una singură, însă mare servitute, dintre cele avute azi de o revistă, îmi dă ghes s-o mai spun: grija pentru poezie. După năvala barbară de pe rețelele de așa-zisă socializare, în pagina tipărită ar trebui să strecurăm numai aurul liric. De s-ar putea, aș sugera chiar o anchetă cu tema „poezia proastă”, despre care, oricum, se vorbește așa de puțin...

„Lipsește în bună măsură respectul față de cultură”

LÁSZLÓ László

Ce-i lipsește Zalăului cultural? Întrebare dificilă, chiar complexă, dar necesară. Dacă vrem să facem „inventarul” a ceea ce lipsește, atunci lista poate fi destul de lungă. O să încep cu aspecte mai generale și, pe urmă, cele locale:

Nu cunosc dacă avem o politică culturală sau politici culturale. (Nu politizarea culturii, ci viziune, planuri și strategii culturale. Nu văd ce face ministerul de resort.)

După patru decenii la catedră, doar sporadic am văzut elementele unei educații culturale. (Dacă ducem elevii la muzeu, întâlniri, acțiuni culturale, ca să umplem sălile, nu folosește nimănui. Dacă se intră cu întârziere ori se iese, „că s-a sunat”, e nu doar nepoliticos sau deranjant, ci și contraproductiv. Dacă respectivii elevi nu sunt pregătiți/instruiți cu privire la modul în care trebuie să se comporte la diverse activități/expozi-

ții/întâlniri etc., ori unde să țină telefoanele, atunci, iarăși, nu facem educație culturală.)

Lipsește, în bună măsură, respectul față de cultură. (Se poate face legătura directă cu slăbiciunea/goliciunea educației culturale. Teatrele, locurile unde se desfășoară activități culturale, trebuie să fie nu ca stadioanele, ci temple ale culturii!)

Nu avem teatru în oraș. Și dacă vine vreun spectacol de teatru la Zalău, spectatori nu prea se înghesuie să umple sala. (Clujul e mare și acolo se întâmplă să fie mai multe scaune goale decât spectatori...)

Cred că de cititori duc lipsă bibliotecile, revistele, dar și poeții sau scriitorii. Nu cunosc tirajele, dar cred că, la orice gen de publicații culturale, este valabil faptul că nu se vinde (ori nu se caută) precum pâinea caldă, ci dimpotrivă... (O cunoștință, persoană care are un trecut editorial de peste două decenii, a afirmat că explozia digitală este posibil să ucidă scrișul pe suport de hârtie. Dacă ducem mai departe gândul lui și devenim cinici, atunci am putea zice că deja l-a și ucis. Dar dacă suntem optimiști – și de ce să nu fim –, zicem că sunt șanse ca tipăriturile clasice să supraviețuiască datorită generațiilor mai vârstnice, și nu numai.)

Interesul general pentru orice formă de cultură (solidă) cam lipsește.

Am impresia că nu sunt suficiente canale de „transmitere” sau transmisie a produselor culturale către potențialii consumatori. (Dacă mă gândesc mai bine, poate termenul de „beneficiari” ar fi mai corect și pentru motivul că realizările/produsele culturale de calitate nu cauzează saturație, și nici nu au efecte secundare, ca, de exemplu, consumul de înghețată sau de bere, ca să pomenesc produse de sezon.)

Nu sunt meloman, ascult muzică doar unde sunt obligat să o fac (deci doar în spațiul public), dar cred că mai lipsește și bunul gust muzical.

„Îmi place să cred că suntem ancorați într-o realitate certă”

Viorel Gh. TĂUTAN

Stimații mei concetățeni,

În primul sfert de veac al 21-lea (p. Chr.), am scris aproximativ anual despre Zălau (versus Zalău) și despre proiectele administrativ-strategice la nivelul județului Sălaj, cu accentul pe componenta dominantă – Cultura. Mă bucur să pot reveni la exprimarea unor opinii, aprecieri și,

eventual, inițiative, pe cât se poate, benefice. Am în vedere realitatea nu doar expusă jurnalistic prin intermediul canalelor electronice și tradițional-ziaristice, sau în discursuri electorale, cât prin implicarea nemijlocit-managerială a instituțiilor care inițiază și derulează activități menite consumatorilor de artă și divertisment din interiorul județului nostru, dar și din areal regional, național și internațional.

Dacă în urmă cu două decenii, să zicem, opiniile-mi balansau între certitudini și doleanțe /speranțe, acum îmi place să cred că suntem ancorați într-o realitate certă. Instituții de absorbție, conservare și răspândire a faptelor de cultură (unele – evenimentiale), de nivel județean, majoritatea sunt prodigioase, se află sub patronaje de prestigiu (sau „în subordinea?”), precum Ministerul Culturii, Uniunea Scriitorilor din România, Consiliul Județean, Consiliul Municipal, Primăria.

Mă gândesc, firește, la **Direcția Județeană pentru Cultură**, funcționând optim, așa cum este prezentată pe site-ul instituției, în relație de parteneriat cu Muzeul Județean de Istorie și Artă, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu”, Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Țara Silvaniei”, Muzeul Memorial al Holocaustului din Transilvania de Nord.

În acest context, **Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj** se distinge prin largul evantai al preocupărilor artistice, coordonând, așa cum foarte bine se știe, proiectele Școlii Populare de Arte și Meserii, ale Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, ale Revistei de Cultură „Caiete Silvane” (girată de Uniunea Scriitorilor), ale Editurii „Caiete Silvane”, ale Secției de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale și ale Ansamblului Folcloric „Meseșul”. Toate acestea sunt vii și active: Zilele revistei „Caiete Silvane”, Festivalul Internațional „Primăvara Poeziei”, taberele de creație plastică și artă fotografică etc.

Dacă în municipiul de la poalele Meseșului ar exista preocuparea de a înființa și o instituție artistică numită Teatru de Stat, sau Teatru dramatic, sau Teatru dramatic și liric, sau Teatru Popular, sau, de ce nu?, Filarmonică, aș trece, oare, drept idealist?

Constat însă cu tristețe implicarea din ce în ce mai debilă în propria-i mobilizare a masei generoase de combatanți din rândul corpului cadrelor didactice din învățământul preuniversitar, cei care ar trebui să fie, dacă nu spirite confraterne, modele de angajament pentru elevii lor, în aprecierea manifestărilor artistice din arealele activităților profesionale proprii. *Magistorum exempla, non verba, discipulos educant*, spuneau cei despre care ne place să spunem că sunt strămoșii noștri daco-romani.

Sunt bucuros că – și doresc să-mi răspândesc optimismul – Managerul-Șef al Administrației Județene, Președintele Consiliului Județean,

este unul dintre cei mai importanți artiști contemporani, cunoscut și recunoscut la nivel național și internațional, realitate care îmi potentează credința că, în județul nostru, Arta autentică și Cultura se găsesc pe mâini foarte bune.

Caiete Silvane, nr. 246/iulie 2025

CARMEN ARDELEAN
Caiete Silvane

Caiete Silvane
Revistă de cultură

Dactiloscopii literare

Reunind 34 de cronici literare și 3 rememorări, cel de-al doilea volum intitulat *Scriitori din Țara Silvaniei*, care urmează să apară la Editura „Caiete Silvane”, întregeste peisajul literar al unui spațiu cvasinecunoscut, geografic vorbind, dar tot mai vizibil pe harta lumii literare, grație unor catalizatori precum revista și Editura „Caiete Silvane”, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj ce oferă, cu o generozitate și o ospitalitate aproape desuete în lumea contemporană, un spațiu de o extremă vizibilitate oamenilor de cultură din zonă. Am putea afirma chiar că un subtitlu al volumului ar fi putut fi *Și ei au trecut prin Cenaclul „Silvania”*, căci cei 25 de scriitori recenzați au fost sau sunt membri ori fulguranți participanți la ședințele literare ale celui mai longeviv cenaclu din județ (și printre cele mai longevive din țară). De altfel, am convingerea că volumul de față e o formă personală de manifestare a considerației pentru instituția care găzduiește întâlnirile și evenimentele cenaclului, Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău, care aniversează, în acest an, o jumătate de secol de existență.

Marcel Lucaciu demonstrează, încă o dată, prin volumul de față, că nu e doar un Om al Cetății, ci un Om al Cetăților în care trăiește și pe care le slujește de câteva decenii: Poezia, Învățământul, Cenaclul literar „Silvania”, revista „Caiete Silvane”. Continuând, firesc și cu un simț al responsabilității civic-literare, demersul din anteriorul volum *Scriitori din Țara Silvaniei*, autorul alege să dezvăluie și să se dezvăluie în cronicile ce nu sunt doar o panoramă, ci o adevărată panoplie a „arsenalului” local. Un aer de dactiloscopie literară se degajă cu/în fiecare cronică, pe măsură ce se dezvăluie, treptat, liniile fine, aproape invizibile, inaccesibile cititorului inocent sau nevizat, dar și spiralele a căror cizelare e rezultatul unui asiduu exercițiu literar, al unei obstinații ce denotă o pasiune de care se lasă, autor și critic, cu bună știință, devorați.

Publicate, majoritatea, în ultimul deceniu, cronicile literare, câteva și prefețe, conturează o imagine eterogenă a spațiului literar autohton, căci autorul se oprește deopotrivă asupra volumelor de poezie, proză sau corespondență, asupra scrierilor aforistice sau asupra unei culegeri de folclor, luminând, uneori retrospectiv, opera celor care nu mai sunt (Horia Ciovârnache, Daniel Hoblea, Valentin Meseșan, Iuliu Suci) sau a celor care vâslesc încă prin involburatul prezent, cei mai mulți dascăli în sens larg și restrâns al cuvântului (Silvia Bodea Sălăjan, Claudiu-Ionuț Boia, Ioan Bunta, Teodor Crișan, Ștefan Goanță, Octavian Guțu, Mioara Lazăr, Voichița Lung, Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Ion Pițoiu-Dragomir, Florica Pop, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Daniel Săuca, Viorel Tăutan, Luiza Zaharia). Li se adaugă alți vajnici scriitori în toată puterea cuvântului, precum Florin Horvath și Alice Valeria Micu sau autoare aflate încă în căutarea unei formule specifice (Ancuța Mărieș, Iris Király).

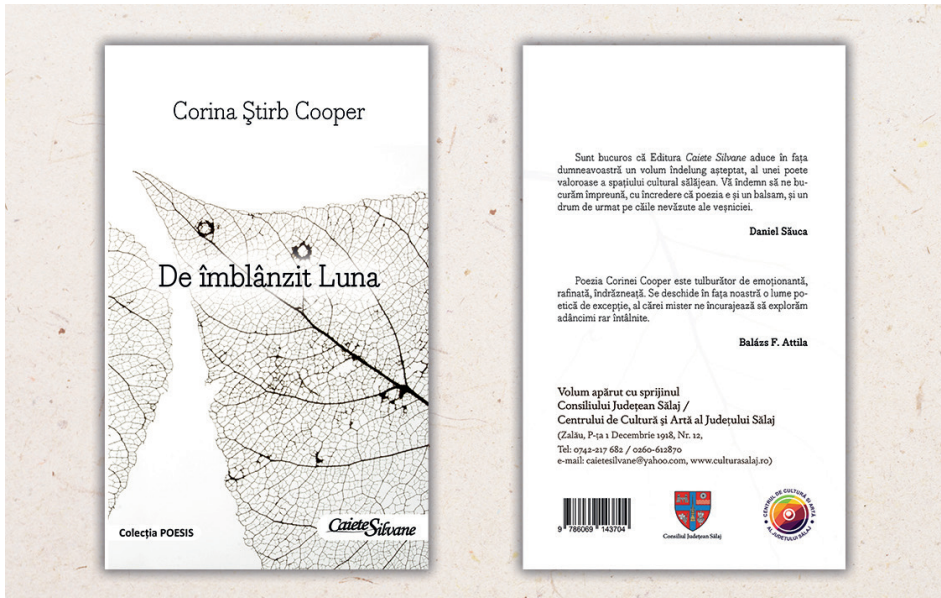
Cu un exercițiu îndelungat al cronicii literare și al analizei de text, Marcel Lucaciu imprimă textelor pe care le dedică volumelor prezentate la ședințele de cenaclu sau celor ce reprezintă lecturi personale, o notă distinctă, particulară, recognoscibilă prin matrița pe care o aplică, prin demersul laborios constituit pe câteva axe fundamentale, esențiale în înțelegerea textului și în contextualizarea lui. De cele mai multe ori, cronicile sunt precedate de un paragraf meditativ, reflexiv, intens poetizat, un preambul/prolog ce are alura unui poem în proză care anticipează, sensibil și discret, dominanta volumului recenzat, constituind, în același timp, un pseudojurnal al stărilor și trăirilor autorului. Un scurt excurs autobiografic și/sau literar, atunci când backgroundul este semnificativ pentru devenirea scriitorului, deschide cronica propriu-zisă. Particularitățile stilului, constantele tematice și disonanțele sunt atent identificate și luminate progresiv, astfel încât să provoace la lectură, nu să submineze, prin devoalări intruzive. Sinteticelor prezentări ale subiectelor, atentelor reprezentări ale

eșafodajelor personajelor, meticuloaselor descinderi în biografia autorilor și în realitate/istorie, în vederea clarificării raportului/dozelor de realitate și ficțiune, când e vorba de proză, le sunt complementare finețea, delicatețea și instrumentarul chirurgului estetician, dar și ceea ce am putea numi auzul și văzul absolut, pe care un critic încearcă să le împrumute de la muzician sau un pictor. De altfel, cele mai multe titluri ale cronicilor (*Botezul gândurilor; Fantasmemele trecutului, Văpaia cuvintelor; Terapia inimii, Amprentele inimii, Poetica absențelor, Dincolo de paravanul vieții, Meandrele unei inimii*) nu fac decât să confirme că tot al poeziei e sângele albastru care îi curge prin vene lui Marcel Lucaciu și că tot metafora rămâne Isolda existenței sale literare și... laice.

În fond, volumul e o dovadă a credinței în necesitatea stringentă a existenței și a promovării unei teorii a formelor... cu fond. Oprindu-se asupra particularităților stilistice sau compoziționale, dar și asupra conținutului pe care-l analizează și distilează, Marcel Lucaciu alege să păstreze, ca un căutător de aur din generația supranumită „Forty-niners”, doar pepitele a căror valoare e imuabilă.

Caiete Silvane, nr. 237/octombrie 2024

Irizări și neantizări

În 2022, Corina Știrb Cooper făcea o mărturisire cutremurătoare, într-un articol în care dezvăluia câteva dintre resorturile intime ale propriei ființe, câteva dintre micile și marile schisme din viața ei: „*Scriu toate acestea pentru că știu că nu mai este timp. (...) Tăvălugul sfârșitului civilizației umane se rostogolește peste noi.*” La doi ani după această afirmație gravă, fosta jurnalistă, actualmente redactor, debutează editorial, cu volumul *De îmblânzit Luna*, apărut în seria Poesis, la Editura „Caiete Silvane”.

Cele patruzeci de poeme, unele scrise în prozodie clasică, altele cu vers alb sau liber, conturează un univers poetic distinct, în care par să (supra)viețuiască stări și sentimente contrastante, generate de fulgurații ale trecutului și disonanțe ale prezentului, îngeri personali ce evită, din răsuputeri, contaminarea de la demonii impersonali, și o subiectivitate sălbatică, exacerbată, ce se lasă îmblânzită doar de alteritatea a cărei prezență este mesianică.

Că e o poezie a revelațiilor (trăite sau mediate) e vizibil nu doar în corpul textelor, ci și în titlurile câtorva poeme, mai cu seamă prin reiterarea interjecției iluminatoare, *iată un sfârșit ca o tăcere, ...iată dragostea, și iată cum*. Unele titluri trădează obsesia alterității – (*tu și cu tine*), *voi nu știți, Tu să nu plângi!*, *you have a big soul, pielea ți se întinde, și acum ai destul timp* –, iar altele teme fundamentale ale volumului – **nimic** – *nici timpul*, *Poem de dragoste* – sau simbolurile centrale – *Ca o fluturare de aripi*, *Cercul interior*, **ceasul**, *Orașul de frunze*, *pielea ți se întinde* (s.n.).

Aș îndrăzni să folosesc titlul unuia dintre texte pentru a denumi intenția, tentativa, atitudinea poetei, conturată tot mai evident, cu fiecare poem, căci indiferent de bucata de sine sau de lume radiografiată, indiferent de tema pe care alege să o abordeze, senzația e că se încearcă o continuă *dezîndrăgostire*. Un asumat proces de necesară dezintoxicare de timpuri prea sărace, de spații improprii, de lumea – „pat al lui Procust”, de oamenii fără aripi simte să înceapă poeta, sub forma unei dezîndrăgostiri de efemeritățile mundane. E o dezîndrăgostire similară unei eliberări de exuviile prezentului ce pot fi reconfigurate, devenind, ca într-un poem, abajururi sau de cele ale trecutului, ce o metamorfozează fundamental: **ziua asta** / mă dezbracă / strat după strat / de trecut // în oglindă / o pasăre cu penele smulse”.

O viață cu circuit închis, în absența epifaniilor salvatoare, se trăiește în contemporaneitatea ce deservește neantizarea continuă: „e o moarte masivă și grea / retrăită constant / ca într-o buclă temporală / o moarte ingenuă / și atât de tristă încât / cineva a plâns / și i-a pus în urechi două margarete”. Trupul și spiritul trăiesc dubla dramă a suprimării, căci nu doar funcția organică e denaturată, ci și esența, semnificația lor: „se oprește o inimă”, „ceva în spațiul incolor / dintre coastele noastre / inimile bat încă la unison, dar / tot mai încet și tot mai departe”, „**ceasul** / al doisprezecelea / îmi bate în coaste / omule / tu / ca o inimă / în piept / mi te zbați”, „gândul acela căruia-i zărești capătul / cu coada ochiului / în timp ce se disipează în neant (...) apoi gândul care vine după el / știind că va dispărea la rândul lui / înlocuit de un altul”.

Interesantă e ceea ce aș numi obsesia unei spațialități originale, căci reperele spațiale, eliberate de concretețe, de coordonatele realității, devin borne spațio-temporale ale stărilor, sentimentelor. Poate cele mai adecvate exemplificări sunt cea din *Alzheimer*: „intervalul infim dintre cele două gânduri / în care locuiește anxietatea pierderii a ceva / esențial // spațiul acela care / dacă se lărgește destul / devine el însuși un gând // ce rămâne”, din *mergem înainte*: „umblăm pe sârmă / hăul de sub noi se cheamă timp / și înghite oameni / înghite visuri regurgitând / un nimic consistent / umplut cu ore / ne încolăcim în noi înșine / în poziție fetală / până trece furtuna” sau din *Orașul de frunze*: „și mâine / e o înserare / în-cuiată între patru pereți echivoci / din orașul de frunze”.

Originală e și *Voi nu știți*, unde inima devine un spațiu colocativ, de simbioză. Parazitară, intruzivă pare prezența umană, nu cea a patrupe-dului-simbol plurisemantic, dar mai cu seamă necesar dascăl de adaptare la viață: „voi nu știți cum e să stai / în aceeași inimă cu un câine (...) să te obișnuiești să lingi / oase și răni // de când mi s-a cuibărit animalul în inimă / mă trezesc în fiecare noapte / și urlu la lună”. Similar e textul *Bar-*

tolomeu în februarie, unde furnica vie ce „mi se plimbă în palmă / înoată în râul liniei vieții” nu presimte, asemenea omului, amenințarea tăcută a somnului etern: „sper să n-adoarmă”.

O poezie a singularităților propune Corina Știrb Cooper, a unor entități, umane sau non-umane, stranii, atipice, ce devin fantasmagorici reflectori ai concretului și ai inefabilului: „În ochii nebunului / am văzut flacăra / și mi-am recunoscut / neputința / ființa / și viața / mi-am văzut fața / și părul încâlcit / și toate oasele / angoasele / și durerile / căderile / sclipirile / albirile / necredința / trădarea / nepăsarea / remușcarea / căința / paloarea...”. În *Jurnal*, un joe, dezumanizat de o amnezie a senectuții, e artizanul unei simbioze ce emoționează prin noua nuanță a alterității și prin tensiunea lirică pe care o creează: „mă gândesc la omul acela pe care-l cunosc ca / pe mine însămi. / cum tremură el pe interior. / numai și numai pe interior unde / nu-l vede nimeni în afară de mine. / iar eu nu spun nimic. / dar tremur și eu. / tot pe interior”. Figuri masculine simbolice sunt tatăl, sâmbure al sensibilității poetei, și Șeful, diriguitor al raiurilor, ambii demonetizați, unul de figura maternă, celălalt de colportorii ce dezvăluie, strident, ca într-un poem eroid-comic, mici și mari eșecuri ale sufleteilor. Soldați solidari, toți par să fie urmași ai dispăruților „oameni-cercuri”, care „erau frumoși / și de aceea ne-au fost luați / ba de către moarte / ba de către teamă / ba de către iubirea altcuiva”.

De altfel, poeta alege să concedieze corporalitatea clasică, să irizeze fundamentele corporale ale ființei noastre, mai cu seamă obsesivele aripi, apoi oasele, sângele, lacrimile și pielea: „oasele mele nu sunt rude cu pietrele / iar sângele ce-mi poartă dorința / nu poate fi un vehicul pentru neîncredere”; „Bărbatul acela și-a dezvelit pieptul / avea o aripă mare ruptă / sub care încolțea întreaga lume / ruptă / și cârpită pe margini”. Autentică e ideea înlocuirii aripilor de odinioară cu rădăcinile și perspectiva metaforică: „dar în locul aripilor smulse le-au crescut ramuri / înrădăcinarea e și ea tot un fel de zbor / spre înalturile verzi-maronii de sub pașii noștri”.

Două sentimente al căror păcat suprem e complementaritatea sunt iubirea și solitudinea. Crescând, în poeme, doar din reverberațiile trecutului, fantomatica iubire pare mai degrabă conceptualizată decât trăită, adesea fiind reconstruită din imagini și senzații revoluate. Ea „crește ca o căpușă înfiptă în piele / otrăvită tulburată înfricoșătoare”, schimbă cursul firesc al naturii, al timpului „atât de ploios / am iubit / c-au încolțit ierni / din semințe / și toamnele n-au dat rod / iernile n-au nins / n-au albit”, e „cu margini însângerate / ajustată disciplinat / să încapă / în cutie”. Uneori, tonul e dominat de un patetism ce pare să reînvie un elan vitalist, ca în *Poem de dragoste* „să te iubesc, să-ți fiu naiadă / algă, femeie, râu să-ți fiu (...) Și să te sorb, sărat ca marea / răsuflăt, lacrimă, fluid / și să mă umplu de mi-

rarea / din țipăt aspru și torid”.

Impregnate de o sensibilitate și de un fior transcendentale, poemele din acest volum vin să dezvăluie o existență poetică *in nuce*, cu frământările inerente și revelațiile așteptate, care nu alege să-și „mobileze singurătatea”, asemenea lui Tolstoi, cu personaje pe care să le ucidă, căci îi „plac spațiile largi / și singurătatea / și păsările // de aceea nu scriu romane / iar personajele din puținele mele poeme / au fost mereu libere să plece / să caute spații mai mici”.

Caiete Silvane, nr. 239/decembrie 2024

Peisaje culturale și storytelling. Casele vechi și provocarea memoriei (Valea Someșului – Sălaj)

Mecanismele memoriei: casele și poveștile lor

După treizeci de ani de teren în satele sălăjene, credem că, la o privire retrospectivă, categoria estetică și funcțională, supusă unui maximum de schimbare la un studiu comparativ între comunitatea tradițională și cea modernă, este arhitectura. Tocmai de aceea, arhitectura tradițională (sau ce a mai rămas din ea) trebuie radiografiată și arhivată, pentru a avea un punct de reper în descrierea evoluției gândirii arhitectonice și elevației în satul sălăjean, tradițional și modern.

Un studiu reprezentativ, focusat pe perioada din jurul anului 2020 în satele sălăjene ale Văii Someșului, aduce nu doar informații noi despre arhitectura tradițională, ci și o serie de povești ale caselor ce construiesc o imagine personalizată a gospodăriilor tradiționale.

Stimularea memoriei mai multor subiecți vârstnici, în urma unui demers de etnografie de teren, a avut ca rezultat generarea unui amplu proces de storytelling, în care interlocutorii s-au lăsat prinși, și care a condus spre povești fabuloase, emoționante, sentimentale și care, pentru etnolog, au constituit un corpus de documente orale demne de notat și interpretat antropologic.

Poveștile caselor, alături de cele ale oamenilor, au conturat un material despre Valea Someșului, ce ar putea fi intitulat „Satul de pe Someș: case, oameni și povești”, cu mare relevanță în dinamica arhitecturii și a obiceiurilor aferente construirii caselor.

Câteva concluzii referitoare la arhitectura de pe Valea Someșului (așa cum reies în urma cercetării de teren) ar putea fi astfel formulate:

- există un model comun de construire a casei vechi, cu mici diferențieri locale (legate mai ales de existența unor resurse naturale locale, de exemplu: cariere de piatră, locuri joase și umede, potrivite pentru creșterea nadei);

- există o preferință certă a orientării caselor cu fața spre răsărit (din rațiuni de luminozitate, dar și religioase sau rituale);

- casa tradițională este poziționată separat față de anexele din gospodărie, într-o curte organizată de obicei sub forma unui careu: latura din spre drum sau o latură perpendiculară pe drum este ocupată de casă, iar anexele gospodărești formează latura din spate a curții, de obicei ca o delimitare a curții de ogradă;

- pentru secolul XIX, forma cea mai des întâlnită este gospodăria cu curte simplă (ocol), casă cu cameră de locuit, *tindă* și *târnaț* (prispă, *prismă*) la fațadă, sau la fațadă și o parte laterală (dinspre curte) sau la fațadă și două părți laterale, cuptor de pâine cu vatră și cu *băbătie* (sistem care apără acoperișul de scânteii), *șură* cu grajd (*poiată*), cu *găbănaș* sau *colniță*, cu cotețe, poartă scundă și gard de nuiete împletite și fântână cu cumpănă (în cazuri destul de rare, dar mai ales acolo unde nu existau „fântâni ale satului”);

- mai târziu, spre mijlocul secolului XIX, apar casele cu tindă și două camere – casa dinainte și casa dinapoi sau casa de la drum și casa din spate;

- *târnațul* (*prispă*, *prismă*, *talpă*) a fost inițial doar o platformă de intrare în casă, lipită cu pământ, ulterior înconjurată de un garduleț (*herede*), cu rol de izolare față de curte;

- toate gospodăriile erau îngrădite cu gard, la început cu gard împletit din nuiete, apoi carpen sau băglin;

- de cele mai multe ori, în față era curtea (*ocol*) și în spate, grădina de zarzavat (*gredinuța*) și *ograda*;

- pentru ridicarea caselor de pământ cu structură de lemn nu se săpa fundație (casa era ridicată la nivelul solului), dar stabilitatea casei era asigurată de o structură de bolovani/lespezi de piatră;

- cununile din bârne, așezate orizontal, asigurau forma și rezistența construcției;

- materialele folosite în construcția caselor tradiționale sunt: piatra pentru fundație, lemnul (fag și gorun pentru *talpa* casei și stâlpii de susținere; brad pentru șindrilă și gorun pentru draniță), pământul/lutul, paiele sau *nada*; pereții erau din pământ bătut, iar podeaua era din pământ *arinos* sau argilos;

- acoperișul era din paie (de secară sau grâu), apoi din șindrilă sau *draniță*, apoi din țiglă (*ciripuri*) sau *internită* (plăci) și era în patru ape, în pante repezi, ridicat pe căpriori, care formau triunghiuri verticale;

- tavanul era din lemn, cu grinzile de susținere vizibile, iar pereții sunt văruiți în alb, atât pe interior, cât și pe exterior sau albastru (*mnerăială*);

- casele se construiau mai ales vara, când era o perioadă fără ploi, cu clacă (muncă în colectiv, pe bază de reciprocitate);

- cuptorul se termina cu *boboroancă* (*băbătie*), în pod, care asigura protecție în cazul scânteilor (fatale pentru acoperișurile de lemn);

- ușile și ferestrele erau făcute de meșteri din sat, cei care făceau și mobilierul pentru casă (paturi, lădoaie, mese, scaune);

- elementele de decor apar de regulă la stâlpii caselor (*bandorii* de la *tindă*), la ancadramentele ferestrelor, la porțile din lemn ale gospodăriilor și la porțile de șură;

- principalele piese ale mobilierului erau patul, masa, scaunele, lavițele, blidarul, colțarul, polițele și lada de zestre; lavițele sau *lavițele* (bănci lungi, fără spătar) simple, confecționate din scândură de stejar sau fag, sunt cele mai vechi piese de mobilier;

- casa era protejată ritual prin demersuri religioase și magice, legate de alegerea locului de construcție, începerea construcției, consolidarea fundației; o altă serie de obiceiuri privesc terminarea casei (*feștanie*), mutarea în casă nouă, animale protectoare ale casei, povești legate de șarpele casei, rituri de apărare și protecție a casei;

- sunt prezenți încă în memoria colectivă meșteri pricepuți și renumiți în zonă: Ciurean Ioan și Petruș Ilie din Ceaca, Ise Ioan din Purcăreț, Borna Gheorghe din Letca, Pinte Pavel, Mureșan Simion și Pătruț Iosif din Rus, Cristea Leontin, Roman Dumitru și Roman Aurel din Frâncenii de Piatră, Chiș Ioan și Berinde Traian din Domnin, Feder Grigore din Someș-Odorhei;

- multe din casele vechi au un soi de „istorie personală”, care le transformă în „personaje”, devenind „case de poveste” și „case cu poveste”;

- în linii mari, zona Văii Someșului este mai puțin conservativă decât alte areale culturale din Sălaj; am detectat relativ puține case vechi, în marea lor majoritate nelocuite, dar am găsit și case vechi refăcute, recondiționate și modernizate la nivel de uși și ferestre sau mobilier, actualmente locuite;

- cea mai mare parte a caselor din zonă sunt ridicate în deceniile cinci, șase și șapte ale secolului trecut și au forma specifică locuinței standardizate, avizate de primăriile locale (antreu, o cameră spre drum și o cameră spre curte, în forma literei L);

- migrația forței de muncă în țările Uniunii Europene a impus tipare arhitecturale noi, în care casa este mare, viu colorată, exploatând tehnici și materiale de construcție specific occidentale, puternic instrumentalizată: mai mult un simbol al bunăstării, mândriei, falei și, deci, poziției sociale privilegiate, decât o necesitate familială.

Casa și gospodăria: perspective multiple, într-o gramatică a arhitecturii

O perspectivă din direcția teoriei genurilor lărgeste mult imaginea casei tradiționale, nu doar pe palierul arhitecturii sale, ci și pe cel al asumării simbolice, cu reflexe în dualitatea ocupațiilor masculine și feminine din satul tradițional. Locuința (casa) beneficiază de munca femeii și de prezența sa protectoare, cele două entități făcând, nu o dată, dovada unui schimb de atribute: casa se feminizează în reprezentările mentale ale comunității tradiționale, la fel cum femeia primește multe dintre atributele casei pe care o gospodărește. Feminizarea aceasta a casei se clădește prin opoziție cu masculinizarea spațiului din exteriorul gospodăriei, iar această construcție mentală este atât de bine pusă în practică, încât orice transgresare sau interșanjabilitate forțată este imediat ridiculizată¹.

Recapitulăm o istorie a elevației, așa cum am găsit-o în satele someșene sălăjene: așadar, în satul tradițional casele erau mici, cu anexe în curte; tipurile mai vechi sunt cele compuse dintr-o încăpere de locuit (*casă*) și un spațiu alăturat, de trecere (*tindă*); inițial, vatra era în casă, apoi situația se schimbă și cuptorul de copt se mută în tindă².

Casele din zona Someșului se construiau din lemn, în perioada antebelică, iar apoi, din pământ bătut și cărămizi nearse, dar lemnul se folosește și în perioada interbelică și va fi înlocuit, abia în deceniul șase, de cărămizile arse³.

Ulterior, casele se construiesc din *văioage* (cărămidă nearsă) sau din pământ bătut: tehnicile noi pătrund mai ușor în zonele cu contacte mai mari cu căile de comunicație importante, și mai greu în zone conservative; după 1950, pătrund și în satele sălăjene cărămizile arse⁴. La fel, pentru acoperiș lucrau mai mulți bărbați, pentru că munca era foarte grea, mai ales la scuturatul, bătutul și călcarea paielor (de seară și secerate cu secearea, ca să fie lungi și drepte).

Anii '60-'70 aduc modificări majore în arhitectura caselor: erau anii arhitecturii socialiste, în care planurile urbanistice reglementează amplasamentul și configurația satelor, dar și elevația și compartimentarea caselor țaranilor. Casele se standardizează la maximum, iar centrele civice ale comunităților primesc o înfățișare nouă, tot printr-o uniformizare, dar, de data aceasta, a clădirilor cu destinații comunitare: școlile, dispensarele, căminele culturale, magazinele sătești.

1 Martine Segalen, *Mari et femme dans la société paysanne*, Flammarion, Paris, 1980, p. 123-126.

2 Ioan Augustin Goia, *Zona etnografică Meseș*, Editura Sport-Turism, București, 1992, p. 101.

3 *Ibidem*, p. 104.

4 *Ibidem*, p. 107.

Însă modificările cele mai spectaculoase în arhitectura satelor sunt aduse după anii 2000, odată cu plecarea primilor migranți români în statele Europei, iar procesul se consolidează categoric după aderarea României la Uniunea Europeană (2007), când circulația oamenilor și a mărfurilor se extinde și se generalizează și un număr tot mai mare de țărani români devin migranți europeni, căutându-și un loc de muncă în afara țării. Ei aduc de acolo nu doar banii necesari noilor construcții, ci și stiluri de arhitectură noi, care vor schimba decisiv arhitectura satelor.

Viața dublă a emigranților este deja un loc comun în studiile de sociologie rurală din ultimii zece ani: ei trăiesc peste an în statele Europei – în zona satelor someșene, cei mai mulți țărani merg la lucru în Italia, Spania și Germania – și vin în concediu, vara și iarna, de sărbători, în sat, unde construiesc case după modelul arhitectonic văzut în țara de adopție. Se fundamentează astfel o migrație circulatorie, care alimentează din plin viața secvențială a migranților cu modele noi, preluate din țările occidentale; unul din aceste modele este, cu certitudine, cel arhitectonic.

După ani de muncă în banlieue-ul parizian sau londonez, țăranii urbanizați se întorc în satele lor, pe care le transformă acum în spații aproape citadine. Miile de euro sunt convertiți în cărămidă, beton, termopane, țiglă (de cele mai multe ori albastră sau verde), iar casele noi, imense, făloase, ale migranților, se integrează greu în peisajul caselor vecinilor săraci, care au rămas să lucreze în agricultura rurală și își păstrează vechile locuințe modeste.

De remarcat că, în satele studiate de pe Valea Someșului, lipsește, totuși, modelul de competiție în arhitectura migranților la fel ca în Oaș, deși periegezele în zonă atestă că și în aceste sate sunt migranți numeroși; totuși, nu s-a dezvoltat o competiție între vecini și săteni, după modelul altor comunități, ci construcțiile sunt mai ponderate.

În drumul său spre Europa, țăranul se raportează într-un mod complex la transformările pe care le suferă în ultimele două decenii și jumătate satul său natal; pentru țăranul român, satul european este definit prin trei mari categorii de calitate: infrastructură de calitate, nivel ridicat de bunăstare și prin mentalități⁵; practic, toate aceste trei calupuri mari de definiții specifice pentru satul european, modern și dezvoltat, se găsesc în directă relație cu arhitectura și, mai ales, cu dinamica acesteia:

- uneori, casele bătrânești sunt demolate, pentru a face loc caselor migranților sau locuințelor moderne ale copiilor sătenilor, alteori, aceste case vechi sunt renovate, pentru că în ele încă mai locuiesc părinții; altfel spus, se continuă tendința ca mai multe generații din aceeași familie să lo-

5 Mălina Voicu, Bogdan Voicu, *Satul românesc pe drumul către Europa*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 204-205.

cuiască în vechea amplasare sau în spații adiacente moștenite, cumpărate sau concesionate de la Primărie (la nivel mental, încă se mai păstrează un anume sentiment al datoriei părinților față de copiii lor, astfel încât părinții donează un amplasament de casă pentru copii în curtea, grădina sau proximitatea casei bătrânești);

- apariția caselor hibride, obținute nu prin alăturarea a două case, ci prin hibridizarea casei bătrânești cu cea modernă;

- nu doar casele migranților apelează la o arhitectură modernă, occidentală, ci și alți locuitori ai satului, care vor să se „alinieze” la stilul arhitectural modern, chiar dacă nu au fost plecați în străinătate; este, oarecum, o intenție de a demonstra că se pot ridica la același nivel de bunăstare, chiar dacă nu au lucrat în străinătate;

- alternanța rezidențială (între țară/satul natal și locul de muncă din străinătate), cu scop lucrativ (obținerea de capital în monedă forte, euro), ca efect al migrației circulatorii, al deteritorializării și al mobilității, a redefinit legătura dintre proprietarii migranți și casa din sat, adică a redefinit continuu termenul „acasă”; acasă a devenit un soi de loc idealizat comparativ cu locul de muncă din străinătate, astfel încât migrantul investește cea mai mare parte a câștigului obținut în urma muncii în Occident, în casa care devine tot mai mult „acasă”; dar... „care mai este soarta lui acasă?”, se întreabă și Vintilă Mihăilescu, într-un studiu de mentalități și arhitectură⁶. E o întrebare la care sociologii și etnologii caută cel mai potrivit răspuns;

- apariția și tot mai pregnantă marcarea a termenului de design în arhitectura caselor moderne de la sate, de obicei ridicate de migranți; designul este văzut tot ca un barometru al statusului socioeconomic (bibliografia europeană consideră casa ca fiind cel mai costisitor obiect privat deținut de un individ, o marcă, așadar, a identității sale și un barometru social: vorbește de la sine despre clasa căruia îi aparține individul, despre poziția lui financiară în comunitate, și deci și despre poziția socială, despre stilul de viață și mentalitate, despre gustul estetic al proprietarului);

- transformarea casei dintr-un „loc al producției” (în satul tradițional, în gospodărie se produceau legume, grâne sau materii tehnice – în, cânepă, lână, sau animale și produse animale, precum și obiecte cu valoare artistică, estetică), într-un „loc al consumului”, în care partea covârșitoare a celor necesare traiului sunt cumpărate de la oraș, de la magazinul din sat sau, mai nou, chiar și din străinătate;

- curțile caselor devin tot mai lipsite de funcționalitatea pe care o aveau în satul tradițional: odată cu diminuarea sau chiar abandonarea, mai ales din partea migranților, dar și a celorlalți localnici, a muncilor agrico-

6 Vintilă Mihăilescu, *Etnografia urbane*, Editura Polirom, București, 2009, p. 19

le și mai ales a creșterii animalelor mari, curtea (ocolul) și-a pierdut valențele funcționale și a devenit un spațiu cu funcție mai mult simbolică, de oglindă a statusului gospodăriei sau chiar un spațiu de odihnă și relaxare; curțile au fost pavate și dotate cu insule de verdeață, iar anexele gospodărești (*poiata, cotețul, șura*) s-au transformat în foisoare, chioșcuri, umbrele, locuri de loisir sau relaxare;

- includerea casei, prin arhitectură, în fenomenul social al „modei”, dar și în cel cultural al „falei” sau semn al succesului (cu exacerbarea concurenței, deseori totală); această observație nu este fundamental acoperită în satele someșene, cum spuneam, dar fenomenul există, chiar dacă într-o formă diminuată față de maximizarea sa din Oaș, de exemplu.

Am trecut, așadar, de la tradiție la o pseudo-tradiție, în care se vor constitui noile case, hibridizate pe cele vechi; etnologii și sociologii vorbesc deja de o anti-tradiție, de o tradiție inventată și de o tradiție alterată, marcată prin impunerea unui model arhitectural nou, în care excedentul locativ pare să fie principala caracteristică a locuirii. Această tradiție importată, ca tradiție trendy/fancy/glossy, așa cum se numește ea în mediile cosmopolite contemporane, se opune izbitor vechii arhitecturi tradiționale, funcționale prin excelență.

Casa țărănească, între pământ și cer

Intersecția riturilor de construcție cu jertfele zidirii produce forme multiple de manifestare, care demonstrează, în fapt, credința absolută în puterea gestului. În cunoscutele sale aprecieri la legenda Meșterului Manole, Mircea Eliade punctează această trecere de la sacrificiul uman la cel animalier, dar le consideră doar evoluții pe scară istorică, ambele reiterând același act primordial al construcției cosmice; Ion Taloș continuă, mergând mai departe, în arriere plan-ul gestului, la schemele mentale, demonstrând evoluția acestei scheme și transgresarea conceptelor magiei la o mentalitate mai elastică, mai permisivă⁷.

Finalizarea construcției era marcată de punerea în vârful casei a unui mănunchi de frunze verzi, ca struț, sau o cruce în semn de recunoștință că Dumnezeu i-a ajutat pe proprietari să ridice casa; semnul era pus în vârful casei chiar de meșteri și era lăsat acolo până se usca sau îl lua vântul.

Sucesiunea de acte magico-rituale adiacente construirii casei era finalizată prin performarea unui scenariu religios de consfințirea și sacralizarea locuinței, absolut obligatoriu: este vorba despre *feștanie* sau *sfeștana*

7 Ion Taloș, *Meșterul Manole*, Editura Univers, București, 1973, p. 112.

nie, momentul în care casa este sfințită cu agheasmă de către preotul satului, care desenează pe pereți semnul crucii, pentru ca întregul cămin să fie ocrotit de bunătatea dumnezeiască. Actul de binecuvântare a casei este cvasigeneral în zilele noastre și se practică nu doar în mediul rural, ci și în orașe, fie la case, fie la apartamentele din bloc.

Multitudinea credințelor religioase și a marcajelor rituale, dorința eternă de a comunica cu Cerul și bogata experiență de viață, l-au determinat pe țăranul român să-și creeze în interiorul habitatului câteva puncte nodale, încărcate cu o mare forță magică sau cu o sacralitate aparte. Simbolismul acestor spații privilegiate din interiorul casei țărănești este marcat prin suprapunerea cotidiană a vieții materiale peste cea spirituală; se delimitează în acest mod puncte încărcate cu valențe speciale, care conferă valoare culturală ansamblului interiorului tradițional și asigură confortul spiritual al celui ce îl locuiește, centre latente de spiritualitate pentru cultura arhetipală, ce își păstrează, prin timp, dimensiunile de repere, semne, mărci.

Toate aceste mărci ale locuirii, metamorfozate în tot atâtea însemne ale unei spiritualități populare păstrate în timp, sunt rezultatele unei anume percepții asupra spațiului interior și exterior, percepție înrădăcinată în mentalul colectiv și formatoare de tradiții populare. (...)

Fodora

Lozna

Rus

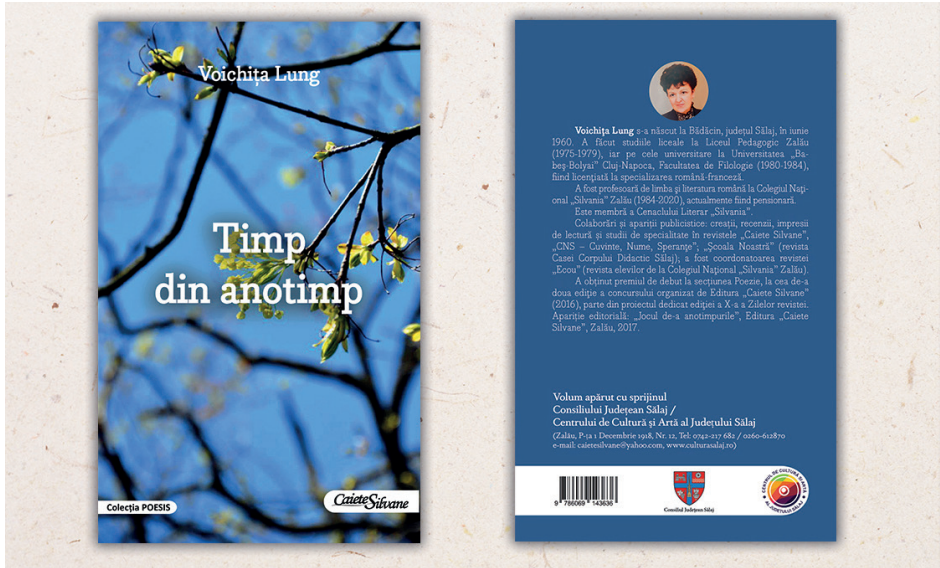
Şimişna

IMELDA CHINȚA
Caiete Silvane

Caiete Silvane
Revistă de cultură

Verbul în pensulații sonore

Timp din anotimp este recentul volum scris de Voichița Lung și apărut la Editura Caiete Silvane, Colecția *Poesis*, 2024. Cartea este structurată în cinci secțiuni, toate glisând în jurul aceleași teme, timpul resimțit ca o neconținută curgere, ca erodare a ființei, ca îndepărtare tristă de spațiul primordial: *Timp din anotimp*, *Insomnii colorate*, *Amăgind timpul* (jurnal pandemic), *Mărgele de rouă*, *Treptele amurgului*. În Confesiunea care precedă secțiunile, aflăm concepția autoarei despre poezie, ce se alcătuiește ca o adevărată profesiune de credință. Poezia este divinul manifestat din ființă, este o rugăciune rostită cu patosul unui *homo religios* ce caută sensuri și semnificații: „Poezia e ca o rugăciune spusă în gând, vocea devine sfioasă în liniștea catedralei. (...) poezia șlefuieste sub lupă arabescuri de emoții, zămislește în mod miraculos picături de rouă sufletească”. Ceea ce definește structura lirică a Voichiței Lung este tocmai sensibilitatea verbului, delicatețea imaginarului poetic pe care îl creează, secondate de o fragilitate interioară care transpare din întregul op. Poeta reușește să își transcrie nedisimulat stările, se bucură de fiecare etapă a existenței și o savurează cu voluptate și cu pofta cu care se degustă fructele din toamnele târzii: „Bună ziua, vrăjită lumină! / Aerul devine dulce-amărui, / Invazie de crini în grădină, / Adieri de miere și rozmarin, / Întru belșug cupa se-nchină. / Bună ziua, vrăjită lumină!”; „Cer senin de septembrie – / Cu privirea pierdută în zare / Brațele-aripi zvâcnesc înspre larg / Într-o ultimă îmbrățișare”. Versurile autoarei se pliază cu ușurință atât pe structura poemului clasic, cât și pe cel modern, tonul ales fiind unul nostalgic, discret elegiac. Temele recurente sunt condiția ființei, creația și trecerea inexorabilă a timpului, iar copacul devine motivul central ce asigură legătura dintre teluric și celest, ca o nevoie evidentă a ființei de transcendere a limitatului: „Uite copacul frumos pe care-l iubesc! // A prins viață mlădița în primăvară, / A fășnit frumusețea în zile de vară, / (...) / Mândru copacul pe care l-am iubit! // Totul în jur s-a schimbat într-o clipă. / Stingher cerul rămas peste-atâta risipă / (...) / În amintiri copacul se topește ușor...”.

Volumul de versuri al Voichiței Lung este asemenea unei galerii poetice alcătuită din pânze și nostalgii. Timpul, singurătatea, ființa ca limită, tristețea, regretul sunt tonurile care compun tabloul liric. Poezia are în viziunea poetei un rol taumaturgic, homeopat, este salvare, eliberare de timp și de melancolie. Tomul este construit într-o notă metaforică, limba-jul emană emoție și distincție poetică, pensulațiile sunt sobre, dar și picturale, încât întregul pare un tablou de Monet. Poemele dezvăluie o personalitate discretă, un talent ce a mocnit și a exhibat în cuvânt, remarcându-se deopotrivă o disponibilitate și deschidere spre cultura clasică: „Însingurat, / Presari sămânța cuvântului / În brazda versului. / Curând răsar vâștarul / Plăpând în adiere de cânt, / Mlădițe despletesc în aer / Foșnet abia auzit. / De bucurie, / Poemul zâmbește / Ca un cireș abia înflorit. // (...) // Înseninat, / Poemul pleacă în lume, / Luând cu sine / Merinde de drum lung / Pâinea și vinul – / Sămânța veșniciei. / Găsi-va oare cărări bătăto-rite / Sau căi neumblate / Spre sufletul înfometat-însetat, / Iubite cetitorule!?”; „În catedrală tăcerea domnește / Se cern prin vitralii / Raze de lună / Picură stalactite din cupola raiului / Orga trezită din somn murmură / Catapeteasma se umple / De pâlpare serafică / Vibrează lumina / Ca în tablourile impresioniștilor”.

Cartea cuprinde poeme-timp, un *timp-cascadă* ce aduce în prim-plan trăirile dintr-un moment trecut, timpul fiind resimțit ca o cădere, o curgere heraclitiană, decadentă. Voichița Lung este deopotrivă *negustorul de cuvinte*, dar și *Negustorul de stele* care caută și se caută neconținut în spatele unor poeme dantelate, lucrute în filigran, poezia autoarei este ca o catifea delicată, brodată când cu amintiri, când cu frământări visce-

rale abordate în variate tipuri de versificație: „În van negustorul de stele de mare / Înșiruie comorile în galantar: / Scoici sidefii, corali, șiraguri de perle – / Nisipul clepsidrei e singurul dar”; „Mi-e dor! Mi-e foarte dor... / (...) / Au înghețat în rame toate amintirile, / Poteci de zile ne despart, / E toamnă și-i mult prea târziu...”.

Stilul poetei se rafinează odată cu cel de-al doilea volum, dar se și simplifică pe alocuri. Întoarcerea spre „treptele amurgului” declanșează melancolii care domină viziunea timpului prezent. Poeta se hrănește din imaginile trecutului ce se succed într-un creuzet al emoțiilor immortalizate în poemul-amintire: „Nu, n-am uitat nimic, / Deși totul se șterge în ceața depărtării, / Iar drumurile devin lungi cărări / Când zilele poartă cămașa plecării. // (...) // Câte nopți fără somn, cu stele și lună, / Ce dorință nebună / Să rog vremea-n loc să se-oprească / Și puiul micuț încă să nu crească!... // (...) // Cât s-o fi strădui / Nana cea creață și isteată, / Cu litere de tipar, cu stângăcie, / Să scrie pe un petic de hârtie / Un bilețel cu ieroglife albăstrie: // NUIO AM CÎOS BOCANUL CĂ TATI”.

În *Mărgele de rouă*, Voichița Lung experimentează o formulă esențializată, mai aproape de stilul nipon, reducând frazarea amplă, folosește contragerea în expresii scurte, rezumative. Imaginile create sunt de o sensibilitate ce transpare din fiecare verb, iar elementele decorului accentuează melancolia: „Rafale de ploaie / Îmi bat în geam / Ramul abia înflorit / Zbuciumat / De plâns”; „Ploaie de stele / Artificii astrale / În miez de noapte” / Niciun suspin nu curmă / Tăcerea Cosmosului”.

În secțiunea *Amăgind timpul*, autoarea scrie câteva poeme pandemice, constituite sub forma unui jurnal pandemic. Temele recurente sunt timpul care se scurge necruțător între limitele odăii-carceră sau dincolo de perdeaua ce separă lumea exterioară aflată în stagnare de interioritatea tristă, fragmentată și frământată a ființei și tăcerea surprinsă într-o disipare concentrică menită a cuprinde întreg universul: „Tăcerea mușcă din mine / Ca dintr-un fruct zemos: / Jumătatea rumenă – încălzită de Soare, / Jumătatea crudă – înghețată de Lună. / (...) / O, ce livadă înaripată, șoptitoare, / De culori și de sunete va răsări, / După ce nimic din ce este / Nu va mai fi!”; „Ah! Cerul nesfârșit de septembrie – / Fereastră de mansardă către infinit!”.

Timp din anotimp este o carte dichisită, stilizată, cochetă, un volum ce emană distincție și o eleganță seducătoare. Autoportret liric, confesiune, joc, răsfaț, note grave, solemne, dar și ludice, toate compun personalitatea poetică a Voichiței Lung sub curgerea timpului anotimp.

Verbul în Persistența memoriei

Curiozitatea Corinei Știrb Cooper în ceea ce privește transcenden-
tul, *Marele Anonim*, în termeni blagieni, s-a manifestat încă din copilărie
sau mai pregnant în anii adolescenței. A urmat o perioadă de căutări, rătă-
ciri, convingeri și îndoieli până la descoperirea sinelui, a înțelegerii pro-
priului eu pe care, după îndelungi așteptări, îl manifestă în poem. Avata-
rurile ființei sunt recognoscibile în volumul de debut, *De îmblânzit Luna*,
apărut în Colecția Poesis, Editura *Caiete Silvane*, 2024. Fire sensibilă, pa-
sională, Corina nu se ferește de propriile sentimente, le surprinde dez-
volt și le acceptă ca parte a ființei. Poezia este o formă de comunicare și
de cumunicare, e o dezbrăcare de eul interior, e întâlnirea ființei cu spaime-
le, angoasele, neliniștile intrinseci, e catharsis și exhibare a unor frământări
viscerale. Poeta meditează asupra trecutului care i-a marcat devenirea.
Existența nu se află sub semnul armoniei, ci mai degrabă sub cel al ago-
niei, iar marile teme și motive, precum timpul, singurătatea, iubirea sunt
poetizate și resimțite ca puncte terminus. Placheta, exersată în game lirice
variate, fie într-o abordare clasică, fie într-una modernă, se distinge prin-
tr-o organicitate poetică.

Autoarea experimentează o întâlnire lirică cu eul interior, cu dublul
său copleșit de spaimă: „**pielea ți se întinde** / ca și cum ar vrea să îmbrac-
ce toți oamenii din / tine în aceleași spaime / și vor veni dimineți în care
te vei trezi fără / lumina din ochi / nu ca această dimineață începută alb /
și sfârșită singur sfârșită singur // (...) // ieși din tine te privești din afară
așa cum faci / când ți-e teamă de moarte // ceva a făcut să dispară secun-
da aceea / și mâinile noastre nu s-au găsit niciodată...”

Corina Știrb Cooper este autoarea unor poeme ale maturității, scrie
o confesiune cu valențe terapeutice, o manifestare a unui eu fragil într-un
univers copleșitor. Poeta se așază, deloc confortabil, în fața colii, își pre-
gătește conștiințios întâlnirea cu ființa ei interioară și răscolește diferitele
vârste, diferitele etape ale existenței, istorii personale care i-au marcat de-
venirea, toate având menirea a recompune scenariul liric al unei vieți cris-
pate și tumultuoase: „**ziua asta** / mă dezbracă / strat după strat / de trecut
// în oglindă / o pasăre cu penele smulse”. Tabloul poetic pe care ni-l ofe-
ră este unul al succesiunii anotimpurilor aflate sub semnul tristeții, al dez-
amăgirii și al deznădejdiei: „**nimic – nici timpul** / nu poate despărți // ari-
pa de trup / ele cad mereu împreună / când zbatere / când abandon”; „tu
/ și cu / tine / în punctul / acesta rotund / din care / tot pleci și / care te /
tot așteaptă / ca o ușă / deschisă / o acasă / a copilăriei / o bătaie / de ini-
mă un dor”.

Imaginile create de Corina se înscriu pe alocuri în direcția supra-

realistă, existând o dialectică între activitatea poetică și revolta socială bine temperată, între vis și manifestarea stărilor interioare. Atmosfera lirică este rece, tulburătoare, compoziția este în tonuri sumbre, închise. Sentimentele rememorate parcă vor să oprească timpul prin topire, pentru ca mai apoi să-l toarne în matrița persistenței memoriei. Efigiile se succed într-un tulburător caleidoscop: „**iată un sfârșit ca o tăcere** / se oprește o inimă / crește o floare în creier / sau doar o tăcere – zid / de cuvinte nespuse // la început toți oamenii au fost cercuri – mi-a / spus o voce într-un vis (...) // oamenii-cercuri erau frumoși / și de aceea ne-au fost luați / ba de către moarte / ba de către teamă / ba de către iubirea altcuiva”.

Într-o reinterpretare modernă, în viziunea Corinei Știrb, neîndurătorul Cronos devoră ființa și devine o alegorie lirică prin care sunt surprinse ravagiile pe care le face timpul venit a măcina existența. Ființa e condamnată la o întoarcere permanentă în starea de increat, în universul placentar pentru a reveni în manifestare. Identitate – alteritate, ființa ca ilustrare a Principiului, ființa întru Devenire, timpul cosmic și timpul istoric, măsurabil, limitat, instabil și alternativ, toate constituie preocuparea autoarei și tematica în jurul căreia se concentrează prezentul volum: „**mergem înainte** / umblăm pe sârmă / hăul de sub noi se cheamă timp / și înghite oameni / înghite visuri regurgitând / un nimic consistent / umplut cu ore / ne încolăcim în noi înșine / în poziție fetală / până trece furtuna”.

Imaginile care se constituie în sfera tematică a iubirii sunt de un dramatism aproape neverosimil, traduc o criză a ființei, iar pesimismul schopenhauerian este contemplativ, traducând stingerea individualității și reintrarea în marea unitate a naturii. Iubirea, intimitatea devin un spectacol al înstrăinării, al alienării, al imixtiunii până la indistinct și chiar al morții. Versurile Corinei Știrb sunt parcă tușe fine din **Îndrăgostiții** lui René Magritte. Viziunea este inedită, poeta te amăgește cu imagini care par a traduce o notă de speranță, pentru ca finalul poemelor să fie tulburător: „...**iată dragostea** / ca un burete suprasaturat cu apă de mare – / spuse și se întoarse spre soarele împietrit / (...) / oamenii îi priveau cu indiferență / doi nebuni cu capete albe sărutându-se / ca și cum ar vrea să-și înghită unul altuia / inimile și tot ce mai e între ele”; „nu știu dacă a mai rămas / ceva în spațiul incolor / dintre coastele noastre / inimile bat încă la unison, dar / tot mai încet și tot mai departe / (...) / și dincolo de toate e o moarte nudă / culegându-mi senină respirațiile”. Lipsa comunicării devine apăsătoare, iar eul trăiește drama însingurării într-un spațiu al disoluției, al destructurării: „singurătatea-i o ușă închisă timpl peste / somnul pretins // în februarie inimile sunt roz / și roșu aprins tivit cu mărgelile de sticlă // despre dragoste / nimic nou”; „răsăriturile apusurile se prăbuesc / de-a valma / peste noi / la fel de roșii de sfâșiate de zborul păsărilor

/ cum ne prăbușim noi unul în altul / goi și frumoși / ca și cum ne-ar păsa uriaș de tristețea / celuilalt”.

Corina Știrb Cooper este o poetă melancolică, nostalgică, de o sensibilitate pură, nealterată, iar volumul *De îmblânzit Luna* cuprinde, într-o formă condensată, pe lângă trăirea vitriolantă, viscerală, o subtilitate ideatică, referințe culturale metaforizate în imagini diafane.

Caiete Silvane, nr. 241/februarie 2025

Profesoara Maria Porumb la 80 de ani

Doamne, îți mulțumim că fiecăruia dintre noi ne-ai dat „un licăr de sfințenie”!

Amintindu-ne uneori acest lucru, viața noastră, cu siguranță nu s-ar abate de la drumul științei de a iubi și de a comunica celorlalți frumusețea și plenitudinea existenței noastre, în orice formă, prin orice formă. Numai cel ce este liber pe dinăuntrul său poate fi izvor de înțelepciune și iubire pentru semenii săi.

Încerc să fac portretul unui „dascăl al cetății”, al unui om bun al comunității noastre, un om cu suflet mare, care și-a pus, de-a lungul timpului, întreaga experiență profesională și multele calități pe care le are, în slujba semenilor.

Vorbim despre Doamna Maria Porumb, profesoara, dirijoarea corului „Gloria Dei”, omul, înainte de toate.

Prin calitățile și realizările ei, profesoara Maria Porumb și-a croit un drum bine definit, inconfundabil în cultura și învățământul sălăjean, lăsând urme frumoase, cizelând destine, iubind, înainte de orice, oamenii.

S-a născut la început de primăvară, în Turda, venind într-o familie de buni creștini, în care practicile religioase s-au păstrat cu sfințenie. A crescut în umbra Corului Bisericii Turda Veche, unde frații săi mai mari erau bașii de bază. În familie se cânta pe mai multe voci, iar sărbătorile și zilele de naștere erau prilej de bucurie și de cântec. Activitatea muzical-corală a atras-o încă din copilărie, din clasele primare. Cânta solo, făcea parte din grupul vocal al școlii și din Corul Casei Pionierilor din Turda.

Școala Pedagogică din Cluj, cu profesorii ei de elită, iar apoi Conservatorul „Gh. Dima”, i-au fundamentat formarea profesională, astfel în-

cât, în anul 1970, în urma repartiției ministeriale, a ocupat postul de profesor de muzică la Liceul Pedagogic din Zalău, liceu nou-înființat. Aici, la acest liceu de prestigiu, doamna Maria Porumb s-a remarcat prin munca sa, desăvârșindu-și cariera profesională în calitate de profesor, diriginte, dirijor de cor, apoi director al Școlii de Aplicație (1981-1989), azi, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, iar apoi, ca inspector școlar, timp de 12 ani (1990-2002).

În această perioadă a fost membru al Consiliului Municipal Zalău, membru în Comisia Națională a profesorilor de muzică, a participat la sesiuni de referate și comunicări științifice, a publicat articole în presa locală, în revista „Școala Noastră” a Casei Corpului Didactic și revista „Normaliștii Clujeni” din Cluj-Napoca.

În calitate de inspector școlar a inițiat și organizat Festivalul pentru copii „Voces Primavera”, o șansă pentru copii de a se afirma și de a-și manifesta talentul.

În calitate de profesor și diriginte s-a preocupat de buna pregătire a elevilor, viitori dascăli, de coordonarea practicii pedagogice și a activității educative. Liceul Pedagogic din Zalău, trecut de semicentener, a fost întotdeauna un liceu de prestigiu, dascălii liceului constituind modele umane și profesionale, scriind pagini luminoase în istoria și viața învățământului sălăjean.

Corul „Gloria Dei”

Prin specificul formației profesionale, doamna Maria Porumb a condus mereu coruri de copii, de tineri și adulți. Între anii 1980-1990 a înființat și a dirijat Corul UJCM (Uniunea Județeană a Cooperativelor Meșteșugărești), cor cu care a participat la concerte, spectacole, precum și la faza națională a Festivalului „Cântarea României”, obținând locul al treilea.

Pentru activitatea meritorie, i s-a decernat medalia „Meritul Cultural clasa I”, prin Decret al Consiliului de Stat (nr. 96/07.05.1981).

Un capitol aparte al activității și al vieții doamnei Maria Porumb îl constituie Corul „Gloria Dei”, cor al cărui nume și renume se confundă cu însăși existența distinsei doamne.

Timp de 30 de ani, existența Corului „Gloria Dei” a marcat viața spirituală și artistică a Zalăului și prin turneele misionare interne și internaționale la care a participat, a adus o foarte bună reprezentare Sălajului. A servit drept model de mărturie religioasă și pildă celor care au dorit să-i urmeze în cântarea corală, corul „Gloria Dei” fiind primul cor bisericesc din Zalău înființat după Revoluția din 1989.

Coriștii din „Gloria Dei”, un grup de oameni inimoși, buni creștini de vârste și profesii diferite, au alcătuit împreună o „orgă de suflete”. Ei au muncit mult, în numeroase repetiții, pentru a însuși un repertoriu variat și pentru a obține o interpretare de calitate. Dintre cei peste 300 care s-au perindat prin cor, azi sunt prezenți în cor, 12 dintre membrii fondatori.

Prin mult efort, perseverență, dăruire, corul a însușit un repertoriu adecvat pentru susținerea serviciului divin, dar și la evenimente culturale. Acesta a cuprins: Sfânta Liturghie, colinde, pricesne, repertoriul funebru, prelucrări de folclor, piese din repertoriul universal. Corul „Gloria Dei” a participat la sfințirea locului și la punerea pietrei de temelie pentru bisericile: Înălțarea Domnului – Sfânta Vineri, 1990, preot Ioan Ghiurco; „Sfântul Ștefan”, 1995, preot protopop Șt. Lucaciu; Nașterea Maicii Domnului, 2001, preot Ioan Ardelean; „Sfântul Nicolae”, 2009, preot Ionuț Pop.

Sfințiri de biserici: Domnin, Chieșd, Chechiș, Meseșenii de Jos, Gârceiu, Sighetu Silvaniei, Bogdana, Sânpaul – jud. Cluj cu Î.P.S. Bartolomeu Anania, Oaș – Maramureș cu P.S. Iustin, Straja – jud. Cluj cu Î.P.S. Andrei Andreicuț, Sfințirea Statuii Mitropolitului Andrei Șaguna cu Î.P.S. Laurențiu Streza.

Liturghii arhieresti alături de P.S. Petroniu, episcopul Sălajului, în Zalău, Ortelec, Chechiș, Brusturi, Voivodeni, Adalîn.

Liturghii în străinătate: Viena, Torino, Paris, Florența, Gyula, Lodi, Romano di Lombardia, colind la Mitropolia Limours, la Î.P.S. Iosif al Europei Occidentale și Meridionale.

Liturghii la mănăstirile de la Bic, Nicula, Rohia, Voivodeni, Putna, Curtea de Argeș, Sâmbăta, Râmeț.

Concertele de colinde au devenit o tradiție și un model pentru alte coruri care s-au format. Colindele au devenit o „Bunăvestire” a Sfântului Crăciun, aducând atmosfera și mesajul de sacralitate a sărbătorii. Au fost mereu așteptate și dorite, sala „Avram Iancu” a primăriei fiind principala gazdă, iar apoi colindul la toate bisericile din Zalău și din localitățile apropi-

ate – Crasna, Bănișor, Păușa, Derșida etc. Mereu au adus elemente de nouitate, începând de la afiș, invitație, repertoriu, regie, costumație.

Centenarul Marii Uniri a prilejuit întâlnirea corului cu publicul zălăuan, înaintea turneului în Italia, în perioada 28 noiembrie – 1 decembrie 2018, întâlnire cu români din diaspora din zona Milano, întâlnire care i-a impresionat pe toți!

Remarcăm și activitatea publicistică a doamnei Maria Porumb, care a mediatizat toate turneele și pelerinajele corului, prin articole care au fost ulterior înmănunchate în cele două cărți: „Gloria Dei – 20 de ani”, Editura Silvania, Zalău 2010 și „Gloria Dei – un cor la un sfert de veac”, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2015.

Pentru întreaga activitate de-a lungul a 50 de ani, omniprezentă fiind la evenimente culturale, concerte, festivaluri corale, în calitate de dirijor și organizator, doamna Maria Porumb rămâne unul dintre cei mai fideli colaboratori ai Direcției Județene pentru Cultură Sălaj, fapt pentru care, în anul 2015, i s-a decernat, cu prețuire, placheta „Excelență în Cultură”.

Ochii sufletului reînvie scene din viața cotidiană a corului: un zâmbet de încurajare într-un ceas greu, un sfat înțelept, o mână întinsă prietenește, aceasta este doamna Maria Porumb, omul care a contribuit frumos la construirea altor oameni. Nu poate fi nimic mai înălțător, decât să faci din miile de clipe ale destinului, tot atâtea prilejuri de a ajuta, de a crea și de a iubi.

Și, dincolo de multe alte lucruri care o fac specială și minunată, doamna Maria Porumb iubește lucrurile adevărate, care dau consistență și unicitate unui neam, tradiția și cultura, familia și biserica, spații de păstrare a valorilor. Puțini oameni vorbesc precum o face doamna Maria Porumb despre valorile identitare ale acestui neam.

În viață poți falsifica orice, mai puțin împlinirea sufletească, așadar, la împlinirea celor 80 de ani, îi urăm ca Bunul Dumnezeu să-i dăruiască zile multe și frumoase și aceeași putere și bucurie de a dărui prin cântare și prin ceea ce este!

La cei 80 de ani puteți raporta o activitate meritorie: 30 de ani de „Gloria Dei”, 50 de ani de dirijat coral (1970-2020) și o familie frumoasă cu șase nepoți!

Dumnezeu să vă răsplătească prin mila și binecuvântarea Lui!
La mulți ani, Doamna profesoară!

IOANA DEAC
Graiul Sălajului

**graiul
Sălajului**

Virtutea bătrâneții

Ziua bună, dragi cititori!

Ce este bătrânețea? Ce înseamnă să fi bătrân?

„Nimic nu este mai frumos pe lume decât să fi bătrân”, spunea un mare înțelept.

Bătrânețea este inevitabilă și, în momentul în care ne naștem, începem deja să acumulăm procente de bătrânețe, ne spune Andrei Pleșu în al său discurs despre etate.

Cicero este de părere că necazurile cu care te confrunți la bătrânețe nu vin de la vârstă, ci sunt consecințe ale felului nostru anterior de a trăi, cu corpul, cu gândurile și cu sufletul. Filosoful este de părere că marile neajunsuri ale bătrâneții sunt de fapt beneficii.

„Retragerea din viața activă”, spune Cicero, este cel mai bun prilej de a ne dedica vieții contemplative pe care am neglijat-o din cauza programului ticsit de zi cu zi.

Șubrezirea corpului este unul dintre aspectele cele mai grele ale bătrâneții. Dar și sub această „umbrelă” a suferinței, bătrânețea poate fi „productivă”. Bach avea toate bolile imaginabile la bătrânețe, dar asta nu

l-a împiedicat să-și creeze cele mai de seamă capodopere.

„Dar câtă putere vrem să mai avem?” se întreabă Cicero. Vrem să fim gladiatori sau platonii? Lumea are astăzi mult mai multă nevoie de înțelepți decât de combatanți.

Teama de moarte este unul dintre aspectele cele mai delicate ale bătrâneții. Cicero se referă la ideea nemuririi sufletului într-un mod consolator. Au crezut în nemurirea sufletului cei mai inteligenți oameni din lume, de la Platon, la Toma d'Aquino, la Augustin și Pascal. Mai bine în tabăra lor decât în cea a materialismului lui Lenin, nu?

În Roma antică se striga: „Sexagenarios da ponte!” (Sexagenarii să fie aruncați de peste pod). Odată cu răspândirea creștinismului în lume, această soluție „radicală” a fost treptat înlăturată, dar, din păcate, ea a supraviețuit până astăzi în mentalul european.

Majoritatea studiilor despre bătrânețe tratează vârsta târzie ca pe o „închidere care se închide”, ca pe un azil unde se depozitează „reziduuri existențiale inutilizabile”.

Bătrânețea, din perspectivă creștinească și folosind expresia lui Constantin Noica, este asemeni unei „închideri” care se deschide și se împlinește, în nemărginit. Bătrânețea devine o continua așteptare, o veghe permanentă, ca-n parabolele lui Iisus cu Slugile veghetoare, cu Furul și cu Cele zece fecioare. Ea implică exigența de a fi, clipă de clipă, pregătiți.

Filosoful și teologul danez Kierkegaard caracterizează bătrânețea numind-o „misterul bilocației”. Bătrânul este în același timp în doua planuri, aici și dincolo, pe pământ și în Cer. Bătrânul devine astfel un martor al „începuturilor”, un liant între lume și Veșnicie. Cine reușește să ajungă la această performanță încă din vremea tinereții, a descoperit cu adevărat virtutea bătrâneții și frumusețea vieții.

Dragilor, vârsta târzie este conotată extrem de negativ în ziua de astăzi. În lumea întregă se poartă campanii insistente pentru legalizarea eutanasiei în rândul bătrânilor care nu-și mai găsesc rostul în viața și doresc să-și pună capăt zilelor. Olanda și Belgia sunt primele state care au legalizat eutanasia în anul 2002, după care a urmat Elveția. Mii de bătrâni sunt eutanasiați anual în Olanda.

Odată cu aceste legiferări lucrurile au scăpat cu ușurință de sub control. Sumbrul „trend” a intrat în aria juvenilă, tineri care se confruntă cu depresii și care nu mai suportă viața pot să recurgă la sinucidere asistată prin eutanasiere.

Luați de pildă sistemul sanitar al Marii Britanii care a fost acuzat că ar practica eutanasierea pacienților bătrâni pentru a reduce „costurile” îngrijirilor medicale.

Bătrânețea are un caracter regal dacă o privim prin perspectiva prin

care trebuie. Ea poate deveni un paradis, chiar dacă nu putem trece cu vederea dramele pe care fiecare bătrân le resimte mai devreme sau mai târziu. Soluțiile creștine furnizează combustibilul care alimentează sufletul și-i dau sens, vigoare și har. Iisus ne-a învățat cum să ne rugăm, cum să acționăm, cum să suferim și cum să murim.

Bătrânețea are o misiune de-o noblețe unică. Materia ei primă este libertatea individuală, pătimirea și harul. Ea este saltul pe verticală al sufletului care-și caută obârșia.

Bine trăită, bătrânețea regândește totul! Dar mulți dintre noi ne purtăm bătrânețile fără sens, nu le cunoaștem rostul, nu le prețuim transcendența.

Nu uitați, „vinul vechi”, „prieteni vechi”, „manuscrisele vechi”, sunt cele mai de valoare pentru lume. La fel este și bătrânul, „vechiul”, el este esența lumii, sufletul ei. Să prețuim bătrânețea, să ne prețuim bătrâni... Dragi cititori, suntem cu toții responsabili de bătrâniții noștri!

Lumea e hrănitore pentru noi atunci când îi simțim vechimea. Bătrâniții cunosc „căile” lumii, căci îi împărtășesc vechimea. (Andrei Pleșu, Despre inima și alte eseuri)

Vă invit la o reflecție! Toate cele bune!

Grainul Sălajului, 7 iulie 2022

Sistemul public de învățământ: progres sau regres?

Dragi cititori, ne aflăm din nou la începutul unui nou an școlar, un început firav, umbrit de contextul protestelor din Educație și al celorlalte provocări actuale, însă și un început copleșit de emoție și speranță.

Știm cu toții că trecem printr-un declin al procesului educațional, iar sistemul de învățământ care este într-o permanentă reorganizare încearcă să găsească măsuri pentru un mai bun mers al lucrurilor. Rata tot mai ridicată a abandonului școlar, elevi demotivați și apatici care învață mai mult din constrângere, și nu din pasiune, realitățile grave ale violenței și consumului de droguri din școli, rata în creștere a depresiei în rândul ti-

nerilor – sunt doar câteva aspecte alarmante ale întregului tablou.

Instituțiile de învățământ sunt într-un proces de digitalizare tot mai intens, mulți fiind convinși că accesul la această suită de resurse este cheia succesului pentru o educație autentică, relevantă și eficientă. Așa să fie, oare?

De curând l-am descoperit pe John Taylor Gatto, un profesor și scriitor american inspirațional, câștigător al multor premii „Profesor al anului” în zona New York și cel care a scris numeroase cărți despre educația modernă, criticându-i ideologiile, istoria și consecințele.

În urma celor 30 de ani în învățământul public, John Taylor Gatto și-a exprimat convingerea că a făcut lucruri prospere numai în măsura în care a reușit să se sustragă vigilenței sistemului educațional și consideră că, dacă ar opera în virtutea comandamentelor acestuia, le-ar face mai mult rău copiilor decât bine. El argumentează (pe baza cercetărilor amănunțite și a experiențelor concrete) faptul că soluția unui arsenal tehnic specializat, în vederea salvării sistemului public de învățământ de la degradare, este doar o iluzie, iar îngurgitarea mozaicului haotic de informații, care este îndoielnic din punct de vedere moral, are un efect de „dumbing down” – buimăcește intelectul și-l imbecilizează.

John Taylor Gatto este de părere că școlarizarea publică nu are legătură cu viața reală, iar soluțiile pe care le întrevede merg înspre o educație în sfera „cooperării firești și a comunităților organice: în familie (homeschooling), în parohie, în firmă, în comunitatea locală (câtă vreme

există și este autentică), în școli private”.

După Gatto, sistemul modern de școlarizare „școleşte”, dar nu „educă”, cere tot mai mult în timp ce slăbește individul, familia și importanța comunității, nu formează gândirea critică a tinerilor, răpește entuziasmul, este obsedat de date și teorii, dar pierde sensul lucrurilor, paralizează moral și intelectual, creează dependență emoțională și comercială, nu solicită întreaga persoană, ci scindează în bucățele specializate, nici una dintre ele complet umane, creează mașinării sociale și nu caractere, forjează tineri motivați numai de bani și nu de iubire pentru studiu și muncă.

El susține că economia mondială aduce soluții mecanice problemelor umane, nu se adresează nevoii reale a oamenilor, ci se bazează pe niște definiții ale productivității și bunului trai străine de realitatea omului obișnuit, în timp ce accentul ar trebui pus pe o „filosofie care amplasează înțelesul acolo unde el se găsește cu adevărat: în familie, printre prieteni, în natură, în simplele ritualuri și ceremonii, în altruism, într-o independență și intimitate decente, în toate lucrurile firești și necostisitoare” – toate aceste aspecte ar realiza o auto-suficiență încât nu ar mai fi nevoie de „suficiența” materială indusă de stat. Gatto consideră că această regândire majoră de care școlile au nevoie ar costa mult mai puțin față de cât se cheltuiește pentru reforme, însă marile grupuri de interese nu-și permit să lase asta să se întâmple.

Acest dascăl pasionat și neobosit în căutarea definițiilor corecte ale educației autentice susține necesitatea unui model de piața liberă în care elevii să se angajeze voluntar în tipul de educație care li se potrivește: școli ale micilor antreprenori, școli meșteșugărești, școli cu profil religios, școli ale fermierilor. Chiar dacă sunt mulți profesori dedicați cărora le pasă cu adevărat, el consideră că sistemul nu are conștiință și produce „ființe umane șablon, al căror comportament să fie previzibil și controlabil”, îi obligă pe copii „să crească mari într-un mod absurd”, îi învață că „pot să cumpere fericirea în ciuda unui flux de dovezi că nu pot” și îi învață „prea puțin să fie umani”.

Două mari instituții controlează, în momentul de față, viețile copiilor, afirma Gatto, iar acestea sunt televizorul și școala. Ambele reduc lumea reală la o „abstracțiune continuă și fără sfârșit”. Secolele trecute, perioadele copilăriei și adolescenței au fost ocupate de munca reală, de acte de caritate reale, de aventuri reale, de căutarea realistă a unor mentori, de preocupări legate de comunitate, în timp ce astăzi copiilor le rămâne puțin timp pe săptămână (între școală, teme și televizor) ca să-și creeze o conștiință, ca să se descopere pe sine și să descopere sensuri profunde, ca să aibă țeluri și să relaționeze cu familia, pentru că familia trebuie să fie motorul principal al educației.

Gatto pune pe seama tuturor acestor lacune fenomenele grave prin care trec tinerii astăzi și consideră că orice reformă educațională va fi doar de fațadă, dacă nu se ocupă în mod direct de aceste patologii.

El propune un program sistematizat, de 14 puncte, ca soluție pentru recuperarea educațională:

1. Cunoașterea teoriei naturii umane, așa cum se desprinde ea din istorie, filosofie, teologie și literatură;

2. Abilități specifice alfabetizării active (nu doar scris și citit, ci vorbit în public);

3. Înțelegerea formelor instituționale majore (sistemul de justiție, corporațiile, armata, sistemul de învățământ, Biserica);

4. Exersarea repetată a bunelor maniere și a politeții ca bază a oricăror relații;

5. Efortul independent;

6. Sportul solicitant fizic ca sursă de grație și eleganță, dar și ca practică în gestionarea durerii și a situațiilor de urgență;

7. O cât mai completă teorie de acces în orice loc și către orice persoană;

8. Asumarea responsabilității;

9. Dezvoltarea unui cod personal de conduită morală;

10. Familiarizare cu arta mare (capital cultural);

11. Dezvoltarea puterii de observație riguroasă și pătrunzătoare;

12. Abilitatea de a gestiona provocările de orice fel;

13. Dezvoltarea obiceiului de a trage cu prudență concluziile ce se impun în diversele raționamente;

14. Dezvoltarea constantă a puterii de judecată, iar eu aș adăuga, la final, capitalul nebăgat în seamă, dar atât de indispensabil pentru orice organizare socială, și anume educația întru virtute morală și spirituală.

Câte puncte bifăm noi de aici, sau la câte mai avem de lucru? Cât este de diferită sau asemănătoare situația sistemului românesc de învățământ comparativ cu cel descris de profesorul John Taylor Gatto?

Vă invit să-i răsfoim scrierile, să reflectăm împreună asupra acestor aspecte și să vedem cum putem corecta, în vatra familială (dar și din spatele catedrei), aceste maladii ale sistemului de educație de stat.

Vă doresc ca anul școlar 2025-2026 să nu fie numai despre materii și note, ci despre formarea unei generații de oameni de caracter, o generație pricepută la calcule matematice, dar și la răsturnarea munților ideologici, o generație care nu va scrie numai compuneri, ci va scrie istorie, o generație care să știe răspunde la teste, dar, mai ales, la marile încercări ale vieții, și, nu în ultimul rând, o generație care să fie conștientă de identitatea spirituală și culturală.

„Împăratul e gol!”

„Împăratul e gol!”, a strigat o voce inocentă de copil, privind cum împăratul umbla gol printre curteni și toți îl priveau extaziați...

Dragi cititori, bănuiesc că mulți dintre noi cunoaștem povestea cu împăratul gol, scrisă de Hans Christian Andersen, o parabolă a înșelătoriei și a hedonismului.

În povestea „Hainele cele noi ale împăratului”, ni se zugrăvește povestea unui împărat căruia îi plăcea să se îmbrace cu tot ceea ce era la modă în vremea aceea. „Like”-ul celor din jur și tendințele moderne erau foarte importante pentru el, pentru că nu avea un sistem de valori după care să-și ghideze viața. Consumat de această obsesie, își angajează cel mai bun croitor al aceluia timp pentru a-i confecționa niște haine inedite, care nu au fost purtate de nimeni vreodată. Acestui împărat ahtiat după nou și avangardă i s-au propus niște haine care păreau că i se potrivesc de minune: haine invizibile. Încântat de „noua provocare” și dezbrăcat de tot ceea ce avea, împăratul a „îmbrăcat” noile haine care i se potriveau perfect, nu neapărat din punct de vedere fizic, ci din prisma dorințelor sale lipsite de conținut și sens.

Ieșind în fața curtenilor pentru a-și etala noile veșminte, aceștia au elogiat cu stupeoare noul „look” cât și pe savantul croitor. Numai că farsa nu a durat mult, până când singurul care a avut curajul să strige adevărul, un copil, a descoperit împăratului realitatea îngrozitoare în fața căru-

ia se afla.

Glasul a fost preluat ulterior de toți curtenii, până când acest manifest l-a făcut pe împărat să-și conștientizeze goliciunea și, mai ales, deșertăciunea.

Dragilor, poate nu ne-am gândit până acum, dar acest împărat e oglinda a ceea ce suntem noi astăzi... Privesc cu durere revărsarea de ură în discursul public și pe rețelele sociale și mă întreb: cât de mult mai poate fi sfâșiată haina demnității umane? Ne-am tehnologizat peste măsură și ne-am dezumanizat, încât omul care simte și vede clar a devenit cel mai mare dușman al lumii moderne.

Celebrăm asasinat, ironizăm dureri și transformăm suferința umană în material de satiră. În lipsa unui sistem de valori autentice, cei ignoranți, asemenea împăratului din poveste, se agață de sloganurile unei societăți secularizate. Aplaudăm tragedia, asemenea spectatorilor din teatrul lui Kierkegaard, care, la auzul anunțului că teatrul a luat foc, aplaudă, la repetarea anunțului, aplaudă din nou, și mai tare. Ca să aplauzi o tragedie este deja noaptea întunecată a sufletului.

Cei care pretind „toleranță” și „inclusivitate” sunt de fapt cei care nu fac față dialogului pentru că nu au argumente și scot armele urii, ale cinismului și, din păcate, ale violenței și ale morții.

În spatele promisiunii unui așa-zis progres și a unei false libertăți și fericiri, stau singurătatea, ura și dezolarea. Însă totul este o farsă și „împăratul e gol”, dar, orbiți de imperiul decadenței, puțini mai văd clar, căci înțelepciunea lui Dumnezeu este o nebunie pentru lumea aceasta. Prea puțini mai remarcă „lipsa de îmbrăcăminte”, golul existențial, pustiul de valori. Acest „maestru croitor” vrea să ne îmbrace „la modă”, însă tendințele lui ne dezbracă de caracter și ne expun sufletul gol.

Cred ca v-ați dat cu toții seama că în cele scrise mai sus făceam referire la tragedia din America (dar nu numai), cea în care au fost implicate cele două victime: cea dintâi – un activist creștin, soț și tată a doi copii (cu ale cărui postulate putem sau nu să fim de acord, cert e că asta nu justifică crima comisă), și cel care a apăsat pe trăgaci, tot o victimă, dar a unei societăți bolnave care ne acaparează tot mai mult și pe noi.

Vrem să scoatem religia din școli? Spunem că nu este nevoie de ea și că trebuie să fie o opțiune individuală pentru că este un concept demn de Evul Mediu. Dar oare știm noi că Evul Mediu a fost perioada cea mai prolifică din punct de vedere uman și spiritual? În această epocă, trei curente virtuozose s-au întâlnit: pasiunea greacă pentru științe și rațiune, gustul roman pentru justiție și datoria creștină de dragoste, de speranță și de credință. Fără petrol, cărbune sau centrale nucleare, Epoca Feudală (așa-numitul Ev Mediu) a putut asigura omului un nivel de bunăstare, de drep-

turi, de libertăți și de privilegii cum nu au mai fost vreodată, și asta pentru că li s-a oferit oamenilor posibilitatea de a urma modelul lui Iisus Christos. Cea mai mare parte a valorilor sociale și morale ale societății actuale sunt moștenite din Evul Mediu, termen folosit în sens peiorativ de către filosofi materialişti, și care s-a strecurat cu perfidie în mentalul colectiv până astăzi.

Dacă oamenii sunt atât de răi având o religie, spunea Benjamin Franklin, cum ar fi ei fără ea? Cred că vedem în preajma noastră cum...

Vrem să nu amestecăm Biserica și Preoția cu școala sau cu alte domenii? Nu credem că acești piloni sunt reprezentanții lui Dumnezeu în lume? Nu înțelegem cât este de necesar ca tinerii noștri să-și înalțe privirea înspre aceste punți de legătură cu lumea metafizică, la-nceput de drum?

Dacă oamenii și-au rătăcit vocația, nu-nseamnă că dogma de credință nu rămâne cât se poate de veridică și harică! Căutați etaloanele de aur din spectrul spiritual și vă veți convinge, dacă le veți căuta cu sinceritate și însuflețire. Iar pentru cei care s-au abătut de la drum, rugați-vă, conștienți fiind că nici noi nu suntem fără cusur și că judecata și stigmatizarea nu duce la nimic bun, dimpotrivă, așa cum spunea Sfântul Vasile: „Cel care învață a disprețui pe preot, cu timpul îl va disprețui și pe Dumnezeu”.

Dragi cititori, filosoful columbian Nicolás Gómez Dávila spunea că lumea modernă nu va fi pedepsită, ea este deja, în sine, o pedeapsă.

Vă invit să reflectăm împreună asupra acestor aspecte și să analizăm, fiecare în parte, golul și lipsurile care ne „îmbracă”.

Pace și bine!

Graiul Sălajului, 17 septembrie 2025

GÁSPÁR ATTILA

Hepehupa

hepehupa

A zilahi születésű dr. Kiss Gelman Zsófiával készített interjú befejező része

Gáspár Attila: Hogyan láttak (és talán még mindig látnak) téged Izraelben a helybéliek?

Kiss Gelmann Zsófia: Veræ amicitiae sempiternæ sunt – akár mottónak is választhatnám ezt a Cicero-idézetet, mert a BARÁTSÁG nagyon fontos része az életemnek. Előzetesen hadd szóljak pár szót arról, hogyan látom a világot, mert a világnézetem szorosan kapcsolódik a témához: az én életfilozófiám olyan, mint a mellékelt képen a kislányé.

Zsidó gyökerekkel rendelkező világpolgárnak tartom magam, olyan gyökerekkel, amelyeket szüleimtől örököltem, akik egy egymást követő etnikai lánc folytatását képviselték Erdélyben, amely hol Romániához, hol Magyarországhoz tartozott. Nincsenek előítéleteim, merem remélni, hogy vannak még sokan hozzám hasonlóak, akik számára az EM-BER a fontos, nem a származása.

A barátságok különböző körülmények között kötődnek. A szűk körhöz tartoznak azok, akikkel a legjobban érzed magad. Van egy tágabb baráti kör is, velük szórványosan tartod a kapcsolatot, és végül ott van az ismerősök területe, azoké, akikkel ritkán találkozol. Ha a „valódi” izraeliekről kérdezel (azokról, akik itt születtek, és „cabarim”-nak hívják őket), nos, az első dolog, amit megjegyeznek az, hogy a héber akcentusom alapján valószínűleg Argentínából (!) származom. A tévedés abból adódik, hogy a spanyol ismertebb Izraelben, mint a román nyelv, a külföldi akcentus is hasonló tekintettel az azonos nyelvcsaládra. Így miután tisztáztuk, hogy nem Izraelben születtem, következnek a kérdések – némelyik elég tapintatlanul –, mert a (túl) közvetlen stílus a társadalom egyik jellemzője.

Az évek során sok kollégám lett közeli barátom, többek között Ady Rozenkranz, akivel együtt tanítottunk a tel-avivi akadémián. Ő az a zongorista, akivel számos fellépésünk volt: Izraelben, Budapesten, Kolozsváron, valamint Ausztriában, Lambachban, ahol egy modern zenefesztiválon vettünk részt. Az évek folyamán sok kollégám, akikkel együtt tanítottam a tel-avivi akadémián, csatlakozott a baráti körömhöz. Továbbá azokkal a tanárokkal, akikkel együtt dolgoztam a különböző intézményekben, kialakult egy szoros kapcsolat, ami mindmáig létezik.

Natanián fokozatosan egy meglehetősen nagy társaságot építettünk ki: együtt ünnepeltük a Purimot, Szukotot, Chanukát a lehető legvidámabb módon. Ebből a társaságból alakult ki egy kisebb baráti kör, amiben felváltva, havi rendszerességgel szerveztünk gasztronómiai összejöveteleket olykor tánccal egybekötve. Hogy illusztráljam a társaság összetételét, felsorolom néhány barátunk származását: férj – Törökország, feleség - Ausztria; férj – Románia, feleség – Egyiptom; férj – Izrael, feleség – Lengyelország; férj – (volt) Szovjetunió, feleség – Magyarország. A körünkben lévő párok tartós kötődése, két különböző hagyományban nevelkedett ember stabil köteléke (amint az előbbi példák illusztrálták), amit egyes körökben „vegyes házasságnak” neveznek, megerősíti azt az állítást, hogy az emberek között a születési hely, a hit vagy a politikai meggyőződés alapján felállított korlátok mesterségesek. Véleményem szerint minden férfi és nő közötti házasság vegyes házasság, mert az emberek közötti egyetlen látható különbség a két nem között van.

Amióta Nataniára költöztünk (1987-ben), állandó előfizetői vagyunk az Izraeli Filharmonikusoknak, az évad minden koncertjén jelen voltunk, és élvezük a tel-avivi csodát. A filharmóniában figyelemre méltó nevek kerültek a középpontba, karmesterek és szólisták, akik elragadtatták a közönséget. Nem is próbálom felsorolni az összes világhírű muzsikust, aki fellépett a zenekarral, csak néhány nevet – pars pro toto – illusztrálásképpen: Zubin Mehta több mint 50 évig volt a filharmónia állandó

karmestere, őt a tehetséges fiatal izraeli Lahav Shani váltotta fel. Továbbá Leonard Bernstein, Kurt Mazur, Erich Bergel, Fischer Iván, Daniel Barenboim – karmesterek; Martha Argerich, Isaak Stern, Itzak Perlmann, Radu Lupu, Murray Perahia, Pinchas Zuckermann – szólisták. Hagyománnyá vált, hogy minden évad elején a zenekar eljátssza Izrael himnuszát, és a közönség felállva tiszteleg a pillanat előtt. Mindannyian, akik jelen vagyunk a teremben, készen állunk arra, hogy részt vegyünk ebben az eseményben, de amikor felcsendülnek a himnusz akkordjai, azé a himnuszé, amely sokak számára egyet jelent a hatmillió áldozat mártíromságával, megértem azokat, akik nem tudják visszatartani a könnyeiket.

Öt évvel a rendszerváltás után, 1994-ben az izraeli román nagykövet, Dr. Radu Homescu segítségével megszerveztük az első komolyzenei koncertünket, amelyre a tel-avivi konzervatóriumban került sor a zeneszerző dr. Cornel Țăranu akadémikus professzor közreműködésével; a programban Sigismund Toduță, Cornel Țăranu, Hans Peter Türk és Adrian Pop művei szerepeltek Ytai Talgam karmester vezényletével. (Meg kell említenem, hogy a koncert után Ytai Talgam néhány éves szerződést kapott a Kolozsvári Filharmonikus Zenekartól.)

A romániai látogatásaim közül kiemelem, hogy 1999-ben a nagyváradi filharmonikusokkal és kedves (azóta sajnos elhunyt) barátnőmmel, András Enikővel együtt szerveztünk egy koncertet abban az elképzelésben, hogy a zenekart Erich Bergelről nevezzék el. Bergel néhány évig Nagyváradon volt karmester; 1998-ban meghalt, és a filharmónia akkori igazgatója, Corneliu Cristea egyetértett az ötlettel, hogy a nagy karmester emlékére a zenekar felvegye a nevét. A kezdeményezés végül sajnos csak kezdetleges stádiumban maradt, megvalósítás nélkül.

2008-ban a kolozsvári zeneakadémia romániai és külföldi zene-tudósokat/zeneszerzőket hívott meg, hogy megemlékezzenek Sigismund Toduță születésének (1908. május 17.) századik évfordulójáról. A centenáriumnak szentelt néhány nap összehozta az egykori kollégákat és tanítványokat, akik a szimpóziumon bemutatott anyagok segítségével áttekin-tették a zeneszerző és tanár Sigismund Toduță gazdag életművét. Nagy örömmel szolgált a találkozás barátaimmal, egykori tanáraimmal és egykori kollégáimmal a zeneszerzés tanszéken, ahol barokk ellenpontot tanítottam, amíg el nem hagytam Romániát.

Kissé mozaikszerű beszámolóm a barátságról, arról is szól, hogy az évek folyamán kapcsolatba kerültünk a román és magyar nagykövetségekkel, számos közös programon vettünk részt. Ami engem illet, örömmel vettem a felkérést előbb dr. Hóvári János, azután dr. Gyenge András, Magyarország izraeli nagykövetei részéről, hogy a különböző rendezvényeken énekeljem a két ország himnuszát. Nagy megtiszteltetésként

könyveltem el ezt a státuszt, és Adi Rozenkranz zongorakíséretével eleget jópár éven át tettünk eleget a felkérésnek.

Visszatérve életünk mindennapjára, meg kell jegyeznem, hogy a rendkívül gazdag társasági életünknek vége szakadt a koronavírus megjelenésével. Nincs többé koncertlátogatás vagy baráti vacsora. Mindannyian kissé paranoiások lettünk, és a fizikai jelenléttel járó találkozók helyett a szórványos telefonhívásokat részesítjük előnyben. Már nincs Covid – veszély, mégsem térhettünk vissza régi társadalmi szokásainkhoz, mert az október 7-i nemzeti tragédia teljesen felborította az életünket. (2023. október 7-én a Hamász terrorszervezet túszejtésekkel egybekötött heves támadást intézett izraeli célpontok ellen. – szerk. megj.) A sok halálos áldozat, az elhurcolt több mint 220 ember – kiknek egy részét sikerült hazahozni, de 115-en még mindig a terroristák kezében vannak –, a végláthatatlan háború mindnyájunkat súlyosan érint, mindez hozzájárul az általános depresszióhoz, amelyben az egész ország szenved.

(A válaszadás dátuma: 2024. július 30.)

Hepehupa, 2024/3

Rezumat: Partea finală din interviul realizat de profesorul Gáspár Attila cu Kiss Gelmann Zsófia (1948-2024), compozitoare, solistă vocală, scriitoare, doctor în muzicologie în Israel și fostă profesoară la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca.

VASILE HATOS
Caiete Silvane

Caiete Silvane
Revistă de cultură

Drumul spre Lumină

Dincolo de orizontul cotidian, există o lume a ideilor, a păcii, a luminilor care deschid noi drumuri spre înțelesul suprem al ființei. Cartea de poezie „Luminile iertării”, scrisă de Silvia Bodea Sălăjan, apărută la Editura *Caiete Silvane* (Zalău, 2024), îmi dă senzația că, fără iertare și suferință, nu există credință puternică! Faptul că iertarea este unul dintre laitmotivele lui Iisus, iar credința fără suferință este moartă, confirmă că, pentru a ajunge la mântuire, trebuie să treci prin mari experiențe religioase. Dictonul din Biblie: „Mult a suferit, multe i se vor ierta” se potrivește în cartea de față, deoarece poeta face o incursiune în propria-i ființă prin credință. Dacă dragostea de natură se întruchipează ca o tăcere în Cuvânt, atunci orice inițiere în cunoașterea de sine începe prin contemplarea îndelungată a naturii, or, sensul vieții este dat și de calea suferinței – o cale pe care au avut-o Iisus, Buddha, Socrate, Nietzsche, Kierkegaard, Papini, Cioran, Dostoievski etc. Ei mizau pe Adevăr, iar suferința le-a dat imbol-

dul de a-și căuta sensul în această lume... Așa și Silvia Bodea Sălăjan încercă, prin aducerea în conștiință a tot ceea ce înseamnă bine, frumos și adevăr. Iar bucuria de a te descătușa de condiția umană este dată de trăirile interioare. Cu o sensibilitate aparte, poeziile Silviei Bodea Sălăjan te poartă spre o lume intrinsecă, unde ajung doar cei care au intelectul curat, nemânjit de minciună. Cum minciuna distruge spiritul, așa și suferința îl sufocă, iar a trece dincolo de valurile suferinței înseamnă să ajungi pe câmpiile elizee, fiind „ca o eliberare de sine” („Părtașii”).

În poezia „Iubesc ideea mea de tine” se simte sensibilitatea duhovnicească; atunci ideea de absolut este încoronată de nimbul credinței, iar flacăra ce arde în interiorul ființei este suferința. Ea te apropie de scânteia divină prin crez. Nu crezi pentru că trebuie să crezi, ci pentru că sufletul tace, apropiindu-se de Cuvânt. Cum rugăciunea este tăcerea ființei, atunci: „Mai pune un tacâm și cere / În rugăciunea nerostită / Ca dintr-un timp să vină-n taină / Un început fără ispită / Și poate dintr-o umbră stinsă / Vei repeta că-ți este bine / Iar eu voi trece mai departe / Iubind ideea mea de tine”. Suferința apare tot mai frecvent în lirica Silviei Bodea Sălăjan, deoarece se simte abandonul în sine, nu total, ci parțial, cum zice: „Să-mi dai, Doamne, putere / Dar lasă-mi umilința / Să-mi dai, Doamne, iubire / Și nu-mi lua credința / Să-mi dai, Te rog, cuvântul / Dar nu-mi lua tăcerea / Și dă-mi balsam de pace / Ca să-mi alin durerea” („Rugăciune”).

Dorul de cei dispăruți o acaparează în conștiință: „Îmbătrânesc cu vremea dar nu-mi pasă / Și din suspin de nopți nu beau venin / Mi-e dor de când aveam paharul plin / Și m-așteptau cei dragi cu toți acasă” („Fugit irreparabile tempus” – „Timpul fuge fără să se mai întoarcă”). Or, în „Aripa îngerului” se vede voluptatea suferinței. Orice cale adevărată spre sine este presărată cu spinii suferinței, încât în clipele durerii spirituale atroce îți spui: „Oare sufăr mai mult ca Iisus?”. Ideea creștină a mântuirii este dată de calea suferinței. Suferința adevărată este ca o abandonare în sine a timpului, trăiești niște stări de nedescris. Aici se dă o luptă dintre bine și rău, devii nebun sau sfânt! În marile extaze ale durerii, spiritul se purifică în adâncimi, încât o apropiere de rădăcinile existenței este inevitabilă, locuiești într-un ocean de flăcări, unde o emoție sau un sentiment te poartă spre lumină, deschizându-ți ochii minții, privind în interiorul ființei, acolo unde flacăra durerii deschide bariera timpului, îndreptându-se spre eternitate, cum zice: „Uneori simt în interiorul ființei mele / un sentiment dureros / pe care aș vrea să-l fac aură / să-i înconjoare ocrotitor nu doar pe cei dragi”.

Singurătatea este una dintre imboldurile spiritului. Dacă Goethe alegea singurătatea prin escaladarea permanentă a conștiinței, încercând să intre în toate ungherele spiritului, atunci „Soarta lumii” se vede prin prisma sentimentelor celor care încearcă să descopere hotarele luminii, iar pentru

a urca spre cetatea luminii, trebuie să străbați hotarele conștiinței presărate cu bine și rău.

Lupta este dată între bine și rău, voința fiind un arbitru: vrei să faci rău, îl faci, vrei să faci bine, așijderea. De aceea, lupta cu propria voință este dată ca o putere, dar o putere a credinței. „Povara unui gând” o poartă „De dincolo de zarea în care se închid / Atâția ani ce vin mereu de nu știu unde / O șoptă, un suspin sau poate doar un chin / Coboară peste lume și nu-l mai pot ascunde // De ce e oare drumul cu un singur sens / De ce adoarme ziua cu tâmpilele pe noapte / Și nicio amintire nu mai păstrează clipa / De ce e făcut gândul poverile să-mi poarte”. Să-ți cauți sensul în această lume înseamnă că ai început drumul lung și anevoios spre cunoașterea ființei, adică a propriului spirit. Un drum străbătut de gânduri care te poartă spre lumi necunoscute, unde scriperea ideii este dată de puterea credinței: cu cât crezi mai mult, cu atât suferi mai mult! Paradoxal, nu (?), că doar credința aduce „furtună”, nu liniște: „Neliniștile toate și-au făcut cuib în viața / Ce pare că așteaptă liman de împăcare / Dar malul e departe când barca-i în derivă / Și cine să oprească furtuna mării, oare”.

În poezia „Cenușa cuvântului” se vede asocierea poetei cu natura. Dacă Kipling spunea că omul este una cu natura și că are de învățat multe de la ea, poeta roagă tot ce o înconjoară să o învețe tainele existenței pentru a ajunge la sâmburele lumii, de unde a încolțit viața. Or, Luceafărul a deschis calea luminii spre îndumnezeire, prin deschiderea minții spre perfecțiune: „voi avea drum deschis ca să merg / mai departe”.

Pe calea vieții te întâlnești cu moartea, deoarece este inevitabilă, iar în „Tăcerea clopotelor” face apologia vieții. Un cuvânt străbate imensitatea Materiei Vii Imateriale, de unde vin toate sentimentele vieții. Este ca o arcă peste timp, acaparând inevitabilul. În Cetatea Spiritului sălășluiesc straje, prevenind intrarea întunericului în lumină, iar când clopotele tac, brusc tac și sentimentele în rugăciune, deoarece sufletul vorbește cu Ființa, cu Dumnezeu! Te descătușezi de rău, de obsesii. Pare un strigăt infinit către cer, implorând îndurare: „Salvează-ne, te rog, îndurate / Că se-apropie straja de noapte / Și năvălesc oștiri înarmate / Și viermii mustesc în fructele coapte”.

Dacă în poezia „Măriei sale, Poetul!” ridică poetul la rang de artă, atunci cuvântul echivalează cu trăirile intrinseci ale autoarei. Uneori scrii ca să te descătușezi de dureri, alteori când îți șoptește muza. Sunt momente când te trezești din somn și începi a tăvăli cuvintele pe o coală de hârtie, căci: „Somnul tău să fie-n glas de ape / Și-ntr-un cuvânt de-aducere aminte / Când luceferi vin să se adape / Să te iubim dincolo de cuvinte”, sau cum zice în „Amprenta luminii”: „În noaptea aceea nu mai scriam poeme / Pe țarmuri ce poate ar dori să mai steie / În jocuri de ape despletite maree / În numele scris cu flori de crizanteme”.

„Vămile” pe care trebuie să le dai la intrarea în eternitate sunt suferințele, iar trăirea clipei eternității în tine însuși este chiar descoperirea morții, prin moarte descoperi ce este dincolo. Magia mistică constă tocmai în descoperirea misterului morții, căci moartea este învierea și învierea pare moartea! Ideea cristică a mântuirii derivă tocmai de aici, Iisus descoperă moartea prin durere, sacrificându-se pentru omenire, dar în același timp descoperă că nu există moarte, ci viață veșnică. Metamorfoza morții apare în aproape toate miturile omenirii, căci fiecare om are propriul său mit, propria sa moarte! Dacă „În vis ți-am auzit suspinul / Erai atât de trist și atât de tăcut / Că o clipă cât o eternitate / S-a coborât peste inimă și m-a durut” („Vămile tale”).

Poezii precum „Atât de trist Isus”, „Neuitare”, „Izvorul cuvântului”, „Magia cuvântului”, „Evlavia din cuvânt”, „Mea culpa”, „Rugăciune” dau tonalități ideii de mântuire prin introspecție. A atinge infinitatea ființei înseamnă c-ai „învățat să visezi”, adică ți-ai format în tine însuși o lume a ideilor, unde predomină o lume visată de tine, adică perfectă! „Izvorul cuvântului” este chiar izvorul mântuirii, care dă „Magia cuvântului”, întruchipat în „Evlavia din cuvânt”, recunoscându-ți „Mea culpa”, ajungând la marea „Rugăciune”, unde sufletul vorbește cu Dumnezeu. Plăcerea de a dialoga cu tine însuși este tocmai rodul voinței de a crede într-o lume mesianică, unde „Luminile iertării” îți deschid calea spre Absolut. Să cobori în adâncurile ființei, unde tonul fericirii îl dă adevărata credință, înseamnă că sufletul s-a dus spre lumină, în adâncimi el zboară, deoarece este descătușat de lanțurile condiției umane, eliberându-se. Întunericul devine lumină prin deschiderea sincerității, lăsându-și sentimentele să zburde în voie. Gândurile aleargă după pace, pe care o simte, cum zice în poezia „Lumină din lumină lină”: „s-a stins apoi lumina pe masă / și s-a aprins lumină în sufletul meu / și-atunci am înțeles că la mine acasă / a coborât din nou Dumnezeu”.

Primirea adevărului în suflet se face prin multă meditație și sacrificiu de sine, mai ales prin iertare. Iubirea de Dumnezeu se armonizează în cei iubitori de înțelepciune. Darul hristic vine atunci când sufletul îți este atât de pur, încât nu mai este loc de minciună! Tonalitatea simțurilor este dată și de o suprasensibilitate puternică. Să ajungi în lumea ideilor pure, unde o întâlnire cu propria-i ființă este ca un salt pe care îl faci dincolo de cuvinte, fiind una cu Dumnezeu. Marile revelații apar din această asociere a simțurilor cu natura și cu tot ce ne înconjoară. Un simț te face să escaladezi culmile materiei vii, unde unicitatea formelor îți creează spații spre o cunoaștere mai bine a ființei. Un zâmbet te poartă spre căi neexplorate de mintea umană, acolo unde sensibilitatea îți creează fiori metafizici, fiind una cu tine însuși și cu natura. Parcă zbori spre alte lumi.

Poți fi un fluture să zbori spre cer, pierzând semnificația timpului;

poți fi un vultur cu ochii ageri, văzând dincolo de materie; poți fi un lup, ce nu știe de frică; poți fi o frunză, ce cade în imensitatea materiei; poți fi orice, deoarece are loc schimbarea, acea schimbare care deschide căile sufletului spre lumină. Curățarea sufletului de rău începe când binele pune stăpânire pe intelect, în albia lui se scaldă vaporii binelui, emanând o energie pozitivă. Atunci, totul este cu tine, și natura, și tot ceea ce te înconjoară! Copilul din noi renaște ca un Christ în iesle. Acolo s-a înfăptuit destinul omenirii... „rămâi cu mine când surâsul blând / al unei raze frânte peste pleoape / mă pune în seiful altui timp / ce curge fără mine mai departe”.

Timpul și visul sunt două măsuri ale eternității. Prin timp îmbătrânim și prin vis întinerim. Pare un paradox. Visul nu ține de timp, deoarece visul este reversul eternității. În poezia „Vis” se vede cum timpul nu ține pas cu visul, deoarece credința sparge barierele timpului: „Mi-am pus palmele pe piatra-încercărilor mele / Și mi-am simțit inima cum oftează cu ele / Aș fi vrut să pun în locul ei un surâs care nu-i / Decât un vis trimis nu știu unde și nedăruit nimănui... / Dar piatra-încercărilor îmi strivea neputința / Și-atunci peste ea mi-a înflorit în lumină credința...”.

Invocarea lui Dumnezeu în sufletul poetei se face prin forma isihastă a rugăciunii, care curge ca un râu neîncetat. Cred că este cea mai puternică rugăciune, deoarece unește mintea cu inima, deschizând porți spiritului spre lumi neexplorate de psihicul uman. Coborârea Duhului Sfânt în tine înseamnă Lumină, luminându-ți calea spre Absolut. Prin „Invocație” se simte trăirea credinței, prin aplanarea răului, lăsând loc iertării. Lumini ce vin de la Duhul Sfânt, deoarece sufletul a voit să ierte, deschizându-i luminile spiritului: „coborâ, Doamne, astăzi duhul Tău / și peste vii dar și peste morminte / că mulți sunt cei plecați la Tine, Doamne, / iar noi ne-am rătăcit de cele sfinte”.

Dacă din „Tăceri” apar vibrațiile iertării, atunci „soarta” o apropie tot mai mult de cei plecați în eternitate. O leagă amintiri care se dezleagă cu greu, fiind ca o legătură strânsă: simte vocile lor, ecoul lor. Tăcerea îi alungă frica, deoarece e „dureroasă”: „Dar neuitarea nu mă lasă, / Să șterg din urmă ce-a fost ieri / Când doar nesomnu-atător nopți / Pune pe suflet noi poveri”.

Reîntoarcerea la copilărie este ca un „Dor din dor”, acolo dăinuie visul inocenței, unde atingerea mamei sau tatei o poartă spre lumi paradiziace. Când simți mirosul pâinii ce iese din cuptor sau al colacului, în pragul sărbătorilor de iarnă, parcă trăiești în alte lumi, unde sufletul plânge de bucurie că: „Dimineața însă mi-a furat visul / și mirosul din pâinea satului meu / mi l-a furat / și mi-a lăsat în schimb singurătatea / pe care-o regăseam lângă mine mereu / și dorul / o Doamne și dorul / în curgerea nisipului / din palmele lui Dumnezeu”. Da, așa se scurg „Luminile iertării” din sufletul celui care caută credința.

Despre cărți, oameni, confesiuni și frumusețea spiritului

În sfârșit, am reușit să-mi îndeplinesc un vis măreț: duminică, 11 mai 2025, am deschis Biblioteca în satul natal! Mă simt plin de mulțumire și satisfacție să redau satului meu lumea de odinioară, când stăteam pe băncile școlii din Gostila și citeam. Cărțile îmi oferă saltul în infinitul ființei, unde o întâlnire cu Eminescu prin pădurile Gostilei mă făcea să-mi aduc aminte de primele mele escapade literare. Hoinăritul prin natură mă făcea să simt că nu sunt singur. Natura îmi vorbește, vântul îmi șoptește despre frumusețea cuvântului, când Dumnezeu a creat lumea. Ceea ce simt și intuiesc... printre crengile de

fagi și stejari, căutam acea lume unde să dăinuie Binele, Adevărul și Frumosul! Căutam acele rădăcini ale spiritului! Uneori le găseam prin cărți, altele când mă plimbam pe malurile Lacului din Valea Malului, scriind câte-o poezie sau fragment de roman; apoi urcam pe cărările bătătorite spre Șura Pintii, iar sufletul se înălța spre cer! Și ca-ntr-un extaz mistic vedeam „Chipul Omului”, de la vârful Șurii, cu acei ochi pătrunzători, parcă-mi citea gândurile. Îl priveam cu nostalgie infinită, stând ore întregi, meditând asupra condiției umane, parcă dialogam cu el! Un dialog intrinsec, intrând în legile naturii, construindu-mi o cetate a spiritului, unde răul să nu mai poată pătrunde. Eram legat de natură și univers prin legi bine date de intelect, căci Binele stătea pe-o buturugă, privindu-mă, iar Frumosul mă purta pe dealurile sacre ale Halașteului, prin pădurile de la marginea Lacului. Adevărul stătea neclintit pe „Chipul Omului”, ca-ntr-un sanctuar, cu liane agățate de el, privirea-i pătrunzătoare îmi dădea senzația că nu eram singur, dialogam cu natura cunoscându-i misterele. Ajunsesem să cunosc legile naturii și legile Universului.

Bibliotecile au fost și vor rămâne un Templu al spiritului, unde se adună, de veacuri, toți cei care iubesc scrisul și cititul. Dacă nu ar fi cărțile, oare ce s-ar fi făcut oamenii? Cine le-ar mai fi comentat ideile? Această „Oază Spirituală” care este Biblioteca, mi-a insuflat, încă de copil, o sete de cunoaștere a tot ce este în cer și pe pământ. Prin cărți mi-am găsit dru-

mul spre cunoașterea de sine, deoarece această hrană spirituală mi-a dat imboldul de-a urca pe treptele desăvârșirii lăuntrice, unde o întâlnire cu Platon m-a făcut să-mi recunosc greșelile vieții, urcând spre universul ființei, unde sufletul se întâlnește cu adevărul. Mirosul cărților mi-a intrat în plămâni încă de când eram copil. Îmi plăcea să le mângâi, să le răsfoiesc, intrând în lumea lor prin ochii minții. Cititul m-a făcut să fiu sincer, onest, să respect legile morale, să cunosc legile naturii, chiar și pe cele universale. Prin citit am urcat și coborât în sufletul meu ca-ntr-un labirint de idei, unde călătoriile lui Jules Verne, lumea lui Winnetou sau a incașilor mă propulsa în lumea lor, trăindu-le obiceiurile, obsesiile, aventurile etc., iar prin poveștile lui Creangă mă scăldam în albia peripețiilor, trăiam aievea toate acele frumuseți ale copilăriei, unde copilul din mine escalada culmile intrinsece ale fericirii, întrebându-mă: cine sunt, de unde vin și încotro mă îndrept.

Dacă prin cărți căutăm acele speranțe că lumea va deveni o societate absolută, unde oamenii să fie fericiți, atunci cărțile ne deschid universuri noi, unde pulsul ființei este dat de setea de absolut. Cine are o Bibliotecă în casă are un prieten de nădejde, cu el va dialoga pe diverse teme, fie filosofice, fie teologice, iar dacă aceste călătorii în ființă sunt scrisorile sufletului puse pe hârtie, atunci cel care scrie își trăiește propriile idei. Prin scris descriem universuri interioare, ne prăbușim în ființă, scăpăm de obsesii, ieșim la lumină prin credință, călătorim în universuri uitate, pășim în Căi Lactee, ne batem cu gânduri și idei, ieșim din albia tăcerii prin cuvinte. Aceasta este o Bibliotecă unde se adună credincioșii, necredincioșii, tiranii, cei buni și cei răi stau laolaltă, se privesc, se ating, dialoghează, apoi se așează într-un raft, altul mai sus, altul mai jos. Nu se bat, nu se jignesc, ci se privesc uneori de după copertile cărților. Unul vibrează în credință, altul în ateism, unul e împărat, altul e zeu, unul e un copil vagabond care nu are ce mânca, altul se uită cât de bogat este și se scaldă în albia fericirii. Alții umblă prin poieni, formându-și viziuni asupra vieții. Toate aceste cărți sunt suflete vii ce ne arată o lume vie, trăiri și istorii spuse, chiar nespuse, deoarece cartea îți deschide calea spre o călătorie în universul celui pe care îl citești. De aceea, cărțile ne deschid călătorii în ființă, spuse de cei ce călătoresc în universul lor. Ce aventuri, câtă splendoare!

Mulțumiri scriitorilor care au vorbit despre rolul Bibliotecii într-o comunitate: Daniel Săuca – managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, redactor-șef al revistei „Caiete Silvane”, dr. Teodor Ardelean – manager al Bibliotecii Județene „Petre Duflu” Baia Mare, dr. Dana Buzura-Gagniuc – manager al revistei de cultură „Nord Literar”, prof. dr. Delia Munteanu – redactor-șef al revistei „Nord Literar”, pr. prof. univ. Dr. Ioan Chirilă, prof. dr. Terezia Filip, scriitorii Alice Valeria Micu, Doi-

na Ira-Tăutan, Viorel Gheorghe Tăutan și tuturor scriitorilor, prietenilor pentru această zi deosebită.

Mulțumiri pentru donații de carte și reviste din partea Bibliotecii Județene „Petre Duflu” Baia Mare, a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și a revistei de cultură „Nord Literar”.

Mulțumiri primarului comunei Poiana-Blenchii, Augustin Vășcan, prof. Liviu Mihuț, dr. Augustin Bălc, cu care am reușit să creăm Asociația „Tainica simțire”, doamnei profesoare Susana Șomcutean, precum și fetelor Paula Chiroban, Maria Vaida și Mihaela Cozma, pentru primirea invitațiilor cu pâine și sare.

Mulțumiri firmei „Enipau” din Urișor (jud. Cluj), condusă de gostileanul Beniamin Sevan, pentru donația de lemn pentru Bibliotecă, avocatei Gabriela Filoftea Pop pentru întocmirea actelor pentru asociație și tuturor celor care au donat cărți și bani.

Caiete Silvane, nr. 245/iunie 2025

KULCSÁR MÁRIA

Szilágyság

Szilágyság

Szövés, fonás Szilágyperecsenben – Régi mesterségek nyomába eredtünk

Nemrég szőttesmúzeumot avattak Szilágyperecsenben. Az elmúlt napokban Boncidai Csaba helyi polgármester étellel töltötte meg a helyiséget, a falu szépkorú asszonyaival „a régi szép időkről” beszélgettek, szövésről, fonásról. A találkozó célja megszerettetni és megismertetni a helyi fiatalokkal a régi népi mesterségeket.

Fonóház, szősz, kender, guzsaly, esztováta – a mai ifjúság számára szinte ismeretlen kifejezések, viszont ezekről a helybéli szépkorúak nagy szeretettel mesélnek, mert mögöttük fiatalságuk, és szép emlékek állnak.

A helyiségben, a fal mellett szövőszék áll, vagy ahogy a helyiek mondják, esztováta. A falon és a polcokon értékes, szebbnél szebb „alkotások”: abroszok, törölközők, törölkendők, zsákok, az egykori lelkes, szorgos, céltudatos emberek keze munkái.

„Az este eszembe jutott a vetéstől a tilolásig minden, hogy milyen szép is volt az régen. A patakban áztattuk a kendert, amit az emberek gyakran kicövekeltek, hogy ne vigye el az áradás, mert akkor még nagy vizek voltak. Amit elvitt, azt a lejjebb lakók kifogták” – kezdte a mesélést az egyik meghívott. Azokban az időkben nagy telek voltak, a patakon „csicsingázva” mentek a fonóházba, ahol a fiatalabb lányok a sarokba álltak, onnan figyeltek, hallgatóztak, hogy kivel mi történt.

Kendertermesztésről és annak feldolgozásáról

A kender volt az egyik legnagyobb érték, ezért vetését különös gonddal végezték, hogy a tyúk ne kaparja ki, és legyen majd, amiből dolgozni. Ezért nemcsak a kertbe, hanem a határra is vetettek, több helyre, hogy biztosak legyenek, lesz termés bőven. „Megkérdeztem a szomszédot, merre teszed a hagymát, hogy ne tegyünk oda kendert, mert az leárnyékolta volna. Körülbelül tíz liter kendermagot vetettünk, jó sűrűn, hogy vékony szálú legyen. A csádét (kukorica közé vetett magas kender – szerk. megj.) a málé közé tettük, abból lett a kendermag” – mondta a helybéli, majd mosolyogva hozzátette, volt olyan fiatal fiú, aki a szomszéd kenderében tanult kaszálni, annak ellenére, hogy a kendert nem kaszálták, hanem nyűtték.

A kinyűtt kender gyökerét a férfiak baltával levágták, majd össze- és felkötötték, száradni hagyták, ezt követően ledörzsölték a levelét, ami „kerves” munka volt. Száradás után három-négy napig, egy hétig áztatták, hogy fehér legyen a kender szára, majd tiltották, fás részét pozdorjává törték. „Amikor a patakban mostuk, jót fürödtünk benne. A férfiak pedig kifogták a kendertől felfordult, „megzavarodott” halakat.

Télen szóttek, nyáron a határon dolgoztak

Nyáron az asszonyok a mezőn dolgoztak. Télen és tavasszal szóttek, de húsvétra, legkésőbb nagypéntekre be kellett fejezniük a munkát. Volt, aki nyárára kitette az esztovátát a színbe, vagy az udvarra.

Télen többnyire a fonóházban dolgoztak, szórakoztak, ahol a házigazda fánkkal és kolbással fogadta a „vendégeket”. „Mikor nagy hó volt, szánnal vittek bennünket haza a legények. Befogták a lovakat, és azzal mentünk. Sajnos 1972-ben megszűnt a fonóház, 1973-ban már nem engedték működni. Kicsit szomorúak voltunk, mert abban az időben nem volt tévé, a kikapcsolódást a fonóház jelentette, annak ellenére, hogy fizetni kellett a gazdának, hol pénzt, hetven lejt, fát, vagy petróleumot. Ott találkoztunk, beszélgettünk, viszont ma már senkit nem látni az utcán, főleg télen nem” –

mesélték szomorúan. A lányok nem mehettek más utcában lévő fonóházba, ezért gyakran fársángosnak öltöztek, úgy lesték meg, kik járnak más helyre.

Október elején kezdtek fonóházba járni, karácsony előtt már rendszeresen fontak, mert mint mesélték, máskor nem volt rá idő. Miután rokán megfonták a szöszet és meglett a fonal, lúggal vagy hamuval megmosták, majd szapulóval megszáritották. A hamut előbb megrostálták, hogy ne maradjon benne széndarab, ne feketedjen el a fonal. Előbb enyhébb vizet, majd melegebbet, végül forrót használtak. A konyhában két-három napig rudakon száritották a fonalat. „Míg megfontuk a fonalat, sokszor leesett ám a guzsaly, volt, amikor lelöktük, mert a fiúk csókért vették azt fel” – mondták nevetve. A fonalat Nagykárolyban festették, de néha rossz minőségű volt a festék, és megfogta az anyagot. „Káposztalébe áztattuk az újonnan festettet, majd a matringot megszáritottuk, így nem fogott”.

Staférungot szóttek a lányoknak

„Az esztovátát újév után bevittük a házba, addig a fonalat már megfontuk, elkészítettük. Általában kendőket szóttunk először, a férfiak azt mondták, hogy ilyen törölközővel jó törölközni, mert nem viszkedett tőle a hátuk. Azt tartották, az az ügyes, aki húshagyó kedden már új vászonról eszi meg a lepényt” – mesélték a szilágyperecseni asszonyok. De szóttek lepedőt, két lepedőből szalmazsákot készítettek, amit aratáskor friss szalmával töltöttek meg.

„A nagy zsákok tönkretették a férfiak derekát. Apósom mindig azt mondta, hogy „emberölő zsák”, mert 110 kilogramm fért bele. Aztán csodálkoztunk, mi lányok, hogy a fiúknak fáj a hátuk, nem akarnak táncolni. A férfiak miután elmentek a malomba öt-hat ilyen nagy teli zsákkal, mire ha-zaértek, már ki voltak készülve. Olyan is volt, hogy kirágta a zsákot az egér, amit meg kellett foltozni. Nagyon jó, hogy kitalálták a raffia zsákot, mert ki-sebb, könnyebb vele járni” – mondták mosolyogva.

A lepedőkön, zsákokon kívül készítettek abroszokat, kendőket, tarisznyákat, pokrócokat. Eleinte csíkos abroszokat készítettek, majd divatba jöttek a kockások és a szedésesek különböző színben – vörös, piros, búzakék –, majd a különböző mintákkal: a legismertebb a rózsa és a csillag volt. „Akármilyen buta volt valaki, szünni tudott, nem kellett hozzá szorzótábla. És ha eltévesztettük, kezdtük előlről” – emlékeztek vissza az akkori időkre, amikor még áram sem volt, mert Szilágyperecsenben 1962-ben vezették be az áramot. Egykoron a helybeliek a petróleumon és gyufán kívül szinte mindent megtermeltek, elkészítettek maguknak.

A hozomány készítését már a lány születésekor kezdték, mert mint mondták, ha férjhez megy, akkor használja, ha meghal, kell kendő a ha-

lottvivőknek. Amint számolgatták az asszonyok, kellett csaknem 30 abrosz, 25 zsák, 20 lepedő, több kendő, kis tarisznák, nagy tarisznák, kicsi kendők, nagy kendők, – mert régen nem volt szalvéta –, ezeken kívül szakácsasszonykendők, vőfélykendők. A kenyeret is kendőbe csomagolták, a szalonnát pedig újságba. Ha a disznótorban zsíros lett az abrosz, kiszapulták. Ahányszor mosták, annyiszor fehéredett.

„A pataokban mostuk, és télen, hogy melegedjen a kezünk meleg vízbe raktuk” – mesélték, majd hozzátették, egyszerre négy-öt csapat is mosott. „Nyáron ez kellemes volt, sokat beszélgettek, jól telt az idő, de télen olyan hideg volt, hogy a meleg víz mellé a férfiak melegbort is hoztak, mert kellett a melegítő. Sokszor be volt fagyva a víz, a férfiak felvágták a jeget, a lábunk alá szalmát, csusznya vígit tettünk, azon álltunk. Minden lánynak szőttek, még azoknak is, akik árvák voltak, nekik a hozzátartozójuk készített kelengyét, de a lányok is megtanultak szőnni”. Hogy a munkájuknak „értéke” is legyen, kendőket, abroszokat árultak a temesvári piacon. A varsolciak nagyon sokat készítettek eladásra, „azok jártak a piacra árulni, jobban ráérték” – mondták.

A kollektív gazdaság ideje alatt már gyapotot használtak, bár nehezen lehetett hozzájutni, főleg a jó minőségű szebeni gyapothoz. „Ezekben a szőttesekben rengeteg izzadság, munka van, jó lenne, ha a fiatalok értékelnék, megőriznék, visszaadnák a varázsát, bár sok munka van vele. A vászon után jött a gyolcs, a diftin, a damaszt, a karton, a flokk, a zsörszé. A szőnyegetek többnyire elhasznált, felhasított rongyból készítettük” – mondták. A nap végén, amikor már jobban feloldódott a hangulat és az asszonyok bátrabban meséltek, a polgármester arra biztatta a szépkorúakat, hogy bátorítsák gyerekeiket, unokáikat, hogy majd a szőttesmúzeumban felállított esztovátát próbálgassák, és ha nem is készítenek staférungot, legalább részben sajátítsák el ezt a szép régi mesterséget.

Szilágyság, 3 ianuarie 2025

Rezumat: La Pericei a fost inaugurat un muzeu al țesăturilor. La inițiativa primarului Boncidai Csaba, mai multe femei în vârstă din sat au fost invitate la muzeu să vorbească despre „vremurile de altădată”, despre țesut și tors. Scopul întâlnirii a fost acela de a face cunoscute și îndrăgite vechile meșteșuguri populare în rândul tinerilor din localitate.

Egyre több beruházással gazdagodik a Szilágyság

Szilágyságba látogatott Cseke Attila fejlesztési miniszter, ahol a megyei önkormányzat vezetőivel és a polgármesterekkel találkozott. Megtekintette a zilahi uszoda és bölcsőde, valamint a kárászteleki beruházások munkálatait is.

„Nagy örömünkre szolgál, hogy ez év kezdetén, januárban, Cseke Attila miniszter ellátogatott Szilágy megyébe, és ismét fejlesztési miniszterként köszönthettük, hiszen az elmúlt mandátumában nagyon sok fejlesztés látott napvilágot megyénkben, melyek révén egy jobb életminőséget próbáltunk teremteni az itt élőknek” – mondta Seres Dénes parlamenti képviselő.

A miniszter a keddi találkozón ismertette a polgármesterekkel a fejlesztési lehetőségeket, vázolva, hogy mire lehet számítani a következő három évben. „Olyan fontos információkhoz juthattak az önkormányzati vezetőink, melyek révén felkészülhetnek az újabb beruházásokra, és úgy alakíthatják elképzeléseiket, hogy azok a jövőben megvalósulhassanak. Most már elmondhatjuk: hajrá, munkára fel, hogy szolgálatára legyünk annak a közösségnek, amely december elsején azzal bízott meg minket, hogy képviseljük az érdekeiket. Úgy látom, hogy lehetőségek vannak, rátermett embereink vannak, ezáltal a megvalósítások sem fognak elmaradni” – tette hozzá a képviselő.

Cseke Attila miniszter elmondta, nagy örömeire szolgál, hogy ismét Szilágy megyébe látogathat, hiszen ez egy olyan megye, amely közel áll hozzá, illetve olyan közösségek, magyar közösségek lakják, melyek az elmúlt 35 évben nemcsak rátermettségüket, hanem összefogásukat is bizonyították.

„Folytatjuk az elkezdett beruházásainkat, hiszen ezek mind közösségépítő beruházások. Általuk szülőföldünket építjük, gazdagítjuk, ezért célunk, hogy olyan infrastruktúrát teremtsünk, hogy gyermekeink, unokáink, de a felnőttek is itt képzeljék el a továbbiakban is a jövőjüket” – mondta Cseke Attila.

A délelőtt folyamán a miniszter megnézte a zilahi tanuszoda és a 110 gyermek befogadására alkalmas bölcsőde munkálatait, majd ez utóbbi kapcsán kiemelte, Románia demográfiai problémájáról többször beszélnek, de az RMDSZ nemcsak beszél, hiszen 2021-ben a fejlesztési minisztérium egy olyan bölcsődeépítési programot indított országos finanszírozásban, majd európai uniós finanszírozásban is, mely a gyermekeknek megfelelő infrastruktúrát biztosít, illetve a fiatalokat és a családokat arra biztatja, hogy bátran vállaljanak gyereket.

Mint elhangzott, remélhetőleg május-júniusra átadják a bölcsődét, ezzel részben megoldódik Zilahon a bölcsődei helyek hiánya, problémája. „Én azt gondolom, hogy ez egy olyan beruházási program, amely az emberekéről szól, a közösségről szól, de talán annál többről is, a jövő közösségről” – fogalmazott a miniszter.

A tanuszoda építése is a tervek szerint halad, a kivitelező abban bízik, hogy két-három hónap múlva átadhatja a létesítményt. Ezáltal, legkésőbb nyáron, Zilah két nagyon fontos beruházással gazdagodik. A miniszter elmondta, az RMDSZ-nek köszönhetően 2022-ben a bölcsődeépítési program mellett a működési költségek finanszírozását is megoldotta a fejlesztési minisztérium. „Áttettük állami költségvetésbe, mert 2022-ig ez a helyi önkormányzatokat terhelte” – mondta.

Kárásztelek: sportterem épül, kultúrotthont újítanak, modern taneszközökkel látják el az iskolát

Zilahról Kárásztelekre látogatott a miniszter, ahol megtekintette a folyamatban lévő beruházásokat. „A sportterem építése, a művelődési ház felújítása, illetve a modern taneszközök és felszerelések, a közösséget erősítik, építik” – mondta a miniszter, hozzátéve, egy hét kormányzás után, a december 30-ai kormányülésen sikerült elfogadtatni két fontos Szilágy megyei beruházást.

„Aláírtuk a kivitelezési szerződést a szilagyballai művelődési köz-

pont és a krasznai modern piac építésére. Mindkét beruházás jelentős mértékben hozzájárul, hogy a helyi közösség, mi magyarok, itt jól érezzük magunkat, és biztosítani tudjuk a szülőföldön való megmaradást és fejlődést” – zárta a miniszter.

Megoldást keresnek a megyét érintő problémákra

Szilágyi Róbert-István, a megyei tanács alelnöke többek között az Anghel Saligny fejlesztési programról egyeztetett a miniszterrel, mondván, Szilágy Megye Tanácsának több beruházása, számos megyei útszakasza van, melyeket ezen a programon keresztül korszerűsít, megvalósít. „Gondolok itt a tavaly befejezett Kémer és Szatmár megye határa közti szakaszra, de ebben a programban van a Kraszna és Valkó útszakasz is, melyen jelen pillanatban zajlanak a munkálatok. Ezeken kívül még van négy szakaszunk, melyeket szintén ebből a fejlesztési programból finanszíroz a minisztérium” – ismertette az alelnök, hangsúlyozva, öröm számukra, hogy a miniszter kiemelte, folytatódnak a programok, és a munkálatok nem állnak le.

„Ez számunkra nagyon fontos, hiszen Európai Unió forrásokból és az Anghel Saligny program révén szeretnénk megvalósítani Szilágy megye teljes úthálózatának, 630 km-nek a korszerűsítését” – nyilatkozta az alelnök. Szilágyi Róbert az országos befektetési alap kapcsán elmondta, több pályázatuk van letéve, többek között a debreni szemételepnek a konszolidációját, hiszen a földcsuszamlást meg kell állítani, valamint ugyancsak a fejlesztési minisztérium támogatásával a Varsolci tó-Zilah közti fő-vízvezeték cseréjét tervezik, mellyel az elmúlt időszakban, főleg a nyár folyamán nagyon sok probléma volt.

„Ez egy nagy beruházás, több mint 10 millió euró, de létfontosságúnak tartjuk a megvalósítását. Szintén a beruházási alaphoz tettük le a Szilágy megyei kórház pszichiátriai osztályának a felújításáról szóló pályázatát, és abban reménykedünk, hogy megtalálják vagy megtaláljuk erre is a szükséges forrásokat” – nyilatkozta az alelnök.

Többfunkciós rendezvénycsarnok és ANL-tömbházak

Fazakas Miklós, Zilah alpolgármestere a találkozón elmondta, a megyeszékhelyen nagy igény van újabb ANL-tömbházakra, ugyanis az elmúlt években, időszakban csaknem 2000-en nyújtották be kérésüket ilyen jellegű lakásokra. Továbbá elhangzott, hogy egy többfunkciós rendezvénycsarnok létesítésére is érkezett felterjesztés.

„Megbeszéltük a különböző munkálatok jelenlegi helyzetét, vala-

mint elmondtuk, hogy az elkövetkezendő időszakban újabb pályázatokat szeretnénk leadni. A miniszter biztosított támogatásáról, hogy ezen létesítmények, beruházások megvalósulhassanak. Az uszoda és a bölcsőde kapcsán az önkormányzat az infrastruktúra kiépítését, a közművesítést vállalta, mely már előrehaladott állapotban van, és melyet előreláthatóan nyárig befejezzük” – mondta az alpolgármester.

Szilágyság, 24 ianurie 2025

Rezumat: Cseke Attila, ministrul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, a efectuat o vizită de lucru în județul Sălaj, unde s-a întâlnit cu autoritățile județene și locale pentru a discuta despre proiectele de investiții aflate în derulare, precum și despre oportunitățile de finanțare pentru următorii ani. În cadrul vizitei, Cseke Attila a inspectat lucrările de la bazi-nul didactic și de la noua creșă din Zalău, precum și investițiile comunitare din Carastelec.

Elkezdődött a szilágynagyfalui Bánffy-kastély felújítása

Hosszas várakozás után elkezdődtek a munkálatok a szilágynagyfalui Bánffy-kastélyban. A héten a nyertes szalárdi cég elindította a belső felújítást, a munkások a régi csempék, lambériák eltávolításán dolgoznak, ezt követően a tetőszerkezet cseréjére kerül sor.

„Nagy örömünkre szolgál, hogy kedden elkezdődtek a szilágynagyfalui Bánffy-kastély felújítási munkálatai. Várva várt pillanat ez számunkra, hiszen az elmúlt évben, hónapokban a tervezés zajlott, de végre megérkeztek és már zúgnak a munkagépek, dolgoznak az emberek, elindult a korszerűsítés” – mondta Szőnyi Levente helyi református lelkész, aki hozzátette, ha minden a tervek szerint alakul, Isten segítségével jövőre átvehetik a felújított ingatlant, amit 1936-ban Bánffy Albert, az egykori tulajdonos eladott a református egyháznak.

A jelenlegi Bánffy Albert-féle emeletes kastély valamikor a XVIII. század végén vagy a XIX. század elején épült. A szerző felvételei.

Munkagépektől hangos az épület

Jelenleg bontási munkálatokat végeznek az épületben, lekerül a falakról a csempe, a lambéria, felszabadul, és száradhat a fal, az alap, majd a tetőzet felújításával folytatódik a korszerűsítés. A lelkész elmondta, RMDSZ-es segítséggel európai uniós forrásból, az országos helyreállítási terv (PNRR) révén valósulhat meg „a szilágynagyfaluiak álma, hogy megújul a Bánffy-kastély”.

„Külön köszönet illeti a kezdeményezőt, Csók Zsolt régészt, akinek nevéhez számos erdélyi műemlék felújítása fűződik, Hegedüs Csillát, az Észak-Erdélyi fejlesztési régió igazgatóhelyettesét, és nem utolsósorban Seres Dénes parlamenti képviselőt, aki mindig mindenben támogat minket. Kijelenthetem, hogy az RMDSZ segítsége nélkül ez a kastély nem újulhatna meg, hiszen az egyház több évnyi megtakarításából sem tudna kivitelezni ilyen óriási munkálatot, melyre csaknem 1 600 000 euró összeget nyertek” – fogalmazott Fórizs László RMDSZ-es alpolgármester, hozzátéve, a kastély felújítása nemcsak esztétikai, hanem gazdasági szempontból is jelentős lépés, általa fellendülhet a helyi turizmus, újjáéledhet a közösségi élet, mert a kastély nemcsak építészeti remekmű, hanem a közösség szívének és lelkének középpontja.

Seres Dénes parlamenti képviselő a jó hír hallatán elmondta, egy olyan értéket sikerül megmenteni, amely a mi kultúránk, múltunk része, és nemcsak a szilágynagyfaluiak, hanem az egész megye büszkesége. „Ez az ikonikus épület nem csak egy épület, hanem közösségünk történetének, hagyományainknak és jövőnknek a szimbóluma. A Bánffy-kastély évszázadok óta tanúja volt a helybeliek mindennapjainak, örömeinknek és kihívásainknak. E projekttel nemcsak a múltunkat őrizzük meg, hanem a jövőnk alapjait is lerakjuk” – fogalmazott a képviselő.

Volt már mozi, szülészet és iskola is

Az egykori feljegyzések szerint a Bánffy család a XV. században telepedett le Szilágynagyfaluban. Az akkori Bánffy Péter-kúriáról azt mondják, olyan volt, mint egy erőd, négyszögletes bástyáival védelmet nyújtott lakóinak. A régi udvarház helyén épült fel a jelenlegi Bánffy Albert-féle emeletes kastély valamikor a XVIII. század végén vagy a XIX. század elején. Az 1859-es tűzvész után felújították, majd 1925-ben átépítették, és elnyerte mai formáját, az oszlopos bejárattal.

Jelenleg a bejárat ajtaján lakat áll, az épületet a hátsó részén lehet megközelíteni. Itt már javában dolgoznak a munkások, talicskákkal hordják ki a törmelékeket. Az egyik belső ajtón még áll a felirat: Sala de mese 2. amely még annak nyoma, hogy itt jónéhány éve fogyatékkal élő gyerekek iskolája volt, 50-60 gyermeknek viselték gondját. Ekkor kerültek a vasrácsok az ablakokra.

Azt megelőzően kultúrház, mozi működött a kastélyban, az államosítás után az épület szülőotthonként, kórházként is szolgált.

Állandó kiállításnak adna otthont

A felújított épületben a helyi közösségnek kulturális otthont biztosítanak, a turistáknak a település gazdag örökségét mutatnák be. A tervek szerint az érdeklődők állandó kiállítást láthatnának a Bánffy és az Arany család életéről, valamint a szilágynagyfalui és Berettyó-menti települések néphagyományának örökségéről. Az emeleti nagyteremben többek között konferenciákat rendeznének.

Szilágyság, 14 februarie 2025

Rezumat: După o lungă așteptare, au început lucrările de renovare la Castelul Bánffy din Nușfalău. Firma câștigătoare din Zalău a demarat lucrările interioare, îndepărtând plăcile și lambriurile vechi, urmând ca ulterior să fie înlocuit acoperișul. Proiectul, finanțat prin fonduri europene și cu sprijinul UDMR, va transforma castelul într-un centru cultural și turistic al comunității locale.

ALEXANDRU KÜRTI
Caiete Silvane

Caiete Silvane
Revistă de cultură

Producția editorială a anului 2024 în Sălaj

În anul literar 2024, un număr de 46 de cărți au văzut lumina tiparului la Editura „Caiete Silvane” și cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Au fost publicate volume la 11 dintre colecțiile Editurii „Caiete Silvane”.

În colecția „Scriitori sălăjeni” au apărut: Alexandru Lazăr, *Câmpia mirifică*; Viorel Gheorghe Tăutan, *Cu patru ochi – Memorii altfel – (Cronici, recenzii, eseuri, opinii) / Cu ochii în patru (Memorii altfel)*; Marcel Lucaciu, *Scriitori din Țara Silvaniei 2* și Silvia Bodea Sălăjan, *Restart – Timp răscumpărat*.

Cărți ale Editurii „Caiete Silvane” din cadrul colecției
„Scriitori sălăjeni”

Colecția „Poesis” a fost îmbogățită cu volumele: Ioan Pop, *Să nu uiți cartea*; Silvia Bodea Sălăjan, *Luminile iertării*; Viorica Mureșan, *Înscrisuri transparente*; Arca poeziei. 75 de poeți străini în selecția lui Viorel Mureșan, ediția a doua, augmentată; Simone Györfi, *(e timpul să vorbim)*; Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, *17 poeți sălăjeni / 17 szilágysági költő*; Anca Ioana Iacob-Gaidoș, *O bluză din tercot*; Thököly Vajk, *A belső szoba (Camera interioară)*; Ioan-Vasile Bulgărean, *Clepsi-*

dra lacrimilor; Alexandru Lazăr, *La Apa Vavilonului*; Corina Știrb Cooper, *De îmblânzit Luna și Voichița Lung, Timp din anotimp*.

Cinci volume au apărut în cadrul colecției „Memoria”: Florian Ungur, *Incursiune în preistoria radioamatorismului din România interbelică*; Călin Pavăl, *(un fel de) Jurnal de călătorie: 2000 de kilometri pe bicicletă, de la Zalău, la Acropola din Atena*; Teodor Filip, *Instantanee autobiografice*; Marin Ștefan, *Izgonirea... și Ioan Mureșan, Viața muzicală în Sălaj. Momente și stadii evolutive*.

Trei cărți au apărut în colecția „Didactica”: Varga Lajos, *A merőlegességi relációval kapcsolatos rövid dolgozat. Szórakoztató síkmértan az unatkozók számára (Scurtă lucrare în legătură cu relația de perpendicularitate. Geometrie plană distractivă pentru cei care se plictisesc)*, ediția a doua, revizuită și adăugită; Viorica Pop, *Gramatica limbii române – noțiuni teoretice și exerciții. Pentru elevi, învățători și profesori, Evaluare Națională, admitere învățământ superior, definitivat, grade didactice și Imelda Chința, 21 de teste pentru bacalaureat. Exersăm și reușim!*.

În colecția „Roman” au fost publicate volumele: Doina Ira-Tăutan, *Dor de vis. Profeție împlinită*, Seres Beatrice, *O lume de la capăt și Somogyi Vengli Judith, Miért kettő? (De ce doi?)*. În colecția „Monografii” au văzut lumina tiparului două cărți: Marin Pop, *Monografia familiei Coposu. Între istorie și memorie*, ediția a doua, revizuită și adăugită și Aurel Medve, Monica Mare și Dan Borbei, *Năpradea, între Someș și Gura Cerului*. Tot câte două volume au fost publicate în colecțiile „Ethnos” și „Arte Vizuale”: Ioan Colcer, *Cântec pentru cei ce nu mai sunt*, volumul IV și Sorin Herle, *Graiul bunicii de la Cățăl*, respectiv catalogul conceput de artistul vizual Radu Șerban, *Grădini interioare. Simpozionul Internațional de Arte Vizuale „Arta în Grădină”, ediția a XII-a, Grădina Botanică „Vasile Fati”, Jibou (16-26 iulie 2023)* și catalogul artistului și dramaturgului Flavius Lucăcel, *Silvania alb-albastră*. Și în cadrul colecțiilor „Magazin Sălăjean”, „Eseu” și „Restituiri” au fost lansate noi apariții editoriale: *Descoperim Sălajul*, volumul 12; Pavel Farcău, *Fenomenalitatea conștiinței absurdului la Cioran și Ionesco și Corneliu Coposu, Din cele trecute vremi. Jurnalist la Cluj (1935-1938)*, ediția a doua, revizuită, alcătuită, îngrijită și studiu introductiv de Marin Pop.

Alte cărți apărute la Editura „Caiete Silvane” în 2024 au fost: Me nuț Maximinian, *Lecturi. O perspectivă subiectivă*; Florin Moldovan, *Eu și el. Podcast provocat de Lucian Domșa*; Alina Borna, *Un sfetnic drag; Zbor 5 – Antologie de versuri și proză*; Flavius Lucăcel, *Vecinii / The Neighbors* și Daniel Mureșan, *Cronica discului*. Cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj au apărut volumele: Ioan F. Pop, *Poemele de dincolo de poem*, Editura „Școala Ardeleană” (Cluj-Napoca); *Primă-*

vara Poeziei / A Költészet Tavaszja / Spring of Poetry 2024, Editura „AB Art” (Ungaria) și Colecții și colecționari din Sălaj. Anuarul Asociației Colecționarilor din Sălaj XIII/2024.

Revista de cultură „Caiete Silvane” a apărut în fiecare lună a anului 2024 (numerele 228/ianuarie 2024 – 239/decembrie 2024), fiind editate și două suplimente: „Corneliu Coposu – o viață în slujba democrației. 110 ani de la nașterea sa” și „Școala Populară de Arte și Meserii Zalău – 50 de ani!”. Primul supliment a fost lansat în 18 mai, la Căminul Cultural din Bobota, cu ocazia manifestărilor dedicate împlinirii a 110 ani de la nașterea lui Corneliu Coposu, iar al doilea supliment a fost prezentat în cadrul Zilelor Școlii Populare de Arte și Meserii, în perioada 22-24 octombrie. În cadrul celei de-a XVI-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane” a fost lansat și primul număr al publicației științifice „Studia Caiete Silvane”, o revistă care completează activitatea revistei și editurii „Caiete Silvane” printr-o abordare multidisciplinară a unor teme care vizează spațiul sălăjean.

În 2024 a apărut și „Anuarul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj pe anul 2023”. Cu sprijinul instituției de cultură din subordinea Consiliului Județean Sălaj au apărut și revistele „Hepehupa” și „Vitrării”.

La alte edituri din Zalău au văzut lumina tiparului opt cărți. La Editura „Școala Noastră” a Casei Corpului Didactic Sălaj au fost publicate volumele: Ionela Alb, *Carte de rugăciuni pentru cei mici* și Alina Pintican, Daniela-Monica Margin, Ramona-Larisa Ciurean și Diana-Laura Iacob, *Școala digitală – performanță și incluziune. Ghid metodic de bune practici privind utilizarea platformelor și aplicațiilor digitale în procesul de predare-învățare-evaluare*. Două cărți au apărut la Editura „Asante”: Nádudvary György Gusztáv Jenő, *Egy dunántúli fiú Erdélyben* și Papp Lajos Sándor, *Igazságok és mendemondák (Gyűjtemény)*. La Editura Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos” au văzut lumina tiparului volumele semnate de Petroniu Florea, *Sfinți din Sfânta Scriptură și Biserica Ortodoxă Română în contemporaneitate*. La Editura „Ordo Ab Chao” a fost publicată cartea *Ucenicul pe calea desăvârșirii* de Ciprian Emanuel Cristea, iar la Editura „Gil”, *Numere complexe* de Andrei Gheorghe.

În regie proprie au fost publicate următoarele volume: Rodica Steluța Damșa, Maria Mada, Rodica Monenciu și Stăncuța Lazăr, *AutoCAD*; Mădălina-Ioana Jula, *Matematica la orice pas*; Valentina și Victoria Selena Bârsan, *Călătorii magice*; Raluca Sîrbu, *Teya și Călăuzitoarele de suflete*; Mihai Inceu, *101 bancuri rimate*; Huszár Anita Timea, *Nina beköltözik* și Szász Bálint Róbert, *Az ő parancsolata örök élet*.

La edituri din Cluj-Napoca, scriitorii sălăjeni au publicat următoarele volume în 2024: Vasile Hatos, *Întâlniri cu Dumnezeu. Poezii*, ediția a doua și Maria Pădurean-Pop, *La icoana unui dor... Șopotul vetrei stră-*

bune, cărți apărute la Editura „Ecou Transilvan”; Luiza Zaharia, *Hobilitica. Teatru*; Cristian Contraș, *Arizona de Cluj, Arizona cafînè* și Angela Maxim, *Brâncovenii*, Editura „Napoca Star”; Camelia Burghel, Olimpia Mureșan, Marin Pop, *Case, oameni și povești. Arhitectură și locuire pe Valea Barcăului – Sălaj*; Marin Pop (coordonator), *Familia Maniu în istoria românilor* și Marin Pop, *Emil Lobonțiu (1893-1970). Viața, opera scrisă și activitatea politică*, Editura „Mega”; Ioana Pavel, *Canonul (im) perfecțiunilor. Excurs comparatist*, Editura „Casa Cărții de Știință”; Elena Abrudan, *Artiști români contemporani. Perspective jurnalistice*, Editura „Presa Universitară Clujeană”; George Mureșan, *Iisus din Potir*, Editura „Societății Culturale Pro Maramureș «Dragoș Vodă»”; Flavius Lucăcel, *Corporația / The Corporation*, Editura „Limes”; *Mint a rozmaring a jó földben. Magyar népdalok*, antologie de Gáspár Attila, Editura „Abel” și Claudiu Ionuț Boia, *Printre scripturi și Scripturi. Cugetări și atitudini*, Editura „Colorama”.

Cărți scrise de autori sălăjeni, apărute la edituri din Cluj-Napoca

La edituri din București au apărut următoarele cărți semnate de sălăjeni: Florin Horvath, *Ospățul cuvintelor* și *Ana, între legendă și întemeiere*, Editura „Ighemonicon”; Mirel Taloș, *Desvăluirea finței. Martin Heidegger în filosofia românească interbelică*, Editura „Idea Europeană”; Dan C. David, „...88.” *Poeme*, Editura Betta; Dumitru Micu, *Studii, eseuri, articole*, volumul IV – *Jurnal târziu de lectură* (text stabilit, prefață și aparat bibliografic de Alexandru Dumitriu), Editura „Muzeul Literaturii Române” și Raluca Anton, *Povestea ta are sens. 9 călătorii terapeutice care te invită la conectarea cu sinele*, Editura „Bookzone”.

Au mai văzut lumina tiparului în 2024 următoarele cărți semnate de autori sălăjeni: Gáspár Attila, *Gradus ad Parnassum. Partiumi ceteraleckék*, Asociația „Pro Satu Mare”; Lucian Perța, *Cinci pași mici, de colo-ici*, Editura „Actaeon Books” din Baia Mare; Paul Stropol, *Căma-*

șă de forță, Editura „Placebo” din Brăila; Ștefan Goanță, *Zodia fedeleșului* (roman), volum îngrijit de Irina Goanță, Editura „David Press Print” din Timișoara; Ana Tricu, *Totul despre Gabriel*, Deva; Cora Brumaru, *Clipe într-un veac*, Editura „Etnous” din Brașov și Domițian Ioan Pașca, *Hidrogenul molecular. O revoluție în medicină?*, Editura „Carmel Print” din Arad.

Au fost publicate în 2024: numărul 53-54/2024 al publicației „Școala Noastră”, care a sărbătorit 100 de ani de la apariția primului număr al revistei pentru educație și cultură pedagogică; al șaptelea număr al revistei „Accents francophones”, editată de Asociația Română a Profesorilor de Franceză – Filiala Sălaj; numărul XLVI al revistei Muzeului Județean de Istorie și Artă – Zalău, „Acta Mvsei Porolissensis” și ediția a XVI-a din „Anuarul Presei Sălăjene”, editat de Asociația Jurnaliștilor din Sălaj, cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Sălaj. În cadrul proiectului de relocare și restaurare a casei vechi cu acoperiș de paie din Ciocmani, în incinta Muzeului „Gheorghe Florean” din Cuciulat, a apărut materialul „Jurnal de bune practici. Arhitectură tradițională”, care acoperă toate etapele conservării și reconstituirii unei case tradiționale.

În străinătate au publicat: Ioan Silvan, *Văduva strigoilor*, volumul I din trilogia *Dedesubturile lumii* („Decenium Editorial”, Spania) și Daniel Săuca, două volume: *Lassan, nagyon lassan* („AB Art” Kiadó, Ungaria) și *Despacio, muy despacio* („El Genio Maligno. Revista de Humanidades y Ciencias Sociales”, Spania), reprezentând traducerea în limba maghiară, respectiv în limba spaniolă a volumului *Încet, foarte încet* (Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2022).

Articolul despre producția editorială din județul Sălaj a fost realizat în baza informațiilor din Catalogul CIP (Catalogul cărților în curs de apariție), elaborat de Biblioteca Națională a României și din lista „Autori sălăjeni – cărți editate în 2024 în colecțiile Bibliotecii Județene Sălaj”.

Caiete Silvane, nr. 242/martie 2025

Monografiile Sălajului

Articolul de față își propune să readucă în atenție preocupările monografice dedicate Sălajului. Monografiile dedicate așezărilor omenești oferă informații de natură geografică, istorică, memorială, culturală, etnografică, socială și economică, având roluri esențiale în construirea unei imagini cât mai obiective și cât mai corecte a realităților locale, în păstrarea identității comunităților, precum și în transmiterea memoriei colective către viitoarele generații.

Se cuvine să fie precizat faptul că, în cadrul inventarierii lucrărilor monografice, am avut în vedere monografiile care urmează modelul tradițional, vizează multiplele sfere ale vieții spirituale și social-economice ale unei unități administrativ-teritoriale, sunt dedicate memoriei și identității locale, sunt realizate de oameni de specialitate și respectă anumite rigori și norme științifice. Nu au fost avute în vedere cărțile care se referă doar la anumite aspecte sau evenimente istorice, lucrările metodico-științifice în vederea obținerii gradelor didactice și manuscrisele păstrate în ciornă sau dactilografiate, care zac prin arhive, biblioteci sau la diverse persoane. De asemenea, am exclus cărțile dedicate instituțiilor administrative, economice, culturale, de învățământ, cercetărilor arheologice, cercetărilor etnofolclorice, precum și pe cele care omagiază o anumită personalitate.

Prima monografie a Sălajului, *Szilágy vármegye monographiája* [Monografia Comitatului Sălaj] a fost scrisă în limba maghiară de profesorul și scriitorul Petri Mór, fost revizor școlar, și a apărut în perioada 1901-1904, la Budapesta. „Cele șase volume ale monografiei abordează următoarele subiecte: I. Istoria generală a comitatului Sălaj; II. Cetățile și proprietarii cetăților. Istoria Zalăului (Deci ultima parte a volumului al doilea este consacrată integral istoriei Zalăului.); Volumele III-IV ne prezintă localitățile ordonate alfabetic. Volumele V-VI, intitulate «Proprietarii de domenii – familii», ne prezintă istoria principalelor familii sălăjene”, a specificat profesorul László László, în articolul „Petri Mór (1863-1945)”, publicat în numărul 246/iulie 2025 al revistei „Caiete Silvane”. În perioada interbelică, Petri Mór a fost acuzat de subiectivism îngust. Conform unor intelectuali români, acesta s-a preocupat, în special, de istoria propriei etnii și a minimalizat rolul românilor în evoluția Țării Silvaniei. De exemplu, învățătorul și istoricul Ioan Ardeleanu Senior, în articolul „Pentru o monografie a Sălajului”, publicat în revista „Școala Noastră”, nr. 9/noiembrie 1936, a scris următoarele despre prima monografie dedicată Sălajului: „De această lucrare ne putem lipsi. Acest om a fost preocupat și, renegații, ca toți renegații, «sunt mai catolici decât papa». Muncă a depus acest om, nu contest, după cum nici D-sa nu con-

testă – încă mai trăiește în Budapesta – că orice înjghebare de viață națională românească, tot trecutul atât de românesc al Sălajului, a fost omis cu bună știință. Tendențios cum rar găsești. La nevoie, dovezi destule”. Bogatele date statistice și istorice prezentate în lucrarea lui Petri Mór au fost utilizate în majoritatea monografiilor dedicate localităților sălăjene.

În 1908, cu prilejul Adunării Generale a „Astrei” de la Șimleu Silvaniei din 6-9 august, a fost publicată lucrarea *Schița monografică a Sălajului*, întocmită de gazetarii Dionisie Stoica și Ioan P. Lazăr. Lucrarea apărută la Institutul Tipografic și de Editură „Victoria” din Șimleu Silvaniei – întreprinderea care tipărea și săptămânalul „Gazeta de Duminecă” – a cuprins șapte capitole: „Rezumat istoric”, „Biserica”, „Școala”, „Date etnografice”, „Bărbații distinși”, „Instituțiuni culturale și financiare” și „Șimleul și comunele”. În prefață, autorii prezintă cititorilor motivația ce a dus la apariția volumului: „Hotărându-se, în conferința fruntașilor sălăjeni, ținută în Șimleu la 19 martie a.c., ca «Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român» să fie invitată a-și ținea adunarea generală din anul acesta în Sălaj, și anume în Șimleu, și aleși fiind în comitetul executiv al serbărilor împreunate cu această adunare generală, ni s-a născut ideea de a da, cu acest prilej, tabloul actual cultural și economic al populației române din Sălaj, crezând, că în felul acesta, vom face nu numai un bun serviciu scopurilor noastre culturale în general, ci vom săvârși în același timp un lucru, care intră tocmai în cadrele de activitate ale «Astrei». Dacă vine «Astra» la Șimleu – ne-am zis – e de datorința noastră să-i arătăm cum stă Sălajul din punctul de vedere al românismului, să dăm o icoană etnografică românească, cu atât mai mult, cu cât Sălajul, ca parte marginală, reclamă o cunoaștere mai amănunțită și mai temeinică, din atâtea și atâtea cauze”. De asemenea, autorii au susținut că schița monografică poate avea valențe de pionierat, reprezentând un început care se cere continuat, care deschide calea unor viitoare cercetări: „Lucrarea noastră poate forma în același timp baza monografiei complete a Sălajului, care s-ar putea termina după un studiu și o muncă de câțiva ani. Rezultatul acestor ani ar da câteva volume groase. Gândul nostru, precum am spus, a fost să arătăm starea de azi a sălăjenilor români”.

În 2016, cartea lui Dionisie Stoica și Ioan P. Lazăr a fost reeditată la Editura Caiete Silvane, în cadrul colecției „Restituiri”. Potrivit istoricului Marin Pop, *Schița monografică a Sălajului* a rămas în timp o lucrare de referință pentru istoriografia românească din Sălaj. În prefață, cercetătorul de la Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău, Marin Pop, menționează: „Lucrarea de față are o importanță deosebită pentru istoriografia românească din Sălaj, deoarece este prima sinteză istorico-etnografică. Odată cu trecerea timpului a devenit o carte rară, iar în prezent mai exis-

tă doar câteva exemplare în colecțiile muzeale, biblioteci sau arhive. Și din aceste considerente considerăm laudabilă inițiativa Editurii Caiete Silvane de a tipări o nouă ediție și de a o reda unui public cititor cât mai numeros”.

*Dionisie Stoica și Ioan P. Lazăr, editorii lucrării
„Schita monografică a Sălajului”*

În perioada comunistă au apărut lucrările: *Județul Sălaj* (Editura Academiei RSR, București, 1972) de Tiberiu Morariu și Victor Sorocovschi, respectiv *Județele patriei. Sălaj – monografie* (Editura Sport-Turism, București, 1980). Cele două lucrări au fost scrise conform „liniei partidului”, istoria fiind reinterpretată prin prisma marxism-leninismului. Au fost prezentate și „marile realizări” economico-sociale ale regimului comunist. În schimb, au fost negate valorile epocilor precedente, iar personalități de primă mărime din istoria Sălajului au fost omise. Cele două lucrări conțin și date obiective care, lăsând deoparte festivismul, mistificările și triumfalismul, pot fi folositoare.

În 2018, anul Centenarului Marii Uniri a tuturor românilor, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj – instituția aflată în subordinea Consiliului Județean Sălaj – a editat prima monografie a Sălajului de după căderea regimului comunist, demersul pluridisciplinar fiind coordonat de profesorul universitar doctor Traian Vedinaș, de la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Publicată la Editurile „Caiete Silvane” (Zalău) și „Eikon” (București), monografia *Sălajul la Centenar* reprezintă o lucrare de înaltă ținută științifică, o sinteză geografică, istorică, economică și culturală, redactată „într-un stil literar și eseistic, pentru a fi accesibilă și nespecialiștilor, nu numai elevilor și studenților, dascălilor din licee, ci și funcționarilor administrativi, managerii din primărie, lucrătorii din centrele de informare turistică, dar și din mediul privat, cu toții putând beneficia de informațiile puse în joc, de valorile identificate, pe care să le folosească în proiecte individuale, asociate și comunitare pe multiplele culoare ale dezvoltării durabile, atât în spațiul urban, cât și în cel rural din Sălajul istoric și actual”, după cum preconiza coordonatorul lucrării în articolul „Repere pentru Monografia Sălajului”, publicat în revista „Caiete Silvane”, Zalău, nr. 160/mai 2018. În premieră, județul Sălaj a beneficiat de o cercetare completă, de o monografie în adevăratul sens al cuvântului. Studiile monografice anterioare, științifice și de popularizare, au prezentat doar o imagine parțială a județului și au fost fie depășite și incomplete ca informație după cerințele istoriografiei moderne, fie tributare imixtiunii politice. *Sălajul la Centenar* este rodul contribuției unui colectiv interdisciplinar format din specialiști în sociologie, istorie, geografie, etnologie, istoria presei și a vieții religioase. Printre semnatarii cărții s-au aflat profesori universitari și cercetători științifici de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. De asemenea, au contribuit la cercetarea monografică unii dintre cei mai buni profesori care activează în județ. Monografia editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj poate fi considerată o veritabilă carte de vizită a județului Sălaj. În paginile cărții se reflectă aspectele fundamentale din domeniile ce definesc o comunitate: așezarea geografică și populația, istoria și politica, economia și dezvoltarea, patrimoniul și viața culturală. Motivația demersului editorial a fost prezentată în cuvântul-înainte semnat de Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj: „Monografia de față (prima de acest fel cel puțin din 1990 înapoi!) încearcă să contribuie – și prin valorizarea istoriei și culturii spațiului «ultra-silvan» – la dezvoltarea județului nostru, oferind posibile modele în acest sens primarilor, administrațiilor publice locale. Un asemenea posibil model de dezvoltare e legat de importanta zestre cul-

turală, istorică, bisericească și a tradițiilor Sălajului”. De asemenea, editorul a precizat că volumul reprezintă „o cercetare necesară și pentru a privi spre viitor înțelegând trecutul și prezentul”. Lucrarea, atent structurată, bogată în conținut, a cuprins următoarele capitole: „Comunicări și comunicații”, „Populație și așezări”, „Istorie și politică”, „Economie și dezvoltare”, „Educația și regimurile politice”, „Incursiune în universul presei” și „Patrimoniu și dezvoltare”. În anul 2020, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la recunoașterea internațională a Marii Uniri, *Sălajul la Centenar* a fost reeditată, într-o variantă îmbunătățită, prin adăugarea de noi studii și introducerea de ilustrații și documente fotografice.

Coperta ediției a doua a monografiei „Sălajul la Centenar”

Lucrările dedicate memoriei și identității localităților urbane din Sălaj sunt puține. Prima încercare de cercetare monografică a Zalăului datează din anul 1926 și a fost scrisă de folcloristul și profesorul Leontin Ghergariu, personalitate cu o bogată activitate pe tărâmul publicistic, cul-

tural și didactic din Țara Silvaniei. *Zălaul. Schița monografică* a înfățișat o imagine completă a urbei de la poalele Meseșului din perioada interbelică. Volumul a fost reeditat în anul 2012, în cadrul colecției „Restituiri” a Editurii Caiete Silvane. Alte abordări monografice ale reședinței Sălajului sunt lucrările: *Zalău – un oraș la frontiera de nord-vest a Transilvaniei*, monografie semnată de profesorul și arheologul Nicolae Gudea și de preotul Valer Părau și apărută în 2013, respectiv *Zilah. A csuprosok városa*, în două volume semnate de jurnalistul Papp Lajos și apărute la Editura Asante în 2022. Lucrarea despre evoluția orașului Zalău, finanțată de Consiliul Local și Primăria Municipiului Zalău și apărută în 2013, a fost structurată pe nouă capitole: „Poziția geografică, relieful și condițiile climatice ale locului”, „Istoria așezării”, „Date în legătură cu viața economică a orașului de-a lungul timpului”, „Organizarea și administrarea orașului”, „Viața socială a așezării Zalău”, „Dezvoltarea urbanistică de-a lungul timpurilor”, „Populația orașului”, „Viața spirituală în oraș de-a lungul timpului” și „Câteva constatări finale și concluzii”.

Despre Cehu Silvaniei, cel mai mic oraș al județului Sălaj, au apărut lucrările: *Cehu Silvaniei – străveche cetate voievodală românească* – Ștefan I. Vădeanu, Editura Gutinul, Baia Mare, 2007; *Szilágycseh kismonográfiája* de Szabó P. Árpád și Ungur Gabriella, 2011 și *Szilágycsehi múltidéző (Helytörténetek és egyebek)*, vol. I-II de Papp Lajos, Editura Asante, Zalău, 2021. Nadișul este singurul sat subordonat orașului Cehu Silvaniei care are o monografie: *Nadiș – 620 de ani (1387-2007). File rupte dintr-o monografie*, coordonată de profesorul și etnologul Augustin Mocanu și apărută la Baia Mare în 2007.

Jiboul, orașul de pe malul stâng al râului Someș, la confluența acestuia cu Valea Agrijului, are trei monografii: *Jibou, monografie* de Daróczi Iosif, Daróczi Viorica, Gheorghe Coste și Daniela Coste, 2002; *Zsibói túrkáló* de Papp Lajos, Editura Asante, Zalău, 2021 și *Jibou – Arc peste timp* de Daróczi Iosif și Daróczi Mihai Iosif, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022. Despre Var, sat component al orașului Jibou, a fost publicată lucrarea: *Monografia satului Var* de Daróczi Iosif, Daróczi Viorica și Daróczi Mihai Iosif, Editura Școala Noastră, Zalău, 2014.

Orașul de la poalele Măgurii, Șimleu Silvaniei, are o monografie în limba română: *Cartea Șimleului* de Vasile Vetișanu-Mocanu, Editura Litera, București, 1985 și două în limba maghiară: *Szilágysomlyó* de Tóth Miklós, Asociația Culturală „Pallas”, Cluj-Napoca, 1994 și *A 750 éves Szilágysomlyó 1251-2001* de Hajdu Attila, Editura Művelődés, Cluj-Napoca, 2001.

Următoarele sate aparținătoare localităților urbane nu au beneficiat de lucrări monografice: Stână (Zalău), Horoatu Cehului, Motiș, Ulciug (Cehu Silvaniei), Cuceu, Husia, Rona (Jibou), Bic, Cehei și Pusta (Șimleu

Silvaniei).

În perioada 1970-2025 au fost tipărite 128 de monografii despre 89 de localități rurale sălăjene (Agrij, Aluniș, Băbeni, Bădăcin, Bănișor, Benesat, Bilghez, Bobota, Bocșa, Boghiș, Boian, Borza, Bozieș, Brâglez, Brusturi, Buciumi, Bulgari, Camăr, Căpâlna, Chechiș, Chendrea, Chedud, Chilioara, Ciocmani, Ciumărna, Cizer, Crasna, Creaca, Cristolț, Cutiș, Derșida, Doba, Dobrin, Fântânele-Rus, Fildu de Jos, Fizeș, Gâlgău, Gâlgău Almașului, Giurtelecu Șimleului, Glodul Someșului, Gostila, Guruslău, Hășmaș, Hereclean, Ilișua, Jac, Lompirt, Lozna, Lupoiaia, Marca, Marin, Meseșeni de Sus, Năpradea, Nușfalău, Păușa, Peceiu, Pericea, Plesca, Poiana Blenchii, Ponița, Pria, Prodănești, Purcăreț, Răstoci, Răstolț, Răstolțu Deșert, Românași, Rus, Sălăjeni, Sâg, Sâncraiu Almașului, Sângeorgiu de Meseș, Sânpetru Almașului, Solona, Someș-Odorhei, Stârciu, Stupini, Șarmășag, Șimișna, Traniș, Treznea, Ugruțiu, Valcău de Jos, Valea Hranei, Vădurele, Zalha, Zalnoc, Zăuan și Zimbor). În anexă publicăm o listă bibliografică, unde sunt menționate numele autorului (sau autorilor), titlul monografiei, editura (când figurează), localitatea și anul apariției, având la bază lucrarea *Moștenirea Sălajului – Scrieri despre Sălaj – (recomandări bibliografice despre Sălaj)*, realizată de Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj și publicată la Editura Caiete Silvane în 2025. Cele mai multe dintre monografiile dedicate satelor din Sălaj, 44 la număr, au apărut la Editura Caiete Silvane.

Prima monografie a unei localități rurale sălăjene datează din anul 1970 și a fost coordonată de Ovidiu Bădina, Dumitru Dumitriu și Octavian Neamțu. *Buciumi. Un sat din Țara de Sub Munte* a apărut la Editura Academiei RSR și a fost redactată în urma unei cercetări de teren desfășurată în localitatea situată în sud-vestul județului Sălaj. „În perioada 6 octombrie – 3 decembrie 1968, s-a organizat în satul Buciumi, din județul Sălaj, o cercetare socioeconomică menită să contribuie la studiul aprofundat al condițiilor și factorilor care determină, pe multiple planuri, dezvoltarea activității locale. Cercetarea socioeconomică efectuată la Buciumi – Sălaj a fost concepută ca o investigație interdisciplinară și a fost realizată de un colectiv multidisciplinar, la care au participat 61 de persoane, dintre care 43 din București și din Cluj, iar 18 din județul Sălaj și din satul Buciumi. Constituirea colectivului multidisciplinar a fost asigurată pe de o parte prin colaborarea unor unități de cercetare specializate și a unor specialiști din diferite domenii de cercetare integrate în această investigație interdisciplinară, iar pe de altă parte prin integrarea specialiștilor locali în această acțiune cu implicații teoretice și practice”, se arată în prefața volumului.

Coperta volumului „Buciumi. Un sat din Țara de Sub Munte”

În anii '80 a apărut o singură monografie: Valer Vlad, *Monografia satului Ciocmani* (1983), iar în anii '90, când au căzut interdicțiile tematice, mișcarea monografică din Sălaj a rămas în amorțire, fiind publicate doar șapte lucrări: Valer Hossu, *Răstoci – o istorie într-un sat*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1996; Victor Marian, *Amintiri din și despre Lozna*, Editura Progresul Românesc, București, 1997; Bessenyei István, *Sarmaság*, Parohia Reformată Șarmășag, 1998; Major Miklós, *Kémer – A helyét kereső szilágysági nagyközség*, Fundația „Pro Camăr”, 1998; Major Miklós, *Szilágyzóvány 750 éves*, Parohia Reformată Zăuan, 1999; Szabó Miklós, Boér Júlia, *Szilagybagos község és egyház 750 éves*, Editura Marysan, Zalău, 1999 și Valer Vlad, *Monografia comunei Băbeni*, județul Sălaj, Editura Albastră, Cluj-Napoca, 1999. Doar după anul 2000 se poate spune că scrierea monografiilor satelor sălăjene și-a luat avântul. Tot după acest an, cercetările au câștigat foarte mult în calitatea documentării și în realizarea editorială.

Toate satele componente din următoarele comune dețin monografii: Agrij, Bobota, Boghiș, Cizer, Nușfalău și Șimișna. Satele Buciumi, Camăr, Cizer, Năpradea, Peceiu, Sâncraiu Almașului și Voivodeni au cele mai multe monografii, câte trei fiecare. Trei monografii au mai multe ediții: *Monografia satului Bădăcin și a familiei Maniu*, semnată de preotul Cristian Borz și apărută la Editura Caiete Silvane a ajuns la ediția a III-a (ediția I – 2012, ediția a doua – 2016, ediția a treia – 2018), iar lucrări-

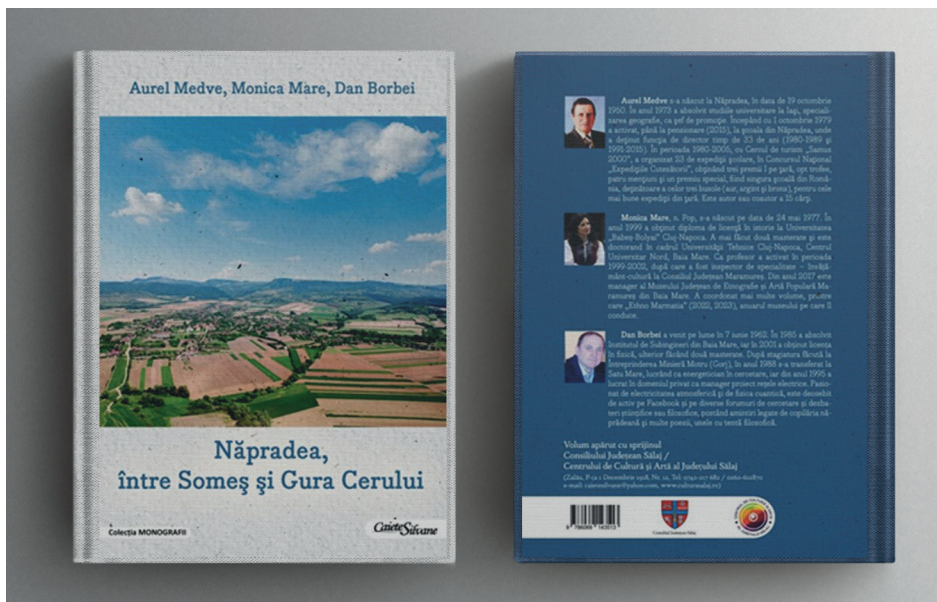
le *Fântânele-Rus – Istorie și actualitate* de colonelul (r.) Niculae Costin (prima ediție a apărut în regia autorului, iar a doua a fost publicată la Editura Caiete Silvine) și *Bocșa – satul meu*, între document și poveste de profesoara Elena Ciobanca Opriș (ambele ediții la Editura Caiete Silvine) au fost reeditate.

Localitățile din 11 comune nu au monografii: Carastelec, Chieșd, Crișeni, Cuzăplac, Gârbou, Halmășd, Mirșid, Plopiș, Sânmihaiu Almașului, Șamșud și Vârșolt. Reședințele de comune care nu au monografii sunt: Almașu, Bălan, Coșeiu, Hida, Horoatu Crasnei, Ileanda, Ip, Letca, Măeriște, Meseșenii de Jos, Sălățiș și Surduc.

Următoarele comune sunt slab reprezentate din punct de vedere monografic, având câte o singură lucrare dedicată unui sat: Almașu (Cutiș a beneficiat de o monografie, iar Băbiu, Jebucu, Mesteacănu, Petrinzel, Sfăraș, Stana și Țăudu nu au monografii), Ileanda (Răstoci are o monografie, iar Bârsăuța, Buzuș-Băi, Dăbâceni, Dolheni, Luminișu, Măleni, Negreni, Perii Vadului, Podișu, Rogna și Șasa nu au parte de monografii), Letca (Purcăreț este satul care are o monografie, iar despre Ciula, Cozla, Cuciulat, Lemniu, Șoimușeni, Toplița și Vălișoara nu au apărut cercetări de tip monografic) și Ip (Zăuan a fost în atenția monografilor, în timp ce despre Cosniciu de Jos, Cosniciu de Sus și Zăuan-Băi nu s-au scris monografii). La Valcău de Jos există o monografie a comunei, iar satele componente Lazuri, Preoteasa, Ratovei, Sub Cetate și Valcău de Sus nu au constituit obiectivele unor cercetări de tip monografic. Alte sate care nu au monografii sunt: Cliț, Piroșa și Poienița (comuna Băbeni), Gălpâia (Bălan), Ban (Bănișor), Biușa (Benesat), Borla, Câmpia (Bocșa), Bodia, Bogdana, Huta (Buciumi), Pădureni (Camăr), Archid (Coșeiu), Hușeni, Ratin (Crasna), Brebi, Ciglean, Viile Jacului (Creaca), Muncel, Poiana Onții și Văleni (Cristolț), Deleni, Naimon, Sâncraiu Silvaniei, Verveghiu (Dobrin), Adalin, Fântânele (Dragu), Tetișu (Fildu de Jos), Bârsău Mare, Chizeni, Dobrocina, Fodora, Frâncenii de Piatră, Gura Vlădeșei (Gâlgău), Badon, Bocșița, Dioșod, Panic (Hereclean), Baica, Miluani, Păduriș, Racăș, Trestia (Hida), Hurez, Șeredeu (Horoatu Crasnei), Cormeniș, Preluci, Valea Leșului, Valea Loznei (Lozna), Leșmir, Marca-Huta, Porț, Șumal (Marca), Criștelec, Doh, Mălădia, Uileacu Șimleului (Măeriște), Aghireș, Fetindia (Meseșenii de Jos), Someș-Guruslău (Năpradea), Periceiu Mic, Sici (Pericei), Fălcușa, Măgura (Poiana Blenchiei), Chichișa, Poarta Sălajului, Romita (Românași), Buzuș (Rus), Deja, Mineu, Noțiș (Sălățiș), Mal, Sârbi, Tusa (Sâg), Bârșă, Domnin, Inău, Șoimuș (Someș-Odorhei), Cristolțel, Teștioara, Tihău, Turbuța (Surduc), Moiad, Poiana Măgura, Țărmure (Șărmășag), Bozna (Treznea), Ceaca, Ciureni, Valea Ciurenilor, Valea Lungă, Vârteșca (Zalha), Sutoru, Chendremal și Dolu (Zimbor).

Două dintre satele desființate au beneficiat de monografiile: Ponița – localitate care din anul 1968 a fost înglobată în limitele satului Hurez – și Boian – sat care din 1968 este parte integrantă din satul Cizer.

Năpradea, între Someș și Gura Cerului, scrisă de Aurel Medve, Monica Mare și Dan Borbei și publicată la Editura Caiete Silvane în 2024, poate fi considerată o monografie-model, redactată după toate rigorile științifice. Potrivit prof. dr. Teodor Ardelean, director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, volumul dedicat satului Năpradea este o realizare remarcabilă. În prefață, Teodor Ardelean a subliniat aportul cultural și științific al profesorului Aurel Medve în domeniul monografiei locale și al cercetării satului natal – Năpradea, precum și caracterul sincretic al cărții, care îmbină istoria, geografia, demografia, etnografia, amintirile și povestirile, oferind accesibilitate și emoție cititorilor. „Profesorul Aurel Medve, eminent absolvent al Geografiei la Alma Mater ieșeană și dascăl cu certă vocație în satul său natal, pentru care la terminarea studiilor a optat chiar renunțând la cariera universitară, a pornit pe drumul acesta al monografismului local în urmă cu decenii. (...) Profesorul Aurel Medve, care prin lucrarea sa de profil despre Școala din Năpradea «s-ar putea să fi scris cea mai bună monografie școlară din România», a gândit un experiment nou, al cărui rezultat este chiar cartea de față. I-a adunat la sfat pe consătenii săi, Monica Mare, director al Muzeului Județean de Etnografie și Artă Populară Baia Mare și Dan Borbei, inginer, fizician, căutător de înțelesuri, poet etc., spre a compune un mixtum compositum, adică o monografie a satului Năpradea «triumfiulară». Nu e un triumphi «echilateral», efortul celor trei autori nefiind și neputând fi egal, dar e o viziune nouă, în care sincretismul documentar și de viziune are menirea să confere nu doar «unitate în diversitate», ci și o «alternanță la iubire». Căci cei ce-și îndrăgesc satul s-ar putea (să zicem!) să nu poată urmări cursiv toată argumentația științifică, geomorfologică, petrografică, de botanică sistematică ș.a., iar soluția de față oferă «refugiul» în lectura textelor realizate de către cei doi tineri confrăți, chemați să vină la o astfel de monumentalizare cu o ornamentație ce va demonstra atât fascinația «limbajului local» și întâmplărilor deochiate petrecute odinioară, cât și rolul descrierii etnologice în cultivarea emoției prin amintire!”, a susținut Teodor Ardelean.

Coperta volumului „Năpradea, între Someș și Gura Cerului”

Cărțile dedicate localităților sălăjene pot reprezenta puncte de plecare în realizarea unui ghid metodologic de elaborare a monografiilor locale. Un astfel de demers ar putea să vină, mai ales, în sprijinul viitorilor autori de monografii, cu posibilități mai reduse de documentare. Multe dintre lucrările monografice, care au relevanță istorică și culturală pentru cercetarea identității locale din Sălaj, se pot dezvolta cu noi argumente și contribuții științifice.

Anexă

Monografiile localităților rurale din județul Sălaj

- Bădina, Ovidiu; Dumitriu, Dumitru; Neamțu, Octavian, *Buciumi. Un sat din Țara de Sub Munte*, Ed. Academiei RSR, București, 1970.
- Vlad, Valer, *Monografia satului Ciocmani*, 1983.
- Hossu, Valer, *Răstoci – o istorie într-un sat*, Ed. Clusium, Cluj-Napoca, 1996.
- Marian, Victor, *Amintiri din și despre Lozna*, Ed. Progresul Românesc, București, 1997.
- Bessenyei István, *Sarmaság*, Parohia Reformată Șarmășag, 1998.
- Major Miklós, Kémer – *A helyét kereső szilágysági nagyközség*, Fundația „Pro Camăr”, 1998.

- Major Miklós, *Szilágyzovány 750 éves*, Parohia Reformată Zăuan, 1999.
- Szabó Miklós; Boér Júlia, *Szilágybagos község és egyház 750 éves*, Ed. Marysan, Zalău, 1999.
- Vlad, Valer, *Monografia comunei Băbeni, județul Sălaj*, Ed. Albastră, Cluj-Napoca, 1999.
- Major Miklós, *Szilágynagyfalu. Fejezetek a község nyolc évszázados múltjából*, Parohia Reformată Nușfalău, 2000.
- Major Miklós, *Szilágyborzás. A folyók ölelésében fekvő falu*, Bozies, 2001.
- Negoescu, Bebe, *Românași. Un sat din Țara de Sub Munte*, Ed. Newa, București, 2001.
- Major Miklós, *Szilágynagyfalu*, Budapesta, 2002.
- Medve, Aurel, *Năpradea. Locuri, oameni și fapte*, Ed. Silvania, Zalău, 2002.
- Costin, Niculae, *Fântânele-Rus – Istorie și actualitate*, Dej, 2003; ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2023.
- David, Aurel V., *Cheud. Un sat din Țara Silvaniei. Monografie istorică*, București, 2004.
- Erdei Sándor; Horváth József; Kulcsár László; Szabó Éva, *Az idő akkoron szép folyással vala – Ilosvai, Ilișua*, 2004.
- Coste, Gheorghe, *Brîglez – satul meu*. Monografie, 2004.
- Croitoru, Grigorie M.; Croitoru, Maria V., *Nume de oameni, nume de animale, nume de locuri în satul Aluniș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2005.
- Gáspár Attila, *800 éves Szilágypercse*, Color Print, Zalău, 2005.
- Major Miklós; Mitruly Miklós; Nagy Károly; Oláh Miklós; Páka Ferenc; Sipos Gábor; Takács Felícia, *Kraszna – helyismereti tanulmányok*, Asociația „Cserey Farkas”, Crasna, 2005.
- Simon György B., *Szilágybagos 800 éves – kismonográfia*, Asociația Culturală „Bánffy”, Boghiș, 2005.
- Violin, Sterian; Vanca, Artemiu, *Bănișor. Monografie – amintiri*, Ed. Supergraph, Cluj-Napoca, 2005.
- Vlaicu, Gavril, *Răstoțu Deșert. Satul dintre dealuri*, Ed. Silvania, Zalău, 2005.
- Buhățel, Teodor, *Glodul Someșului: vatră de conviețuire milenară*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2006.
- Medve, Aurel (coord.), *Năpradea din sufletul meu (Contribuții la monografia satului)*, Ed. Silvania, Zalău, 2006.
- Vlad, Valer, *Dor de plaiurile natale: monografia comunei Băbeni – județul Sălaj*, Ed. Silvania, Zalău, 2006.

- Șteiu, Nicolae; Bara, Ștefan, Fildurile. *Frumusețe, istorie și artă populară*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2007.
- Taloș, Susana; Ilieș, Ludovica, *Monografia comunei Creaca*, Ed. Școala Noastră, Zalău, 2007.
- Tudor, Augustin; Tudor, Viorica, *Gostila 603. Monografie*, Ed. Astra, Dej, 2007.
- Lar, Vasile, *Povestea satului Gâlgău. Studiu monografic*, Ed. Eurotip, Baia Mare, 2008.
- Mureșan, Onorica; Mureșan, Ana-Maria, *Localitatea Rus. File de istorie*, Zalău, Ed. Porolissum, 2008.
- Popescu, Ilie; Socaci, Amalia-Elena; Rusta, Marinela-Elena, *Chendrea. Trecut și prezent*, Ed. Silvania, Zalău, 2008.
- Asociația „Fiii satului Meseșenii de Sus”, *Cățulul Românesc – 800*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2009.
- Breje, Nicolae, *Cizer: sat cu vârstă venerabilă (790 de ani)*, Ed. Eco Print, Satu Mare, 2009.
- Galiș, Petru, *Cizer – 790 (1219-2009)*, Ed. Școala Noastră, Zalău, 2009.
- Jombori, Victor, *Monografia localității Ugruțiu – județul Sălaj*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2009.
- *Kémeri falukönyv 2009-ből*, Fundația „Pro Camăr”, 2009.
- Szönyi Levente, *Szilágylompért*, Zalău, 2009.
- Știrb, Nicolae, *Comuna Buciumi. Vatră de istorie românească*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2009.
- Văleanu, Ion, *Satul din pădure. Monografia localității Căpâlnea pe Someș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2009.
- Bodea Sălăjan, Silvia, *Satul Răstolțu-Deșert – Metafora unei iubiri: monografie*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2010.
- Boha, Silviu, *Comuna Hereclean: societate și identitate*, Ed. Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, Zalău, 2010.
- Boha, Silviu; Boha, Claudia, *Hereclean, 1415-2010*, Ed. Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, Zalău, 2010.
- Burghel, Camelia, *Satul timpului, timpul satului. Chilioara*, Ed. Mega, Cluj-Napoca; Ed. Porolissum, Zalău, 2010.
- Mureșan Ioan (coord.), *Sâncraiu Almașului, comuna Zimbor, județul Sălaj – istorie, evocări, speranțe*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010.
- Groza, Teodor, *Monografia satului Sânpetru Almașului, comuna Hida, județul Sălaj*, Ed. Fundației „Alfa”, Cluj-Napoca, 2011.
- Margin, Ioan, *Bocșa la 806 ani. File de istorie*, 2011.
- Musca, Elena; Lazăr-Mureșan, Ioan, *Purcăreț – o vatră a spirii*

tualității românești din Chioar în mijlocul Ardealului străbun, Ed. Silvania, Zalău, 2011.

• Bârjac, Dumitru; Zaha, Camelia, *Monografia satului Păușa*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2012.

• Borz, Cristian, *Monografia satului Bădăcin și a familiei Maniu*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2012; ediția a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2016; ediția a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2018.

• David, Aurel V., *Cheud. Un sat din Țara Silvaniei. Monografie istorică*, Ed. Dacoromână „Tempus DacoRomânia Comterra”, București, 2012.

• Maxim, Aurel; Maxim, Petru; Șandor, Teodor, *Marinul – vatră românească a Sălajului*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2012.

• Munteanu, Augustin Liviu, *Poiana Blenchii în amintirea unora dintre fiii ei*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2012.

• Munteanu, Gheorghe, *Monografia satului Poiana Blenchii – Sălaj*, Ed. Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2012.

• Onica, Florian, *Credință, cultură și istorie la Stârciu, județul Sălaj*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2012.

• Pop, Iosif, *Stupini – file adunate din viața unui sat care se risipește*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2012.

• Asociația „Fiii Satului Meseșenii de Sus”, *Cățulul Românesc. Vatră străbună la poale de Meseș (1213-2013) – 800 de ani de atestare documentară*, Meseșenii de Sus, 2013.

• Blaga, Dumitru, *Monografia satului Bădăcin*, 2013.

• Fărcaș-Brustureanu, Iosif, *Relatări despre un sat din Sălaj, Brusturi*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2013.

• Pop, Marin (coord.), *Monografia localității Bobota între istorie și memorie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

• Știrb, Nicolae, *Sângeorgiu de Meseș – schiță monografică*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2013.

• Taloș, Daniel, *Satul Jac – privire spre trecut*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2013.

• But, Sofia, *Dor de Peceiu*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014.

• Futó István, *Goroszlói Hepehupa*, Oradea, 2014.

• Gavra, Augustin-Leontin, *Istoria comunei Benesat*, Ed. Edu, Târgu Mureș, 2014.

• Iepure, Ioan Viorel (coord.), *Povestea unui sat sălăjean, între document și oralitate: Peceiu*, Ed. Porolissum; Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014.

- Lazăr, Flavius-Ioan; Lazăr, Loredana, *Monografia satului Sâg*, Ed. Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2014.
- Nechita, Traian Claudiu; Nechita, Ștefania; Duma, Iulian, *Monografia satului Borza*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014.
- Onica, Florian, *Peceiu (1214-2014). Schiță monografică*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014.
- Petrean-Păușan, Ileana, *Treznea, localitate martir a neamului românesc – monografie*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014.
- Abrudan, Ioan, „*Carte de suflet*” pentru Zimbor și zimboreni, Ed. Caiete Silvane, Zalău; Ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015.
- Nemeș-Vintilă, Onuc, *Astra în satul meu: de la Comuna Viitorul la Satul-model: Sâncraiu Almașului*, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2015.
- Pavel, Iosif, *Ponița – vatră străveche*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2015.
- Pavel, Maria, *Monografia satului Ponița*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2015.
- Penea, Ionel; Pop, Ioan; Pop, Viorica, *Șimișna – 700: istorie, tradiții, destine*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2015.
- Sabău, Liviu, *Monografia satului Cutiș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2015.
- Loșonți, Aurel, *Monografia comunei Buciumi – județul Sălaj*, Ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2016.
- Holhoș, Ioan; Loșonți, Aurel, *Studiu monografic: comuna Agrij, județul Sălaj*, Ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2017.
- Martin, Marian Ciprian; Martin, Alexandra, *Comuna Zimbor – județul Sălaj: studiu monografic*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2017.
- Nagydobai Kiss Sándor, *Nagydoba és Kisdoba a változó időkben*, Zalău, 2017.
- Pop, Florica (coord.), *Bulgari – o istorie sentimentală*, Zalău, 2017.
- Pop, Marin, *File din istoria satului Zalnoc*, Zalău, Ed. Porolissum, 2017.
- Ciobanca Opriș, Elena, *Bocșa – satul meu, între document și poveste*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2018; ediția a II-a, revizuită, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2023.
- Daróczi, Iosif (coord.), *Monografia satului Prodănești*, Ed. Școala Noastră, Zalău, 2018.
- Hosu, Adrian-Florin; Bârsan, Ioan; Ardelean, Daniel; Meseșan, Nicolae, *Satul Sălăjeni – case, oameni și tradiții*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2018.
- Ielciu-Sălicuț, Ioan; Pădurean-Pop, Maria, *Doi la jug prin Casa*

Voivodului sau Mărturii etno-folclorice din Voivodeni Sălaj, vol. I-II, Ed. Silvania, Zalău, 2018.

• Irimuş, Vasile (coord.), *Zalha – o comună fără pereche (file de monografie)* – Ed. Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2018.

• Mirgheşiu, Teofil, *Giurtelecu Şimleului*, Montreal, 2018.

• Pădurean-Pop, Maria, *Voivodeni – o poveste de suflet şi dor*, vol. I-II., Ed. Silvania, Zalău, 2018.

• Pop, Iosif, *Stupini la 700 de ani*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2018.

• Vid, Florian-Grigore; Rus, Mădălina-Ioana; Pop, Marin; Burghele, Camelia; Mureşan, Olimpia, *File din istoria satului Solona*, Ed. Porolissum, Zalău, 2018.

• Ciocian, Ioan, *Monografia istorică a comunei Someş-Odorhei, până în anul 1918*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

• Galiş, Petru, *Cizer – 800 (1219-2019)*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

• Maxim, Angela, *Răstolţu Mare şi istoria neamului meu*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

• Ortelecan, Doina, *Monografia satului Gâlgău Almaşului din comuna Bălan*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

• Pop, Ileana Graţiana, *Ciumărna – satul în care m-am născut*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

• Pop, Marin, *File din istoria satului Derşida*, Ed. Porolissum, Zalău, 2019.

• Sîrca, Tia, *Fizeş – itinerarii afective (însemnări, reportaje, interviuri)*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2019.

• Ciurean, Codin-Cristian, *Localitatea Hăşmaş – studiu monografic*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2020.

• Cozar, Onuc, *Satul Transilvan după Marea Unire. Sâncraiu Almaşului, judeţul Sălaj*, Cluj-Napoca, Ed. Casa Cărţii de Ştiinţă, 2020.

• Pop, Florica (coord.), *Dobrin, nume de legendă*, Ed. Silvania, Zalău, 2020.

• Tötös Áron, *Kémer öröksége. Társadalom, kultúra és gazdaság a szilágysági nagy-községben*, Oradea, Ed. Muzeului Ţării Crişurilor, 2020.

• Brumar, Corina, *Sângeorgiu de Meseş – monografie*, Ed. Etnous, Braşov, 2021.

• Cheşeli, Livia, *Monografia satului Cristolţ*, Ed. Edudel, Slatina, 2021.

• Galiş, Petru, *Pria, plai pastoral – 540 de ani de la atestarea documentară – (1481-2021)*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021.

• Galiş, Petru; Sur, Ioan, *Plesca, satul dintre văi – cinci secole şi jumătate de la atestarea documentară – (1471-2021)*, Ed. Caiete Silvane,

Zalău, 2021.

• Meze, Maria, *Comuna Marca – Sălaj, schiță monografică*, Ed. Casei Corpului Didactic „Maria Montessori”, Baia Mare, 2021.

• Cheța, Costică, *Chechiș, satul din sufletul meu*, Chechiș, 2022.

• Galiș, Petru; Sabou (Crișan), Anamaria-Camelia, *Boianu Crasnei – 540 de ani de la atestarea documentară – (1481-2021)*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2022.

• Hexan, Viorel P., *Comuna Sâg, străveche vatră de locuire rumânească*, Ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2022.

• Ielciu, Ioan, *Monografia Casei Voivodului*, vol. I-II, Ed. Pietrele vor vorbi, Cluj-Napoca, 2022; vol. III, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2022.

• Medve, Aurel, *Monografia satului Traniș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2022.

• Balogh Lucian, *Bürgezd. Krasznavármegyei nemes Bülgözd község története*, Ed. Garabontzia, Târgu Mureș, 2023.

• Medve, Aurel, *Monografia satului Vădurele*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2023.

• Șipoș, Sorin; Moisa, Gabriel (coord.), *Monografia comunei Valcău de Jos*, Ed. Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2023.

• Medve, Aurel; Mare, Monica; Borbei, Dan, *Năpradea, între Someș și Gura Cerului*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2024.

• Opruț, Petru, *Valea Hranei – vatră a sufletului. Studiu monografic ilustrat*, Ed. David Press Print, Timișoara, 2024.

• Șipoș, Sorin; Moisa, Gabriel (coord.), *Monografia comunei Rus*, Ed. Universității din Oradea, Ed. Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2025.

• Zaharie, Claudiu Gadiel; Ience, Traian; Suci, Marta, *Lupoi din Lupoia – monografie*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2025.

Caiete Silvane, nr. 248/septembrie 2025

ALEXANDRU KÜRTI
.....
Studia Caiete Silvane

STUDIA *Caiete Silvane*

Revista de cultură „Caiete Silvane” – 20 de ani de serie nouă

Seria nouă a revistei de cultură „Caiete Silvane” împlinește 20 de ani de existență. Primul număr al publicației editate de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS), sub egida Uniunii Scriitorilor din România (USR), a Consiliului Județean Sălaj, a Primăriei și Consiliului Local al Municipiului Zalău a apărut în februarie 2005. De atunci, publicația a apărut fără întreruperi. Revista continuă să reziste pe scena publicisticii culturale pentru că a impus standarde de la care nu s-a abătut. Atenția la creațiile primite spre publicare, stilul îngrijit al textelor, profesionalismul și devotamentul colegiului redacțional și diversitatea scriitorilor și a scrierilor au făcut cunoscută publicația la nivel național. La împlinirea a două decenii de existență, propunem o scurtă incursiune în istoria ei.

În peisajul publicisticii sălăjene, dominat de inițiative culturale timide și de scurtă durată, cele 240 de apariții ale revistei reprezintă o adevărată performanță de longevitate¹. În februarie 2005 a fost încheiat un protocol de colaborare între instituțiile administrației publice și de cultură din Zalău pentru editarea revistei de cultură a Sălajului de Centrul Culturii Tradiționale Sălaj. Instituțiile implicate au fost: Consiliul Județean Sălaj, Instituția Prefectului Sălaj, Primăria și Consiliul Local al Municipiului Zalău, Direcția Județeană de Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj, Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău, Biblioteca Județeană Sălaj, Arhivele Naționale Filiala Sălaj, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj, Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău, Cenaclul literar „Sylvania”, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, filiala Zalău și Centrul Culturii Tradiționale Sălaj. Cristian Contraș (director), Daniel Săuca (redactor-șef), Daniel Hoblea (secretar de redacție), Ileana Petrean-Păușan, Ele-

1 Referitor la presa scrisă din județul Sălaj, vezi datele culese și prelucrate de Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene „I.S. Bădescu” – Sălaj, publicate în volumul *Sălajul la Centenar*, ediția a II-a, coordonată și îngrijită de prof. univ. dr. Traian Vedinaș, Editura Caiete Silvane, Zalău, Editura Eikon, București, 2020, p. 272-283.

na Musca (redactori) și Marius Soare (tehnoredactor) au făcut parte din primul colectiv redacțional.

*Coperta primului număr
din seria nouă a revistei „Caiete Silvane” (februarie 2005)*

Ideile cu care au pornit la drum redactorii au fost expuse într-un editorial cu rol de program al publicației. „Apariția revistei *Caiete Silvane* în anul 2005 se încadrează în eforturile generale de mediere a comunicării culturale ca un nou organism, activ în era noastră informațională. *Ce dorim să fie această nouă revistă?* Colectivul redacțional al revistei va respecta dorința inițiatorilor ei – autoritățile publice județene, și din numărul trecut (seria nouă nr. 2/2005) se bucură și de sprijinul Consiliului Local – de a-i concentra în jurul ei pe toți cei care sunt implicați public în viața culturală, oferindu-le acestora posibilitatea să scrie pentru a-și împărtăși experiența, să-și etaleze talentul și să fie mai bine cunoscuți de către publicul sălăjean. *Caiete Silvane* este o revistă culturală a cărei apariție a avut scopul declarat de a înlesni comunicarea culturală, schimbul de informații și care dorește să găzduiască în filele ei lucrările tuturor celor care agreează filosofia ei. *Cum acționăm?* Întregul colectiv redacțional lucrează astfel încât calitatea actului cultural cuprins în numerele revistei noastre să depășească așteptările cititorilor, colaboratorilor și colegilor noștri dintotdeauna, la fiecare apariție. *Ce oferim cititorilor noștri?* Oferim pro-

fesionalism, acționând cu competență, rigurozitate și performanță, reflectate toate în rubricile revistei și în conținutul lucrărilor. În ceea ce privește colaboratorii noștri, așteptăm un spirit de echipă bazat pe respect, implicare, comunicare și coeziune, în scopul construirii unei reviste culturale performantă și viabilă”, specifică redacția în editorialul „Pentru un drum lung și drept”². Din octombrie 2010, revista este editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj creată prin preluarea și reorganizarea Centrului pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Sălaj, a Școlii Populare de Artă și Meserii Sălaj și a Ansamblului Folcloric „Meseșul” Zalău.

În primii ani, revista a apărut în format A3. Începând cu numărul 32/septembrie 2007 și-a schimbat formatul în A4, propunând o variantă mai prietenoasă și mai ușor de citit. De-a lungul activității sale, revista a adus mai aproape scriitori cu viziuni și stiluri diferite, sub deviza „Credem în cultură!”. Revista a fost și va rămâne o platformă și un cadru de afirmare a autorilor sălăjeni cu aptitudini literare și culturale deosebite în domeniile acoperite de conținutul revistei³. „Colectivul de redacție a rămas cam același, mulți ani: subsemnatul (Daniel Săuca – n.r.), redactor-șef; Viorel Mureșan, redactor-șef adjunct; Daniel Hoblea, secretar de redacție (decedat în martie 2020); Carmen Ardelean și Marin Pop, redactori; Marcel Lucaciu, Viorel Tăutan, Imelda Chința, redactori asociați; Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga, Simona Ardelean, colaboratori; Oana-Maria Barariu-Săvuș, corectură; Marius Soare, tehnoredactare. De la sfârșitul anului 2020, avem în redacție doi noi colegi: Corina Știrb Cooper (secretar de redacție) și Alexandru-Bogdan Kürti (redactor)⁴”, a precizat Daniel Săuca în anul 2021. Componenta colectivului de redacție al revistei a fost completată în anul 2023 cu noi membri: Ioan F. Pop și Menuț Maximilian.

În publicația de cultură reprezentativă a Sălajului se regăsesc numele importante locale din domeniile literaturii, istoriei, artelor vizuale, culturii în general. Despre echipa redacțională, reținem mesajul transmis în urmă cu un deceniu de criticul literar Irina Petraș, președinta filialei Cluj aUSR: „*Caietele Silvane* aniversează 10 ani de existență. La apariția numărului 100, remarcam destoinicia și dârzenia cu care echipa coagulează în jurul ei tot ce are mai bun Sălajul cultural, izbutind nu doar să țină

2 „Caiete Silvane”, Anul I, nr. 3/aprilie 2005, p. 2.

3 În anexa nr. 1 „Douăzeci de ani în douăzeci de fragmente”, redăm câteva scurte fragmente din materialele publicate de-a lungul existenței revistei. Nu au fost extrase fragmente din cele mai reușite articole, ci acelea care reprezintă, sperăm, fidel revista și care ilustrează preocupările redactorilor și colaboratorilor.

4 Daniel Săuca, *Scurtă „dare de seamă”*. La numărul 200 în *Caiete Silvane* 200. *Indice bibliografic*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2021, p. 5.

pasul cu celelalte bune reviste din țară, dar să și propună ritmuri, teme, perspective de anvergură națională. Stăruitor și consecvent, sunt lansate proiecte pline de substanță, deloc intimidată de obstacolele pe care societatea contemporană le clădește, nesăbuit, în calea tuturor gesturilor culturale. *Caietele Silvane* sunt, cu fiecare număr, de citit, de privit și de luat aminte. Revista are o ținută sobră și o implicare atât de asiduă în tot mai bogata, mai diversificată viață culturală a Silvaniei, încât este receptată, în mod firesc, ca punct de reper și de stabilitate, ca miez al lucrurilor care contează. Daniel Săuca și Viorel Mureșan, dimpreună cu întreaga echipă, știu nu doar să-și ia în serios misiunea, ci s-o facă într-o manieră atât de convingătoare și de generoasă, încât să acorde importanță vieții culturale transilvane în întregul ei. Să-i dorim viață lungă și tinerețe fără bătrânețe!⁵”.

Publicația a avut deschidere spre toate genurile creației literare: poezie, proză, dramaturgie, critică literară, eseistică etc. Revista și-a conturat profilul cultural prin rubricile constante de critică literară, recenzii, poezie, istorie, cronică de film, cronică discului, malaxor de cărți și reviste culturale. Periodic au fost inserate anchete pe teme de actualitate literară și culturală.

De-a lungul celor douăzeci de ani de apariție neîntreruptă, Daniel Săuca și-a asumat și rolul de editorialist, aducând în discuție problemele de interes major privind actualitatea culturală.

Critica literară a ocupat locul cel mai important în structura revistei. Au fost prezenți număr de număr în paginile revistei critici literari consacrați precum Viorel Mureșan, Carmen Ardelean, Marcel Lucaciu, Imelda Chința și Viorel Tăutan. Au fost publicate analize și interpretări, note și însemnări de lectură ale unor volume de dată recentă. S-au bucurat de o atenție sporită poezia și proza, principalele forme de manifestare ale creației literare. Au fost publicate versuri semnate de poeți din toate colțurile țării, selectate după criterii valoric-estetice, iar la rubrica de proză au fost prezentate în avanpremieră fragmente din volume în curs de apariție. Lucian Perța, cel mai important parodist român contemporan, are o rubrică de parodie în revistă.

Din paginile revistei nu au lipsit comentarii la unele teme folclorice, de istorie, de filozofie sau de cultivare a limbii. Revista a acordat spații largi studiilor de etnografie și folclorice semnate de Camelia Burghel și de Augustin Mocanu. În cadrul secțiunii de istorie, care cuprinde studii privind trecutul comunității și al personalităților sălăjene și contribuții arhivistice și documentare, se remarcă doi specialiști consacrați de la Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău și de la Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale ale României: Marin Pop și Dănuț Pop. De ase-

5 „Caiete Silvane”, Anul X, nr. 121/februarie 2015, p. 1.

menea, în paginile revistei au fost promovate articole de istorie ale unora dintre cei mai activi erudiți locali din secolul al XX-lea, personalități cu o bogată activitate pe tărâmul publicistic, cultural și didactic. Ca un semn al unei recunoștințe postume au fost publicate materiale semnate de Leon-tin Ghergariu (1897-1980), Grațian C. Mărcuș (1902-1984) și Ioan Ardeleanu Senior (1908-1974).

Articolele pe teme lingvistice semnate de Gheorghe Moga au fost bine reflectate în paginile revistei. Ioan F. Pop a publicat cugetări, aforisme, scurte eseuri filosofice și însemnări autobiografice. Cronicile și recenzii de film, semnate de Simona Ardelean și prezentările unor apariții discografice, semnate de Daniel Mureșan, au urmărit permanent educarea gustului artistic al publicului său cititor. „Arca poeziei”⁶, o rubrică de Viorel Mureșan, reprezintă un periplu printre poeți din literatura universală. Un loc aparte în paginile revistei a fost ocupat de „Malaxor” care cuprinde scurte prezentări de cărți și reviste culturale și care atrage tot mai mulți cititori.

Dintre cei mai activi scriitori din Sălaj, în afara celor menționați anterior, care au apărut de-a lungul timpului în revistă îi mai amintim pe: Alice Valeria Micu, Györfi-Deák György, Silvia Bodea Sălăjan, Ileana Petrean-Păușan, Ion Pițoiu-Dragomir, Simone Györfi, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Carmen Ciumărnean și regretatul Daniel Hoblea. Pe parcursul apariției sale, în paginile revistei au fost găzduite numeroase lucrări ale artiștilor sălăjeni, Szabó Vilmos, Flavius Lucăcel și Gheorghe Ilea. În același timp, revista are și deschideri naționale și internaționale.

În publicația de cultură reprezentativă a Sălajului au semnat, de-a lungul anilor, pe lângă scriitori locali, nume sonore ale culturii românești. În revistă, în perioade diferite, au publicat: Ioan-Aurel Pop, Irina Petraș, Gabriel Chifu, Ana Blandiana, Ion Pop, Octavian Lazăr Cosma, Ion Taloș, Varujan Vosganian, Nicolae Prelipeanu, Ruxandra Cesereanu, Marta Petreu, Mircea Popa, Horia Bădescu, Vasile George Dâncu, Vasile Pușcaș, Ion Mureșan, Radu Țuculescu, Mihai Măniuțiu, Radu Vancu, Ovidiu Pecican, Claudiu Komartin, Cosmin Perța, Ioan Bolovan, George Vulturescu, Olimpiu Nușfelean, Ioan Moldovan, Traian Ștef, Adrian Alui Gheorghe, Liviu Ioan Stoiciu, Robert Șerban, Andrei Codrescu, Aurel Pantea, Alexandru Vlad, Aurel Sasu, Mircea Petean, Ioan Es. Pop, Alex Ștefănescu, Ioan Pinteș, Adrian Popescu, Ioan-Pavel Azap, Ștefan Manasia, Gheorghe Glodeanu, Nicolae Coande, Adrian Lesenciuc, Ștefan Doru Dăncuș, Péter Demény, Gellu Dorian și Ion Bogdan Lefter. Sub egida CCAJS, revis-

6 Rubrica realizată de redactorul-șef adjunct al revistei „Caiete Silvane” a stat la baza volumelor: *Arca poeziei. 50 de poeți străini în selecția lui Viorel Mureșan*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022 și *Arca poeziei. 75 de poeți străini în selecția lui Viorel Mureșan*, ediția a II-a, augmentată, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2024.

ta a contribuit la organizarea a numeroase lecturi publice, conferințe și diverse întâlniri literare.

Colegiul redacțional la Jibou (2008):

*Marin Pop, Daniel Săuca, Viorel Mureșan, Ileana Petrean-Păușan,
Viorel Tăutan, Simone Györfi, Gheorghe Moga, Györfi-Deák György,
Daniel Hoblea*

Din 2010, revista a dedicat anual un număr special orașului Zalău, prin care redacția a urmărit să atragă atenția asupra unor evenimente din trecutul localității, date interesante și fotografii inedite⁷. Importante ni se par a fi de semnalat și numerele aniversare. În martie 2009 a apărut primul număr festiv al revistei, nr. 50, în care Viorel Tăutan a publicat Indexul bibliografic al materialelor apărute în perioada februarie 2005 – martie 2009. În lucrarea de îndrumare bibliografică, articolele publicate în pagi-

⁷ Numerele speciale dedicate Zalăului au fost: „Caiete Silvane”, Anul VI, nr. 66/iulie 2010; Idem, Anul VII, nr. 78/iulie 2011; Idem, Anul VIII, nr. 92/septembrie 2012; Idem, Anul IX, nr. 104/septembrie 2013; Idem, Anul X, nr. 114/iulie 2014; Idem, Anul XI, nr. 126/iulie 2015; Idem, Anul XII, nr. 138/iulie 2016; Idem, Anul XIII, nr. 152/august 2017; Idem, Anul XIV, nr. 162/iulie 2018; Idem, Anul XV, nr. 174/iulie 2019; Idem, Anul XVI, nr. 186/iulie 2020; Idem, Anul XVII, nr. 198/iulie 2021; Idem, Anul XVII; nr. 210/iulie 2022; Idem, Anul XVIII, nr. 222/iulie 2023; Idem, Anul XIX, nr. 234/iulie 2024.

nile revistei au fost indexate având ca model următoarea variantă de lucru: autorul, titlul, numărul revistei, pagina sau paginile din revistă la care se găsește articolul⁸.

Numere aniversare

În februarie 2010, revista a aniversat cinci ani de existență. Din februarie 2012, „Caiete Silvane” apare sub egidaUSR, fiind singura publicație din istoria culturală a Sălajului cu un asemenea „blazon literar”. Numărul 100 a apărut în mai 2013. Mesajul transmis de Daniel Săuca, redactor-șef al revistei, la numărul centenar, rămâne un reper și un îndemn la continuitate: „Din «mantaua» revistei au ieșit critici literari, desule cărți valoroase, unor scriitori le-am schimbat destinul literar, am editat numeroase suplimente (cel mai recent vizând un experiment etnologic la Aluniș). Și pentru că revista contează, nume mari ale literaturii române actuale au venit în Sălaj pentru lecturi publice, acceptând, fără rețineri, și să publice în coloanele ei. Editarea publicației, din februarie 2012, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, confirmă drumul nostru. Cred în continuare într-o revistă de cultură deschisă spre toate artele și științele vremii, deschidere echilibrată și printr-un dozaj fin între «local» și «nați-

8 „Caiete Silvane”, Anul V, nr. 50/martie 2009, p. 13-22. Indexul bibliografic a fost actualizat în „Caiete Silvane”, Anul IX, nr. 100/mai 2013, p. 12-42 respectiv în Idem, Anul XIII, 150/iulie 2017, p. 2-11.

onal»⁹. Revista a fost sărbătorită la Cluj-Napoca, la filiala locală a UR, în 22 mai 2013, în cadrul unei manifestări organizate de instituția-gazdă, Institutul Cultural Român, Filiala Transilvania, CCAJS și Editura Eikon. Evenimentul a fost prezentat de Irina Petraș, Daniel Săuca și Viorel Mureșan. Au mai luat cuvântul: Adrian Popescu, Ion Pop, Ion Mureșan, Victor Cubleşan etc., iar din versurile lor au citit poeții din Sălaj.

Al zecelea an de existență a fost marcat în numărul din februarie 2015. La 10 ani de activitate neîntreruptă, revista a fost sărbătorită în 19 martie 2015, la Cluj-Napoca, fiind distinsă de Filiala Cluj a UR cu Diplomă de excelență, „pentru un deceniu de existență tenace, consistentă, exigentă cu sine și cu ceilalți în spațiul culturii române contemporane”. În 11 mai 2017, în cadrul celei de-a 27-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga”, la sediul filialei clujene a UR, a avut loc lansarea antologiei *Poeme pentru Caiete Silvane*. Volumul a cuprins creații apărute în revistă, la rubrica „Poem/Poeme pentru *Caiete Silvane*”, în intervalul aprilie 2010 – februarie 2017. În iulie 2017, revista a ajuns la numărul 150.

Sărbătorirea împlinirii a 15 ani de existență a revistei „Caiete Silvane”, la UR Cluj, 21 februarie 2020

Cu ocazia împlinirii a 15 ani de existență, în 21 februarie 2020, a avut loc desantul aniversar al redactorilor revistei la sediul filialei UR din orașul de pe Someș. În septembrie 2021 a fost lansat numărul festiv 200. Apariția numărului a fost marcată și prin organizarea celei de-a XIII-a ediții a Zilelor revistei și prin editarea și tipărirea cărții *Caiete Silvane 200. Indice bibliografic*. Volumul constituie un instrument extrem de util pentru cei care vor să găsească repede un autor sau articol în cele 200 de numere ale publicației editate de CCAJS. (...)

Studia Caiete Silvane, nr. 2/2025

9 „Caiete Silvane”, Anul IX, nr. 100/mai 2013, p. 1.

Poezii citite și traduse de Securitate

Înainte de 1989, Securitatea influentă – aproape atotputernică –, încerca să controleze toate aspectele vieții, inclusiv viața culturală. (Și din acest motiv, regimul era numit totalitar.) Grație existenței CNSAS-ului (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității), cei care au fost urmăriți de Securitate au posibilitatea de a-și vedea propriul dosar de urmărire informativă (DUI).

După anul 2000 am făcut și eu acest demers, intrând în posesia propriului dosar: CNSAS, *fond Informativ, dosar nr. 883, vol. I. nume conspirativ „Scriitorul”*. (Fotocopia dosarului primit conține în jur de 100 de pagini, însă pare incomplet...)

Acuzația principală pentru care s-a întocmit acest dosar de urmărire informativă în 1987 ar fi fost că am „**redactat poezii cu caracter dușmănos și naționalist-iredentist**”. Aceste etichetări apar în dosar de multe ori, fără probe directe: în textele scrise de mine nu apar nici măcar termeni care fac aluzie la asemenea intenții din partea mea. În sertarul meu aveam vreo 50 de poezii pe atunci. Nu erau texte nici iredentiste, nici naționaliste, cel mult ironice. În primul document aflat în DUI, ofițerul de securitate astfel formulează: „*Din datele pe care le deținem rezultă că numitul [cu numele meu și absolut toate datele personale, inclusiv cetățenia și naționalitatea, părinții, locul de muncă etc.] are preocupări de redactare a unor poezii cu conținut naționalist-iredentist și dușmănos. Sus-numitul intenționează să publice aceste poezii în diferite cotidiane de limbă maghiară din țara noastră, în acest sens s-a adresat recent redacției «UTUNK» din Cluj-Napoca...*” (Dacă erau scrieri așa de periculoase – dar nu erau – nu eram tâmpit să le trimit revistelor, care și așa erau cenzurate. Iar cenzorii aveau obligație de serviciu să semnaleze organelor de siguranță statului, dacă se întâlnesc cu asemenea texte.)

DUI „Scriitorul” (deci propriul dosar) mi-a rezervat o mare surpriză: printre diferite documente operative (note, planuri de măsuri, rapoarte, informări etc.) am regăsit un ciclu de câteva poezii scrise în tinerețe (prin 1986-1987). Aceste poezii au fost traduse din limba maghiară (limba în

care le-am scris) în limba română. (În dosar se regăesc șapte poezii traduse, care fac parte din același ciclu. Foarte probabil au intrat în posesia Securității, prin violarea corespondenței: poeziile fiind expediate de mine către o revistă literară din Târgu Mureș.) Unele erau nu doar traduse, ci și dactilografiate. Traducerile sunt aproximative, dar unele (sau măcar anumite părți) sunt chiar reușite.

Pe site-ul CNSAS, în cadrul Proiectului „România supravegheată”*, la materialele selectate din județul Sălaj** sunt 13 fișiere (în total vreo 400 de pagini), din care fișierul nr. 9, intitulat *Problema Artă-Cultură* (Presă-Artă-Cultură)***, având 43 de pagini. Fișierul conține o selecție de documente din intervalul de timp 1979-1989, produse de Securitatea județului Sălaj, referitoare la implicarea Securității în viața presei și culturii din județ. Începând cu p. 28 – până la sfârșit este consacrat Dosarului „Scriitorul”: acolo sunt reproduse părți din dosar. Tot acolo apar și patru poezii traduse: *Egoistul*, *Pesimismul* (fără titlu), *Cinismul și Demagogul*. Două dactilografiate și două scrise de mână. Una dintre cele scrise de mână conține sublinieri și alte semne. (Parcă textul ar fi fost analizat.)

Cercetători de la CNSAS, care au selectat documentele pentru fișierele publicate în cadrul Proiectului „România supravegheată”, apreciază mai nuanțat în privința scrierilor mele: „*Versurile conțin trimiteri clare la lipsurile vieții cotidiene din România anilor 1980*”. De aici, până la acuzația gravissimă de „*poezii cu caracter dușmănos și naționalist-iredentist*”. (Personal, cred că securiștii trebuiau să-și justifice existența și privilegiile, semănând frică și vânând de ei inventate umbre fantasmagorice. Sau, în jurul unui caz banal, construiesc amenințări fictive pentru România. (*Din țânțar fac armăsar.*) (Deși, ironic vorbind, aș putea să le fiu recunoscător, deoarece în afara Securității nimeni nu s-a interesat de traducerea scrierilor mele. Sau că mi-au dat numele de Scriitor, deși personal nu mă consider nici scriitor și nici poet.)

Vă reproduc unele traduceri realizate de translatorii Securității, și traduceri ușor modificate de mine recent, însă doar corecturi textuale: am intervenit unde s-a tradus greșit, nu s-a înțeles formularea sau a fost omisă câte o expresie, mai puțin uzuală sau folosită în sens figurativ. Sau pur și simplu a fost sărit un rând. (Am păstrat ortografia inițială.) Nu sunt traduceri poetice. Recunosc că, de multe ori, e mai greu să transpui un poem în altă limbă decât să compui o poezie originală.

* Proiectul România Supravegheată se regăsește pe linkul: http://www.cnsas.ro/romania_supraveg.html.

** Fișierele cu materialul documentar în cadrul proiectului din județul Sălaj se regăesc aici: http://www.cnsas.ro/jud_salaj.html.

***Fișierul Artă Culturală se regăsește aici: <http://www.cnsas.ro/documente/judete/Salaj/9.pdf>

22 februarie 1988

Notă de stadiu din D.U.I „SCRIITORUL”

Documentul conține informații din dosarul de urmărire informativă al unei persoane cu preocupări literare, de etnie maghiară din județul Sălaj. Acesta a atras atenția Securității prin „redactarea unor poezii cu caracter dușmănos și naționalist-iredentist”.

Se stabilesc mai multe modalități de ținere sub observație a activității „Scriitorului” printre care și instalarea tehnicii operative la domiciliul său.

Optimismul

(Varianta tradusă de Securitate)

Soarele strălucește frumos,
Ni se vor umple cămărilor-pivnițele.
Cerul dacă nu e frumos, ar fi albastru,
Ar trebui să-l vopsim în roz.
Sîntem cu toții oameni
Sîntem împreună la bine și la rău.
Cum să vorbim aici de rău?
Am trecut demult de el.
Numai bucurii. Numai bunătate.
Frumuseți, prietenii, fericire.
Oamenii de știință ne slujesc,
În buncăr și-n tratament.
Înarmarea? Ah! Doar o joacă.
Nu avem noi gînduri rele:
Din rachete – facem pluguri,
Din tunuri – clopote,
Din tancuri – facem tractoare,
Din robi – oameni liberi.
Imaginația ne e bogată

Soarta e un roman reușit.
Noi suntem cei buni, cei credincioși,
Deștepți, curajoși și puternici.

Optimismul

(Traducere corectată în 2025)

Soarele strălucește frumos,
ni se vor umple cămărilor-pivnițele.
Cerul dacă nu ar fi albastru frumos,
ar trebui să-l vopsim în roz.
Sîntem cu toții oameni!
Sîntem împreună la bine și la rău.
Cum să vorbim aici de rău?
Am trecut demult de el.
Numai bucurii. Numai bunătate.
Frumuseți, prietenii, fericire.
Știința ne slujește,
În **muncă** și-n **lecuire**.
Înarmarea? Ah! Doar o joacă.
Nu avem noi gînduri rele:
din rachete – **porumbei ai păcii**,
din tunuri – clopote,
din glonț bucate bune,
din tancuri – tractoare,
din robi – oameni liberi!
Imaginația ne e **săracă**
soarta e un roman reușit.
Noi suntem cei buni, eroi,
Deștepți, curajoși și puternici.

Egoistul

(Varianta tradusă de Securitate)

Eu sînt bun cu toată lumea.
Dar ce primesc în schimb:
neînțelegere ori sînt înțeles greșit.
Sînt jignit urît.
Fiindcă dacă eu nu aș fi așa,
s-ar pierde omenirea.
N-ar fi cine să dea exemplu,

și cine să lumineze ca o torță.
– Ce este aceea, a vrea? Dorință?
Ați văzut mai mare decât la MINE?
Credeti, că sfaturile mele
se pot neglija?
Așa da. Asta nu mi-o spuneți mie.
Mai bine încercați!
De câte ori mi-ați cerut ajutorul
cu o problemă imposibilă.
V-am dat întotdeauna o rezolvare,
nu una, ci cu grămada.
Cineva mă poate înșela?
Doar legat cred așa ceva;
Nu are nimeni destulă îndrăzneală.
Și de altfel, chiar cu mine să o facă?
Nu vreau ca să mă laud,
fiindcă știți EU sînt modest.
Dar nu merită să trăiesc altfel
Dacă mi-e dat astfel.

Egoistul

(Traducere corectată în 2025)

Eu sînt bun cu toată lumea.
Dar ce primesc în schimb:
neînțelegere ori sînt înțeles greșit.
Sînt jignit urît.
Fiindcă dacă EU nu aș fi așa,
s-ar pierde omenirea.
N-ar fi cine să dea exemplu,
și cine să lumineze ca o torță.
– Ce este aceea, a vrea? **Voință?**
Ați văzut mai mare decât la MINE?
Credeti, că Sfaturile Mele
se pot neglija?
Așa da. Asta nu mi-o spuneți MIE.
Mai bine încercați!
De câte ori MI-AȚI cerut ajutorul
cu o problemă imposibilă.
V-am dat întotdeauna o rezolvare,
nu una, ci cu grămada.

Cineva MĂ poate înșela?
Doar **greu** cred așa ceva;
Nu are nimeni destulă îndrăzneală.
Și de altfel, chiar cu MINE să o facă?
Nu vreau ca să MĂ laud,
fiindcă știți EU SÎNT modest.
Dar nu merită să trăiesc altfel
Dacă MI-E dat astfel.

Pesimismul

(Varianta tradusă de Securitate)

Clima e aproximativă?
Vara fierbem, iarna înghețăm.
Minus 30, plus 40
Diferența 70
Poți să faci ceva cu asta?
Nu-i nici ulei, nici gaz
Din ceața deasă abia vedem
Cărbunele-i puțin, apa-i câțiva picuri
Ne înecăm în fum și mizerie
În loc de rațiune e puterea
Sînt care trăiesc din trecut
Alții se jură pe ziua de azi
Cine îndrăznește să creadă în viitor?
Mergem ca orbi înainte
Nu vedeți voi neghiobilor?
Altceva nu ne-a rămas
Pot să trimită rachetele
Să șteargă lumea.

Pesimismul

(Traducere corectată în 2025)

Clima ne e moderată?
Vara fierbem, iarna înghețăm.
Minus treizeci, plus patruzeci,
diferența șaptezeci.
Poți să faci ceva cu asta?
N-avem petrol și nici gaze,
de ceața deasă abia vedem.

Cărbunele-i puțin, apa-i câteva picături,
ne înecăm în fum și mizerie.

Merită să trăim pentru aceasta?

În loc de rațiune e puterea,
cei ce dau din coate sunt mari.

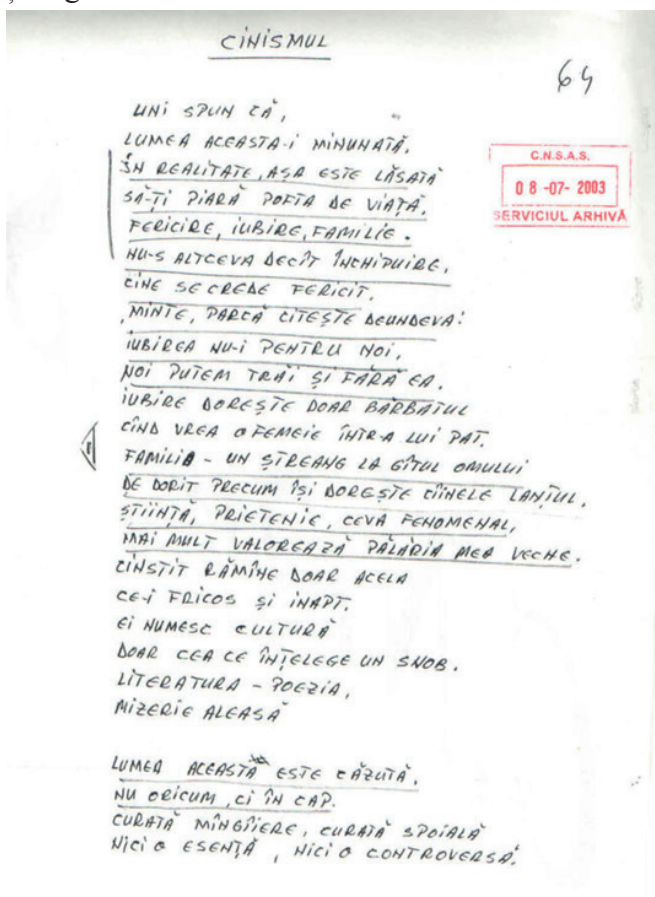
Sînt care trăiesc din trecut,
alții se jură pe ziua de azi
Cine îndrăznește să creadă în viitor.

Mergem orbiți înaintea
Nu vedeți? Voi, neghiobilor!

Altceva nu ne-a rămas.

Pot să trimită rachetele.

Să șteargă lumea.

LÁSZLÓ LÁSZLÓ

Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

Farsă de 1 aprilie: document top secret

Stenograma convorbirii telefonice dintre președintele Donald Trump și președintele Vladimir Putin

– Documentul a fost obținut în urma scurgerii de informații de la Casa Albă –

(Evident că este o farsă de 1 aprilie)

Convorbirea telefonică a avut loc în data de 1 aprilie 2025, între dl Donald John Trump, președintele SUA, și dl Vladimir Vladimirovici Putin, președintele Rusiei.

În Biroul Oval al Casei Albe sunt de față: Mr. Donald John Trump, președintele SUA, Mr. James David Vance, vicepreședintele SUA, Mr. XY expert în probleme privind Rusia, Mr. YX expert în probleme privind Ucraina, Mr. UVZ, expert în probleme privind Europa, Mr. YY, șamanul oficial al Casei Albe, și personal tehnic din stafful prezidențial.

Este ora 21, ora Washington D.C. și era nouă, anul I, luna a IV-a și ziua întâia, după Trump II. (1 aprilie 2025, în vechiul calendar.)

Mr. Donald J. Trump, președintele, ia cuvântul (în continuare Mr. DTP):

– Oameni buni! Știți de ce v-am convocat la această oră și în această zi? (Cei prezenți dau intens din cap, deci înțeleg întrebarea).

– Eu, Donald J. Trump, președintele vostru, președintele nr. 47 al USA, m-am sfătuit cu mine însumi, și acum vă comunic și vouă, că o să-l sun la telefon, adică pe firul scurt, cel roșu, pe colegul meu: preanonoratul prieten și aliat, dl Vladimir Vladimirovici Putin, președintele permanent al Rusiei.

Trebuie să discutăm în problema acelu caraghios război ucrainean, ca să se termine odată. Să bea împreună cu ăla – cum îl cheamă – Zelenski, deci dl președinte Putin și cu dictatorul Zelenski, deci să bea o damigeană de vodcă, sau două, să fumeze împreună pipa păcii și cu asta,

basta, războiul se sfârșește! (Cei prezenți dau din cap în semn de aprobare cu ideile genialului nostru președinte, și adaugă la unison: **Da, Domnule Președinte! Așa să fie, Domnule Președinte! Sunteți Genial, Domnule Președinte!**)

Mr. DTP: *Eu pun rămășag că nu o să fie democrație, înțelegeți că nu-i suport pe democrați! Totuși, vă întreb în chip democratic: să-l sun pe Putin sau nu?* (Cei prezenți dau din cap în semn de aprobare).

Mr. DTP: *Nu-mi convine dacă nu e măcar un vot împotrivă sau opinie contra. Dacă trebuie, o să mă folosesc de dreptul de veto al președintelui, adică al meu. Din acest motiv, propun să decidem cu aruncarea în sus a unei monede. (Dl președinte scoate o monedă sclipitoare din buzunar, și o arată celor prezenți): E o monedă de 100 de dolari din aur. (Cei prezenți privesc cu admirație la cele două fenomene: Președintele și moneda.)*

Mr. DTP: *Emisiunea monetară din data de 20 ianuarie 2021, la realegerea mea. (Mr. YY, Șamanul preferat al Domnului Președinte face semne cu mâna, că ar dori să vorbească).*

Mr. DTP: *Zi, mă, dar scurt, nu te tot agita pe aici!*

Mr. YY, Șamanul: *Marele Șef Alb din Casa Albă, dacă rețin bine, nu acela a fost anul, ci în acest an, în 2025, l-ați trimis pe senilul Joe în pensie.*

Mr. DTP: *Măi prostălăule, mereu ești sonat, nu tot face pe deșeptul. Ți-ai distrus nervii și mintea, cu atâtea doze de ciuperci de halu-, halu-, halucinogene, adică ciuperci veninoase. Dacă eu zic că a fost în 2021, atunci a fost 2021, și cu asta basta! OK?*

Mr. YY, Șamanul: *OOOK, adică YESSSIR.*

Mr. DTP: *Deci mergem mai departe: o să arunc moneda aceasta în aer, și vom vedea după ce a căzut, dacă chipul meu, adică eu o să fiu pe deasupra, atunci îl sun. Dacă nu, atunci mâine vom încerca din nou cu moneda. (Dl președinte a aruncat moneda și după ce a căzut pe jos, o arată staffului).*

Mr. DTP: *Eu sunt, mă vedeți, eu sunt deasupra. Mereu eu sunt sus. (Arată și reversul monedei celor din față).*

Mr. DTP: *Și acolo e chipul meu. Mereu eu sunt cel de sus, cel suspus, și alții sunt supuși! Ce gândiți, măi-măi-măi? Eu nu pariez ca să pierd, merg la sigur. (Cei prezenți în Biroul Oval dau din cap în semn de aprobare...)*

(Dl președinte pune mâna pe telefon.)

Mr. DTP: *Hai să-l sunăm, că mintenaș e vremea siestei la Moscova, și Vladimir Vladimirovici se culcă.*

(Dl președinte formează numerele. Se face legătura și se aude că

sună o dată, a doua oară, a treia oară, a patra oară și a cincea oară, când cineva ridică telefonul și o voce de bărbat răspunde în limba rusă):

Mr. Vladimir Vladimirovici Putin: – *Da?*

Mr. DTP: *Aici Marele Șef Alb din Washington, tu ești Vladimir Vladimirovici?*

(Se aude un țcănit, semn că celălalt închide telefonul)

Mr. DTP: *Fuckyou! Ce dracu l-a apucat pe ăsta?*

Mr. XY, expert în probleme privind Rusia (ridică mâna, cerând acordul să poată vorbi): *Pot să spun ceva, Șefu?*

Mr. DTP: *Zi odată!*

Mr. XY: *Domnule președinte, vă rog să-l apelați cu numele de Marele Șef Alb din Moscova, și abia după aceea să vă prezentați. Poate atunci nu va închide Mr. Putin. Și vă rog să încercați să fiți politicoși cu el, să-l tratați ca egalul dvs. Apoi vă rog din nou să nu treceți imediat la subiectul delicat al războiului, și nici la afaceri, mai întâi să abordați un subiect neutru, ori interesant cu Mr. Putin...*

Mr. DTP: *(Dl președinte se gândește puțin) No, să fie. (Ia telefonul și formează numerele. Se face legătura și se aude că sună o dată, a doua oară, a treia oară, a patra oară și a cincea oară, când cineva ridică telefonul și o voce de bărbat răspunde în limba rusă):*

Mr. Putin: *Da?*

Mr. DTP: *Marele Șef Alb din Moscova?*

Mr. Putin: *Da.*

Mr. DTP: *Aici Marele Șef Alb din Washington, tu ești Vladimir Vladimirovici?*

Mr. Putin: *Da. Evident, bă. Yes, my friend.*

Mr. DTP: *Măi vere, cum îți mere?*

Mr. Putin: *Da.. Mere, dacă trebuie, bre vere.*

Mr. DTP: *Atunci OK. Dacă OK, vere.*

Mr. Putin: *Doar atât ai vrut să spui?*

Mr. DTP: *Trebuie să vorbim despre problema aceluia caraghios război ucrainean, ca să se termine odată.*

Mr. Putin: *Da?... Adică să se termine?*

Mr. DTP: *Am promis că gătăm repede...*

Mr. Putin: *Da?... Gătăm, dacă gătăm.*

Mr. DTP: *După tine, cum să se termine?*

Mr. Putin: *În felul următor – rebelii fasciști de ucraineni să depună armele! Și apoi să-și aleagă liber un președinte pe placul nostru, guvern și parlament nou, la propunerea noastră. Ei vor vota, noi vom număra voturile lor.*

Mr. DTP: *Dar oare o să meargă?*

Mr. Putin: Sigur că merge. O să plece mai întâi derbedeul de Zelinski... Doar-doar să închideți ceva canale... de susținere.

Mr. DTP: Am redus, am tăiat totul, doar de gura lumii ne facem că mai dăm ceva ucrainenilor. Lumea așteaptă mult de la America. Dar pot aștepta mult și bine! Și acești profitori europeni. Toți sunt pomanagii, în frunte cu UE!

Mr. Putin: Sunt prea obraznici, prea emancipați. Ca și negrii de la voi! De când l-ați avut pe Obama al vostru.

Mr. DTP: Obama, nu-i de al nostru, al meu în niciun caz... Lasă-l dracului. Fii atent, am o propunere alternativă: să beți împreună cu ăla – cum îl cheamă – cu dictatorul Zelenski, o damigeană de vodcă, sau două, să fumați pipa păcii și cu asta basta, războiul se sfârșește!

Mr. Putin: Sunt de acord, dacă de țigări și de cazare pot să am eu grijă. Punem deoparte pentru el niște, niște bunătăți: marfă selectă pentru musafirul select. Și cazarea va fi de clasă!

Mr. DTP: Atunci va fi bine, chiar excelent. Atunci să-l sunăm și pe el.

Mr. Putin: Da... Sunăm, sunăm, dar tu începi.

Mr. DTP: Evident, vere. Tot așa vrea să-ți mulțumesc pentru ceva, și apoi am o întrebare.

Mr. Putin: Zi, măi, zi.

Mr. DTP: Mulțumesc mult pentru contribuția voastră pentru reelegerea mea și pentru faptul că peste tot săriți să ne ajutați, unde prietenii noștri au nevoie. Știi, a fost și cu Germania. O nucă mare și tare. Și să nu uităm nici de România... Partida de acolo încă nu s-a terminat. Eventual de Orbanistan... Acolo ce planuri aveți?

Mr. Putin: Nu pot să dau toate cărțile pe față. Jucătorii buni au un plan B, sau chiar și C.

Mr. DTP: Be și Ce? Chiar și Be-Ce-De? Măi vere, ești un mare jucător și un prieten săritor. Îți mulțumesc, kamarade.

Mr. Putin: Da. Normal, că așa-i frumos! Cu mare plăcere. Între prieteni așa se face, dar totuși să nu bem anticipat pe pielea ursului. Știi, ursul berlinez e altfel decât ursul grizzly sau cel siberian. Eventual, ursuleții din Harghita... Și în cazul României, țin mai multe bucăți de fier la înroșit.

Mr. DTP: Ce înseamnă că ții fierul la înroșit?

Mr. Putin: Secretul meseriei, am deprins de la bunicul meu, care a fost fierar... Dar ce ai mai vrut să întrebi? Că sunt așteptat...

Mr. DTP: Aia da, de fierar. Tu știi, cum a fost cu acel behăitor pestan, care v-a lătrat pe voi ca un dulău, iar acum față de tine se comportă ca un câine de poșetă. Cum ați reușit un asemenea dresaj?

Mr. Putin: În cazul pechinezului pestan, contează foarte mult experiența. Iar noi, rușii, avem experiențe multe și bogate cu maghiarii. Și evident este și **kompromatul**.

Mr. DTP: Înțeleg ce spui de experiență, că și eu am destulă, unii zic că aș fi versat. Dar ce e aia kompromat?

Mr. Putin: Îți mai aduci aminte de Stormy? De actrița aceea?

Mr. DTP: Aia nu se poate uita...

Mr. Putin: Dacă ea ar fi fost plătită de dușmanii tăi, să se culce cu tine și apoi să dea totul în vileag, atunci ar fi fost kompromat.

Mr. DTP: Vere, doar nu voi ați tocmit-o?

Mr. Putin: Da de unde, măi prietene, măi Doni. Cu prieteni și colegi nu se cuvine. **Are rusul o onoare.** (...) Chiar și prietenul nostru comun, Viktor, a afirmat că **rusul se ține de cuvânt. Tare se ține.** Nu ca acei spurcați liberali drogați! Încă ceva despre Stormy: Fii sigur, dacă noi o făceam, o pregăteam mult mai bine, că avem experții noștri.

Mr. DTP: No, bine. Asta și speram! Despre pestanul ăla cum ai zis? Pechinez? Îmi notez să nu uit.

Mr. Putin: Îți completez pentru tine, ca să pricepi mai bine: Comportament de pechinez (1), în suflet un șacal (2) și caracter de hienă (3). Mai are ceva din cameleon (4) și este orgolios (5) ca și cocoșul în propria curte.

Mr. DTP: Orgolios? Ce dracu' e aia?

Mr. Putin: Ceva și din tine, dar mai degrabă mult prea mândru și laudăros.

Mr. DTP: Aha? Deci, no, e bine...

Mr. Putin: Deci rezumăm: comportament de pechinez (1), suflet de șacal (2), caracter de hienă (3). Dar și din cameleon (4) și este orgolios (5) ca și cocoșul în propria curte.

Mr. DTP: Pechinez – șacal – hienă – cameleon – cocoș... Pechinez – șacal – hienă – cameleon – cocoș... Deci înțeleg: pechinez – șacal – hienă – cameleon – cocoș...

Mr. Putin: Dacă reții greu, ajunge și pechinezul.

Mr. DTP: Yes, deci pechinez... Aia da, pechinez... Dar de ce nu mai degrabă Pe-chi-nez?

Mr. Putin: Pe-chi-nez, este în chineză. Despre chinezi și China, altă dată.

Mr. DTP: Da. Da-da.

Mr. Putin: Îmi vine acum în minte, că aveam și eu o rugămintă...

Mr. DTP: Ceva firesc între prieteni...

Mr. Putin: Am pentru tine o nouă propunere de barter.

Mr. DTP: Îmi place barterul, tare îmi plac afacerile. Întotdeauna

îmi plăceau afacerile cu tine. Am avut mereu afaceri bune împreună. No, zi. Curaj!

Mr. Putin: Anul trecut a fost o producție bună de vodcă, dar evident și consumul. Aș avea nevoie acum de ceva whisky. Aș face schimb cu tine, eu dau vodcă, tu dai whisky. Zgârciții de scoțieni nu ne mai dau. Nici pe șest! Știi, am datorii față de phenianezul umflat cu față de mangaliță. Mi-a făcut niște servicii și trebuie să mă revanșez...

Mr. DTP: Mangaliță? Ce-i aia?

Mr. Putin: Ce să fie? Porc.

Mr. DTP: Porc? Mă jignești?

Mr. Putin: **Nu te jignesc.** Pe bune, mangaliță este o rasă de porc. **Ra-să de porc**, și nu jignire. Porcul mangaliță este o rasă europeană.

Mr. DTP: Deci, porc?

Mr. Putin: Yes. Pig.... **Big pig.** Porc mare, porc gras.

Mr. DTP: Porc mare – big pig. Porc gras – big pig.

Mr. Putin: Da, big pig.

Mr. DTP: Mangaliță, big pig, porcul gras! Mangaliță, big pig, porcul gras! Haha, ce nostim.

Mr. Putin: Da, porcul gras. Acest porc gras phenianez de mangaliță mi-a făcut niște servicii, am obligații față de el. **Rusul întotdeauna își achită datoria.** Din acest motiv îți propun barterul whisky pentru vodcă.

Mr. DTP: Evident, barterul e fără probleme. Despre ce cantitate ar fi vorba? Trei-patru-cinci butoaie, e în regulă? Se înțelege că pentru fiecare butoi de whisky, primesc câte trei butoaie de vodcă. Băutura noastră este mai rară, mai deosebită, mai veche și evident mai scumpă.

Mr. Putin: Niet. Butoi pentru butoi, ochi pentru ochi, prizonier pentru prizonier, spion pentru spion. Și atât!

Mr. DTP: Pentru unu – două?

Mr. Putin: **Am zis – unu la unu!**

Mr. DTP: Să fie. Și schimbul unde îl vom efectua? Ca de obicei, la Aeroportul Ferihegy din Pesta?

Mr. Putin: Da. Ferihegy. Zece butoaie pentru zece butoaie. Noi vom îmbutelia drept whisky scoțian, pentru că porcul ăla de la Phenian nu bea decât whisky scoțian.

Mr. DTP: Mă, dar voi vă pricepeți și la aceasta? No, asta da!

Mr. Putin: Mă rog...

Mr. DTP: Vladimire, te admir din ce în ce mai mult. Am de învățat de la tine.

Mr. Putin: Spasiba, adică thank you. Mai e ceva? Pentru că sunt așteptat... Mă așteaptă tipa...

Mr. DTP: Aia?

Mr. Putin: *Nu, da de unde. Este una alta, care e după aialaltă, chiar cealaltă după aialaltă.*

Mr. DTP: *Măi vere, ești afemeiat rău de tot...*

Mr. Putin: *Mai bine afemeiat decât cal troian, sau tiran ca tine. Tu vorovești, măi chiar tu?*

Mr. DTP: *Cal troian? (...) Ai zis cal troian? Și încă tiran? Despre mine, mă?!*

Mr. Putin: *E doar joc de cuvinte, de dragul rimelor: țară – bară; cal troian – un tiran; rost – prost; Lenin – Stalin. Rimele sunt în poezii, știi?*

Mr. DTP: *Măi prietene, tu ești nu doar un lider genial, ci și poet. La mine în familie nu sunt poeți. Doar, doar pozatori. A, nu pozatori, ci prozatori.*

Mr. Putin: *Poporul rus nu este unul oarecare. Avem noi talente și multe altele.*

Mr. DTP: *Te invidiez și pentru aceasta. No, dar cred că așa va fi în regulă. Ce este esențial am lămurit și am parafat.*

Mr. Putin: *Da, am făcut-o... Tu atunci să vorbești cu acel măscărici ucrainean, iar eu o să accentuez cu ceva drone și rachete. (...) Dacă la voi nu a respectat dress-codul, nu a venit în alb-negru, la noi o va face.*

Mr. DTP: *Voi ce dress-cod aveți?*

Mr. Putin: *Pentru unii roșu, pentru alții negru, iar pentru ceilalți vărgat.*

Mr. DTP: *Stai, e complicat și nu înțeleg...*

Mr. Putin: *Roșu este tonul de bază... Vărgat pentru invitații ca tipul ăla ucrainean...*

Mr. DTP: *Și culoarea neagră?*

Mr. Putin: *Pentru familiile lor...*

Mr. DTP: *Da, Marele Șef Alb de la Moscova. Mai povestim noi mai încolo. Dacă am vorbit cu Kievul, o să te informez.*

Mr. Putin: *Vom vedea. (Aici s-a întrerupt convorbirea telefonică) (Stafful din Biroul Oval l-a aplaudat pe Domnul Președinte, care a primit ovațiile cu satisfacție...)*

Mr. DTP: *Am bifat-o ș pe asta. Simt satisfacția lucrului bine făcut. No, amu poate să vină ucraineanul acela. Scurt și dur. Auziți, măi oameni, scurt și dur, rimează. Scurt și dur! Am talent poetic. Ia să-l bifăm și pe măscărici. Și apoi, gata. Sunați-o pe First Lady că vin mintenaș. Poate să facă comanda pentru cină.*

David și Goliat (sau Goliații?)

(Ar putea fi pamflet, dar și real, deoarece piața bate viața... politică/economică)

Alegerile prezidențiale din 2025 parcă ne aduc aminte de lupta celebră dintre David și Goliat. **Rolul lui David este repartizat candidatului Nicușor Dan.** El a fost atacat din toate direcțiile și cu toate mijloacele încă în dezbaterile de dinaintea primului tur. S-a văzut că el este considerat cel mai „periculos” de către toți ceilalți candidați. David (adică Nicușor Dan) a reușit să reziste acestor atacuri nedemne și, spre surpriza tuturor, a realizat o performanță remarcabilă: **Obținerea locului doi și calificarea în Marea Finală.** Cu toate că dotarea materială și logistică a candidatului „oficial” era mult superioară față de resursele materiale ale lui David (zis Dan). Locul I era rezervat Pseudomesiei sau Goliatului, ajuns șef de partid din șef de galerie, aghiotantul meșterului *Călin (file din poveste).*

Iar acum acest David l-a provocat la un duel decisiv pe Goliat, care este susținut de alți Goliați (de acasă – vezi doftorul Ponta), din străinezia: Meloni, Trump, Putin și alții. Simi Goliatul, după câștigarea la scor a primului tur, **se simte pe cai mari. Și cu sacii în căruță.** Însă băiatul uită ceva: **Buturuga mică răstoarnă carul mare.**

România nu are motive temeinice de a sărbători victoria din primul tur, că bursa a picat, leul s-a prăbușit. Cum s-ar spune: **Vine Simi, cade bursa. Ori: Simi jubilează, leul agonizează!**

Criza economică-politică și morală adâncă de la noi este un teren ideal unui Pseudomesia populist iresponsabil, care promite marea cu sarea, raiul pe pământ și case cu 35 de mii de euro. Pentru cei pentru care democrația este o vorbă goală, statul de drept, un moft, toleranța înseamnă slăbiciune și umilință, bunăstarea relativă este un lux, iar cultura se răspândește nu prin cărți, ci prin social media, printre două teorii conspiraționiste, câte un fake news și trei reclame.

Raportul de forțe în lupta lui David cu Goliat pare să fie inegal (așa a fost și odinioară...). Dar să vă amintiți că până în decembrie 1989, puterea lui Ceaușescu părea beton, și cum s-a prăbușit. Atunci ne-am câștigat libertatea. **Iar acum vrem din nou și în mod voluntar să plonjăm sub tutela Moscovei?**

Că autoproclamatul împărat Goliat este gol-puşcă, e evident. Suficient să spună ceva, și reiese goliciunea ori minciuna. Să căutați în Constituție, că de când este atribuția președintelui de a stabili numărul de angajați în instituții publice. Dar sună bine, curat populist, reducerea numărului angajaților din instituțiile statului cu jumătate de milion de persoane.

La fel ca și alte afirmații formulate în pluralul regal: „**Sușținem** o economie de piață autentică, transparentă și competitivă”; „**Suntem** pentru stabilitate fiscală, pentru un mediu antreprenorial sănătos, pentru investiții solide – autohtone și străine...”. Tot populist, dar gol. Ce are președintele cu fiscalitatea și economia de piață?

Iar promisiunea că dacă va ajunge președinte va **organiza referendum pentru pedepsirea celor care au anulat turul din decembrie 2024** arată că nu are cunoștințe minime de drept, că nu suntem în Antichitate sau în Evul Mediu, cu execuții în piețe publice. Oamenii sunt judecați după fapte și pe baza legii. Și această ultimă promisiune este aruncată „boborului” pentru a-și maximaliza voturile.

Și să nu uitați cu ce satisfacție Goliatul Simion a declarat după exit-poll-uri: „**I-am zdrobit** pe globaliști, aici, în România”. Ca un veritabil șef de galerie, după meci. Fanii Goliatului sunt mulți, chiar foarte mulți, sunt mai zgomotoși, dar nu sunt majoritari. Dacă Goliatul a avut spre patru milioane de voturi, fanii democrației și ai lui David să se mobilizeze mai bine. Deci, cei care au încredere în DAVID, să participe la votul final. În caz contrar, poate că va fi ultimul sufragiu liber și pluralist din România!

P.S. Alte două „perle” care trădează „priceperea” lui Simion (zis și Goliat, de la goool):

1. „Vom folosi diplomația românească în interesul muncitorilor și antreprenorilor români”.

2. George Simion a spus că „are informații” că „anumite companii” au pariat împotriva leului...

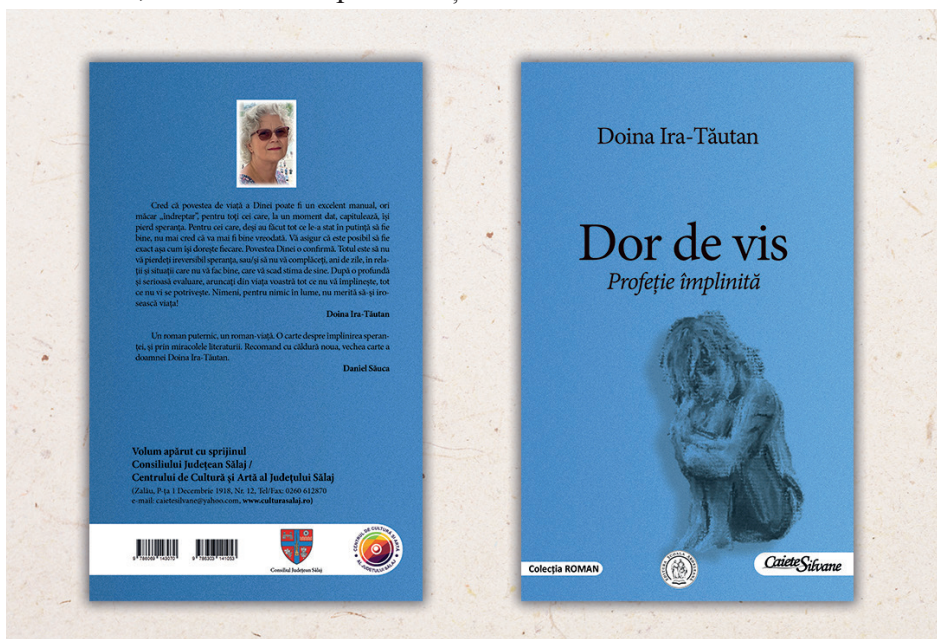
Magazin Sălăjean, 11 mai 2025

MARCEL LUCACIU
Caiete Silvane

Caiete Silvane
Revistă de cultură

Rememorări fulgurante

Oricât de multe și de grele ar fi încercările la care ne supun vârtoarele vieții, nu trebuie să abandonăm niciodată speranța că vom atinge țărnul însoțit. Și, mai ales, nu trebuie să renunțăm la împlinirea unui vis, la dorul care tot călătorește în căutarea sufletului pereche, ascuns într-un colț de univers, dar hărăzit de providență...

Iată crezul moral (și, totodată, artistic) al scriitoarei Doina Ira-Tăutan. Născută la Făcăeni, județul Ialomița, în ziua de 16 mai 1957, ea este absolventa a două facultăți din București: Facultatea de Finanțe, Asigurări, Bănci și Burse de Valori a Academiei de Studii Economice și Facultatea de Psihologie a Universității „Titu Maiorescu”. Se poate spune că a prins, oarecum, rădăcini sălăjene prin căsătoria cu poetul Viorel Tăutan, din inițiativa căruia a apărut placheta *Speranță renăscută* (2011), cuprinzând romantice și romanțioase poeme, scrise împreună de cei doi îndrăgostiți. A debutat editorial, sub semnul prozei, cu romanul autobiografic

Dor de vis (2013), urmat de *Spitalul de nebuni* (2016) și *Fata Măriuței* (2023).

Recenta apariție editorială (*Dor de vis. Profeție împlinită*, Editura Caiete Silvane, Zalău & Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024) e, în esență, o reeditare și, în același timp, o revizuire a primului roman care cunoaște, acum, „severe îmbunătățiri”. Astfel, într-o notă preliminară, adresată *Dragilor cititori*, autoarea mărturisește că „...atunci când am scris, eram atât de implicată emoțional, încât n-am fost suficient de atentă, pe de o parte, la factorul evenimentțial, dar și la structura conținutului, pe de alta. Altfel zis, așezarea în pagină a întâmplărilor a fost nițel haotică, ceea ce ar fi putut crea cititorului o oarecare dezorientare în urmărirea firului epic”. Într-adevăr, noua versiune pare ușor cizelată sau, cel puțin, pare mai îngrijită și mai ordonată. Textul se remarcă deopotrivă prin arhitectura sa și prin înlănțuirea logică a evenimentelor relatate. Nu în ultimul rând, merită menționată, aici, predilecția scriitoarei pentru notația exactă, lipsită de figurile de stil. De altfel, în cadrul unei emisiuni realizate de Daniel Săuca, sub genericul *Dialogurile „Caiete Silvane” online* (16 aprilie 2024), referindu-se la vechea/noua sa carte, scriitoarea face următoarea afirmație: „Este scrisă simplu, pe înțelesul tuturor. Este o carte denotativă. În general, folosesc puțin metafora. Eu fiind o îmbinare între factura reală și factura umană, cam așa și scriu. Gândesc ca un umanist și scriu ca un realist”.

Structurat pe șase capitole (*Vise premonitorii, Amalgam de trăiri, De ce?, Alter ego, Incursiune în virtual, Speranță împlinită*), romanul beneficiază de o construcție ingenioasă. Două vechi prietene, Dina și Andra, se reîntâlnesc după aproape o jumătate de veac. Bucuria revederii declanșează, simultan, fluxul amintirilor și dorința Andrei de a scrie „povestea de viață” a prietenei sale, care îi pune la dispoziție jurnalul ei, „în fond, cinci dintre cele șase caiete studențești, scrise față-verso, cu scris de copil, mai întâi, și de adult, mai spre final”. Citind caietele primite, Andra e învăluită de nostalgia copilăriei, dar este și profund impresionată de suferințele prin care trecuse Dina. Ulterior, stabilește o întâlnire cu buna ei prietenă, pentru că vrea și alte amănunte despre anumite întâmplări. Amplul text narativ alternează, iscusit, însemnările Andrei, confidențele Dinei și fragmentele de jurnal menite să confere un plus de autenticitate acestui florilegiu de rememorări fulgurante.

Cartea Doinei Ira-Tăutan poate fi considerată un bildungsroman, având în vedere că urmărește, îndeaproape, evoluția protagonistei Dina Dobrinaș, de la o vârstă fragedă, până târziu, la maturitate. Sunt doar crâmpie de fericire în copilăria Dinei, și ele se datorează vacanțelor de vară petrecute alături de bunicii materni. În fiecare dimineață, bunicul pre-

gătește meticolos cafeaua, totdeauna în aceleași căni: „Cana cu motive geometrice era pentru el, iar cealaltă, cu floricele, era pentru bunica”. Afară, în curte, bunica își cheamă păsările ca să le hrănească, „într-un fel atât de matern, de parcă și-ar fi chemat propriii copii”. Aceste imagini idilice ne amintesc de trilogia *La Medeleni*, semnată de Ionel Teodoreanu, dar ele survin, extrem de rar, pe întreg parcursul narațiunii, o narațiune presărată cu numeroase dureri și nenorociri, care împovărează, greu, existența Dinei. Unitatea familiei Dobrinaș se destramă, odată cu divorțul celor doi părinți. La numai 19 ani, Dina se căsătorește cu tânărul chipeș, Cristian. După îndelungi tratamente și internări la spital, va avea două fete, însă bucuria se stinge destul de repede, odată cu moartea prematură a soțului ei. Pustiul sufletesc o determină pe Dina să se căsătorească din nou, deși suportase multă vreme „statutul de femeie singură”. Alegerea nu e tocmai una potrivită, căci notarul Radu Crăciunescu este proaspăt divorțat și are patru copii (trei fete și un băiat), de a căror educație tot ea trebuie să se îngrijească, în cele din urmă. Mulțimea anilor monotoni transformă totul în rutină: „Începusem să mă comport ca un robot. Viața mea se derula identic. Era aceeași în fiecare zi. Serviciu, cumpărături, plată facturi și casă. Și tot așa”. Lipsa de comunicare, insensibilitatea, neimplicarea și, mai cu seamă, egoismul lui Radu vor ruina această căsnicie de fațadă. Dina ia hotărârea să divorțeze, fiindcă se simte „goală pe dinăuntru”, nefericită și neîmplinită ca soție. Nutrește acum speranța că, undeva, cândva, își va găsi sufletul pereche, Omul care îi va schimba destinul potrivit. Un astfel de Om îl va întâlni în spațiul virtual al *Rețelei literare*, și nu va fi nimeni altcineva decât scriitorul Victor Tăutu, alias Viorel Tăutan.

„Dorul”, „durerea”, „visul” sunt laitmotivele unei proze de mare anvergură, situată, mai degrabă, la frontiera dintre memorii și jurnal. E o proză captivantă, îndeosebi pentru cititorii care își doresc „povești de viață”, depănate într-un ritm alert, cu eroine care luptă pentru a-și influența destinul, cu trepidante răsturnări de situație, încununată de un final fericit.

Re-văzut și re-scris, cu înfrigurare, romanul Doinei Ira-Tăutan se distinge prin limpezimea secundată de cursivitatea scriiturii, prin naturalitatea stilului confesiv și, în special, prin subtila introspecție a personajului feminin, ce denotă un spirit analitic pe cât de accentuat, pe atât de rafinat...

ADRIAN LUNGU

Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

Țara minunilor din Mal, locul unde animalele bucură oamenii

Patrocle m-a întâmpinat de cum am intrat în curte. M-a privit și s-a apropiat. Am făcut greșeala să-l mângâi. Atât i-a trebuit cățelului cu măregele în loc de ochi. Pe mine a fost, voia atenție, joacă. Distracția s-a terminat când a venit Alina Flonta, cea care face parte din sufletul unei minunate familii din satul sălăjean Mal. Auzisem că are o minunăție de loc cu niște animale de poveste: măgăruși, bibilici, lame, ponei, păsări Emu, canguri pitici, alpaca, iepurași, rățuște, păuni, porumbei și o comoară de căluț. Recunosc, văzusem animalele în primăvara acestui an, dar voiam să aflu și povestea lor, a locului. Alina Flonta a acceptat și într-o după-amiază foarte friguroasă de aprilie eram în Mal. Am trecut la prezentări. Alina m-a poftit în lumea animalelor, a celor care iubesc omul necondiționat, pentru că nu le interesează ce mașină sau școli are stăpânul, câți bani are, cine este, ce profesie sau cum arată. Nu, ele iubesc. Poate ar trebui să învățăm de la ele, nu de alta, dar tot mai mulți oameni iubesc din interes.

O lume liniștită

De cum m-am apropiat de boxele animalelor, Marcu a venit încercând să îmi arate că el este șeful. Cum, nu știți? Marcu este un țap plin de energie. Parcă băuse câteva doze de energizant. Nu a stat locului, voia să îmi arate și lui Patrocle că el este coordonatorul locului, dar nu prea i-a mers. Plictisit, Patrocle l-a pus la punct și s-a dus în paiele lui Lulu. În stânga, păsările Emu au devenit foarte curioase. Emu este o specie de pasăre din Australia, care nu zboară. Aria de răspândire natală a păsării acoperă cea mai mare parte a continentului australian. Emu este un simbol cultural important al Australiei. Pasărea ocupă un loc proeminent în mitologiile indigenilor australieni. Am aflat că cele două exemplare de Emu sunt soț și soție. S-au apropiat de gard, voiau atenție și ceva de ciugulit. Sunt frumoase și par orgolioase. În apropiere stă Jack, un cangur pitic. Este gata de însurătoare și își caută soție. Poate îl ajutați, dar vedeți, este pretențios. În dreapta, într-o altă boxă e gălăgie mare. Acolo sunt bibilicile. Îmi plac aceste păsări, îmi aduc aminte de copilărie, de vacanța petrecută în Lupoaia, satul bunicilor mei paterni. În preajma sărbătorilor, bunica Susana îmi dădea un ou de bibilică. Vă dați seama, spărgeam tot. N-aveam răbdare. Cioc cu oul la biserică, în timpul slujbei, în podul și turla bisericii, eram copii, râdeam, până și pe preot îl înfunda răsul, era sărbătoare. Bibilicile Alinei sunt tare frumoase și gălăgioase. Vor și ele atenție de la vizitatori. Ceva mai încolo sunt păunii. Eleganță, culori vii, strălucire, putere, frumusețe. Acestea sunt caracteristicile păunilor pe care i-am văzut, dar privirea mi-a fugit spre ochii unui măgăruș ce părea că mă privește insistent.

Lulu, viitoarea mămică

M-am apropiat de boxa în care e Lulu. A venit lângă gard și a început să-și miște buzele acoperite cu o piele fină și mult puf. De fapt, Lulu e o măgăriță și urmează să devină mămică. E tare frumoasă și blândă. Nu știam ce vrea, dar am fost atenționat că obișnuiește să primească daruri de la vizitatori: o bucată de morcov, un măr, un biscuit, ceva dulce, crocant. O, nu. Eu venisem cu mâna goală. Vizavi, într-o altă boxă locuiește pe timpul nopții o familie de lama. El e Charlie, iar ea este Camila. Din dragostea lor s-a născut Lady. E frumoasă și foarte blândă. Ceva mai încolo sunt poneii. Barney e poneiul-șef. Afară, în curte, stă liniștită Negruța, o iapă de toată frumusețea. Nu sunt toate animalele acasă, unele sunt pe câmp, la păscut. E lumea lor. Acasă era doar Alina, prietena acestor animale. Alina, soțul său și cei trei copii îngrijesc aceste animale. Munca începe dimineața, la ora 6. Trebuie hrănite, boxele sunt curățate, este adus furaj, unele pleacă la păscut, altele rămân acasă pentru a-și primii oaspeții. Sunt mulți copiii care vin să le viziteze din Sălaj, Bihor și Cluj.

O poveste născută la țară

Povestea acestui loc s-a născut în urmă cu aproximativ șapte ani. Alina nu s-a înțeles deloc cu orașul, voia să-și ducă viața la țară. La sat a crescut și tot aici își dorește să trăiască. Fată de oraș? Nici vorbă, nicio-dată! Căsătoria a fost urmată de apariția copiilor. Părinții voiau pentru ei un loc special, unul în care să crească bine, corect, să fie liniștiți. Au adus acasă câteva animale, iar în cele din urmă, această dorință de a bucura copiii cu prezența unor animale s-a transformat într-un proiect. Timpul a trecut, ograda necuvântătoarelor a crescut, a tot crescut, iar acum este un mic punct turistic, o mini-grădină zoologică autorizată. Mi se făcuse foarte frig, voiam să plec, dar Lulu aproape că m-a prins de mână, mă ținea în loc și mă privea cu niște ochi în care am citit o prietenie sinceră și multă bucurie. Alina mi-a șoptit că n-ar renunța pentru nimic la prietenii lor, la aceste animale pe care le consideră parte din familia sa. Vă invit să descoperiți această familie, e un refugiu din calea agitației cotidiene.

Cătunul din Sălaj cu un singur om și Dumnezeu

Anii s-au așternut peste mâinile și inima sa, dar nu renunță. E tot acolo, în Tog, cătunul aflat la mijlocul drumului dintre satele Lupoiaia și Borza.

Sunt ani buni de când nu l-am mai văzut. Zilele trecute m-a căutat și i-am promis că am să trec din nou prin locul de la marginea pădurii, acolo unde liniștea domnește și e de neclintit. Am pornit mașina, am trecut prin Lupoiaia și am oprit abia în locul ce s-a întipărit bine în inima mea ca un fel de refugiu din calea agitației și aglomerației. Aici sunt trei sau patru case, dar vestea bună este că drumul a fost pietruit, accesul nu mai reprezintă o problemă. Locul n-a murit, a fost salvat. Și mai bucuros am fost când am văzut că o casă veche, uitată parcă de toți și toate, a fost refăcută, dar nu oricum, ci prin păstrarea aspectului original. Casa a fost scoasă din uitare. Dincolo, o altă casă este goală. Am tresărit. Este casa unor rudeni. Uncheșul a plecat de mult. Tare îmi este dor de el și de leliuca, de glasul lor, de „topală pă pui gătată cu groștior din lapte de dhiboliță”. Mi-am revenit repede.

De mine s-a apropiat un om. Pare mărunțel. E Doru. A venit să mă întâmpine. Ultima oară era în pădure, tăia lemne pentru iarnă în „Chireac”, locul înconjurat de nuci uriași, bătrâni de secole. Aici ar fi fost cantonat un regiment de soldați germani, în Al Doilea Război Mondial. Locul e de o frumusețe rară. De o parte a drumului este pădurea, iar în partea de jos e valea Agrijului, tăcută, mai tăcută ca niciodată. Îl salut pe Doru, se bucură să mă revadă după ani buni. A apărut și la televiziune, a fost subiect de reportaj. Singur l-am lăsat, singur l-am aflat iar. „Nu sunt singur, sunt cu Dumnezeu.

Îl am și pe Cioflea, câinele meu, apărătorul meu, e un sprijin de nădejde. Doar noi suntem și cucul din pădure, dar nici el nu prea mai cântă”, mi-a spus bărbatul.

În tinerețe a stat în Brașov, dar a revenit la casa părintească, în Sălaj. Săptămânal se duce în comună, la magazin. Urcă în Dacia din curte și

merge după pâine, după ce are nevoie. L-am întrebat dacă este fericit. A pus ochii în pământ.

Liniștea, regina cătunului

Da, liniștea este un fel de regină în cătun. Cândva, acum două sau trei decenii, locul era plin de viață: nepoți veniți la bunici în vacanțele de vară, bucuria jocului de seară, focul de pe deal, scăldatul în vale, mersul la câmp. Acum, totul e pustiu, casele sunt goale, până și pădurea pare tristă. În văzduh, un uliu parcă ne privește. Dispare repede, în curțile caselor nu mai sunt găini de peste 30 de ani. Și când te gândești că aici au crescut copii, s-a râs, s-a plâns, au fost oameni, iar acum mai e doar unul. Doru mă privește și trage cu nesaț din țigară. Am aflat că în tinerețe a fost sportiv, a fost boxer, a cochetat și cu luptele, dar acum se luptă cu pustiu, cu singurătatea. E un om fain. Dacă treceți prin Tog, opriți-vă și salutați-l. N-o să regretați. Rămâi cu bine, om fain!

Magazin Sălăjean, 17 iulie 2025

Eminescu din Preoteasa și țara vrăjitorului

Sălajul are propriul „Eminescu”, apelativ pe care Nicolae Sabău din satul Preoteasa l-a primit datorită pasiunii sale pentru poezie, pădure, câmpuri și scris. Uneori, când focul arde liniștit în fiteu, în liniștea cutremurătoare a iernii, sălăjeanul mai așterne pe hârtie versuri. Auzisem că în satul de lângă drumul care duce spre cătunul Călin, ținutul vrăjitorului, trăiește un sălăjean căruia i se spune Eminescu. Voiam să-l întâlnesc, să povestim, să-mi povestească despre lume, despre sat și cel căruia i se spunea vrăjitor.

Primarul comunei Valcău de Jos, Ioan Roșan, este cel care m-a dus la baciul Nicolae din Preoteasa. Ne aștepta în curtea sa frumoasă, într-o liniște cutremurătoare, într-o dimineață cu parfum de toamnă, de struguri copti și gutui. Mi-a întins mâna, mi-am dat seama repede că e un om dintr-o bucată, unul trăit în vremuri bune și mai puțin bune. Ne-a poftit în casă, ne-am așezat la masă, am pornit reportofonul și ne-am pus la povești.

Moara lui Eminescu și zama de copite

Da, pe locul unde se află gospodăria baciului Nicolae a funcționat cândva o moară, una cu pietre „mânate” de apă. Nicolae își are originea în cătunul Călin, acolo unde a trăit cel poreclit „vrăjitorul”. „L-am cunoscut bine, dar nu era vrăjitor așa cum spune lumea, era un tip care știa foarte multă psihologie, citea din zodiacul chinezesc și din Pravilă. Te asculta, îți punea diferite întrebări și în baza răspunsurilor îți spunea despre una, despre alta. Cred că de-a lungul timpului au venit la el mii și mii de oameni. A venit la el și Securitatea, a avut probleme cu miliția. Se temeau de el pentru că venea atâta lume să-l asculte”, mi-a povestit Eminescu de Sălaj.

Am mai aflat că Nicolae iubește mult natura, pădurea, mi-a povestit că Preoteasa nu a fost un sat colectivizat tocmai pentru că se află într-o zonă în care nu s-a putut face agricultură pe suprafețe extinse. Este un sat unde principala îndeletnicire a localnicilor a fost prelucrarea lemnului, se află poziționat într-o zonă mirifică, departe de agitația urbană, lângă pădure și dealuri. Peisajul este unul ce te trimite cu gândul la poveștile din vremuri apuse. În timp ce vorbeam, am aflat că nana Zorica, soția baciului Nicolae, urma să ne servească ceva bun. Momentul a sosit. Am mâncat cea mai bună „zama de copite”. Este o ciorbă de hribi, iar aroma este una care îți explodează în gură, îți încântă papilele gustative. Mi-am pus un polonic-două, dar mi-a fost rușine să îmi umplu blidul din nou. Recu-

nosc, cred că eram în stare să mănânc toată zama de copite din oală. Am mulțumit frumos la final, dar gândul îmi era mereu la aroma hribilor. Dacă ajungeți în Preoteasa, cereți zamă de copite. E delicioasă!

Omenia și bucuria satului

Baciul Nicolae continua să-mi povestească în timp ce o liniște greu de descris a început să îmi cuprindă corpul și mintea. Simțeam că e locul unde aş putea dormi cum n-am dormit de mulți ani. Primarul m-a simțit că îmi place mult omul, locul și povestea. De la asemenea oameni cum este Eminescu de Sălaj și din astfel de locuri mă încarc eu cu energia de care am nevoie. Sunt oameni simpli, sălăjeni care nu vor să iasă în lume, să devină cunoscuți. Ei trăiesc în simplitate și bunătate. Nicolae Sabău este soț, dar și tată. Am avut bucuria, cu ani în urmă, s-o cunosc și pe mama dumnealui, pe nana Ana. Am vizitat-o sus, în Călin, la marginea pădurii. N-am s-o uit. Am întrebat-o cum se descurcă singură. M-a privit cu niște ochi mari și parcă supărați: „Nu îs sânzură, îs cu Dumnezeu”! Aflasem că a fost moașă, că a moșit pe creasta dealului, la marginea pădurii. Am ieșit din casă alături de Eminescu, ne-am plimbat prin grădina sa. Ceața a început să se ridice lăsând în fața noastră pădurea și dealurile, mult argintiu și ruginiu, o încântare pentru ochii mei. Zona e în plină dezvoltare.

Valcău

A fost o vizită în care n-am făcut politică, dar am fost surprins de cât de bine arată comuna Valcău de Jos. Cel puțin pe drumurile pe care am circulat eu era asfalt, erau marcaje, căminul cultural din centrul de comună este modern, s-a lucrat la școli, la grădinițe, iar investițiile continuă. Recunosc, mi-a plăcut, comuna este una așa cum ar trebui să fie toate. Revin la Eminescu. Întrebați de el atunci când ajungeți în Preoteasa. Toți sătenii îl cunosc, e un sălăjean de poveste. Multă sănătate, baci Eminescu!

Magazin Sălăjean, 24 octombrie 2025

Zaharia Bărdașiu, un discret arhitect al spiritului civic

În vremuri dominate de eroi de carton, creați în serie, laolaltă cu diplomele, doctoratele și permisele auto, adevărații oameni de vocație rămân adesea invizibili. În zgomotul simulacrelor, aceștia trăiesc în tăcere sau uitare, până când faptele lor capătă formă într-o carte, pe un ecran, sau sub lumina reflectoarelor tardive.

Eroismul nu presupune întotdeauna sacrificiul suprem pe altarul unui ideal. Uneori, el înseamnă să-ți oferi, zi de zi, o parte din suflet pentru binele celorlalți. Așa a trăit Zaharia Bărdașiu, fiu al Sălajului, a cărui neobosită implicare în viața comunității a fost însoțită de înțelepciunea de a-și documenta pașii într-un jurnal, nu al rutinei zilnice, ci al unei efervescențe civice autentice. Un activism pe care generațiile de astăzi îl revendică, dar pe care el l-a practicat cu o profunzime și o dăruire ce întrec cu mult granițele organizaționale ale asociațiilor moderne.

Fragmentul de față este extras dintr-un volum aflat în pregătire, o carte menită să restituie cu generozitate imaginea unui om ce merită a fi considerat unul dintre părinții fondatori ai Zalăului contemporan. Entuziasmul cu care se angaja în proiecte comunitare, fără să urmărească beneficii materiale, a fost mereu dublat de o preocupare constantă pentru cultură: istorie, poezie, educație. Bărdașiu nu a fost doar un martor al istoriei, ci și un creator de memorie: a fixat în versuri oameni, idei, evenimente, oferind interpretări lirice ale unui timp tulbure. Și-a citit poeziile cu emoție, cu mândrie și cu un simț acut al rostului.

Cartea care urmează să apară va reda aceste multiple ipostaze ale unei personalități greu de încadrat într-o singură etichetă. Ea va scoate la lumină nu doar amintirea unui om, ci și fragmente prețioase din trecutul Sălajului și al Zalăului, repere care merită păstrate în conștiința colectivă.

15 ianuarie 1975

Orele 17, la Casa de Cultură a Sindicatelor, liceul de cultură generală a prezentat un program închinat aniversării a 125 de ani de la nașterea Luceafărului poeziei românești, Mihai Eminescu. Sala a fost absolut

plină, dar numai de elevi. De ce n-or fi răspunzând și adulții la aceste acțiuni sociale?

Programul artistic, deși minunat, a fost sărac. A fost scoasă în evidență mai mult poezia erotică și filosofică a poetului, fiind recitate doar două poezii în care și-a manifestat dragostea pentru țară și neam. Un fragment din *Scrisoarea a III-a* și *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie!*. Muzica ce a însoțit recitățile, pe bandă, a fost uneori prea stridentă, iar altele de-abia s-a auzit în sală. S-ar fi putut pregăti altfel această manifestare culturală, primind două-trei grupuri de elevi care să cânte pe două voci melodiile atât de minunate care să însoțească versurile recitate. Tovarășul profesor Pop de la liceul teoretic și-a încropit un program așa și-așa, pentru ca Zalăul să nu lipsească de la această manifestare românească închinată celui mai mare poet al neamului. Mult prea puțin pentru nevoile spirituale ale locuitorilor orașului și mulți prea puțini au fost cei care ar fi trebuit sau ar fi dorit să vină pentru a vedea și auzi „Scripturile” de aur ale iubitorului de limbă românească, începătorul poeziei noastre chiar din sufletul neamului românesc.

Un „Luceafăr” pe care l-am pierdut, care încă luminează, dar pe prea puțini. Vorba poetului, *unde ești tu, Tepeș Doamne...*

Aportul Comitetului de Cultură, și cu această ocazie, mi se pare că a fost cât se poate de meschin, pentru că, în afară de afișul de la Casa de Cultură a Sindicatelor, nu a mai existat nici un alt afiș în tot orașul care să anunțe această manifestare închinată lui Eminescu.

În ceea ce privește aniversarea a 500 de ani a biruinței de la Podul Înalt/Vaslui a lui Ștefan cel Mare, Comitetul de Cultură a tăcut ca porcu-n cucuruz, de parcă Ștefan n-ar fi fost de-ai noștri. Avem sau nu avem cultură la Zalău? Știm sau nu știm să ne cinștim străbunii? Și cum? Mi-e silă când scriu aceste rânduri și când văd atâta lipsă de respect față de înaintași. Încălziți-vă scaunele, bravi oameni de cultură sălăjeană, să nu răciți la funduri, dar s-ar putea ca odată și-odată aceste scaune să ardă sub voi.

17 ianuarie 1975

Discuții cu Grațian Mărcuș cu privire la punerea la punct a Clubului Presei din Zalău. Material care urmează să-i fie trimis tov. Piticu.

Trimis corespondență la Flacăra cu privire la *Drumul lui Traian*, cu propuneri.

Răspuns la scrisoarea lui badea Ghe. Fodoreanu de la Cluj.

Am fost invitat la sesiunea Consiliului Popular al orașului Zalău, unde am ridicat câteva probleme, printre care și pe cea culturală. Propunerile au fost lăsate în scris la secretariat. Cu această ocazie am fost ales membru în Comisia de judecată pentru litigiile de muncă.

19 ianuarie 1975

Împreună cu Grațian, la Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău. Grațian a vorbit în ciclul *Legendele Meseșului* despre drumul lui Mihai Viteazul prin Sălaj, despre tabăra de la Zalău și despre Poarta Meseșană. Eu am citit poeziile *Eminescu* și *Inimile bat la fel*. Din cei aproape 400 de tineri așteptați, abia 120 ne-au învrednicit cu prezența lor. Se pare că tineretul, în general, nu iubește cultura și parcă nu dorește să fie „deranjat”. Și totuși, chiar și acești 120 cred că vor împărtăși și altora această plăcere de a asculta lucruri pe care nu le știu și că vor savura în viitor altfel versurile pe care am considerat de cuviință să le recit, atât pentru cultura lor generală, cât și pentru trezirea dragostei față de poezie, în special.

Nu știu în ce măsură voi reuși, dar cred că este nevoie de multă răbdare și perseverență. De altfel, tov. Elekeș, locțiitor al directorului Casei de Cultură, ne-a poftit și pentru duminicile viitoare, în care i-am propus lui Grațian să vorbească despre Cetatea Porolissum și însemnătatea sa pentru Imperiul Roman aci, în nord-vestul Transilvaniei, lângă Poarta Meseșană. Deci, încă o baricadă trecută, încă un pas către inimile tinerețului din Zalău.

20 ianuarie 1975

S-a deschis, fără fast, cantina de ajutor social pentru pensionarii cu pensii mici din orașul Zalău și pentru cei care n-au asigurată existența, neavând aparținători. În prima zi s-a servit masa pentru 52 de persoane. Li s-au asigurat celor doritori sufertașe în care să-și ducă mâncarea la domiciliu. Deocamdată, fiind la început, nu s-a servit carne; de altfel, încă nici bucătăreasă șefă nu este. În serviciul acestei unități, care depinde de prevederile sociale, responsabil fiind tov. Chiș, sunt angajate trei persoane. Se simte necesitatea asigurării localului cu un dulap frigorific și un ventilator pentru evacuarea aburilor.

21 ianuarie 1975

La Consiliul Popular al orașului Zalău am ascultat pe bandă de magnetofon ceea ce am vorbit în ziua de 18 a acestei luni, cu ocazia acelei sesiuni. Curios este faptul că nu mi-am recunoscut vocea.

Am aflat întâmplător că populația orașului Zalău se apropie de 25.000 de locuitori, din care abia o treime sunt maghiari. Este un câștig substanțial, care va scoate orașul în viitorul apropiat din cercul în care s-a menținut, cu o populație majoritar maghiară. Este un început bun care, în viitorul apropiat, cred că se va îmbunătăți, pentru ca acest oraș să intre în circuitul economic național cu o populație, în majoritatea ei, de români și sălăjeni.

Am bătut la mașină la primărie un material către primarul orașului, privitor la o aniversare a evenimentelor din 2-4 februarie 1600 (375 de ani) și la normele și generozitatea marelui voievod Mihai Viteazul față de orașul Zalău.

Am încercat a-l atrage la ideea mea și a lui Grațian pe tovarășul Varga de la primăria orașului Zalău, de a se acorda muzeului din Supurul de Sus (din județul Satu Mare) numele lui Ion Ardeleanu Senior. Tot cu această ocazie am discutat posibilitatea ca, luându-se legătura cu primarul orașului Carei, despre care zice că-i este prieten, să se poată duce la bun sfârșit ideea de a se amplasa pe clădirea fostului Institut al Piaristilor din Carei două plăci comemorative: una în cinstea lui Simion Bărnăuțiu, fost elev al aceluși Institut, și cealaltă în memoria lui Ioan Buteanu, căpitan în oastea lui Avram Iancu, care, de asemenea, a trecut prin acel institut. Promisiuni există, să vedem care vor fi demersurile și rezultatele. În același context, cred că ar trebui să reluăm *Acțiunea Șincai*, pentru a se amplasa pe clădirea actuală a primăriei zălăuane o inscripție comemorativă.

23 ianuarie 1975

Am trimis prin Mircea scrisoare către tov. Piticu, în legătură cu înființarea în Zalău a Clubului Presei. Cred că voi întâmpina aceeași rezistență, de neîndeplinire.

Tot azi am discutat la primărie cu tov. Mészáros în legătură cu propunerile făcute pentru a i se atribui unei piețe sau unei străzi din Zalău numele lui Mihai Viteazul. De asemenea, ar urma să se amplaseze un însemn în memoria eliberării Zalăului la 17 octombrie 1944, în sectorul Gării.

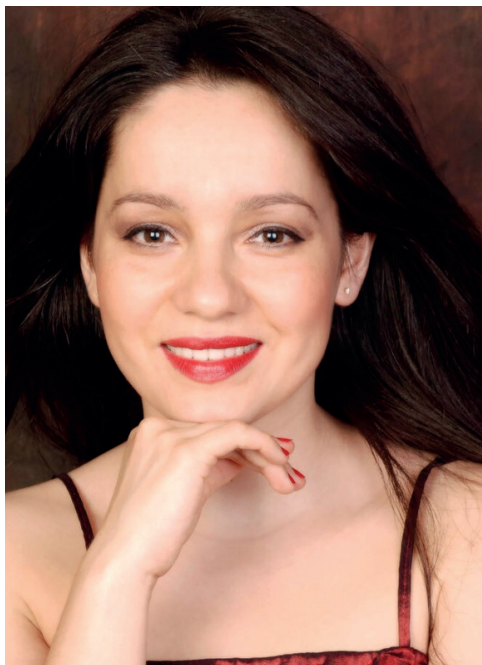
Am asistat la Casa de Cultură a orașului la un simpozion închinat zilei de 24 ianuarie 1859. Această zi, care reprezintă începutul nostru ca stat unitar, este privită ca ceva îndepărtat și fără importanță; nici drapelele naționale nu au fost arborate și nici nu s-a organizat vreo ceremonie cu caracter mai amplu. Cei 30-40 de tineri prezenți, cei mai mulți dintre ei provenind de la liceul industrial, au ascultat două conferințe referitoare la evenimentul Unirii, una susținută de prof. Garoafa Moldovan, iar cealaltă de către profesorul de istorie Grigore Pop. Conferința profesorului Grigore Pop a fost prea academică și departe de înțelegerea copiilor în vârstă de 15-16 ani. Spre surprinderea noastră, a mea și a lui Grațian Mărcuș, nu s-a pomenit nimic despre sălăjeanul Simion Bărnăuțiu, care a fost martor al Unirii la Iași, ba chiar, potrivit unor surse, sfetnic al lui Alexandru Ioan Cuza. Nu s-a recitat nici o poezie și, ce este mai grav, după mine, nu s-a cântat la final *Hora Unirii* și nici nu s-a prins nimeni în horă... Se pare că începem să ștergem din memorie mărețele evenimente ale neamului nostru. Poate că n-ar fi fost rău, măcar în trecut, să se fi amintit și de prima

unire a Țărilor Române, toate trei, făcută de Mihai la 1 noiembrie 1600, la Alba Iulia. Dar se vede treaba că aceasta este păstrată pentru evenimentele ce vor avea loc în mai sau în noiembrie.

Să mai așteptăm. Poate ne trezim.

Caiete Silvane, nr. 246/iulie 2025

De la Karlsruhe la Zalău, acasă e în limba română, cu soprana Camelia Țârlea

În fiecare an, Zalăul are parte de un concert de muzică sacră la Catedrala Episcopală *Înălțarea Domnului*, susținut de o artistă lirică, soprana Camelia Țârlea, membră a corului Badisches Staatstheater din Karlsruhe, Germania.

Alice Valeria Micu: Cum ați ajuns să fiți adoptată de Zalău?

Camelia Țârlea: Venirea mea la Zalău poartă numele lui Ciprian Ghiurco. Cu el am fost colegă la Cluj, la Academia de Muzică. Soțul meu, Florin Țârlea, este zălăuan, iar casa noastră din Zalău

e arondată parohiei Sfânta Vineri. Noi suntem plecați de peste douăzeci de ani, din păcate, dar venim în fiecare an acasă. Toată vara suntem în România, și de câte ori suntem la Zalău și participăm la Sfânta Liturghie, Ciprian Ghiurco ne primește cu brațele deschise, eu cânt solo, iar soțul meu

la flaut. Cert este că dacă nu era Ciprian, nu știu dacă aș fi fost cunoscută la Zalău.

M-am cunoscut cu soțul meu la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca, unde am fost colegi, el la flaut, eu la Muzicologie, cu modul secundar flaut, așa că întâlnirea noastră a fost în sala de studiu. Soțul meu era coleg cu Ciprian Ghiurco, erau prieteni, iar prietenia lor, în care am intrat și eu, a dăinuit peste timp și peste spații.

Eu sunt din Maramureș, vin de la Baia Mare, unde am terminat Liceul de Muzică, iar copilăria mea a fost la Borșa. Am plecat în Germania, unde am absolvit cursurile de canto clasic la Conservator, iar din 2011 sunt angajata corului Badisches Staatstheater Karlsruhe.

Familia Țârlea

Rep.: Este frumos acolo?

Camelia Țârlea: Este frumos, dar nu este acasă. Însă meseria e extraordinară, e ceea ce mă ține acolo. Spun că nu este acasă, pentru că nu e felul de a trăi, nu e duhul societății, noi suntem spirit latin, ei sunt cu totul altfel, familia ne este aici. Chiar și viața muzicală este alta.

Rep.: Când spuneți acasă, care este primul loc care vă vine în minte?

Camelia Țârlea: E Borșa, e Zalăul și, nu în ultimul rând, muzi-

ca românească, fiindcă eu, acolo, cânt în altă limbă. Eu sunt acasă în limba română.

Rep.: Într-o perioadă când sunt la modă etichetele cu –isme și a fi patriot este considerat antieuropeanism, și în orice caz, perimat, cum se vede asta din perspectiva cuiva care locuiește și lucrează în specialitate departe de țară de atâția ani?

Camelia Țârlea: Așa este. Cei care pun astfel de etichete nu știu ce înseamnă să fii acolo și nici nu apreciază ce au în țară. Spun de fiecare dată asta, chiar și în cadrul concertelor susținute în biserică: bucurați-vă că sunteți acasă. Nicăieri nu veți găsi perfecțiunea, fericirea completă. A fi acasă, acolo unde îți sunt rădăcinile, îți aduce un echilibru care nu poate fi comparat cu 1000 de euro în plus. Noi nu am mers acolo ca să rămânem, așa s-au legat lucrurile, poate de la Dumnezeu, dar eu am mers în Germania ca să studiez și să mă întorc în țară. Între timp, viața ne-a adus și alte lucruri, am născut doi copii, am reușit să intru în corul operei din Karlsruhe, care e un loc prețios, fiind la o instituție de stat, nu la îndemâna oricui, mai ales unui străin. Neașteptat, dar acolo nu mă simt străină. În lumea muzicală nu pot spune că m-aș fi lovit de discriminări, căci e o lume cosmopolită, obișnuită cu schimburi și contracte cu artiști din întreaga lume. Pe de altă parte, am vorbit cu mulți români din străinătate despre România și erau dezamăgiți, îndurerați de ce se întâmplă în țară, fapt care i-a determinat să plece. Noi facem parte din categoria celor care își simt rădăcinile, care își prețuiesc familia, credința, adică suntem dintre cei sensibili, față de alți români mai pragmatici. Noi am plecat ca să avem parte de experiența artistică internațională. Nu ne-a fost tocmai greu în țară, dar am observat cu amărăciune că nu răzbeam doar cu valoarea artistică. Acolo am reușit, bazați doar pe calitățile profesionale, artistice, ca străini, și am obținut ceva ce nu aș fi dobândit în România, decât, poate, printr-o minune. Mă gândeam că dacă mă voi întoarce cu ceva în plus, îmi va fi mai bine, dar, n-am mai apucat, căci intrarea mea în corul operei a schimbat multe.

Eu am început activitatea muzicală în România cu folclorul, am obținut premii la concursuri și pot spune că am plecat în plină glorie, dar simțeam că vreau mai mult. Le sunt foarte recunoscătoare celor care au avut încredere în mine în Germania, sunt mulțumită cu ceea ce am realizat pe forțele mele, cu arta mea, fără să am alături pe nimeni. Simt că Germania este pentru mine ca o soacră bună pentru o soție norocoasă, care nu se plânge că a pierdut o mamă, ci a câștigat încă una.

Rep.: Vă amintiți primul eveniment la care ați cântat în Zalău?

Camelia Țârlea: Da, era în timpul construirii catedralei „Înălțarea Domnului”, când corul *Lumină lină* cânta doar pe trei voci, iar Ciprian Ghiurco m-a rugat să ajut sopranele. Biserica se înălța an de an, activitatea corului s-a lărgit, iar eu am crescut profesional alături de corul operei din Karlsruhe, venind an de an la Zalău, pentru a mă hrăni din izvorul spiritual al acestor locuri binecuvântate. Am crescut împreună, pot spune, chiar dacă au fost ani când am venit mai rar, copiii mei fiind mici. Dar corul, biserica și cu mine ne-am consolidat cam în același timp, uniți de muzică, de credință și de iubirea lui Hristos și pentru Hristos. Corul îmi adresa invitații să particip la marile sărbători, nu doar în timpul verii. Îmi amintesc că am fost și de Crăciun, când colindele alături de cor îmi aduceau mari bucurii sufletești și artistice deopotrivă. Am fost cu coriștii la festivaluri de colinde, de pricesne, corul, biserica, părintele Ghiurco, Ciprian Ghiurco m-au făcut să simt prețuirea și dragostea lor.

Rep.: Cum e să coborâți de pe scena de la Karlsruhe într-o biserică, trecând de la muzica cultă la cea sacră?

Camelia Țârlea: Muzica sacră, muzica religioasă este 100% suflet. Acolo, pe scenă, este foarte multă concentrare profesională, să cânti corect. Și aici este, nu atât de greu precum la operă, dar există momente în lucrările clasice în care mă simt ca în biserică și în care îmi vine să spun că pot muri liniștită, pentru că am cunoscut veșnicia. Deci, și muzica clasică are măreția și sacralitatea ei, de aceea nu pot lăsa din mână ceea ce Dum-

nezeu mi-a dat acolo. Meseria mea este legată și de o evoluție spirituală, e ceva special la această meserie. În Germania reușisem la admitere cu o concurență de 60 pe un singur loc. Poate că nu s-au prezentat toți, dar fuseseră înscriși la concurs foarte mulți ca să se ajungă la un așa raport. Cineva mi-a spus că voi intra acolo doar dacă vrea Dumnezeu. Poate că dacă aș fi știut care e concurența, nici n-aș mai fi participat, dar se pare că Dumnezeu a vrut să reușesc. Azi aș fi fost solistă de folclor la un ansamblu cum e „Porolissum” sau „Meseșul”. Nu e rău, e frumos, dar simțeam că pot mai mult. Ceea ce am atins acolo, poate că nu e mai înalt, căci Dumnezeu e cel ce le măsoară, dar e cu siguranță un loc mai greu accesibil. Școala românească de canto este foarte apreciată în lumea muzicală internațională, dar eu n-am avut șansa să studiez canto aici.

Rep.: Vă invit să ne împărtășiți o operă care v-a oferit confirmarea că menirea dumneavoastră artistică și spirituală s-a împlinit.

Camelia Țârlea: Am simțit asta cântând *Carmen* de Bizet, *Nabucco* de Verdi, operele lui Mozart.

Rep.: Nu la Wagner?

Camelia Țârlea: Oh, cu o operă de Wagner am avut chiar un scurt solo, ceea ce este mare lucru pentru un membru al corului. Dar simt că este o cultură care nu e a mea. La Karlsruhe e arhiplină sala când se cântă Wagner, și spectacolul durează cinci ore. Vom cânta din nou *Lohengrin*, am făcut *Tannhäuser*, recent *Cavalerul rozelor* de Richard Strauss, dar simt că nu aparțin acestei culturi, așadar nu am acel sentiment de împlinire totală, artistică și spirituală. La teatru primesc mici roluri solistice, fiind în cor, iar asta mă ajută și mă înnobilează, mă împlinește, căci nu oricine primește asta, așa că mă simt apreciată. Se pare că am fost omul potrivit la locul potrivit. Am și o colegă româncă la cor, pare că toate s-au împletit frumos. Din păcate, colega mea româncă urmează să se pensioneze peste câțiva ani.

Rep.: Revin cu întrebarea: cum e să cânti pricesne după Mozart și Wagner?

Camelia Țârlea: Muzica sacră, psaltică, pricesnele sunt o rugăciune dublă. Pe mine mă ajută. Când nu mă pot concentra să repet acasă, cânt psalmi, și apoi am puterea și concentrarea de a cânta orice, căci simt cum mi se deschide în suflet rugăciunea. Să cânt operă este o mare șansă și o bucurie, să cânt în fiecare an în biserică este o mare responsabilitate, căci nu dau doar oamenilor glasul și cântecul meu. Cântatul în biserică este o punte între oameni și Dumnezeu, iar puntea aceasta trebuie să-i ajute să străbată mai ușor calea și să-și îndrepte gândurile spre Dumnezeu. De fiecare dată mă rog: „Doamne, ajută-mă să deschid această poartă pentru mine și să-i ajut pe cei ce mă aud să-și conducă rugăciunea spre Tine”.

Mai nou, puntea mea s-a mărit, căci am început să cânt și române în Germania și chiar la *Crizantema de Aur*.

Transmit corului *Lumină Lină*, cu ocazia împlinirii a 20 de ani de activitate, iubirea și aprecierea mea. Sunt în sufletul meu pentru totdeauna. Se spune că Sfânta Liturghie ține acest Pământ, așadar le urez să cânte o Liturghie infinită, purtând cu glasul lor lumina lină din suflet către Dumnezeu, să dea mai departe acest dar generațiilor următoare. Le doresc viață lungă!

Caiete Silvane, nr. 249/octombrie 2025

MARIUS MORAR

Graiul Sălajului

**graiul
Sălajului**

Sportivi nominalizați, nu și premiați

Au apus de câțiva ani vremurile în care era așteptată cu nerăbdare publicarea clasamentului sau, mai nou, a clasamentelor celor mai buni sportivi, iar aceștia erau premiați în cadrul unui eveniment organizat cu mult fast, intitulat „Gala Sportului Sălăjean”. De la un eveniment în care sportivii erau recompensați așa cum se cuvine, cu diplome, trofee, chiar și cu premii în bani, Direcția Județeană pentru Sport și Tineret (DJST) Sălaj nu le mai oferă astăzi sportivilor nici măcar o diplomă al cărei cost ar fi de doar câțiva lei.

„Pe cât de mare este entuziasmul că te afli între cei mai buni sportivi ai județului, pe atât de dezamăgitor este faptul că nu primești nici măcar o diplomă și un trofeu din partea instituției care a întocmit aceste clasamente. Și atunci, ne întrebăm și noi, sportivii, ce rost mai au aceste clasamente, dacă tot nu suntem băgați în seamă?”, a afirmat unul dintre sportivii aflați între primele locuri.

„Am auzit că sunt probleme la Direcție și că nu primesc bani de la ANS (Agenția Națională pentru Sport, n.r.), dar îmi vine greu să cred că în decursul unui an, tu ca director al acestei instituții, nu reușești să faci rost de 1.000 – 2.000 de lei pentru a cumpăra niște plachete și diplome. Am discutat cu câțiva oameni de sport, unii au afaceri acum și ar fi fost dispuși să aloce o sumă de bani pentru premiere, dar nu a apelat nimeni la ei. Pe vremea domnului Nicu Lăpușan s-a organizat Gala Sportului în parteneriat cu autoritățile locale și județene și au fost evenimente foarte reușite. Astăzi, Consiliul Județean Sălaj îi premiază pe sportivi, însă Direcția nu ne dă nici măcar o diplomă” a afirmat și un antrenor.

Răspunsul directorului de la DJST Sălaj, Adrian Fărcaș, nu a întârziat să apară. „DJST Sălaj a alcătuit, pe baza rezultatelor primite de la structurile sportive din județ, cele două clasamente cu cei mai buni sportivi și antrenori la disciplinele olimpice și la cele neolimpice. Nu se organizează festivitate de premiere pentru că Agenția Națională pentru Sport nu a alocat fonduri pentru a recompensa cei mai buni sportivi și antrenori din anul 2024! Din păcate, această situație negativă persistă de mai mulți ani, iar varianta cu sponsorizări nu este una pe termen lung”, a precizat Fărcaș.

Este adevărat ca o mare parte dintre DJST-uri nu organizează în acest an festivități de premiere pentru sportivi, motivul fiind, cel mai probabil, refuzul ANS-ului de a aloca bani pentru un astfel de eveniment. Există, însă, și DJST-uri care nu așteaptă mila ANS-ului și își premiază sportivii. Pe de altă parte, instituția condusă de Elisabeta Lipă nu a rupt gura târgului nici în anii trecuți în ceea ce privește sumele alocate pentru premiere, astfel că, cel mai mare ajutor era așteptat tot din partea autorităților locale și județene.

Privind matematic situația, ne-ar fi plăcut să discutăm astăzi despre un triunghi echilateral, cu toate laturile congruente, în care să-i putem include pe toți sportivii nominalizați și să-i putem premia pentru performanțele lor. Din păcate, nu putem vorbi decât despre un triunghi isoscel, în care una dintre laturi parcă nu vrea nici în ruptul capului să fie congruentă cu celelalte două.

Graiul Sălajului, 17 decembrie 2024

„Da” de suflet pentru șimleuanul Victor Hexan la X-Factor

„Jucătorii mă puneau să le cânt în timp ce îi masam, iar Mircea Lucescu a spus: «Nu a fost nici un chef la care Victor să nu ia microfonul și să cânte așa cum numai el știe să o facă». Un lucru care m-a determinat să vin la X-Factor este acela că prezintă Adelina (n.r., Adelina Chivu, soția lui Cristian Chivu) și de 16 ani nu i-am mai văzut”, a povestit șimleuanul Victor Hexan înaintea momentului de la X-Factor. Șimleuanul și-a adus aminte și de momentul în care s-a întâlnit pentru prima dată cu soția lui Chivu, în 2008, în avionul cu care naționala a plecat la Campionatul European.

Nume celebre din fotbalul mondial au ajuns pe mâna lui Victor Hexan, care este originar din Șimleu Silvaniei, acesta fiind timp de 20 de ani maseur și fizioterapeut la echipa națională de seniori a României, iar 14 ani a lucrat alături de Mircea Lucescu la diferite echipe.

Dacă pe jucătorii de la națională, dar și de la cluburile unde a lucrat a reușit să-i încânte cu melodiile sale, pe jurații de la X-Factor i-a încântat cu celebra piesă „Quizas, Quizas, Quizas” a lui Nat King Cole.

„Bravo, Tetea! Nu mă așteptam să cânti o piesă de-a lui Nat King Cole” au fost primele cuvinte rostite la finalul momentului de Ștefan Bănică Jr., unul dintre cei patru jurați.

„Mie mi-a plăcut și coregrafia”, a afirmat Puya, un alt jurat, referindu-se la faptul că Hexan s-a îndreptat spre masa juraților în timp ce a

cântat, sărutându-i mâna Deliei Matache. Cel de-al patrulea jurat de la X-Factor este Marius Moga.

„De la mine aveți un «Da» de suflet”, a afirmat Bănică Jr., completat de Puya care a spus: „De la noi toți aveți un «Da» de suflet”.

La finalul momentului, Adelina l-a sunat pe Cristian Chivu, aflat în străinătate, pentru a purta un dialog telefonic cu Victor Hexan, cel cu care a rămas în relații foarte bune, afirmând că datorită maseurului a jucat într-o serie de partide în care nu spera să fie pe teren.

„Ce faci, mă, copilule drag? Mă faci să lăcrimez la telefon”, a spus Hexan, în timp ce fostul fundaș al echipei naționale i-a promis acestuia că va veni în țară în perioada imediat următoare și va face tot posibilul să-l revadă.

Graiul Sălajului, 16 februarie 2025

S-a stins din viață atleta Felicia Țilea, „Cetățean de onoare” al Zalăului

Zi tristă pentru sportul românesc, dar mai ales pentru atletismul din România. Felicia Țilea-Moldovan, fostă sportivă a Clubului Sportiv Municipal Zalău, s-a stins din viață la doar 57 de ani, după o grea suferință. Felicia Țilea a practicat proba de aruncare a suliței, iar cel care a avut o contribuție majoră la dezvoltarea ei pe plan sportiv este profesorul Nicu-Ionel Lăpușan, fostul director al Direcției Județene pentru Tineret și Sport (DJTS) Sălaj.

„Fosta atletă, Felicia Țilea-Moldovan, pe care sunt mândru că am avut-o ca sportivă, a pierdut ultima și cea mai importantă «competiție». A plecat după o grea suferință. Sportivă și femeie puternică, cu un caracter și o voință la fel de puternice, a plecat, lăsând în Cartea de Aur a atletismului românesc rezultate deosebite la competițiile internaționale. Sincere condoleanțe soțului, Lucică Moldovan și băiatului, Mario. Dumnezeu să o ierte și să o odihnească în pace”, este mesajul profesorului Lăpușan, cel care, i-a mai pregătit, printre alții, pe Doru Țârle (fost aruncător de disc) și pe regretatul Gheorghe Gușet (fost aruncător de greutate).

Născută în localitatea Măgura Ilvei, din Bistrița-Năsăud, Felicia Țilea a fost transferată la Clubul Sportiv Municipal Zalău în 1988, unde, sub îndrumarea antrenorului Nicu Lăpușan, a obținut rezultate deosebite la competițiile naționale și internaționale. Primele medalii au venit repede, după primul an de colaborare, la Campionatele Naționale de tineret și seniori. Multiplă campioană națională la aruncarea suliței, Felicia Țilea a participat la patru ediții a Jocurilor Olimpice (1996 – Atlanta, 2000 – Sydney, 2004 – Atena și 2008 – Beijing). În perioada cât a activat la CSM Zalău, fosta atletă a câștigat Superliga Europei de două ori, în 1993 și 1996, a cucerit medalia de bronz la Campionatul European de la Helsinki, din 1994, iar în 1995 a devenit campioană mondială universitară la Universiada de la Fukuoka (Japonia). Tot în '95, la Campionatul Mondial de la Goteborg, Țilea a devenit vicecampioană mondială. În 1996, în competițiile desfășurate înaintea Jocurilor Olimpice de la Atlanta, fosta aruncătoare de suliță a obținut cel mai bun rezultat la nivel mondial din calificări (69,26 metri), cu modelul vechi de suliță.

În 1996, după Jocurile Olimpice de la Atlanta, Felicia Țilea s-a transferat de la CSM Zalău la Steaua București, dar colaborarea cu antrenorul Nicu Lăpușan a mai durat timp de doi ani la lotul național, fostul director al DJTS Sălaj fiind în acea perioadă antrenor și la lotul național.

În anul 1995, Felicia Țilea a fost desemnată „Cetățean de onoare” al Zalăului.

În 2007, Felicia Țilea a revenit pe Stadionul Municipal din Zalău, concurând la Grand-Prix-ul de aruncări organizat chiar de Nicu-Ionel Lăpușan, unde, alături de regretatul Gheorghe Gușet au participat cei mai buni aruncători din țară.

Deși nu i-a fost antrenor, profesorul Teodor Bidian o cunoștea bine pe Felicia Țilea, acesta fiind antrenor la CSS Bistrița-Năsăud până în 1988, când s-a mutat la Zalău.

„Am rămas stupefiat la aflarea acestei vești. Nu îmi vine să cred. Nu i-am fost antrenor, dar am cunoscut-o foarte bine, fiindcă eu eram antrenor la CSS Bistrița-Năsăud, unde ea a început atletismul cu Nagy Jozsef. Pe urmă, în 1988, Nicu Lăpușan a adus-o la CSM Zalău și tot în acel an am venit și eu la Zalău. Îmi pare foarte rău să aud că nu mai este printre noi și nu pot decât să transmit sincere condoleanțe familiei”, a afirmat Teodor Bidian, fost profesor și antrenor la Liceul cu Program Sportiv „Avram Iancu” Zalău.

Felicia Țilea-Moldovan era stabilită de ani buni cu familia în Spania.

Graiul Sălajului, 3 martie 2025

DANIEL MUREȘAN

Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

O moarte care nu dovedește nimic. Ion Iliescu

De mult, tare demult, am citit romanul „O moarte care nu dovedește nimic”, scris în perioada interbelică de Anton Holban. Atunci am descoperit o narare gen „monolog interior”, o analiză psihologică a autorului prin prisma personajelor. Mai târziu am aflat, citindu-l pe Proust, că de fapt Holban era tributار scriitorului francez. După ani și ani am aflat că nu a negat niciodată acest lucru, că era „proustian” prin destin. A crescut în mitul tăcutului Proust. Zilele acestea mi-am amintit de carte, după toată sarabanda de adulații, critici sau înjurături la adresa lui Ion Iliescu. Comparația o fac fiindcă nici acesta din urmă nu și-a negat trecutul și afinitățile comuniste. Un singur exemplu: în 1956, s-a înființat un comitet militar la București, condus printre alții de Ion Iliescu, secretarul Uniunii Tinerilor Muncitori (UTM), pentru a discuta despre cerințele studenților care se răzvrătiseră. În loc să răspundă memoriului studenților, peste noapte au decis să se intervină în forță și răzvrătiții să fie arestați. Au urmat rapid procesele în stil stalinist, la care nu s-au respectat drepturile la apărare. Atunci au apărut expresiile ca huligani și golani, folosite atât de Ceaușescu, cât și de Iliescu.

„Despre morți numai de bine”, spune o vorbă din popor. O zicală mistică, ce arată frica de moarte a celui ce o spune, o limitare a gândirii. Dacă ai o gândire critică, poți analiza viața răposatului, cu bune și cu rele. La pomană poți să le spui prietenilor prostiile ce le-a făcut în viață, ce de beții crunte ai avut cu el sau la câte curve ați fost împreună. În cazul lui Ion Iliescu, ce represalii violente a ordonat împotriva celor ce aveau o altă părere.

Mulți spun că Iliescu a fost în 1989 o soluție de moment, o emanație a revoluției. Eu, care la acea vreme eram un tânăr cu speranțe și idealuri, am voie să fiu și critic. Fără invective și înjurături. Au murit oameni nevinovați în decembrie 1989 sau în timpul Mineriadelor din 1990-1991 și nimeni nu a fost condamnat definitiv pentru asta nici după 30 de ani. Pentru tinerii de azi sunt evenimente despre care au citit poate în manuale sau au văzut câteva imagini în documentare, dar pentru sute de familii din

România, acele momente înseamnă durere nespusă și o așteptare nedreaptă, prea lungă, a adevărului și a dreptății. Mulți dintre prietenii mei au emigrat atunci, eram la un pas să o fac și eu. Trebuie spus adevărul! Dosarele Revoluției și ale Mineridelor au fost tergiversate, anchetele s-au reluat de mai multe ori, iar între timp, mulți dintre cei responsabili au îmbătrânit în liniște. Statul român a fost condamnat la CEDO pentru lipsa unei anchete serioase. Iar eu vă întreb: dacă statul nu poate să facă lumină în privința celor mai grave crime din istoria recentă, ce încredere mai am eu că va rezolva alte cazuri. Poate ale mele sau ale tale.

Schimbările de după 1989 au fost de formă. Foștii activiști de partid și ofițeri de securitate și-au regăsit locul în noul regim: în politică, în economie sau în administrație. Totul sub oblăduirea „tătuclui” Iliescu. Nu a avut loc un proces de lustrare, așa cum s-a întâmplat în alte țări din blocul de Est. S-a mers pe lozinca „nu ne vindem țara”, iar în final am fi vândut-o, dar nu mai aveam ce. Iliescu ne spunea tot timpul că esența democrației sunt alegerile libere. Doar că nu erau libere, erau manipulate. Nu existau valori civice, niciun sistem în care nimeni nu e mai presus de lege. Sintagma asta, fiindcă ei pot, a fost ștearsă și de pe frontispiciul Primăriei Zalău. Dacă tinerii de azi nu vor afla cum a fost trecutul, vor înțelege greșit prezentul. Vor tolera nedreptăți, fiindcă „așa e la români”. Trebuie să le spunem că regimul Iliescu a fost o perioadă de speranțe și dezamăgiri. Cu instituții fragile, cu o justiție incompetentă și plină de comuniști deghizați.

Iliescu a executat cuplul Ceaușescu, iar a doua zi a desființat pedeapsa cu moartea. Teroriștii au dispărut, iar Securitatea a intrat în Armată. Sau viceversa, nici nu mai contează. Președintele nou ales a încercat inițial să reabiliteze „idealurile socialiste întinate de Ceaușescu”. A văzut că nu merge și a trecut la „democrația originală”.

Generația mea a crescut cu Vali Sterian și Cristian Pațurcă. Cu Imnul Golanilor și „Jos Iliescu”. Pentru cei tineri probabil e ceva inedit, pentru cei mai în vârstă o aducere-aminte. Vali Sterian: *Măi Văcarilor, Măi Văcăroilor, Măi Mânzaților, Măi, măi Surzilor, Măi Cionților, Măi Gavrelor, Măi Funarilor, Măi Marțienilor, Măi Solcanilor, Măi Răzvanilor, Măi Iorgovanilor, Măi Bârlădenilor, Măi Brucanilor, Măi Chițacilor, Măi Zambrelor, Măi Hamzelor, Măi Becleenelor, Măi Verdeșilor, Măi Cozmelor, Măi Măgurenilor, Măi Ghermanilor, Măi Cozmâncilor, Măi Hrebențucilor, Măi Drumitrascilor, Măi plăticiilor, Măi buticilor, Măi butimaniilor, Măi Bârcilor, Măi Adevărurilor, Măi Libertăților, Măi Totuși Iubirilor, Măi Dimineților, Măi liberschimbăștilor, Măi Uniunilor, Măi Vetrelor, Măi Ligilor, Măi Asociațiilor, Măi Fundațiilor, Măi partidelor, Măi Caritașilor, Măi aleșilor, Măi emanațiilor, Măi dragă... Noi vă suportăm, Dar, vor-*

ba bătrânului cronicar Neculce, „Până când, tovarăși, și de ce???”. E clar, cei mai tineri vor avea nevoie de traducere, dar o găsesc ei pe internet. Imnul Golanilor a lui Cristian Pațurcă suna cam așa: *A fost odată ca-n povești / A fost în România / O mare gașcă de golani / Ce-au alun-gat sclavia / Noi nu ne-am confundat nicicând / Cu oamenii de bine / Nu-miți și neocomuniști / Cu fără de rușine / Mai bine haimana / Decât tră-dător / Mai bine huligan / Decât dictator / Mai bine golan / Decât activist / Mai bine mort / Decât comunist / Vrem libertate / Nu comunism / Și nici schimbări de forme / Și de-aceea securiști / Să nu ne puneți norma / Noi nu vrem neocomunism / Nici neolibertate / Democrații originale / Și nici minciuni sfruntate / Ne-ați întrebat ce vrem aici / Dar știe toată țara / Noi susținem punctul 8 / De la Timișoara / Să cadă patru-șapte-trei / Ce ține TVR / Legând în lanțurile ei / Chiar și cuvintele! / Alegeri fără comuniști / Fără nomenclatură / Și nu va temeți de golani / Fără coloratură / Din cei care au murit / Ne-am reîntors năluci / Să nu mai fie cum a fost / Măcelul de atunci.* La acel moment, aveam un anticariat pe bulevard, unde, dintr-o boxă scoasă afară, răsuna această melodie. Mulți trecători, treceau vioi pe lângă anticariat, să nu cumva să aibă probleme. Alții, mai curajoși, îmi făceau semnul victoriei. Bineînțeles, a apărut în scurt timp poliția miliție-nească, somându-mă să opresc boxa, căci altfel voi avea probleme. Nu am oprit boxa, nici probleme nu am avut.

Una peste alta, nu mă bucur la moartea nimănui, dar nici nu pot să tac. USSR-ul a dat cu mucii în fasole. A cerut ca Iliescu să nu beneficieze de funerarii naționale, deși legea prevedea altceva. Bună, rea, trebuie să respectăm legea. Ce ziceți, băieți, cucuiți? Nici cu PSD nu mi-e rușine. S-au ofuscat că tătucul nu beneficiază de respect, poate, poate mai obțin ceva capital electoral. Au uitat cum l-au „executat” pe Iliescu în 2014, când au considerat că nu mai poate fi un simbol pentru partid. În rest, cruce la că-pătâiul unui ateu și un sobor de preoți ce dă bine la *bobor*. *Duamne-ajută!*

Magazin Sălăjean, 11 august 2025

Din nou despre comunism

Într-un editorial recent scriam despre rezultatele sondajului în care românii sunt nostalgici după comunism. Au urmat o serie de polemici, cordiale de altfel, cu mai mulți amici ce aveau păreri asemănătoare sau nu.

Sondajul pare incredibil. Bineînțeles, viața în comunism nu era mai bună, dar lumea tânjește după tinerețe, după copilărie. Când griji-le erau mai puține și orice giumbușluc părea o răzvrătire. Eu cred că sunt două tipuri de comunism: cel real și cel idealizat. Cel real știm că a fost un eșec, pe când cel idealizat supraviețuiește datorită inegalităților ce persistă în societatea de azi. S-a mărit falia dintre bogați și săraci, probabil pentru că săracii sunt prea săraci. Numai bine pentru nostalgici. Aici intervine și un mecanism al uitării. Cum să condamne comunismul cei care au fost beneficiarii lui? Mai mult sau mai puțin. Au fost părtași, într-un fel sau altul, la un regim opresiv. S-au făcut membri de partid din oportunism. Un apartament mai bun, o butelie, un ness sau un cartuș de Kent. Unde nu există regret, există justificare.

Dictaturile de stânga au fost diferite. În statele care au avut regimuri de dreapta s-a conștientizat răul făcut. Hitler, Franco sau Pinochet au fost rapid condamnați la oprobiul istoriei. Era dorința de libertate. La cele de stânga era dorința de securitate: un loc de muncă stabil, o locuință proastă dar existentă, o minimă siguranță socială. Ordinea e mai dorită decât democrația. Cea din urmă necesită eforturi, curaj și asumare.

Clar nu vor mai exista state comuniste cum au fost în trecut. Și acesta poate fi un câștig al democrațiilor. În primul rând, proletariatul, în adevăratul sens al cuvântului, nu mai există. Masa de manevră clasică a dispărut. Dar a apărut una nouă, poate mult mai naivă și mai periculoasă.

Nu putem învinovăți nația română. Aspirația sa spre comunism e consecința acțiunilor clasei politice. Din comunism au supraviețuit mecanismele corupției și așa-zisa nostalgie. O combinație ucigătoare!

În aproape toate statele fost comuniste, structura și caracatița serviciilor a supraviețuit. La noi, Securitatea nu este la putere, dar este peste tot. Puterea politică e extrasă din poliția politică ce a confiscat Revoluția din '89. La scară globală, trei decenii nu e mult. Dar dacă după căderea comunismului ar fi existat un proces onest, România nu ar mai fi trăit astfel de experiențe. Avem un dulap plin de schelete, poate o vină pentru supraviețuirea comunismului.

Într-o democrație, adevărații gardieni ai sistemului rămân alegătorii. Dacă au cu cine vota.

Patriotism de facebook

E vremea patrioților! Peste tot vedem politicieni, vedete sau oameni simpli ce ne spun că nu există nimic pe lume mai scump decât țara lor. Nu contează că aceștia își fură țara cu sânge, că dacă cineva ar ataca România ar fugi ca potârnichele, contează că umplu internetul cu tricolor, mici și pălincă.

Zilele trecute, la Treznea au fost comemorați localnicii care au fost uciși cu cruzime acum 85 de ani. Un gest normal, de prețuire, dar umbrit, de mulți ani încoace, de ipocrizia politicianilor. Mai mulți decât localnicii, au confiscat lacrimile trăznenilor, importante pentru ei fiind doar fotografiile ce se postează numaidecât pe facebook. Nu contează că poarta cimitirului e prinsă într-o sârmă, că au început să cadă bucăți din monument, contează o fotografie dintr-un unghi favorabil.

Patriotismul, tocit de comunism, tranziție și post-tranziție, trebuie recuperat prin exercițiul introspecției colective. Beția de cuvinte, xenofobia sau delirul demagogic sunt cărămizile unui edificiu de mucava după care preferăm să ne ascundem mediocritatea. Flatarea vulgului și cultivarea minciunii publice au ajuns la loc de cinste. Cine e de vină? Probabil noi toți. Dar clar cel mai mare rol îl are statul, prin instituțiile sale. Veți spune că statul suntem noi. Așa este. Dar „statul” acesta, confiscat de nu mai știu cine, ne cere părerea doar la vot. Când schimbăm hoții vechi cu cei noi.

Patriotismul înseamnă și dorința de a merge împotriva curentului îmbrățișat de majoritatea orbită. Deși sunt puțini cei care își iubesc țara cu adevărat, cred că prind curaj atunci când refuză compromisul. Gândiți-vă că acum patruzeci de ani erau pline stadioanele patriei de patrioți înarmați cu portrete și steaguri. Câțiva ani mai târziu li s-au spus că nu acela e patriotismul bun, că a venit vremea unui alt românism. Adică un fel de acomodare cu raționalitatea trădării. Dacă în trecut era rezistența prin cultură (și aia discutabilă), acum cred că a venit vremea rezistenței prin nedomes-ticire. Chiar în fața unei națiuni isterizate, luciditatea patriotică nu trebuie abandonată.

Mihai Viteazul în Sălaj – Omul și faptele sale

Mihai Viteazul are locul său bine stabilit în galeria personalităților istoriei românilor din cele trei principate române, un loc pe care l-a dobândit prin faptele sale politice, diplomatice, sociale și nu în ultimul rând, militare. Perioada în care a domnit a fost scurtă, de numai opt ani, dar plină de evenimente extrem de importante pentru cele trei state românești. Ca domnitor, și-a pus amprenta și asupra județului Sălaj în timpul cât a unificat principatele, astfel încât posteritatea nu l-a uitat și istoria acestei părți din nord-vestul României se raportează pentru perioada de la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea la momentul istoric Mihai Viteazul. Dacă trecem în revistă numai toponimele din județul Sălaj, cum sunt Dealul lui Mihai, gorunul lui Mihai din zona în care s-a desfășurat ultima sa confruntare militară, la Guruslău, apoi denumirile de străzi și de școli, avem un arc peste timp în memoria colectivă a sălăjenilor, care l-au înscris între personalitățile istorice cu un rol foarte important în istoria locală, chiar dacă Mihai Viteazul nu a fost sălăjean.

De fapt, influența faptelor domnitorului Mihai s-a resimțit în Transilvania încă de la preluarea domniei în Țara Românească, plecând din postul de ban (guvernator) al Craiovei. Lupta sa declarată și hotărâtă împotriva dominației Imperiului Otoman a insuflat un val de ridicări la luptă în Transilvania împotriva tentativelor repetate ale Imperiului Habsburgic și Imperiului Otoman de a ocupa Principatul Transilvaniei. Răscoalele au cuprins și țărănimea, care s-a revoltat împotriva nobilimii care mărea în mod constant obligațiile de muncă ale iobagilor și jelerilor. „Această perioadă a însemnat o înăsprire a aservirii feudale, ritmul de dezvoltare a feudalismului fiind însă lent și nu identic pe tot cuprinsul Principatului”¹. În plus, în perioada la care ne referim, spațiul sălăjean avea o situație administrativă complet atipică față de celelalte comitate din Transilvania istorică. Pe cele mai multe domenii feudale s-a păstrat organizarea de tip

1 E. Wagner, *Sălajul în epoca luptei pentru unire a lui Mihai Viteazul*, în *Mihai Viteazul și Sălajul*. Guruslău 375, Zalău, 1976, p. 356

voievodal, specifică românilor. Sălajul aparținea Principatului Transilvaniei atât în teritoriile nobiliare cât și în comitatele organizate în formațiunea cunoscută ca „Partium”, un teritoriu-tampon între Principat și Imperiile Habsburgic și Otoman. De-a lungul timpului, Partium-ul a fost „... transformat într-un câmp de luptă”². Ca urmare, multe sate din Sălajul istoric s-au pustiit, deoarece mulți țărani au pierit sau au părăsit localitățile care erau mereu atacate. Ca măsură extremă pentru reținerea locuitorilor, Curtea princiară a înnobilit un mare număr de țărani iobagi cu stare socială bună și chiar sate întregi din zona vestică, de graniță. Apare astfel în comitatele sălăjene o categorie nobiliară nouă, de primă generație, recunoscută și de Curtea regală, care va avea un rol foarte important în apărarea acestei zone.

În ceea ce privește situația orașului Zalău în această perioadă, el era un târg ca multe altele existente în Transilvania epocii respective, dar care „... a ajuns la drepturi de autonomie deplină în ceea ce privește viața internă a târgului și justiția, iar locuitorii săi, asemeni locuitorilor celorlalte târguri mai dezvoltate, pe lângă cultivarea pământului – în privința acesteia din urmă fiind încurajați și prin scrisoarea deschisă dată de Mihai Viteazul – s-au ocupat atât cu meșteșugurile care se dezvoltau în acest timp prin organizări proprii, cât și cu negustoria...”³. La scurt timp după preluarea puterii în Principatul Transilvaniei de către Mihai Viteazul, el a emis o serie de documente din cancelaria princiară de la Alba Iulia, prin care întărea vechile drepturi și privilegii ale localităților ardelene. Printre aceste documente se află și scrisoarea deschisă pe care a emis-o în data de 4 februarie 1600, prin care întărește libertățile locuitorilor târgului Zalău în ceea ce privește scutirea de la plata tricesimei, în special pentru vinul provenit din viile proprii. Apoi, aproape de sfârșitul vieții sale, Mihai Viteazul a petrecut mai multe zile la marginea Zalăului, de unde a trimis trofeele capturate de la inamic pe câmpul de luptă de la Guruslău la Curtea imperială, aflată în perioada de vară la Praga, dar și corespondența sa în toată Europa a fost datată „din tabăra de lângă Zalău”⁴.

Aceasta era, pe scurt, situația socială, politică și militară a Sălajului istoric în momentul în care Mihai Viteazul a preluat puterea în cele trei principate române și a declarat în mod deschis război Imperiului Otoman.

Bătălia de la Guruslău din data de 3 august 1601 se înscrie în cadrele unei adevărate campanii militare organizată și condusă de Mihai Viteazul pentru a recuceri conducerea celor trei state românești pe care o

2 *Ibidem*.

3 A. Kiss, *Orașul Zalău în timpul lui Mihai Viteazul. Viața social-economică*, în *Mihai Viteazul și Sălajul. Guruslău 375*, Zalău, 1976, p. 409.

4 *Datum in castris in limitibus Transilvaniae prope Zila positus...* apud A. Kiss, *op. cit.*

pierduse în anul anterior, în urma combinațiilor grupărilor boierești și nobiliare pentru refacerea situației dinainte de unificare. Existau diferențe considerabile față de anul 1600, anul unificării celor trei principate, diferențe care necesitau strategii noi, diplomatice, politice și militare. În vara anului 1601, când a avut loc bătălia de la Guruslău, în teritoriile satelor din această zonă existau cinci tabere militare, organizate înainte și după bătălie. Este vorba despre tabăra de la Moftin, astăzi cunoscut sub denumirea de Moftinul Mic din județul Satu Mare, atestată în luna iulie 1601. A fost apoi tabăra de la Guruslău, comuna Hereclean din județul Sălaj, constituită încă din a doua parte a zilei de 2 august, care a durat până în 5 august. După bătălia din 3 august se petrece o separare a taberelor, Mihai Viteazul tăbărind mai aproape de Zalău, pe malul Văii Zalăului în zona unde este podul peste vale de lângă Sala Sporturilor, se pare că din data de 4 august, ziua de 5 august găsimu-i aici pe oștenii săi și în egală măsură pe aliați. A rămas o tabără a generalului George Basta pe loc, la Guruslău, până în 6 august când au plecat spre Turda. În data de 9 august, „Mihai Viteazul, în fruntea oștilor sale după ce și-a trecut oștirea prin trecătoarea «Poarta Meseșană», străbate părțile de sud-est ale Sălajului, făcând popasul de noapte (9 spre 10 august) undeva pe Valea Almașului, la est de Meseș, în Ardeal”⁵.

În acest timp, în ultima decadă a lunii iulie, Sigismund Báthory și-a organizat tabăra la Cehei, lângă Șimleu Silvaniei. Avea trupe militare încartiruite și în zona localității Gherla, deoarece el s-a așteptat ca trupele militare ale lui Mihai Viteazul și ale generalului George Basta să-i iasă în cale urmând valea râului Someș. Socoteala sa nu s-a potrivit cu socoteala celor doi aliați care s-au îndreptat spre Sălaj.

În contextul organizării taberei de lângă Zalău, s-a ivit o mare problemă pentru locuitorii orașului, a cărei rezolvare părea dificilă pentru conducătorii lui: care era atitudinea pe care Mihai Viteazul și armata sa urma să o adopte față de zălăuani? Dar componența târgului din oameni care aparțineau din punct de vedere social categoriei de jos, un număr redus aparținând categoriei mijlocii, fără o clasă nobiliară rezidentă în Zalău, determină o atitudine tolerantă din partea principelui Mihai, deoarece interesele lui nu intrau în contradicție cu cele ale orașului-târg⁶. Deși inițial a avut intenții punitive față de locuitorii Zalăului, nu a trecut la represalii, această atitudine de non-combat fiind confirmată și de legende-

5 N. Edroiu, G.C. Mărcuș, *Mihai Viteazul 1601. Cronologie*, în *Mihai Viteazul și Sălajul. Guruslău 375*, Zalău, 1976, p. 134-135.

6 V. Ciubăncan, I. Tomole, *Tabăra militară a lui Mihai Viteazul de lângă Zalău. Unele considerații asupra taberelor sale militare din anul 1601*, în *Mihai Viteazul și Sălajul. Guruslău 375*, Zalău, 1976, p. 421.

le locale care au circulat printre locuitorii din satul Ortelec. Ortelecanii se pare că l-ar fi rugat pe principe să nu-i pedepsească pe locuitorii din Zalău pentru susținerea lui Sigismund Báthory deoarece, după ridicarea taberei militare și plecarea trupelor conduse de Mihai, aceștia se vor răzbuna pe ei pentru eventuala pedeapsă care le va fi aplicată. Legenda precizează că principele Mihai a înțeles mesajul, le-a apreciat sinceritatea și nu i-a pedepsit pe zălăuani.

Mihai Viteazul făcea parte din categoria boierilor români cu tendințe de modernizare a societății, cu atât mai mult cu cât practicase negustoria, care îl purtase prin multe ținuturi din Europa și Orientul Apropiat, fiind un cunoscut al marilor conducători politici și religioși ai vremii și care a cunoscut, la rândul său, modul de organizare și de funcționare a statelor europene, societăți mai avansate decât ale țărilor din est.

Cum explicăm lupta lui și a reprezentantului puterii Imperiului Habsburgic, generalul Basta, la Guruslău, împotriva unui fost și actual – în acel moment – principe transilvan maghiar Sigismund Báthory? Trebuie să menționăm că familia Báthoreștilor provenea din Sălaj, să amintim sălăjenilor că reședința lor princiară era la Șimleu Silvaniei, unde se păstrează până astăzi, parțial, porțiuni din locuința a cărei construcție a început în timpul unuia dintre cei mai renumiți membri ai săi, personalitate istorică a vremii, Ștefan Báthory, care a fost ales rege al Ungariei și al Poloniei. Construcția a fost finalizată după moartea sa, de către soție, Ana, de origine nobiliară poloneză, care s-a stabilit la Șimleu Silvaniei și a continuat ce nu terminase regele. Unul dintre urmași, Sigismund, s-a dovedit a nu fi la înălțimea renumelui familiei și a funcției sale de conducător al Transilvaniei. A renunțat la tronul principatului în schimbul unui ducat din vestul Europei, dar a manifestat dorința de a se întoarce după ce vărul său, cardinalul Andrei Báthory care îi preluase prerogativele, a eșuat și el în această postură și a fost omorât de secui, drept răzbunare pentru că le tăia-se acestora toate privilegiile obținute după colonizarea lor în zona Carpaților de Curbură. Astfel, avem și explicația loialității secuilor față de principele Mihai Viteazul, chiar și în timpul campaniei de la Guruslău pentru recucerirea Transilvaniei, deoarece, să nu uităm, printre primele fapte ale lui în momentul preluării puterii în Transilvania s-a numărat reconfirmarea și întărirea drepturilor și privilegiilor avute anterior de orașele și comunitățile transilvane. Sigismund a revenit la tronul Principatului Transilvania după alungarea lui Mihai la începutul anului 1600, și era firesc să-și dorească menținerea puterii. A organizat o armată extrem de amestecată, din care făceau parte nobilii maghiari, dar și polonezi, cazaci, tătari și turci, plătiți conform uzanțelor vremii.

Despre confruntarea militară care a avut loc în data de 3 august

1601 la Guruslău, în Sălaj, ultima în timpul scurtei vieți a lui Mihai Viteazul, s-au scris nenumărate articole în multe ziare și reviste ale vremii, s-au publicat cărți și cronici și s-au tipărit schițe ale bătăliei. Cronicarii de război au însoțit armatele lui Mihai și Basta, s-au instalat în dimineața zilei de 3 august pe dealurile înconjurătoare sau au rămas în tabăra domnitorului, lângă cortul lui Mihai, amplasat pe Dealul Măceșilor cum se numea atunci, astăzi Dealul lui Mihai, pe care s-a ridicat monumentul dedicat amintirii viteazului principe. Una dintre scrisorile trimise imediat după bătălie la Sfântul Scaun prezintă astfel evenimentele dinainte și din timpul ostilităților: „După ce Sigismund Báthory, fostul principe al Transilvaniei și-a adunat o armată de 40.000 de oameni, din toate neamurile, împotriva lui fiind Mihai Vodă și George Basta, generali ai M.S. Împăratului întăriți la nu mai mult de 18.000 de oameni, a avut loc între aceștia în ziua amintită mai sus, o bătălie strașnică. Ai noștri (lăudat fie Dumnezeu) au obținut Victoria, omorând cam 11.000 de oameni, iar pe ceilalți i-au izgonit. Întreaga sa tabără cu multă pradă împreună cu 48 de tunuri mari și peste 150 de steaguri au fost cucerite. Din aceste steaguri 110 au fost oficial purtate și prezentate la 14 august, în fața M.S. Împăratul la Hradul din Praga. În bătălia aceasta, ai noștri n-au pierdut mai mult de 1.200 de oameni. Dumnezeu fie lăudat și slăvit pentru această victorie”⁷.

Cei mai mulți dintre reporterii de război (în accepțiunea modernă) au consemnat în scris evenimentele cuprinse între orele 9 dimineața și 17 după-amiaza din 3 august 1601. Unii dintre cronicari au realizat desene ale bătăliei, la fața locului, așa cum am precizat anterior, cel mai reprezentativ și cel mai veridic desen fiind publicat încă în anul 1601, adică la scurt timp după eveniment. Acest fapt este important pentru istorie, deoarece vorbește despre veridicitatea reprezentării faptelor de arme. Lucrarea ar fi fost mai puțin importantă pentru noi, cei de astăzi, dacă s-ar fi realizat ulterior, în anii sau secolele mai apropiate de contemporaneitate, după vreo narațiune oarecare, deoarece odată cu trecerea timpului intervine subiectivismul autorului, rememorarea aleatorie a amintirilor și influențele politice ale momentului respectiv. Ca orice lucrare memorialistică, subiectivismul este predominant față de entuziasmul prinderii și redării acțiunii în clipele în care evenimentele au loc în fața ochilor. Orice pictură a unei bătălii (de unde termenul de bataistă) redă un anumit moment al evenimentului militar pe care îl reprezintă. Este firesc să fie ales punctul culminant al bătăliei, cel în care toate forțele sunt cuprinse în iureșul luptei. În cazul în care un asemenea moment al unei bătălii totale nu există, el este adeseori creat de pictorul sau graficianul respectiv care urmă-

7 I. Penea, *Izvoare contemporane germane referitoare la bătălia de la Guruslău*, în *Mihai Viteazul și Sălajul*. Guruslău 375, Zalău, 1976, p. 245.

rește mai degrabă efectul artistic decât relatarea corectă a adevărului istoric. Nu este cazul stampei cu reprezentarea bătăliei de la Guruslău la care facem referire în aceste rânduri. Este vorba despre o lucrare grafică, care are caracteristici asemănătoare unei consemnări scrise, prin acuratețea reprezentărilor. Ea se găsește în lucrarea intitulată *Despre bătălia lui Sigismund Báthory cu Mihai Vodă din Țara Românească și George Basta, care a avut loc în anul curent 1601 în cea de-a treia zi a lunii august, la granița Transilvaniei cu Ungaria. Aici amintitul Báthory cu mare batjocoră și pierdere pentru armata sa a fost înfrânt. Cu aprobarea autorităților tipărit în vechiul oraș Praga (Von der Schlacht Sigismundi Bathori mit dem Michael Weyda aus der Wallachey unnd Georgen Basta welche dieses lauffende Sechtzehnhundert und Erst Jahr den dritten Tag des Monats Augusti an der Siebenbürgischen und Ungerischen Grentze beschehen. Aldo gedachter Bathort mit grossem Spot und verlust seines Volcks auff's Heupt geschlagen worden. Mit bewilligung der Obrigkeit Erstlich gedruckt in der alten Stadt Prag)* de Hans Schumans Erben. Constatăm că desenul a fost finalizat imediat după terminarea bătăliei, nefiind alterat de autor, din moment ce lucrarea a fost dată la publicat și a ieșit de sub tipar înainte de sfârșitul anului 1601.

Conceptual, desenul bătăliei de la Guruslău creează o viziune spațială în trei planuri: unul îndepărtat, de fundal, apoi un plan doi, îndepărtat al bătăliei care prezintă trupele ieșind de după deal, din flancul stâng, care urmăresc armatele în retragere ale principelui Sigismund Báthory și planul apropiat, prim-planul central. În planul central este reprezentată înclăștarea dintre cele două tabere în plină activitate de război. Dinamica luptei este sugerată cu ajutorul norișorilor rezultați din canonada de artilerie grea a ambelor tabere. Stampa demonstrează cu o claritate extremă faptul că tirul de artilerie al taberei lui Sigismund este inefficient deoarece nu este reglat și, ca urmare, tunurile trag aiurea peste înclăștarea din vale. Mai mult, una dintre piesele de artilerie de calibru mic a fost amplasată prea jos și, după cum reiese din imagine, reușește să tragă doar în trupele proprii și nu peste corpul de infanterie aflat în retragere, producând pagube în tabăra proprie. Graba retragerii este arătată sugestiv de poziția drapelului pe care trupele nobiliare ale lui Sigismund nu îl pierduseră încă. Partea centrală a lucrării este ocupată, așa cum este firesc, de eroii principali ai evenimentului: trupele lui Mihai coordonate de el însuși, trupele conduse de generalul austriac Basta și cavaleria cuirasată a nobilului Rothal. După învălmășeala luptei se poate stabili că ne aflăm în momentul care marchează începutul sfârșitului, adică atacul conjugat al aliaților, pe toate flancurile, care a dus la câștigarea bătăliei și alungarea armatelor lui Sigismund Báthory.

Stampa reprezentând bătălia de la Guruslău, 3 august 1601

Compoziția artistică a bătăliei de la Guruslău a fost construită minuțios, cu precizia de arhitect al acestui gen de artă. Cronicarul-artist a respectat cu strictețe toate canoanele impuse unei astfel de reprezentări bataiste, lăsându-ne în acest fel o reprezentare aproape fotografică a scenei de război petrecută în 3 august 1601 în județul nostru de astăzi. Nimic nu a fost lăsat la voia întâmplării, totul a fost surprins în lucrare: oamenii în luptă, caii, uniforme, armele, stindardele personale ale fiecărui conducător, ale trupelor, toate acele amănunte care au rolul de a sugera dinamica mișcării, curba ascendentă a luptei învingătorilor și tragedia învinșilor. Lucrarea artistică, apoteotică pentru învingători, a transmis posterității o frântură de imagine a ilustrului principe Mihai Viteazul, prețuit și immortalizat în cronicile scrise europene și în picturile contemporanilor săi. Odată cu aceasta, a transmis posterității și o frântură din istoria acestui loc sălăjean și i-a făcut mândri pe locuitorii zonei pe care o numim generic Țara Silvaniei. Acesta a fost motivul pentru care am insistat asupra acestei lucrări reprezentative pentru istoria locală.

Cronicarii de la Curtea imperială a lui Rudolf al II-lea, într-o scrisoare trimisă din Praga către Roma în data de 20 august 1601, publicată imediat în presa vremii, relatează următoarele despre lupta de la Guruslău: „...și, în timp ce armata Majestății Sale mășșăluia, la rândul ei, pentru a lupta împotriva acestuia și se apropiaseră la o etapă, inamicul (Sigismund Báthory, n.n.) a ridicat tabăra și a așezat oamenii în flanc, întinzându-se de-a lungul văii atât de adânci încât cele două armate nu se puteau vedea, în ideea, așa cum se gândește, de a se întâlni în direcția trecătorilor Transilvaniei, și în acest scop, mășșăluind cele două armate, aceasta și cea a Transilvaniei, în arc de cerc și cea a Majestății Sale în coardă, la 3 august, la ora 9 dimineața, s-au descoperit armatele una pe cealaltă; și transilvanul

aflându-se înaintea, văzând ivindu-se armata imperială, a luat hotărârea de a ocupa poziție pe o colină care era alături, și astfel domină locul; văzând aceasta, Basta a ocupat și el imediat o altă colină, cu toate că inferioară celei dintâi, nedorind să împiedice acum pe inamic care înainta cu toate forțele, pentru că nu avea cu sine tot efectivul armat, deoarece el ajunsese numai cu avangarda, grosul trupei rămânând în urmă, iar ariergarda era ceva mai în urmă pentru a ține regiunea sub supraveghere și astfel Basta, văzând că în acest loc nu poate fi atins de artileria inamică, pentru că se afla în locul acela potrivit pentru a-și ține oamenii bine acoperiți, se menținu acolo până ce ajunse și restul armatei; la intervale inamicul trăgea lovituri de tun, și din partea lui Basta cu cele șase tunuri se trăgea după împrejurări și în timp ce se petreceau aceste lucruri, oștenii din batalion și ariergarda au ajuns la locul stabilit la 2 ore după miezul zilei”⁸.

*Monumentul de la Guruslău – vedere aeriană
Sursa foto: Ovi D. Pop
(Tabăra internațională de fotografie
„Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” – 2023)*

⁸ E. Musca, *Reprezentarea bataistă de la Guruslău, 3 august 1601*, în „Acta Mvsei Porolissensis”, vol. XXIV/2002, p. 99-100.

Monumentul de la Guruslău – detaliu

Sursa foto: Marius-Mirel Matyas (<https://mirel-matyas.blogspot.com/>)

După descrierea aceasta a bătăliei se știe care a fost amplasamentul trupelor celor doi aliați – Mihai Viteazul și George Basta, deși scrisoarea îl amintește numai arareori pe principele român. Totuși, fiind relativ obiectivă, cronica arată clar faptul că trupele lui Basta au fost nevoite să scape întorcând spatele inamicului, moment hotărâtor în care a intervenit armata lui Mihai cu toată forța, împreună cu trupele cuirasate – călăreți în armuri – conduse de Rothal, hotărând sorții bătăliei și punând pe fugă armatele lui Sigismund, cu acesta în frunte. Dacă cronica a fost scrisă tendențios, scoțând în evidență mai mult faptele de vitejie ale generalului austriac Basta decât pe cele ale principelui Mihai este de la sine înțeles, întrucât aceste fapte au fost relatate ulterior, de la Curtea imperială, care nu putea să treacă întreaga aură a victoriei pe umerii principelui român și să lase în umbra acestuia faptele unui general imperial, indiferent cine ar fi fost acesta. Condiția principelui român Mihai Viteazul era aceea de conducător autonom, care și-a pus averea, sabia și întreaga ființă în slujba creștinătății. Cu toate acestea, atât lucrarea de grafică cât și cronica scrisă prezintă lucrurile în consens: buna strategie militară și tactica luptei au aparținut taberei conduse de Mihai și Basta. Cu toate meritele sale, sau poate tocmai datorită faimei pe care a câștigat-o Mihai din nou după acest război, pe șesul de la Turda intitulat Câmpia Turzii, la 19 august 1601 a

pierit mișelește, lovit pe la spate cum spun legendele, adică prin trădare și cumpărare de conștiințe. Poate că tocmai acest mod în care a fost asasinat i-a sporit o dată în plus faima și, odată cu aceasta, valoarea în conștiința poporului român, care l-a legat pentru totdeauna de ideea de unitate națională, care nu era conformă cu realitățile timpului său. Un timp al faptelor de arme, al alianțelor diplomatice, al legăturilor cu creștinătatea și al relațiilor interpersonale bazate pe încredere și loialitate.

În conștiința sălăjenilor, Mihai Viteazul a rămas ca un simbol a tot ce este în obiectivul românilor, memoria lui fiind eternizată prin ridicarea monumentului de la Guruslău cu ocazia aniversării a 375 de ani de la desfășurarea bătăliei, în anul 1976. Operă a sculptorului sălăjean Victor Gaga, monumentul este o carte deschisă a vieții lui Mihai: de la stema celor trei țări române unite, la exprimarea domnitorului în documente care se intitula „Domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”. (...)

Studia Caiete Silvane, nr. 2/2025

Roland, elevul considerat geniu în informatică; „iese fum din tastatură” când începe să codeze

Roland Petrean, elev în clasa a X-a la Colegiul Național „Silvania” Zalău, este considerat de către profesorul său un adevărat geniu în domeniul informaticii, el având deja în palmares mai multe medalii câștigate la competiții naționale și internaționale, printre care și titlul de campion european la juniori.

Atât el, cât și dascălul său, Florin Morar, au fost de acord să împărtășească, pentru *Agerpres*, câteva gânduri, trăiri și experiențe ce stau la baza succeselelor obținute.

Mă lipesc de un grup zgomotos de tineri, îmbrăcați exclusiv în negru, și intru astfel în curte fără a mai fi legitimat la poartă. Liceul nu s-a schimbat foarte mult, față de perioada în care eram și eu elev aici. Poate doar faptul că și-a pierdut grădina generoasă și nu se mai numește „Mate-Fizică” sau LMF, cum îi spuneam noi, ci astăzi este Colegiul Național „Silvania” (CNS), unul dintre reperele învățământului liceal din Sălaj.

La intrarea în clădirea principală mă întâmpină directorul Florin Morar, o persoană ce te impresionează din prima clipă prin statură, alura sportivă și vocea baritonală. Nu degeaba e și antrenor de fotbal. Dar nu despre el este vorba astăzi și nici despre fotbal, ci despre unul din elevii săi de la orele de informatică, pe care încă le mai predă.

„Ne așteaptă deja în biroul meu”, îmi spune directorul. Pe vremuri, în biroul directorului ajungeai doar dacă făceai vreo năzbâtie. Acum însă,

e „de bine”. Intrăm în birou, unde mă întâmpină, cu mâna întinsă, un adolescent cu părul dezordonat, echipat regulamentar, așa cum se cuvine într-un liceu de prestigiu: sacou bleumarin cu sigla liceului agățată în piept, bluză albă și blugi asortați cu sacoul.

„Roland Petrean”, se prezintă tânărul, întinzându-mi o mână cu degete subțiri și delicate. Ne așezăm toți trei confortabil la o masă imensă ce domină încăperea, iar Florin Morar începe discuția abrupt, fără prea multă introducere.

„Colaborăm cu Roland de câțiva ani deja. Ce să spun? Dacă ar fi să-l caracterizez pe Roland, foarte pe scurt, ar fi cuvântul «geniu» care i s-ar potrivi. Roland este un elev care a progresat foarte mult. Creșterea lui este exponențială. De la o lună la alta, așa spune. Este la un nivel extraordinar de ridicat. Prin ceea ce a demonstrat Roland în ultimul an de zile, este cel mai bun elev din țară la nivelul lui de vârstă. Nu este un rezultat venit întâmplător. Este un rezultat în urma unei munci asidue. După părerea mea, la Roland s-au întâlnit pasiunea, munca și, evident, capacitatea intelectuală extraordinară. Și toate acestea au conjugat spre aceste rezultate, care spuneam că vin oarecum natural și firesc”, afirmă, cu convingere, cel care îi este lui Roland mentor și profesor la orele de Informatică.

Pasionat de informatică și programare, Roland a câștigat sau a fost medaliat, în ultimii ani, la numeroase competiții interne, dar și internaționale, începând cu clasică olimpiadă organizată de Ministerul Educației și Cercetării. Ultima „ispravă” este o medalie de aur pentru un loc trei (se acordă medalie de aur pentru primii patru clasați – n.r.) obținut la concursul internațional Info(1)Cup, ediția a IX-a, desfășurat luna aceasta. Concursul face parte din Calendarul competițiilor internaționale pe discipline școlare și se adresează elevilor juniori, școlarizați de Centrele Județene de Excelență din România și unor echipe de elevi din țări cu tradiție și rezultate de prestigiu în informatică. Potrivit organizatorilor – Centrul de Excelență din Prahova, scopul principal al acestui proiect este de a oferi tuturor elevilor șanse egale de a atinge niveluri ridicate de performanță în domeniul informaticii, pentru a le stimula pasiunea pentru disciplina Informatică și, de asemenea, pentru a promova tinerii capabili de astfel de performanțe.

Roland a fost al treilea, depășit de doi elevi din Kazahstan, însă în fața unor elevi din țări precum Italia, Egipt, Ungaria, Ucraina sau Anglia.

„Ca să vă dați seama la ce nivel este Roland, după ce în prima zi a avut punctaj maxim la acest concurs internațional, a doua zi a fost extrem de supărat că n-a avut punctajul maxim, dar el este primul din țară, din România. L-au bătut doi elevi din Kazahstan, dar acest lucru nu se va mai întâmpla. Nu, Roland? Cam acesta este Roland”, susține cel care îl

pregătește pe tânăr.

Roland nu pare în asentimentul profesorului său și dă din mână, dezamăgit: „Eu nu sunt chiar așa mulțumit, dar e decent rezultatul. Am mers în prima zi și am luat 300 de puncte. De asta am fost foarte mulțumit. Ideea e că în a doua zi am făcut foarte prost. M-am blocat pe o problemă, care mi-a stricat concursul. Mi s-a părut că trebuia să iau 100 de puncte la ea. N-am luat, că am făcut ceva greșeală, pe acolo. N-am făcut bine și asta m-a cam deraiat tot restul concursului”.

„Adică, concluzia-i după acest rezultat: Roland e supărat, nu-i bucuros că e locul trei. Nu suportă să fie cineva deasupra lui”, se amuză Florin Morar. „Ceea ce e bine. Competiția poate să ducă numai la progres. Dar vă spun, Roland e la un alt nivel. Și mai spun ceva, cu toate că poate n-ar trebui să o spun. Ne va fi dor până când în județul Sălaj vom mai avea un copil cu rezultatele lui Roland. Ne va fi foarte dor”, conchide directorul.

Dar poate cel mai prestigios trofeu din scurta „carieră” a lui Roland este titlul de campion european și medalia de aur, cucerite anul trecut, în luna august, la Chișinău, la a VIII-a ediție a Olimpiadei Europene de Informatică pentru juniori (EJOI). În capitala Republicii Moldova au fost prezente echipe din 26 de țări europene, totalizând circa 100 de participanți.

Cele două rezultate nu au apărut însă peste noapte. Ele înseamnă, așa cum subliniază profesorul lui, extraordinar de multă muncă: „Roland este un copil care asta face toată ziua – informatică, programare, IT”.

Concret, Roland și-a descoperit pasiunea și înclinații în acest domeniu încă din ciclul gimnazial.

„Păi eu programez de foarte mult timp. Și înainte e clasa a V-a. Dar pur și simplu pentru că am vrut să fac site-uri sau jocuri. Și în clasa a V-a m-a pus doamna profesoară să merg la Olimpiada Județeană. Am fost și am luat locul întâi, doar că nu s-a mai ținut faza națională, pentru că a fost COVID-ul. După aceea am făcut cumva o pauză de la Olimpiadă. Eu tot programam acasă, ca și un hobby. Adică scriam chestii, dar nu prea le terminam. Și în a VII-a m-a convins iar doamna profesoară să merg la Olimpiadă. Am luat locul al II-lea pe județ. Apoi am luat bronz la națională. Și cumva, de atunci, m-am gândit că, nu știu, mi-au plăcut problemele de la națională și m-am gândit că ar fi bine să lucrez mai mult, să devin mai bun. Am luat din nou bronz la națională, anul următor, dar am intrat în lot și m-am și calificat la Olimpiada Europeană, ceea ce a fost o surpriză. Asta era în clasa a VIII-a. Apoi am fost la Olimpiada Europeană. În anul acela am luat argint și anul trecut am luat locul întâi la lotul de juniori, la Olimpiada Națională și am luat locul întâi și la Olimpiada Europeană, în Mol-

dova, la Chișinău”, își rezumă Roland parcursul de până acum.

Toate aceste rezultate vin, pe lângă munca intensă, și din pasiunea lui Roland pentru informatică și însiruirile de semne, numite coduri de programare.

„Îmi place să rezolv probleme, sunt interesante, sunt stimulante intelectual. Cred că e util să particip la Olimpiadă pentru că, până la urmă, poți să aprofundezi foarte mult într-un anumit domeniu sau materie. Și asta e distractiv. Și normal, și concursurile sunt distractive. Poți să te întâlnești cu oameni noi, să-ți faci prieteni. Și concursul în sine e interesant, da. E intens. Adică trec cinci ore și tu nici nu-ți dai seama. Cred că lucrez destul de mult, adică fac probleme, dar fac cumva din plăcere. Sunt și zile sau săptămâni în care nu fac deloc, că n-am chef, dar perioadele astea sunt mai rare. Adică de obicei am chef, de obicei lucrez. Dacă e chiar înainte de un concurs, de exemplu, și stau acasă și mă pregătesc intens, pot să fac și opt ore pe zi și mai mult”, se destăinuie tânărul.

O faptă ce dă măsura valorii sale s-a petrecut anul trecut, la faza județeană a Olimpiadei de Informatică, unde a rezolvat una dintre probleme în doar cinci minute, în condițiile în care alți elevi au rezolvat-o în două ore și jumătate, iar unii participanți nu au mai rezolvat-o.

Dacă totul merge bine și foarte bine în domeniul informaticii, restul materiilor școlare sunt rezumate de Roland cu un singur cuvânt: plictisitoare.

„Da, asta e marele lui of și oarecum are dreptate. La Liceul Internațional de Informatică de la București, copiii vin la școală și fac, unii chimie, unii matematică, unii informatică, unii... Roland trebuie să le facă pe toate. Și atunci, clar, când ești pasionat de ceva, celelalte nu-ți mai plac. Are sens, când faci ceva la un nivel foarte ridicat. E evident că toate celelalte pe el îl deranjează: biologie, fizică, chimie, toate îl deranjează. E clară chestia asta. Aici e datoria noastră, a mea și ca director, și ca profesor de informatică: să încerc să-i fac să înțeleagă și pe colegii mei, să-l fac să înțeleagă și pe Roland că este, totuși, într-o școală de stat, unde se încheie medii la toate disciplinele. Dar n-am avut probleme și țin să mulțumesc colegilor mei că au înțeles ce brilliant avem printre noi, care întâmplarea face că acum e la informatică. Doamne dă, peste cinci ani să avem un elev bun la biologie. Va trebui să avem grijă de el”, punctează Florin Morar.

Până atunci, dascălul încearcă să aibă grijă și să „șlefuiască” diamantul pe care îl are, încercând să pună cât mai mult în valoare calitățile lui Roland. Calități printre care se numără și o viteză impresionantă de tastare a cuvintelor, ce îl ajută și în exercițiile de codare.

„Roland scrie 200 de cuvinte pe minut. E enorm. E ceva ce, dacă se uită un necunoscător, crede că este imposibil. Deci, 200 de cuvinte pe mi-

nut este enorm. Așa, ca viteză de tehnoredactare. Eu n-am mai văzut niciodată așa ceva. Are un stil personal de a gândi problemele, Roland. Stă, le gândește, după care, în momentul în care începe să codeze, iese fum din tastatură”, susține cadrul didactic.

Nu e „fumul” ce anunță un nou papă, ci „fumul” unui nou geniu al informaticii, dacă e să acceptăm părerea profesorului său.

La finalul discuției noastre, le propun celor doi să încheiem întâlnirea cu câteva fotografii. „Aici, cu harta județului pe fundal”, indică Florin Morar locul cel mai potrivit pentru imortalizarea momentului.

Facem fotografiile și pe drumul de ieșire din liceu ne mai oprim un moment, pentru o ultimă fotografie, cea a diplomei ce atestă medalia de aur cucerită de Roland, anul trecut, la Olimpiada Europeană de Informatică. E pusă la loc de cinste, pe holurile liceului, astfel încât să fie văzută de toți cei care trec pragul unității de învățământ.

Pentru că, înainte de toate, Roland Petrean este elev la CNS. „Geniul” elev de la CNS.

Agerpres, 14 februarie 2025

Copii ai românilor din SUA refac acoperișul bisericii de lemn din Păușa

Doisprezece adolescenți, copii ai unor români stabiliți în Statele Unite ale Americii, își petrec o parte din vacanța de vară într-o tabără de voluntariat organizată în Sălaj, pentru refacerea învelitorii de șindrilă a bisericii de lemn din Păușa, edificiu de cult din 1730, aflat pe lista monumentelor istorice.

Situat pe Valea Agrijului, la poalele unui deal însorit, satul Păușa a intrat și el pe drumul ireversibil al modernizării. Cea mai bună dovadă este drumul proaspăt asfaltat ce străbate localitatea de la un capăt la altul și trece chiar prin fața bisericii ortodoxe.

Ridicată la începutul secolului al XVIII-lea, biserica de lemn din Păușa se ascunde privirii celor mai puțini curioși, chiar în spatele noului lăcaș de cult. Ca să ajungi la ea trebuie să străbați doar câțiva metri din uli-

ta ce se desprinde din drumul principal, prin dreapta noii biserici.

E o zi capricioasă de iulie și soarele nu se decide dacă să-și arate razele sau să stea ascuns după nori. Altfel, o vreme numai bună pentru cei 12 adolescenți ce au venit tocmai din Statele Unite ale Americii pentru a ajuta la refacerea învelitorii de șindrilă a bisericii de lemn, pentru protejarea structurii și a decorului pictat, amenințat de infiltrații.

În perioada 11-20 iulie, satul Păușa, din județul Sălaj, găzduiește cea de-a doua ediție a taberei de voluntariat organizată de Asociația ARHAIC (Ambulanța pentru Monumente Sălaj), în parteneriat cu RUF – Romanian United Foundation din Statele Unite ale Americii. Tabăra are loc în contextul intervenției de primă urgență pentru punerea în siguranță a bisericii de lemn „Sf. Ierarh Nicolae” din Păușa, monument istoric ridicat în 1730, cunoscut pentru valoroasele sale decorații sculptate și pictate. Materialele necesare pentru refacerea învelitorii au fost achiziționate cu sprijinul financiar acordat de Consiliul Județean Sălaj, al Secretariatului de Stat pentru Culte, precum și din contribuțiile comunității locale.

Înșirați pe o scândură pusă pe o schelă amplasată în imediata apropiere a acoperișului bisericii, o parte din tinerii româno-americani veniți în tabăra de voluntariat încearcă să fixeze cu cuie bucățile de șindrilă din noul acoperiș. Acoperită parțial de bannere ale sponsorilor proiectului,

schela lasă să se vadă doar câteva perechi de picioare, bălăngându-se în gol. Pusă pe șotii, una din fetele din grup desface șireturile de la încălțăminte a unui băiat și îl descalfă, amuzându-se copios. La urma urmei, nu e doar despre muncă, ci și despre distracție și relaxare, așa cum ar trebui să fie o vacanță de vară a unor tineri de vârsta lor.

Primul din șirul de tineri ce pune șindrila e Andrei. Poartă o cască roșie și a renunțat la tricou, pentru că e destul de cald. Se confruntă și el cu intervențiile colegei care descalfă băieții, dar o oprește la timp și se alege doar cu un șiret desfăcut. Andrei e elev în clasa a XI-a și s-a născut și trăiește la New York. Este pentru al doilea an consecutiv în România, pe care a mai vizitat-o când era mic. Părinții săi, stabiliți în America, sunt din București și Constanța. Îi place în tabăra din Păușa și vrea să mai participe la astfel de acțiuni și în anii următori. Dintre mâncărurile pe care le-a gustat în România, preferatele sale sunt sarmalele și mămăliga.

Ceva mai încolo, pe scândura pusă pe schelă, e Paul. Și el e la bus-tul gol, dar poartă, regulamentar, casca roșie, ce nu poate ascunde părul negru și creț. Și el apreciază mâncarea românească, dar nu e neapărat favorita sa.

„În America, să-ți spun sincer, e mai bună mâncarea, dar nici aici nu e rău”, susține Paul, într-o limbă română cu puternic accent american.

Paul s-a născut la București, a locuit o vreme la Craiova, iar acum stă, de 11 ani, cu părinții săi, în California. Înainte de pandemia de COVID-19 vizita anual țara noastră, dar acum vine mai rar. Faptul că participă ca voluntar în tabăra din România îl va ajuta pentru admiterea la universitate, în America, unde se pune mare accent pe activitățile extracurriculare.

Chiar dacă nu pune șindrila, alături de băieți, Andreea a ajutat foarte mult la alte activități, precum sortatul și transportul șindrilor. Ea locuiește în Statele Unite, în New Hampshire, și este elevă în clasa a XII-a. Părinții săi sunt originari din România, din Caransebeș și Arad, și au plecat din România acum circa 25 de ani. S-a născut în America, dar vizitează România în fiecare vară. În New Hampshire există o comunitate mică de români și o biserică ortodoxă românească.

Andreea apreciază multe aspecte din România, cum ar fi natura, mâncarea și stilul de viață relaxat. La Păușa, chiar dacă efortul depus este semnificativ, îi place experiența. Programul în tabără nu este foarte strict și oferă oportunități de a explora zona și de a socializa cu alți copii din sat. Îi place să colinde pe dealurile din jur și să fotografieze apusul.

„Cel mai tare îmi place să mă duc la ora 23:00 seara la brutărie, să îmi cumpăr cozonac. Scot cozonacul din cuptor între 22:00 și 23:00. E cald și foarte bun. Ne-am făcut chiar un stoc de cozonac”, spune Andreea.

Înainte să vină în tabăra de Păușa, fiecare dintre adolescenții participanți a organizat o acțiune de strângere de fonduri printre prieteni. Au reușit să adune câte 1.000 de dolari, iar banii au fost donați Ambulanței pentru Monumente Sălaj, atât pentru organizarea taberei, cât mai ales pentru astfel de acțiuni viitoare.

Pe lângă activitatea de pe șantier, voluntarii participă la un program educativ și cultural, organizat în parteneriat cu Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău.

„Această tabără este mai mult decât o acțiune de voluntariat – este o experiență de conectare cu România profundă, cu patrimoniul, cu oamenii și cu valorile comunității”, susține Bogdan Ilieș, membru al Ambulanței pentru Monumente Sălaj.

„Subiectul” taberei nu a fost ales întâmplător. Biserica de lemn din Păușa are una dintre cele mai bine păstrate picturi dintre bisericile de lemn din Sălaj. Lăcașul, închinat inițial Nașterii Maicii Domnului, s-a ridicat în „1730, ziua 7 august”, conform unor surse documentare și s-a zugrăvit în anul 1800, după cum ne informează o amplă pisanie pictată în dreapta portalului dintre pronaos și naos: „Nașterii s-au numit hramul, ca să-l păzească tot neamul / Și s-au zugrăvit prin cheltuiala creștinilor pravoslavici dintr-acest / sat Păușe, în zilele înălțatului și pururea podomnicului împărat Fran(țișcuș) / sub pravoslavnică arhipăstorie neunită și cinstit protopop Petrovici al Miluanului, și / cinstiți preoți Halmaghi Teodor, Halmaghi Dimitrie //. Prin mine umilitul zugrav Ioan Pop/din Ungurași, anul 1800, / iulie 10”.

De asemenea, atrag atenția și decorațiile sculptate ce împodobesc lăcașul de cult, așa cum remarcă Ioana Cristache-Panait, în lucrarea „Biserica Sf. Nicolae și Nașterea Maicii Domnului din Păușa”: „Ancadramentul intrării este un adevărat poem al sculpturii în lemn: cu rozete, «frânghii», motive geometrice, semicercuri cu spițe și vrej cu ghindă. În mijlocul cadrului de sus, amplei compoziții decorative ce susține crucea i se adaugă, de o parte și de alta, o inimă. Cel de-al doilea ancadrament, al trecerii în naos, este împodobit cu chenare în «frânghie», linii frânte și alte linii dispuse în V întors. Arcul transversal al bolții semicilindrice a naosului este străbătut de o «frânghie», intersectată de șase suprafețe dreptunghiulare pe axul arcului, în care sunt sculptate câte o rozetă în spirală sau cu petale”.

Biserica din Păușa a mai avut parte de lucrări de restaurare, în anii '70 și '80, însă a fost nevoie de o nouă intervenție, deoarece deteriorarea șindrilei punea în pericol pictura din lăcașul de cult.

În această vară, biserica va fi pusă în siguranță și cu sprijinul celor 12 tineri – Paul, Diana Alexandra, Andreea, Dan, Andrew, Jessica, Julia,

David, Michael, David, Sara și Adela și al meșterului Vasile Pop.

Toate acestea, la inițiativa Ambulanței pentru Monumente, un proiect inițiat de Asociația MONUMENTUM, coordonat și implementat în județul Sălaj de Asociația ARHAIC, cu sprijinul The King's Foundation, organizație prezidată de Majestatea Sa Regele Charles al III-lea al Marii Britanii.

Agerpres, 17 iulie 2025

Poiana Măgura – satul cu un singur locuitor și o inimă care încă bate

Ascunsă între dealuri împădurite, Poiana Măgura pare mai mult un colț de rai decât un sat părăsit. Deși oficial nu mai există în statistici, iar astăzi are un singur locuitor, locul trăiește prin liniștea sa, prin aerul curat și prin amintirile celor care l-au părăsit, dar nu au plecat cu adevărat niciodată.

Drumul asfaltat șerpuieste printre colinele verzi și duce spre această așezare din comuna Șarmășag. La intrare, două gospodării părăsite amintesc de vremurile în care satul forfotea de viață. Timpul a brăzdat pereții, dar la ferestre mai atârnă ornamente cusute cu grijă de mâinile femeilor de odinioară. Curțile sunt totuși îngrijite, vița-de-vie încă rodește, iar în spatele unei case se întinde o mică grădină de legume – semne că satul refuză să moară.

Mai spre centru, imaginea se schimbă: case noi, cabane moderne și curți îngrijite vestesc renașterea locului. Dintr-o așezare aflată în declin, Poiana Măgura devine pas cu pas o mică zonă turistică a Sălajului.

„Satul avea cândva 70-80 de familii, dar oamenii au plecat spre un trai mai bun, la Ilișua. După asfaltarea drumului, în 2019, totul s-a schimbat. Astăzi sunt deja șapte cabane funcționale. Doar un singur locuitor a rămas permanent aici – Móricz Sándor, care nu a vrut în ruptul capului să plece”, povestește Kovacs Tiberiu, viceprimarul comunei Șarmășag.

Pe un vârf de deal, cu o panoramă impresionantă, trăiește Sándor. Casa lui e renovată, lemnele sunt aranjate cu grijă pentru iarnă, iar găinile

din curte îi asigură hrana zilnică. În vârstă de 66 de ani, fost cizmar, a ales să rămână aici după ce și-a îngrijit părinții până la capăt.

„Bunicul meu a primit pământ după război. Am avut de lucru cu animalele, cu pământurile. După ce tata s-a stins și mama a rămas la pat, am avut grijă de ea șase ani. De atunci locuiesc singur aici”, spune Sándor, senin, ca și cum singurătatea i-ar fi mai degrabă prietenă decât povară.

Are doi câini care îi țin de urât și câțiva vecini de ocazie – turiștii sau localnicii care se mai întorc în weekend. Rareori merge până în Ilișua, pentru cumpărături. De cele mai multe ori, are tot ce îi trebuie acasă.

Chiar dacă mulți au părăsit satul, amintirile rămân vii. Csóka Erzsébet, acum în vârstă de 83 de ani, își aduce aminte cu emoție de copilăria la Poiana Măgura.

„A fost foarte frumos la noi în sat. Crăciunul, mai ales, era foarte frumos. Nici nu pot să exprim în cuvinte, dar nu se compară cu Crăciunurile care sunt acum. Erau în sat 20-25 case și pe la toate se mergea la colindat. Și noi credeam că a venit Domnul din Cer până la noi. Era o legătură între oameni, între localnici, ca între frați. Când cineva s-a apucat să-și construiască o casă, toată lumea i-a sărit în ajutor și făceau casele în clacă. La fel era și când cineva avea ceva de lucru”, mărturisește fosta locuitoare a satului.

Greutățile vremurilor nu au lipsit. Rămasă fără tată, căzut pe front, Erzsébet a fost crescută de o mamă singură, alături de șase frați. A mers

la școală cu o geantă din pănuși de porumb, în fustă, iarna și vara deopotrivă. Totuși, satul și-a dorit atât de mult o școală, încât oamenii și-au unit forțele, au strâns bani și au ridicat-o chiar ei. Inaugurarea din 1965 a fost o adevărată sărbătoare.

„Școala a fost construită chiar de localnici. Au adus lemne din pădure pentru scânduri și grinzi. Îmi aduc aminte că eu eram însărcinată (...) când au inaugurat școala. Era în 1965. A fost o sărbătoare foarte mare la inaugurare. Au venit oameni și din localitățile învecinate. A fost dans, cu muzică și o petrecere foarte mare. Era o realizare foarte mare pentru localnici”, rememorează Erzsébet.

După ce clădirea școlii a fost mulți ani abandonată, Parohia Reformată a făcut demersuri pentru a intra în posesia ei, iar actualmente se află în curs de definitivare a actelor de proprietate.

„Noi sperăm să putem să facem ceva acolo. Ideea mea este să facem un centru, o tabără de vară pentru copii. Pentru că acolo nu avem semnal la telefon. Și e foarte bine că nu avem semnal. Vrem să facem un loc unde să poată să vină 30-50 de copii. Vrem să amenajăm mansarda ca spațiu de dormit, iar jos, o sală de conferințe și o mică bucătărie. Are și o curte mare, iar prin fața proprietății curge și un râu”, spune preoteasa Nemes Susana.

Casele abandonate încep să fie renovate, copiii celor plecați se întorc vara, iar pensiunile dau viață satului. Poiana Măgura, locul care cândva număra peste 100 de suflete, are șansa să renască prin turism și prin cei care poartă în suflet dorul de casă.

Poate că la următorul recensământ, satul nu va mai fi „gol” pe hârtie. Și poate că Sándor nu va mai fi singurul om din Poiana Măgura, ci primul dintr-un șir nou de povești care se scriu între dealuri.

Agerpres, 10 septembrie 2025

Două decenii de la aurul care a scris istorie la poalele Meseșului – Silcotub Zalău, campioana care nu se uită

Se împlinesc zilele acestea 20 de ani de la un moment care a intrat definitiv în istoria sportivă a județului Sălaj: câștigarea ultimului titlu național de către echipa de handbal Silcotub Zalău, în primăvara anului 2005. A fost o clipă de glorie pură, un apogeu atins cu muncă, pasiune și un spirit de echipă care încă inspiră.

Pe atunci, handbalul era mai mult decât sport. Era o stare de spirit. Era energie, era zgomotul tribunelor care vibrau la fiecare gol, era mândria că numele Zalăului se rostea cu respect în toată România. Silcotub nu doar că învingea, dar inspira. Juca tare, curajos, cu o identitate clară – așa cum doar echipele adevărate o fac.

2005 – Finalul unei epoci de aur

Pentru iubitorii handbalului de la poalele Meseșului, acest titlu nu a fost doar o medalie de aur, ci finalul unei epoci de aur. O perioadă în care fetele de la Zalău, conduse cu mână de fier și inimă de foc de Gheorghe Tadici, luptau de la egal la egal cu cele mai mari echipe ale României și ale Europei. Erau meciuri electrizante în Sala Sporturilor din Zalău, tribune pline, emoții intense și un sentiment de mândrie greu de descris în cuvinte.

Între 2001 și 2005, Silcotub Zalău a cucerit trei titluri de campioană națională, o performanță extraordinară pentru un club dintr-un oraș mic, dar cu o inimă uriașă. În acei ani, fetele Zalăului nu doar că dominau competiția internă, dar erau o prezență constantă în cupele europene, ajungând inclusiv în grupele Ligii Campionilor.

Campionă cu pedigree de Sălaj

Această echipă nu însemna doar performanță, ci și identitate locală. O mare parte din jucătoare proveneau chiar din județul Sălaj – un detaliu care făcea totul și mai special. **Talida Tolnai, Florina Pop, Adriana Holhoș, Andrada Pop, Ioana Iacob, Gabriela Bologa, Daniela Morari și, desigur, Ramona Farcău** – sunt doar câteva dintre sălăjencele care au scris acea pagină de aur în istoria sportului românesc. Mai mult, jucătoare precum **Valeria Motogna sau Ana Maria Șomoi** s-au stabilit ulterior la Zalău și continuă să contribuie la formarea generațiilor viitoare.

Campioane naționale, apoi vicecampioane mondiale!

Un alt fapt impresionant: nu mai puțin de cinci dintre jucătoarele care cucereau titlul cu Silcotub Zalău în 2005, aveau să facă parte, doar câteva luni mai târziu, din **Naționala României** care a cucerit medaliiile de argint la Campionatul Mondial din Rusia. Vorbim de **Tereza Pâslaru, Ramona Farcău, Raluca Ivan, Roxana Gatzel și Ana Maria Șomoi** (*transferată între timp la Győr, în Ungaria*). A fost dovada clară că la Zalău se făcea performanță autentică, la nivel mondial.

„Cutia cu amintiri” a fost redeschisă

În urmă cu doar câteva zile, o simplă fotografie a fost suficientă pentru ca un val de nostalgie să acopere Sălajul. Pe rețelele de socializare, **Daniela Morari**, una dintre handbalistele de bază ale acelei echipe, astăzi membru al staffului tehnic, a postat o imagine cu echipa campioa-

nă: zâmbete sincere, medaliile la gât, și o energie care parcă încă pulsează din poză.

„Parcă a fost ieri. Am retrăit toate emoțiile doar privind acea fotografie...”, scrie cineva în comentarii. Și nu e singurul. Pentru unii e o amintire clară, pentru alții – o poveste spusă de părinți sau bunici. Dar pentru toți, e o dovadă că Sălajul poate.

Lotul campioanei naționale Silcotub Zalău – 2005:

Tereza Pâslaru, Talida Tolnai, Mirela Nechita – Florina Pop, Valeria Motogna, Elena Viscreanu (†), Dana Crap, Adriana Holhoș, Andrada Pop, Ioana Iacob, Gabriela Bologa, Ramona Farcău, Ana Maria Șomoi, Raluca Ivan, Liliana Crăciun, Roxana Gatzel, Daniela Morari. Antrenor: Gheorghe Tadici. Asistent medical: Ileana Romocean.

Ce a rămas după 20 de ani?

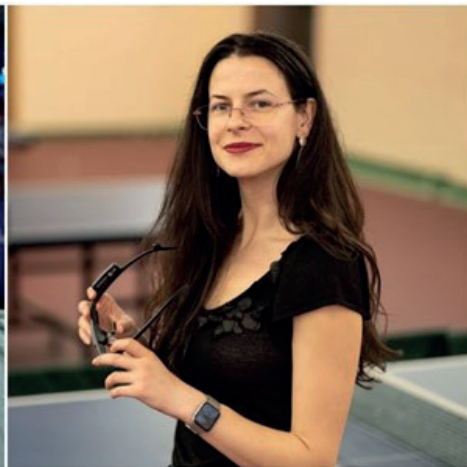
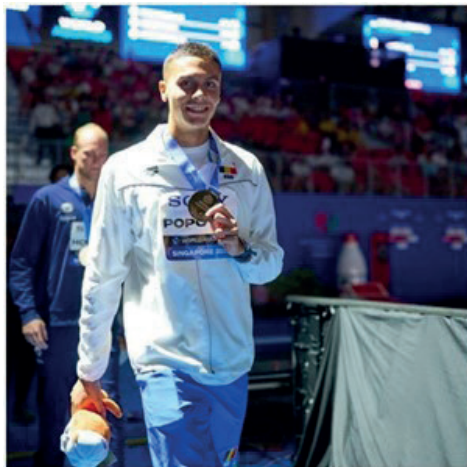
A rămas o generație de sportive care inspiră. A rămas o comunitate care încă visează la gloria de altădată. Și a rămas o promisiune: că spiritul handbalului zălăuan nu s-a stins. Chiar dacă trofee și performanțele s-au rărit, iubirea pentru acest sport continuă să ardă. Fetele de azi cresc cu poveștile de atunci. Iar dacă vom ști să păstrăm vii aceste valori, poate că într-o zi, istoria se va repeta...

Sportul Sălăjean, 9 mai 2025

De la tenis de masă la psihologia sportivă de elită: Sălăjeanca Andrada Vincze, vocea lucidă din spatele marilor performanțe

Fostă campioană la tenis de masă, cu medalii obținute la competiții naționale și europene, **Andrada Vincze**, originară din județul Sălaj, este astăzi un nume respectat în domeniul psihologiei sportive. Lucrează alături de sportivi de top din România, sprijinindu-i în momentele-cheie ale carierei lor.

Recent, psihologul a fost invitată de *Gazeta Sporturilor* să analizeze una dintre cele mai comentate declarații ale verii: mărturisirea sinceră a lui **David Popovici**, după ce a câștigat **aurul mondial** la 200 metri liber, în cadrul Campionatelor Mondiale de natație de la Singapore.

„Frica de a-mi atinge potențialul”

Popovici a uimit nu doar prin performanță, ci și prin deschiderea cu care a vorbit despre lupta interioară pe care a dus-o înainte de finală. A recunoscut că a fost foarte aproape de a abandona competiția:

„Nu din frica de a pierde, ci din frica de a-mi atinge potențialul”, a spus înotătorul, într-o confesiune care a stârnit valuri în spațiul public.

Declarația a fost interpretată de unii ca un posibil semn de proble-

mă de sănătate mintală, însă Andrada Vincze face o distincție clară:

„Nu este o problemă de sănătate mintală, ci o provocare psihologică firească. Gânduri de acest gen apar frecvent în mintea sportivilor de performanță. Când vorbim de o tulburare reală, ne uităm la o intensitate mai mare a simptomelor, la o afectare semnificativă a funcționării zilnice: somn, alimentație, capacitate de efort. În cazul lui David, nu avem aceste semne”.

„Dacă ar ști ei cât de des se întâmplă asta...”

Psihologul din Zalău a dezvăluit că imediat după ce declarațiile lui Popovici au devenit publice, unul dintre sportivii cu care lucrează i-a trimis un mesaj: **„Dacă ar ști ei cât de des se întâmplă asta...”**

Această teamă de a atinge potențialul maxim este, spune Vincze, mai comună decât credem și poate duce la o criză profundă de identitate: **„Pentru unii, atingerea limitelor proprii este un motiv de bucurie. Pentru alții, e un șoc. Își pun întrebarea: «Cine mai sunt eu după ce am atins tot ce puteam?»”.**

Curajul de a vorbi

În opinia Andradei Vincze, ceea ce îl diferențiază pe David Popovici de mulți alți sportivi este curajul și vizibilitatea.

„David are platforma necesară pentru a se exprima și curajul de a vorbi despre ce simte. Sunt mulți sportivi care nu au această oportunitate – și rămân cu trăirile lor în tăcere”, a mai spus zălăuanca.

Concluzia specialistului:

„Uneori putem realiza lucruri pe care nici nu ni le imaginăm, dar în calea lor apar blocaje. Nu e ceva anormal. Popovici le-a depășit. Alții, din păcate, nu – și rămân mereu sub potențialul lor real”.

Andrada Vincze este dovada că performanța sportivă poate fi urmată de o carieră la fel de valoroasă în spatele cortinei. Iar vocea sa calmă și echilibrată este esențială într-o lume în care presiunea asupra sportivilor atinge adesea niveluri greu de imaginat.

Sportul Sălăjean, 30 iulie 2025

Dorin Barbu, la ceas aniversar

– Nu vorbim doar de o legendă a fotbalului sălăjean, ci și de un model pentru generațiile viitoare –

Fotbalist de excepție, antrenor dedicat și om respectat, Dorin Barbu a lăsat o amprentă de neșters în fotbalul din Sălaj și nu numai

Joi, 14 august 2025, Dorin Barbu împlinește frumoasa vârstă de 79 de ani. Născut la Vârtopu-Corabia, în județul Olt, Dorin Barbu este însă pentru Sălaj și Cluj o adevărată legendă a fotbalului românesc.

Peste un deceniu în „alb-negru”. A împărțit terenul cu legende precum Cornel Dinu, Dumitrache sau Ladislau Bölöni

Dorin Barbu a început fotbalul la juniorii Metalurgistului Cugir, iar talentul său l-a purtat rapid la „U” Cluj, unde a debutat în Divizia A încă de la juniori. În 11 ani la Cluj, a evoluat în peste 160 de meciuri în Liga 1, marcând 29 de goluri, și a jucat în Cupa României și chiar în cupele europene împotriva celor de la Levski Sofia.

Convocat la loturile naționale de tineret, olimpic și universitar, a împărțit terenul cu mari personalități ale fotbalului românesc, precum Cornel Dinu, Dumitrache sau Ladislau Bölöni.

Considerat unul dintre cei mai mari fotbaliști care a evoluat vreodată pentru Armătura Zalău

În 1977, Dorin Barbu a ajuns la Armătura Zalău, unde a devenit rapid unul dintre cei mai importanți jucători din istoria clubului. Experiența și tehnica sa i-au transformat pe tinerii fotbaliști locali, iar prestațiile sale pe teren au rămas în amintirea fanilor ca exemplu de excelență și pasiune pentru sport.

Carierea de antrenor, doar în Sălaj, la Armătura, Chimia, Laminorul Zalău și Minerul Șărmășag

După retragerea din activitatea de jucător în 1981, Barbu a devenit „secund” la Armătura Zalău, iar mai târziu antrenor principal, conducând echipa spre rezultate remarcabile în Divizia B. A continuat să antreneze și alte cluburi din Sălaj, precum Chimia Zalău, Laminorul Zalău și Minerul Șărmășag, contribuind la formarea generațiilor viitoare de fotbaliști și promovând fotbalul de performanță în județ.

Dorin Barbu, antrenor la echipa Laminorul Zalău

Om și profesionist

Dorin Barbu a dovedit mereu că performanța se împacă cu educația și onestitatea. Absolvent al **Facultății de Drept din Cluj**, a fost un model de corectitudine ca **director la DJTS Sălaj**, dar și ca membru al comisiilor de fotbal din cadrul AJF Sălaj și Cluj. Așadar, un om onest, corect și dedicat, care a promovat tot timpul sportul și dezvoltarea tinerelor talente. A fost mereu un exemplu de integritate și pasiune pentru fotbal, valorile care îl definesc și astăzi.

Povestește despre diferențele dintre fotbalul de ieri și cel de azi, subliniind importanța pasiunii, a muncii constante și a calității antrenorilor în formarea tinerilor fotbaliști. El rămâne convins că fotbalul adevărat se construiește din dedicare și talent.

Moștenirea lăsată fotbalului sălăjean

Pentru Sălaj, Dorin Barbu rămâne un simbol al profesionalismului, modestiei și pasiunii pentru sport. Generațiile actuale și viitoare au în el un exemplu de dedicare, perseverență și dragoste pentru fotbal.

La 79 de ani, Dorin Barbu nu este doar o legendă a fotbalului sălăjean, ci și un model pentru generațiile viitoare. Acesta se bucură de respectul întregii comunități fotbalistice și de aprecierea tuturor celor care

prețuiesc sportul adevărat.

La mulți ani, domnule Barbu, și mulțumiri pentru tot ce ați oferit fotbalului românesc și sălăjean!

Dorin Barbu și Vasile Stâncel

Borne importante în cariera lui Dorin Barbu

1964-1975 – Jucător la „U” Cluj, peste 160 de meciuri în Liga 1, 29 de goluri marcate.

1977-1981 – Jucător la Armătura Zalău, unul dintre liderii echipei.

Loturile naționale – Convocat la echipele de tineret, olimpică și universitară.

1981-1985 – Secund și ulterior antrenor principal la Armătura Zalău, rezultate notabile în Divizia B.

1985-1995 – Antrenor la Chimia Zalău, Laminorul Zalău și Mineurul Șarmășag, formând generații de fotbaliști locali.

Educație și carieră administrativă – Absolvent al Facultății de Drept, director la DJTS Sălaj, membru în comisii din cadrul AJF Sălaj și Cluj.

CĂLIN PAVĂL

Reporter Pur și Simplu

**REPORTER
PUR ȘI SIMPLU**

Diana Jipa și Ștefan Doniga, într-un concert unde extraordinarul s-a împărțit la trei: oamenii, muzica, scena

Nu știi cum poate fi tradusă în cuvinte esența unui artist adevărat. Iar asta pentru că e greu să descrii un suflet împărțindu-l în silabe.

Artistul asta ar trebui să fie, în primul rând – suflet. Iar atunci când nu știi cine e mai frumos – artistul, omul? – „traducerea” vine de la sine. Fără cuvinte. Doar emoții.

I-am ascultat de mai multe ori pe Diana Jipa și Ștefan Doniga în concerte. Și de fiecare dată nu doar vioara Dianei și pianul lui Ștefan au făcut ca muzica să vibreze, umplând locul. Ci și ei, artiștii, prin felul lor atât-de-frumos-simplu în care s-au așezat în fața publicului. De data asta, scena cu muzică și suflet a fost în curtea superbeii Pensiuini Casa Catrinei, din Văleni, Sălaj, acolo unde Ecaterina și Sebi Olaru au creat o poveste. Una care, într-o zi de sâmbătă, a fost cu muzică. Și ce muzică!

Se prea poate ca, din punct de vedere acustic, o sală de concerte să fie locul ideal pentru un concert de muzică clasică. Asta până când ascuți un concert în aer liber. Mai ales dacă e un concert cu un public restrâns. Iar motivul nu ține doar de muzica în sine. Ține de artiștii din fața ta, pe care îi vezi și altfel decât într-o sală de concert. Vezi, în primul rând, omul. Aici, la Casa Catrinei, i-am văzut pe Diana și Ștefan așa cum sunt ei de fapt: doi oameni frumoși.

Nu știu dacă e așa în fiecare zi (probabil că așa e), însă îmi place să cred că în ziua concertului natura și-a chemat păsările ca să întregească muzica. Și a fost superb să ascuți vioara și pianulacompaniate de trilul păsărilor. Superb!

Nu-s ornitolog, așa că nu am recunoscut decât cântecul cucului. Însă toate și-au acordat trilul cu muzica din mijlocul naturii. Iar asta a fost de-a dreptul magic. Și, până la urmă, atunci când vorbești despre muzică, despre asta e vorba, despre magie, o magie a sunetelor, nu?

Dor de România, Balada lui Ciprian Porumbescu, o compoziție de-a lui George Enescu, pe când avea doar 14 ani, dansurile lui Béla Bartók, la fel ca celelalte piese muzicale care au umplut curtea pensiunii, au creat magie. O magie care s-a împărțit la trei: oamenii, muzica, scena.

Magie... În lumea asta, e tot mai greu să vorbești despre magie. Însă dincolo de războaie, lupte sociale, politică, răutate, ură, dincolo de „bocancii mei sunt mai mari și mai tari decât ai tăi”, dincolo de lupta pen-

tru supraviețuire, chiar, (și) despre asta e vorba în viață. Despre magia de a fi. Despre poveștile pe care reușești să le crezi. Și nu despre orice povești. Ci doar cele cu lumină, cele care te fac să spui: „O, ce frumos...!”

Reporter Pur și Simplu, 11 mai 2025

În Tabăra lui Charlie: Alexandra și Bogdan Pașca, doi oameni frumoși într-o mare de căței

E prima oară când mă duc la un adăpost de câini și plec de acolo zâmbind. Și e mare, foarte mare lucrul ăsta. Pentru că, până acum, am plecat de la adăposturile la care am fost cu un nod mare în gât, dorindu-mi să fi putut să îi salvez, cumva, pe acei câini. Să îi salvez, când au fost salvați, deja, și duși la adăpost, de pe străzi, din pădure ori mai cine știe de unde? Da. Pentru că toți câinii din acele adăposturi, atunci când ajungi acolo, se agață de tine cu privirea, rugându-te să îi salvezi.

Aici, la Tabăra lui Charlie, câinii zâmbesc. Pentru că, aici, la Uileacu Șimleului, există doi oameni frumoși: Alexandra și Bogdan Pașca.

Am mai spus-o, și o spun de fiecare dată când am ocazia: cele mai mari comori ale lumii ăsteia sunt Oamenii. Pentru că, paradoxal, în lumea oamenilor există puțini Oameni. Iar atunci când îi întâlnesc (chiar și virtual), pentru mine e o bucurie.

– Sper că ești cu haine de lucru. Gata, al vostru e, a spus Bogdan, atunci când am intrat în Tabăra lui Charlie.

N-am apucat să îi răspund. Dintr-odată, m-am trezit într-o mare de căței. Exact așa a fost senzația. Ca și cum aș fi intrat într-o mare cu valuri. Niște valuri cu zâmbete.

În doi timpi și trei mișcări, am fost lins din cap și până în picioare. Valuri, valuri de căței sărind pe mine, împingându-mă din toate părțile, apucându-mă cu lăbuțele, agățându-se de mine. Și, bineînțeles, zâmbindu-mi.

Mă gândisem, inițial, ca întâi, după ce ajung acolo, să fac niște poze, să nu uit. Ce vorbești? Nici vorbă. Mai ales pentru că Scooby a fost, mai mereu, lipit de fața mea. La propriu.

Așa, după nume, Scooby te duce cu gândul la un cățeluș micuț și drăgălaș. De drăgălaș, da, foarte. De micuț, nu. Scooby e o namilă de câine, cel mai mare din tabără. Așa că, atunci când sărea pe mine, era ca la popice. Evident, cu ceilalți căței pe post de popice. Cert e că, în orice direcție mă uitam, în fața mea vedeam o față fericită, cu niște ochi mari, zâmbind, și cu limba scoasă, gata pentru încă o „spălătură”.

Am renunțat la a face poze. Am făcut câteva la plecare, repede, când cățeei erau atenți la Alexandra.

Am vrut, atunci când am început să scriu, să vă zic despre Tabăra lui Charlie, adăpostul de câine pe care Alexandra și Bogdan Pașca l-au construit la Uileacu Șimleului. Un adăpost ca o pensiune, unde cățeei au toate condițiile, de la curățenie, hrană, la curtea de joacă. Și, mai ales, grijă și dragoste. De asta câinii care locuiesc acolo zâmbesc. Și cred că am spus totul cu asta. Însă, după ce am stat acolo ore bune, trebuie să vă zic despre Alexandra și Bogdan.

Oamenii ăștia sunt atât de faini! Oamenilor ăștia doi li se vede sufletul. Oamenii ăștia doi își poartă inima pe dinafară.

Ne-am mai întâlnit, am mai stat de vorbă, dar de data asta i-am răsofit mai mult decât de obicei. Printre întrebări, priviri, zâmbete, excursie cu mașina (Călin conduce!), mâncat de înghețată și covrigei, i-am văzut așa cum sunt.

Alexandra și Bogdan își poartă sinceritatea la vedere, necosmetizată, autentică. Și poți, foarte ușor, să îi vezi așa cum sunt. Doi oameni atât de faini, care, de acolo, din Uileacu Șimleului, se văd până hăt departe. Prin ceea ce fac, prin ceea ce sunt. Și sunt ca două luminițe, ascunse la vedere.

Aș putea să scriu mult și bine despre ei. Despre căldura și bunul lor simț. Despre bunătatea lor. Despre faptul că, atunci când intri în lumea lor, îți sunt, în primul rând, prieteni. Și contează atât de mult asta! Pentru că lumea asta nu e una a prietenie. A amicitiei de conjunctură, da. A amicitiei de pahar, chef ori interes, da. A prieteniei sincere, rar, foarte rar. Nu degeaba se zice: „Dacă vrei un prieten adevărat, ia-ți un câine”. Pentru că oamenii nu știu, nu mai știu să îți fie prieteni. Oamenii doar vor. Atât. De fapt, oamenii nici măcar nu caută prietenia. Ei doar se întrebă, mai tot timpul: „Mie ce îmi iese?”

Alexandra și Bogdan sunt altfel. Ei sunt printre pușinii Oameni din lumea oamenilor. Poate pentru că au pornit de la zero, pentru că tot ceea ce au făcut e prin muncă și dragoste. Acea dragoste care te ține la suprafață, indiferent de cât de adâncă e apa în care nu știi să înoți. Dragostea asta ei și-o revarsă asupra cățeilor. Aici, la Uileacu Șimleului, la Tabăra lui Charlie, e despre dragoste. În primul rând.

Cine e Charlie? Cățelul care a făcut-o pe Alexandra cea care e ea astăzi. În amintirea lui, tabăra se numește „a lui Charlie”.

Am plecat de acolo zâmbind. Și datorită cățelilor. Dar, mai ales, datorită oamenilor așația frumoși: Alexandra și Bogdan.

Reporter Pur și Simplu, 12 iunie 2025

Atestat documentar acum aproape 500 de ani, satul Ciglean are o frumusețe aparte

Ca să ajungi în Ciglean trebuie să urci drumul abrupt, până sus, către vârful dealului. Drumul ăsta abrupt, care șerpuiește printr-un decor natural de o frumusețe aparte, te face să te simți ca și cum ai urca pe munte.

Fac drumul ăsta de vreo două luni, iar senzația de „ce frumos!...” e aceeași pe care am avut-o când am urcat drumul pentru prima dată.

Peisajul din jur e superb. Un preambul la satul în sine. Un preambul la

căsuța de pe deal unde lucrez (cu mult, mult drag) ca să o transform în acasă.

E o energie, acolo, sus, care mă învăluie din toate părțile. De la pădure ori stâncile pe care e construită casa, la aerul curat și liniștea din jur, totul e ca un balsam pentru suflet.

Pentru unii, satul, indiferent care ar fi, e doar un sat. Pentru unii, dealurile, munții, natura sunt doar un decor prin care trec repede ca să ajungă la locul de destinație. Pentru unii, confortul fizic e tot ceea ce contează.

Pentru mine, evadarea nu doar trupească, ci, mai ales, sufletească, din agitația gri a orașului e ca o explozie de energie. Și totul se vede așa cum e: de o frumusețe aparte.

Ciglean, fără doar și poate, mi s-a lipit de suflet. Și urc, în fiecare zi, drumul ăsta privind în jur cu bucurie, la fel ca atunci când mă duc pe coclauri și descopăr frumusețea din jur. Nu acea frumusețe gen „carte poștală”, ci acea frumusețe pe care, ca să o vezi, trebuie întâi să o simți.

Satul Ciglean a fost atestat documentar încă din anul 1545, când apare în documente cu denumirea de Cheglÿen. Prima menționare despre locuitorii de aici este făcută după recensămintele din anii 1715 și 1720 din Transilvania.

Între „libertatea conștiinței” și regimul comunist ateu. Câteva aspecte privind cultele neoprotestante din Sălaj

„Caiete Silvane”, atât de apreciată revistă de cultură a județului Sălaj, a găzduit în paginile sale multe studii referitoare la cultele religioase din această parte de țară. Între ele, cel datorat lui Alexandru-Bogdan Kürti, publicat în patru numere consecutive ale revistei (iunie-septembrie 2020), sub titlul „Deservenții de culte în vizorul Securității”, se distinge nu doar prin exprimarea clară și sintetică, ci și prin tematica abordată. Folosindu-se de documente ale Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, autorul surprinde mijloacele și metodele folosite de Securitate în supravegherea și oprimarea personalului tuturor cultelor, permise sau interzise, din Sălaj, în perioada 1948-1989.

Securitatea nu era însă singura instituție (deși era cea mai temută!) care avea ca sarcină controlul activității desfășurate de cultele religioase. În documentele păstrate la Arhivele Naționale Sălaj sunt cuprinse, în diferite fonduri și colecții, alte importante informații referitoare la activitatea cultelor ce își desfășurau activitatea aici. În studiul de față, așadar, poate și ca o posibilă completare a celui mai sus amintit, vom încerca să surprindem relația statului, reprezentat de această dată prin „împuternicitul de culte pentru județul Sălaj”, cu cultele neoprotestante, considerate ostile comuniștilor, în primii ani după reînființarea județului Sălaj, relație văzută și din perspectiva bisericii ortodoxe.

După cum se știe, în februarie 1968 reapar pe harta țării județele. Se revenea, astfel, la tradiționalul sistem administrativ românesc. Fostele raioane și regiuni, create în 1950 după model sovietic, au predat „împuternicitului de culte” al fiecărui județ documentele referitoare la cultele religioase.

Ce era, însă, acest „împuternicit” și ce sarcini avea de îndeplinit? Să spunem, pentru început, că încă din 1945 Ministerul Cultelor avea în

componență un corp de „inspectori”, având ca atribuție principală supravegherea și controlul cultelor și asociațiilor religioase. Un decret din 1948 transfera aceste atribuții unor „delegați speciali”, iar un altul, din 1956, crea o direcție numită „Împuterniciți-Corp Împuterniciți”. Apoi, în 1968, „corpul de împuterniciți”, acum din cadrul Departamentului Cultelor (departament înființat în 1957, în subordinea directă a Consiliului de Miniștri), a primit, și el, la fel ca țara, o nouă organizare.

Acești „împuterniciți” au o autoritate extinsă asupra cultelor. Ei reprezintă statul și impun politica acestuia în domeniu. Primesc în audiență conducători ai cultelor și simpli credincioși, propun pedepse pentru „abateri”, fac controale, amenință, inspiră frică.

Sunt schimbați des, mutați dintr-un județ în altul, pentru a nu-și crea multe relații într-un loc. Astfel, împuternicitul pentru județul Sălaj este, în 1968, Iosif Albușan. Apoi, la începutul anului 1969 apare Tudor Stan ca „împuternicit principal județean”, iar în septembrie 1970 este numit Gheorghe David în această funcție.

Activitatea unui împuternicit se desfășura în baza unui plan de muncă anual, împărțit, apoi, pe luni și zile. În cel puțin două duminici din lună trebuia să se deplaseze la unități de cult din județ, iar două duminici erau „destinate supravegherii slujbelor religioase ale cultelor din orașul de reședință al județului”¹. Ținerea evidenței complete a tuturor cultelor, precum și întocmirea fișelor personale ale „deservenților și a personalului respectiv de culte”, erau tot în sarcina lui².

Cum arăta un astfel de plan? De exemplu, în luna februarie 1970, împuternicitul Tudor Stan își stabilea ca obiective: întocmirea unui număr de patru informări despre pastorii bapțiști din Sălaj; depistarea comunităților neoprotestante care desfășoară activitate prozelită, fac botezuri clandestine sau deplasări în alte localități; supravegherea manifestărilor religioase la toate cultele, în special la neoproteștanți ș.a.m.d.

Toate constatările făcute în urma controalelor efectuate trebuiau transmise Departamentului Cultelor, cu mențiunea că aceste informații puteau fi date și altor instituții ale Statului, ca Miliția, Tribunalul, Procuratura ș.a., doar cu aprobarea amintitului departament. Iată o parte din raportul întocmit:

„10 februarie 1970, în localitatea Ip: ...biserica baptistă din localitate ține adunări și duminica după masa. Aceștia țin în fiecare seară adunări cu tineretul unde în special /cu instrumente muzicale/ fac repetiții în scopul atragerii tineretului. În scopul înlăturării acestei abateri pentru vi-

1 Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sălaj, fond: Departamentul Cultelor Sălaj, dosar 4, f. 17 (în continuare ANSJ Sălaj)

2 Idem, dosar 1, f. 15

itor am stat de vorbă cu responsabilul local căruia i-am atras atenția că acest program nu intră în reglementare și să-l elimine din program; în biserica ortodoxă totul este Greco-catolic, de la icoane, la evanghelie, cărți de strană etc. Preotul este un element tânăr, 28 de ani, dar nu a făcut nimic pentru a crea cât de cât o atmosferă de ortodoxie. Am stat de vorbă cu protopopul Andreescu Mircea căruia i-am atras atenția asupra acestui lucru și am cerut să ia măsuri pentru a îndrepta lucrurile.

În comuna Plopiș, jud. Sălaj, medicul uman de circă nu lucrează sâmbăta fiind Adventist de ziua a VII-a. Organele locale au luat măsuri împotriva sa, dar el a declarat că este în stare să se sinucidă că nu este lăsat să-și serbeze ziua de sărbătoare a cultului. Am stat de vorbă cu responsabilul cultului – un bătrân bolnav – care făcea medicamente din buruieni pentru reumatism. A spus că face numai pentru el, dar nu l-am crezut și am atras atenția autorităților să-l urmărească”.

Și încă un exemplu, din același raport: „în data de 14 februarie am revenit în Zalău unde în după-masa zilei am supravegheat slujbele religioase la cultele neoprotestante care cuprind cultul Penticostal, Baptist și Adventist. Am participat la toate cultele, dar nu am constatat nimic deosebit. Deși nu sunt cunoscut în oraș, acestea nu au făcut abuzuri în afară de slujbele obișnuite”³.

După prezentarea activităților din fiecare zi, încheia cu câteva concluzii: „Spre deosebire de județul Cluj unde relicvele /icoane, cruci, busturi/ s-au subțiat, în județul Sălaj ele persistă tot așa cum a fost pe timpul existenței cultului Greco-catolic... Cultele neoprotestante desfășoară în mod intens activitate prozelită. Este necesară o intervenție energică pentru frânarea acestui elan dăunător”⁴.

Într-adevăr, multe parohii sălăjene nu s-au împăcat cu trecerea forțată la ortodoxie. Preoții nu făceau „totul” pentru înlocuirea „relicvelor greco-catolice”, cum repetat li se cere, pentru că, spun ei, „credincioșii se opun”. Iată, spre exemplificare, un fragment din raportul de activitate pe semestrul al II-lea din 1969 al împuternicitului de culte: „preoții nu au nici un interes să facă acest lucru, mai ales că în majoritate sunt foști gr.cat. Scoaterea din biserici a icoanelor fostului cult gr.cat., a relicvelor, cruci cu sfinți, dar mai ales a tablourilor Sf. Anton și a Mariei Tereza, atrage nemulțumirea credincioșilor acestui fost cult, care în multe cazuri în această situație refuză să mai finanțeze completarea salariului pentru preot”⁵.

Uneori prin simple adrese, alteori prin „note de sarcini”, „împuternicitului de Sălaj” i se cere să culegă date și să întocmească informări

3 Idem, dosar 5, f. 30-31.

4 *Ibidem*, f. 33.

5 *Ibidem*, f. 40.

care să cuprindă „forme noi de manifestare a prozelitismului la cultele neoprotestante”. Iată ce scria el, despre această sarcină, în același raport de activitate: „Dar munca cea mai grea ce mi-a revenit în acest timp a constituit-o activitatea cultelor și în special a cultelor neoprotestante care în majoritatea lor sfidează orice îndrumări date pentru respectarea reglementării religioase și a încetării activității de prozelitism... Aceștia constituie un pericol și dintr-un alt punct de vedere. Majoritatea familiilor neoprotestante au peste 5 copii, pe când cele ale cultelor istorice – cu toate măsurile restrictive de întrerupere a avorturilor – nu depășesc 2-3 copii. Peste câteva generații aceste culte vor deveni majoritare în țara noastră”⁶.

Preoților ortodocși, direct interesați în combaterea prozelitismului neoprotestanților, li se solicită, în cadrul unor „ședințe administrative”, să transmită date în legătură cu toate cultele neoprotestante existente în parohie, inclusiv despre cum se face prozelitism de către acestea⁷.

Situațiile referitoare la această problemă, întocmite de preoții ortodocși, s-au păstrat pentru aproape toate localitățile județului. Unele informații poartă denumirea de „raport”, altele de „situație” sau „referat”. Sunt situații nominale în unele cazuri, de sinteză în altele și sunt date, aproape toate, martie 1969.

Vom aduce în fața cititorului doar câteva exemple, nu înainte de a spune că sunt sate fără nici un credincios aparținând cultelor neoprotestante, legale sau nu, ca Aluniș, Ceaca, Cuciulat, Glod, Vălișoara etc., dar și altele în care sunt mulți neoprotetanți, ca, de exemplu, în Brebi, unde, „din 350 familii, 170 sunt neoprotestante: 136 familii baptiști, 30 familii spiritiști și 4 familii martorii lui Iehova”⁸ sau Jac, unde baptiștii sunt 45 de familii cu 173 suflete, iar pentecostalii 40 de familii cu 140 suflete⁹.

Iată cum sunt văzuți și caracterizați baptiștii¹⁰ și ce metode de prozelitism foloseau. În parohia Căpâlna exista doar acest cult, recunoscut legal în România încă din perioada interbelică. Raporta preotul: „Din acest cult fac parte un număr de 21 familii, cu 78 de membri. Locul lor de adunare este biserica baptistă, unde se adună Duminica între orele 8-14 și după-masa între orele 18 și 20. Au ca predicator pe un tov. din Ileanda. În timpul săptămânii se adună în unele după-mese, când fac exerciții cu

6 Idem, dosar 5, f. 40-41.

7 Idem, dosar 3, f. 92.

8 *Ibidem*, f. 191

9 *Ibidem*, f. 197.

10 Baptismul s-a răspândit, în secolul al XIX-lea, în Europa, inclusiv în România. Ei admit doar Scriptura, nu și tradiția, și pun accent pe botezul oficiat la majoratul religios, comportând imersiunea, vezi: Dicționar enciclopedic, vol. I, A-C, ed. Enciclopedică, București, 1993.

instrumentele ce formează fanfara, ca mandoline, viori, acordeon etc. ... Agitația și mobilizarea la biserică o fac unii dintre ei, care merg din casă în casă chemând pe oamenii noștri la biserica lor, întrucât au fanfare și predicator străin. Aceste acțiuni se repetă de mai multe ori pe an. De mai multe ori invită cetățeni din alte sate și sunt și ei invitați în alte sate”¹¹.

În Marca, cultul baptist, tot singurul din comună, număra 46 de familii, cu 195 de suflete. Bapțiștii aveau propria lor „Casă de adunare”, autorizată. Faptul că pe frontispiciu era scris „Biserica baptistă”, crede preotul, era un „mijloc de atragere”. Fanfara lor, folosită în interior iarna și pe timp nefavorabil, iar vara în curtea bisericii, era „mijlocul favorabil pentru atragerea parohienilor noștri la adunările lor... Pentru prozelitism, mai folosesc citate din biblie, răstălmăcite în favorul lor...”¹².

În Agrij, aproape la fel: „În Agrij nu avem alte culte decât cultul Baptist cu un număr de familii 13, iar suflete 28... Metoda cea mai frecventă e că umblă pe la casele credincioșilor invitându-i insistent să meargă la adunările lor că vine frate x, y. De jenă unii credincioși au mers și poate merg, cei ce au mers o dată și merg, nu-i mai lasă – întruna îi bat la cap până omul nu mai știe ce să mai creadă – că zic ei la noi e și cald, nu frig ca la biserica... Se deplasează din sat în sat la anumite adunări...”.

Iată acum și cultul penticostal¹³. În parohia Meseșenii de Sus, cultul penticostal cuprindea 49 de suflete. Aceștia, scrie preotul, fac propagandă, încearcă atragerea altor credincioși la cultul lor. Cum o fac? „Ei, deși trăiesc pe acest pământ, sunt mântuiți, au darul prorociei, și toți care vor să îi imite trebuie să se debaraseze întâi de tot ceea ce este pământesc și apoi vor putea primi alte daruri, de ex., vorbirea în limbi”. Au magnetofon, iar copiii lor nu participă la activități școlare sau programe artistice în duminici și sărbători, „orice ar fi”. „Prozelitismul lor se manifestă ori de câte ori vin în contact cu credincioși ortodocși. Ba încearcă a-i ademni la cultul lor și pe unii membri din conducerea C.A.P.-ului, însă fără rezultat până la această dată.... Ceea ce-i face pe mulți să-i asculte și să-i urmeze e curiozitatea și mai ales masca sub care se ascund. Pretind că cei ce fac parte din cultul lor după un anumit timp au darul vorbirii în limbi și sunt plăcuți – aleșii – lui Dumnezeu, fiind mântuiți încă în viață fiind”.

Preotul din parohia Fodora, cu filiile Dobrocina și Chizeni, insistă și el în raportul său asupra metodelor de atragere folosite de penticostali. Numărul lor era destul de mare, mai ales în Fodora, unde erau 35 de fa-

11 ANSJ Sălaj, fond cit., dosar 3, f. 112-113.

12 *Ibidem*, f. 242.

13 Biserica Penticostală este o biserică neoprotestantă, apărută către anul 1900. În România este atestată documentar în perioada interbelică, când a fost trecută în rândul sectelor sau asociațiilor religioase interzise; va fi recunoscută legal în 1948.

milii cu 201 suflete. Se adaugă Dobrocina cu două familii și 10 suflete și Chizeni cu trei familii și nouă suflete.

Care erau aceste metode? Prima era „aceia că se apropie de cei bolnavi spunându-le să se integreze în cultul lor, iar ei prin rugăciunile lor o să-i facă sănătoși... rugăciunile lor s-au dovedit a fi fără putere de vindecare... O altă metodă este că ei spun că numai ei se vor mântui, iar noi vom arde ca miriștea. Deci ei cheamă pe toți să se pocăiască și prin aceasta înțeleg să treacă la cultul lor, că numai așa se vor mântui... Altă metodă este promisiunea că vor fi ajutați să-și facă casă, grajd etc. numai să treacă la ei. Tineretul este influențat în sensul în care fetelor li se spune să meargă la ei că le va da câte un fecior, iar băieților le spune să vină că au fete frumoase. Influența lor este și prin fanfara lor care este compusă din acordeoane și chitare. Melodiile lor sunt asemănătoare, iar uneori identice cu melodii populare, muzică ușoară, tangouri, valsuri, cărora le dau un text religios pe care îl cântă cu toții tropotind din picioare. În plus, faptul că prezbiterul lor principal este morar, că pe la moară trec aproape toți sătenii, poate sta cu cine vrea de vorbă în sens propagandistic. Luptă împotriva unor învățături ale B.O.R. ca Sf. Cruce, icoane etc. făcând propaganda că toate sunt idoli. Nu folosesc radioul, nici televizorul, însă știu că s-au interesat mult să-și poată procura un magnetofon... sunt bine informați cu tot ce se întâmplă în lume, cu toate evenimentele. Profitând de unele evenimente de încordare internațională le folosesc în scop de propagandă... Conducătorii cultului penticostal împreună cu credincioșii lor sunt potrivnici tuturor activităților culturale care au loc la cămin. De aceea tineretul lor este influențat să nu participe la nici o activitate culturală, de fapt nici nu participă. Sunt împotriva cinematografului indiferent ce film educativ ar rula, ei nu participă la nici una deoarece toate acestea sunt lucruri lumești, iar ei nu sunt din această lume...”¹⁴.

În Cozla erau 54 de penticostali în total. Aici sunt integrați în comunitate, lucrând împreună cu toți ceilalți, copiii lor frecventau școala, „și nu se feresc de la nici un program intern al școlii”. Nu se sustrag de la votări, nu foloseau magnetofonul sau filme în programul lor de rugăciune. Au îmbrăcăminte asemănătoare cu a celorlalți credincioși, copiii lor se îmbracă în costume naționale. „După părerea mea, până în prezent, sunt foarte pașnici, neavând încă conflicte cu ei, ci din contra, participă la anumite înmormântări pe care le am în parohie și ca preot sunt foarte respectat de ei”.

Câteva cuvinte și despre adventiști. În filia Cliț, din parohia Băbeni, erau două familii, cu 10 suflete. Metodele lor de atragere? Iată-le, așa cum sunt prezentate de preotul ortodox: „Pe orice cale arată credincio-

14 ANSJ Sălaj, fond. cit., dosar 3, f. 118-119.

șilor că legea lor este adevărată; nu mănâncă nici un fel de carne zicând că este spurcată, nici nu beau nimic, iar sâmbăta nu pun mâna pe nimic... se adună la casa de rugăciune spunând că credința lor este adevărată, pe ceilalți care nu sunt de legea lor îi consideră spurcați... copiii lor sâmbăta nu merg la școală și nici nu scriu”¹⁵. În Brâglez existau două familii de adventiști, „cu 10 suflete în total. Nu s-au sustras de la vot, copiii lor nu iau parte la activități culturale, nu combat buna stare, ci sunt cei mai eleganți și luxoși din parohia mea”.

Între cultele interzise, cu activitate în județ, amintim, mai întâi, „Oastea Domnului”¹⁶. În Buciumi „Oastea Domnului” avea, în 1969, 29 de membri. „Șeful cel mai înalt în grad al ostașilor se spune că ar fi un oarecare Dorj (Dorz – n.r.) Traian”, scria preotul, nominalizând toți membrii din sat¹⁷. „Ostașii se adună, nu într-un loc anume stabilit, ci pe la casele lor, pe rând și cât mai variat. De ex., Duminica după masa țin două ședințe, dar în două case diferite... învață și folosesc cântări absolut străine de cele ale Bisericii ortodoxe, dar asemănătoare cu cântările celorlalte secte. Textul cântărilor este axat pe învățătura lor greșită despre bucuriile lumii. Din acest motiv textul și melodiile sunt triste și îndeamnă la renunțare și melancolie. Până în prezent Oastea nu administrează taine, deci sacramente. Ei își botează copiii la biserica ortodoxă, se cunună tot acolo, și-și înmormântează pe cei repausați după ritul ortodox... Ostașii de aici sunt vizitați de frați din alte sate, din Bozna, Ugruțiu, Răstolț, iar cei de aici merg până în Șoimeni (jud. Cluj), Ugruțiu, Răstolț ș.a. ... Părerea mea este că ostașii sunt organizați, căci altfel n-ar fi atât de disciplinați în participarea la adunări, plecarea lor în misiune până departe (Șoimeni, jud. Cluj) nu poate fi întâmplătoare, căci acolo îi așteaptă altă adunare bine pusă la punct și avizată din timp. Faptul că acești sectari au material de propagandă (broșuri, magnetofon etc.) este un indiciu că undeva au o autoritate care-i conduce și îndrumază toată activitatea lor”. Amintește preotul și că în Bodia erau „11 ostași, care colaborează bine cu cei din Buciumi”¹⁸.

În Poiana Blenchii „în trecut, Oastea Domnului avea vreo 50 de membri, dar în anul 1959 șeful lor din sat... a fost arestat pentru aceasta și

15 Idem, f. 218.

16 „Oastea Domnului” este o mișcare din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, care a luat ființă în anul 1923, la inițiativa preotului ardelean Iosif Trifa. După 1948, mișcarea a fost declarată ilegală de regimul comunist. În 1990, „Oastea Domnului” a fost reabilitată de statul român și de Sinodul Bisericii Ortodoxe, care a ridicat caterisirea lui Iosif Trifa, vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Oastea_Domnului, accesat în februarie-martie 2025.

17 ANSJ Sălaj, fond. cit., dosar 3, f. 176-177.

18 *Ibidem*, f. 183-184.

condamnat la patru ani de închisoare. De atunci n-au mai făcut adunări și în general se comportă ca buni credincioși ai bisericii ortodoxe”. Pomește și de câțiva „străini” de sat, care i-au vizitat pe ostașii Domnului în trecut, dar care, i-au îndemnat să meargă la biserică, „să fie buni credincioși ai bisericii ortodoxe, căci Traian Dorz – pe care îl consideră șef – nu vrea să se rupă de biserica ortodoxă”.

Martorii lui Iehova, alt cult interzis, are și el adepți în județ. Astfel, în Peceiu, unde sunt nouă familii de martori, erau folosite astfel de metode de atragere: „merg pe la case și chiar pe cale, întâmplător, încep să vorbească de semnele vremilor, profetind sfârșitul lumii, mergând până acolo încât au fixat data precisă: 1970... Locul exact unde se adună nu am, pe la casele lor sau merg răzleți pe la case de credincioși... Toți fac pe șefii, predicând fiecare și tălmăcind... au radio doar doi, trei. Nu am putut afla dacă-l folosesc pentru a asculta posturi străine pentru a folosi informații ca propagandă... Umblă destul de bine îmbrăcați și poartă podoabe”¹⁹.

În Sâg erau „42 de suflete” de iehoviști. Desfășoară, scrie preotul, „activitate antistatală. Acești sectari, precum se constată, și-au luat avânt și ei trebuie stăviliți cu toate mijloacele convenite și eficace. Și noi vom da și înainte tot concursul necesar pe teren spiritual, moral și social întru respectarea Statului și Patriei noastre scumpe”²⁰.

În parohia Românași, conform preotului ortodox, „cele nouă persoane din acest cult se duc de la o casă la alta, atacă preoțimea, biserica și orânduirea de stat”²¹, în timp ce preotul din Benesat caracteriza „secta martorilor” ca „periculoasă... cea mai mare dușmană a Statului și bisericii... pentru ei toți trebuie să piară numai ei să trăiască... au răspândit broșuri trimise cu vagoanele din America”²².

Directoarea școlii din Bogdana, membră a PCR, fiica unei familii de martori, împărtășea, după părerea preotului, ideile acestora, consemnând cuvintele adresate de aceasta mamei unui copil ce dorea să urmeze Seminarul teologic: „Băiatul dumneatale vrea să se facă preot, să trăiască prin înșelăciuni? Preoții sunt niște șarlatani, mincinoși și înșelători. Trăiesc din munca altora. Mai bine să-și aleagă o meserie, să trăiască după munca lui, nu pe spinarea altora. În societatea noastră peste câțiva ani nu vor mai exista preoți. Biserica va dispărea și atunci să nu-i pară rău că s-a făcut preot. Oamenii vor ajunge să înțeleagă odată că a fi un bun credincios nu înseamnă a crede în preoți și a asculta de ei. Credincios poți să fi

19 *Ibidem*, f. 266.

20 *Ibidem*, f. 269.

21 *Ibidem*, f. 49.

22 *Ibidem*, f. 215.

și fără preoți și fără biserică”²³.

Erau și alte culte interzise. În Sânpetru Almașului, preotul, după ce nominalizează cei 15 „studenți în biblie” din sat, îi caracterizează, pe unii, astfel: „cetățeni nesupuși, dezechilibrați, cu moravuri ușoare”, „femeie guralivă și nervoasă”, „are tulburări mintale, este schizofrenic”, „nepăsătoare și bolnavă de nervi”, „femeie obraznică, adulteră, se ceartă cu vecinii și cu toți care o învață de bine... Aceștia nu au conducător bine stabilit. Țin adunările de capul lor... Se adună Sâmbăta seara, Duminica pe la orele 18-20. Unii merg și prin satele vecine, la înmormântări... Ei n-au mare influență asupra credincioșilor ortodocși, cu toate că folosesc cuvinte jig-nitoare și ironice împotriva preoților. De exemplu: Nu te mântuie preotul, nici prescura, nici crucea, nici icoanele. Sunt chipuri cioplite (idoli). Susțin că sfârșitul lumii este aproape. Acești sectari nu sunt sinceri și dacă sunt întrebați de autorități, ei mint zicând că nu aparțin nici unui cult, adică vor să spună că ei sunt atei. În realitate, ei activează contra Bisericii ortodoxe și contra legilor statului nostru”²⁴.

În Meseșeni de Sus erau 16 suflete de „nazarineni”. „Și aceștia urăsc petrecerile și orice manifestări culturale... se adună de obicei în duminici și sărbători în Stârciu – jud. Sălaj – unde sunt mai numeroși, dar își schimbă mereu locul de adunare. Și nu precupețesc nici oboesală, nici riscul spre a se putea întruni. În cuvântările lor nu încetează de a-i avertiza pe oameni – când au ocazie – că sfârșitul lumii e aproape... Referitor la cultele neoprotestante mai sus amintite, vreau să relatez că venind în contact cu ele, aducând vorba că odată ce au curent electric ar fi bine să-și cumpe-re și radio, afirmă, cel puțin față de mine, că nu-l leagă pe Satana în casă”.

În Dolu (comuna Zimbtor) nu erau culte neoprotestante recunoscute legal. Câțiva săteni făceau însă parte din „secta Mileniștilor”. Preotul scria: „Credincioșii cultului milenist se adună câteodată în săptămână în ascuns la câte-o casă pe care o stabilesc înainte unde își desfășoară cultul lor, dar când prind de veste că este cineva străin în comună se împraștie”. Mai scrie despre ei că nu sunt membri de partid, că nu fac propagandă pentru atragerea de noi membri, nu fac separatism, nici deplasări în alte localități, nu au fanfare și nu organizează manifestări publice”²⁵.

Situația cultelor neoprotestante în primii ani de după reparația județului pe harta țării, după cum am putut vedea din aceste foarte puține exemple, este aproape aceeași peste tot. Toate au fost considerate, indiferent de statutul lor legal, o amenințare la adresa regimului ce dorea impunerea „ateismului științific”. Atitudinea lor de nesupunere, anticomunistă,

23 *Ibidem*, f. 170.

24 *Ibidem*, f. 85.

25 *Ibidem*, f. 19.

relațiile cu străinătatea în unele cazuri, au dus la permanenta lor urmărire, la presiuni asupra lor din partea aparatului de partid și de stat. Au rezistat și chiar sporit numeric, în ciuda tuturor obstacolelor, pentru că vorbele pastorului baptist Thomas Helwys, scrise regelui Angliei, Iacob I, în 1612, rămân valabile oricând, sub orice regim politic: „Regele este un om muritor, și nu Dumnezeu; de aceea nu are nici o putere asupra sufletelor nemuritoare ale supușilor săi... Religia este o problemă între om și Dumnezeu”²⁶.

Caiete Silvane, nr. 243/aprilie 2025

²⁶ https://www.resitabaptista.ro/statutul_cultului_creștin_baptist, accesat în februarie-martie 2025.

Sălăjenii, așa cum au fost văzuți de preoții lor ortodocși

Spuneam, în studiul dedicat relației statului cu cultele neoprotestante în primii ani de după reînființarea județului¹, că la Arhivele Naționale Sălaj s-au păstrat informările trimise în martie 1969 de preoții ortodocși către „împuternicitul de culte” pentru județul Sălaj, referitoare, în principal, la această problemă. Acestea, solicitate în cadrul unor „ședințe administrative”, trebuiau însă să cuprindă și o caracterizare generală a locuitorilor. Și, într-adevăr, cine putea cunoaște mai bine oamenii din sat decât preotul lor?

Totuși, unii preoți nu trimit la timp niciun răspuns (Cehei, Criștelec, Mal, Șimleu Silvaniei, Stârciu). Alții întocmesc informații foarte superficiale (Chieșd, Doh, Hurezul Mic, Marca, Măeriște, Peceiu, Pericea, Sici, Șeredeu, Sâg) sau nu răspund deloc la această parte a solicitării (Moigrad, Românași, Buzaș, Șimișna etc.). Câțiva, cum o face și preotul din Cristolțel, reduc răspunsul la ocupația locuitorilor: „Ocupația principală este mineritul”. Sunt și dintre cei care, înțelegând bine ce li se cere, se rezumă totuși la câteva cuvinte: „oameni buni și gospodari”, în Surduc; „harnici și economi”, în Brebi; „oameni corecți”, în Ruginoasa.

Cei mai mulți, însă, prezentând satele unde își desfășoară activitatea, realizează adevărate analize „psihologice” ale locuitorilor. Prezentăm, aici, doar câteva astfel de exemple².

Aghireș: „Cetățenii din localitate sunt oameni pașnici. Când e vorba de interesele lor personale sunt foarte sânguincioși, iar când e vorba de lucrul în comun sunt mai îndărătnici. Din cauză că C.A.P. nu le poate asigura un câștig echivalent cu cel de la Gostat Zalău, mulți din cetățeni lucrează la viile Gostat Zalău. Tineretul este angajat la Steaua Roșie Zalău sau se duc pe la Hunedoara, Lupeni și prin alte părți”.

Almașu: „În linii generale tipul cetățeanului se prezintă astfel: înălțimea potrivită, sunt sprinteni, ageri, activi, față ovală, uscați, dar robuști. Sunt harnici, curați, cu multă chibzuință, minte clară, longitudinea față de trecut este în descreștere. În vremurile vechi trăiau până la vârsta

1 Dănuț Pop, „Între libertatea conștiinței și regimul comunist ateu. Câteva aspecte privind cultele neoprotestante din Sălaj”, în „Caiete Silvane”, nr. 243, aprilie 2025, p. 31-34; studiul de față se referă la aceeași perioadă de după reînființarea județului, anii 1968-1969 și a fost publicat inițial în „Caiete Silvane”, nr. 244/mai 2025.

2 Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sălaj, fond Departamentul de Culte Sălaj, dosar 3. Toate informațiile care urmează sunt cuprinse în acest dosar, filele 1-280, cu mențiunea că am păstrat textele așa cum erau, fără a interveni asupra lor.

de 110 ani, azi cei mai bătrâni abea ajung vârsta de 85-87”.

Bodia: „Oamenii sunt foarte egoiști, nu le place să se ajute în nici o acțiune. Invidioși și neprietenoși. Oameni nehotărâți. O mare influență au asupra lor atâtea grupări religioase și îi face să fie nesociabili și să trăiască fiecare într-un mod de separatism chiar în cadrul aceleași familii”.

Buciumi: „Locuitorii români ai parohiei noastre sunt, în general, oameni de omenie, cumpătați în vorbă și faptă. Le place să fie tratați cu dreptate și bunătate. Cunoscându-și îndatoririle, pretind să li se respecte drepturile. Sunt, în general, oameni muncitori, harnici și dispuși să lucreze și pe teren cultural, dar să li se recunoască și aprecieze munca în mod just”.

Călacea: „Oamenii din parohia Călacea luați în general sunt liniștiți și interesați pentru bunăstare. Au prins gust de case bune și frumoase și 80% au case noi din cărămidă. Sunt interesați în problemele de politică internă și externă. Ascultă radio, citesc gazeta și nu lasă ocazia de a participa la serbări la cămin. Se entuziasmează, aplaudă, discută problemele puse în dezbatere. Sunt interesați de progresul la învățătură al copiilor, însă nu-i supraveghează în comportamentul social lăsându-i prea liberi și-n vacanță nu-i utilizează în muncă... Sub raport religios sunt reci și puțin instruiți, în special tineretul. Foarte puțin jertfitori și dezinteresați de cele sufletești. Le place însă fastul. Minimul de datorie și-l fac față de biserică, dar cu întârziere. Frecvența bisericii este satisfăcătoare, însă în sezonul de muncă nu iau în seamă duminici și sărbători. Bufetul nu duce lipsă de musafiri. Sub raport demografic din cea mai mare localitate din jur acum 200 ani azi e cea mai mică. Nașterile sunt nivel abia 8 la mie. Acest fapt a dus la degenerare și multe femei sunt bolnave și au fost operate. Natura se răzbună”.

Chichișa: „Filia Chichișa are 110 familii ortodoxe cu 458 suflete. Are școală primară cu 4 clase și 31 elevi. Are un cămin cultural și o mică bibliotecă în școală. Localitatea este electrificată. Sediul C.A.P.-ului este în comuna Românaș. În Chichișa sunt 3 televizoare și 30 aparate de radio. În Chichișa nu sunt alte naționalități. Locuitorii sunt în general foarte buni credincioși, harnici la lucru și iuți la mânie. Frecventează 98% biserica, iar 5% sunt stăpâniți de beție. Sunt foarte irascibili și greu de lămurit, greu conduși, iar din conservatorismul lor nu-i poți scoate”.

Ciumărna: „Locuitorii din satul Ciumărna sunt, în general, harnici, dar beția și desfrâul sunt vicii moștenite din vremuri străvechi. Frecventează regulat biserica, dar au năravuri rele: la nunți, ospețe, prohoade se îmbată, ceartă și tinerii căsătoriți se despart tare ușor. Nu dau respectul cuvenit autorităților și pe cei ce țin de litera legii, dacă nu-i pot compromite și mitui, îi înjură, dușmănindu-i. Dacă sunt trași la răspundere, sunt lași și te mint în față”.

Creaca: „Populația satului Creaca sunt foarte puțin credincioși, interesați și fățarnici. Sunt de un materialism feroce și foarte mândri. La biserică vin să-și arate podoabele îmbrăcămintelor”.

Dolu-Miluani: „Toți locuitorii parohiei Dolu-Miluani sunt buni cetățeni, adevărați români, fii credincioși ai Patriei, precum și buni creștini care își fac datoria față de biserică și mai ales cei din Miluani. Mulți dintre ei lucrează pe diferite șantiere ale Patriei, agonisindu-și în mod cinstit pâinea. În cadrul C.A.P.-ului își fac datoria în mod conștiincios, organizați fiind în brigăzi. Dându-și seama de înaltul nivel de civilizație din Patria noastră, majoritatea membrilor C.A.P. își trimit copiii la diferite școli profesionale, tehnice, licee și facultăți, ridicându-și astfel nivelul de cultură generală și bunăstare”.

Fildu de jos: „Făcând o caracterizare a credincioșilor din parohie putem spune – sunt neaoși români, vioi, bine făcuți. Majoritatea lucrează în C.A.P., iar restul și mai ales tineretul sunt angajați și încadrați, parte calificați, parte necalificați, la unele întreprinderi din apropiere: Huedin, Aghireș, Poieni și Cluj”.

Gâlgău Almașului: „Satul este compact românesc. Oamenii sunt cetățeni loiali, buni gospodari și ospitalieri. Regiunea fiind deluroasă, un mare număr de bărbați, singuri sau cu familii, au plecat pe diferite șantiere, în mine sau întreprinderi în mod temporar”.

Hășmaș: „Localitatea nu e electrificată. Sediul C.A.P. nu e în localitate, e în filiala Șimișna. În parohia Hășmaș există un număr de 56 aparate de radio cu marca: – Delta, majoritatea, – Dunărea, – Nordic, un nr. f. mic.

Locuitorii Parohiei Ortodoxe Române din Hășmaș sunt buni români, adevărați români, cinstiți, fii credincioși patriei noastre și buni creștini ai sfintei noastre biserici ortodoxe. Oameni harnici, buni meșteșugari, majoritatea lor lucrând pe șantierele Țării, agonisându-și în modul cel mai cinstit pâinea.

În C.A.P. oamenii își fac datoria conștiincios, lucrând ogoarele cu drag, organizându-se în brigăzi, muncind cu sete și ardoare pentru înflorirea României Socialiste. Majoritatea membrilor cooperatori își trimit fiii lor la diferite școli tehnice, profesionale și de specialitate, unde se califică în anumite ramuri economice ale Țării. Dovadă a hărniciei lor, în sat s-a ridicat acum doi ani o cooperativă și un bufet”.

Ileanda: „În ceea ce privește caracterizarea oamenilor din localitate, latura lor onorabilă este hărnicia, onestitatea, cinstea și buna cuviință... Nu sunt răzbunători și nici stăpâniți de ură și ceartă”.

Lozna: „Naționalitatea locuitorilor din Lozna este 100% română. Locuitorii sunt cetățeni pașnici, harnici, întreprinzători în a face din bine

și mai bine. În construcția de locuințe este o adevărată emulație între ei. Acareturile sunt bine împrejmuite, gardurile de nuiele și lănteți dispar zi de zi și le ia locul cele de fier, ori din plăci de fier beton. Peste tot tronează curățenia, în exterior, cât și în interiorul gospodăriei lor, toate sunt așezate cu gust și simț estetic.

Portul național românesc, care dispăruse cu mulți ani în urmă, apare tot mai frecvent, mai ales în lumea tineretului.

Tineri și bătrâni sunt dornici de spectacole. Căminul cultural, deși are o sală de dimensiuni mari, cu orice ocazie este neîncăpător. Vizionează filmele regulat, de 3-4 ori pe săptămână. Biblioteca înscrie tot mai mulți abonați și cititori. În club, în fiecare seară mesele cu jocurile de șah sunt ocupate.

În C.A.P. în toate campaniile agricole loznenii se înscriu între primii pe județ. Pe șantiere, în uzine, în mine, în școli se situează printre fruntași.

Unicul neajuns este faptul că nu pot trece Someșul pentru a ajunge la gara C.F.R. Letca, de multe ori pe an și nu există niciun alt mijloc de transport, fapt care face să fie anevoioasă și uneori chiar paralizată aprovizionarea cu cele necesare, izolând astfel Lozna și alte câteva sate de dincoace de Someș. Bolnavii ce reclamă imediata internare, în perioada când Someșul nu îngăduie trecerea, sunt condamnați complicațiilor. Desigur că viitorul apropiat va înlătura și aceste lipsuri”.

Luminișu: „Înainte de 1948 aici erau 2 parohii, ort. și gr. catolică cu 2 preoți originari din sat. Imediat după 1948 unul dintre cei doi preoți a decedat, rămânând doar cel vechi ortodox care a suferit mult datorită neînțelegerilor care de zeci de ani dăinuie în această localitate atât pe tema confesională cât și pe cea materială. Acest lucru a făcut ca satul să fie separat în două părți. Cei mai puțin înstăriți înainte, formează o parte, iar cei socotiți ca descendenți din familii mai nobile formează o altă tabără. Sub aspect religios este la fel, fără ca să-i poată cineva împăca cu soarta, care s-a creat prin actul din 1948. Acest act a fost întâmpinat de unii din acest sat cu multă rezistență, precum și alte acte cu caracter național, social și politic... Satul, deși mic, este foarte bogat mai cu seamă în fructe, iar oamenilor acești pomi le aduc mult venit, ceea ce-i fac să nu ducă lipsă de nimic, ci din contra, se întrec în toate darurile primite de la Dumnezeu și în condițiile optime create de stat”.

Poiana Blenchi: „Oamenii în general sunt foarte progresiști, le place cultura și arta. Sunt mulți cititori ai cărților din biblioteca Căminului Cultural și există o bună echipă artistică de cântece și dansuri care a ajuns acum în faza județeană a concursurilor artistice. În general și mai ales femeile sunt foarte receptive la înnoirile moderne, în port, curățenie,

artă culinară etc.”.

Poienița: „La început locuitorii din Poienița au fost puțini la număr și săraci, cu timpul au început să se înmulțească și datorită hărniciei lor au început să se ridice, dar foarte puțin deoarece erau exploatați de către stăpânii lor, pe a căror pământ au lucrat, până în 1918 când s-au făcut reforma agrară. Prin eliberarea patriei noastre s-a creat locuitorilor noi condiții de viață. Datorită și hărniciei lor a apărut o mulțime de case noi din cărămidă și mobilate. Asemenea se îmbunătățește și starea lor de viață. Ceea ce contribuie la această îmbunătățire sunt șantierele de muncă unde lucrează majoritatea locuitorilor. Totodată amintim și hărnicia femeilor care lucrează cu multă râvnă și dragoste în C.A.P. din localitate. Printre calitățile bune se strecoară și câte ceva vicii, și anume femeile iubesc luxul, iar unii dintre bărbați le place și consumă mult băutura”.

Preluci: „Locuitorii sunt cetățeni pașnici, harnici, cu gospodăria bine puse la punct și păstrate în curățenie. Frecventează biserica, căminul cultural. Portul național a început să reînvie. Vizionează filmele la căminul cultural din Lozna. În C.A.P. își arată hărnicia angajându-se la întreceri cu brigăzile C.A.P. din Lozna. Cea mai mare parte a bărbaților sunt angajați în mine și diferite șantiere. Tot la 2 săptămâni revin acasă cu provizii pentru familie. Copiii mai merituoși după terminarea școlii generale de 8 ani din Lozna, urmează alte școli ca: liceul, școli profesionale etc.”.

Rus: „localitatea este electrificată din 1963. Sediul C.A.P.-ului se găsește în localitate. În parohia Rus există un număr de 131 radiouri și 15 televizoare. Oamenii sunt foarte pașnici. În C.A.P. muncesc mai mult femeile, deoarece majoritatea bărbaților muncesc pe șantierele țării. Sunt buni români și loiali politiciii partidului și guvernului scumpei noastre patrii Republica Socialistă România”.

Sângeorgiu de Meseș: „Oamenii din sat sunt foarte muncitori și înfrățiți în orice activitate cetățenească de interes obștesc. Nu se ceartă și nici nu se cunosc cazuri să facă scandal. Sunt respectuoși față de orice persoană străină. Se ajută între ei la diferite munci (când unul construiește o casă)”.

Văleni: „Oamenii datorită răspândirii și izolării sunt mult mai înapoiți din toate punctele de vedere. Bântuie alcoolismul și desfrâul. Sunt oameni încăpățânați. Lucrează pe diferite șantiere din țară majoritatea bărbaților. Sunt majoritatea săraci, pământul nefiind rentabil agriculturii”.

Iată și câteva aprecieri privind relația românilor cu naționalitățile conlocuitoare: „cetățenii români și maghiari trăiesc în relații pașnice, muncind fiecare pentru înflorirea patriei și a familiilor lor”, în Biușa; „Oamenii în general sunt buni și cu naționalitățile conlocuitoare trăiesc în bună înțelegere”, în Gârbou; „În parohia noastră mai trăiește în afară de

naționalitatea română în strânse și bune relații cu toți locuitorii satului D-nul ROTH JOASĂLA – de naționalitate EVREU, îndeplinind funcția de factor P.T.T.R. și aparținând cultului mosaic”, în Hășmaș; „între români și maghiari s-a statornicit o conviețuire pașnică din moment ce de multe sute de ani lucrează și trăiesc împreună”, în Someș-Odorhei; „cetățenii români și maghiari trăiesc în relații pașnice, dar românii ortodocși sunt uneri prea ambițioși chiar în probleme negative”, în Ulciug.

În concluzie, preoții ortodocși, subiectivi uneori, i-au prezentat pe sălăjeni așa cum i-au cunoscut nemijlocit. În cadrul aceluiași sat au întâlnit și oameni buni și mai puțin buni. Oameni diferiți. Era greu, chiar preot fiind, să faci o caracterizare generală a lor. Unii, după cum am văzut, s-au ferit să o facă. Alții au încercat. I-au considerat pe sălăjeni, „în general”, harnici, gospodari, întreprinzători, cinstiți, loiali, ascultători, buni, muncitori, pașnici, supuși, patrioți, ospitalieri, respectuoși, omenoși, onești, cuviincioși, demni, religioși, progresiști, iubitori de nou, sârguincioși, isteți, corecți, cumpătați etc. Nu s-au ferit, însă, nici a spune că sunt și mândri, luxoși, băutori, irascibili, conservatori, egoiști, certăreți, lași, mincinoși, îndărătnici, nerespectuoși, încăpățânați, desfrânați, dezinteresați, înapoiați, invidioși, nehotărâți etc. Împotriva acestor rele preoții au lucrat fără încetare. Ar putea însă spune, astăzi, altceva preotul satului? S-a schimbat ceva după mai bine de o jumătate de secol? Se schimbă vreodată firea omului, felul său de a fi? Și dacă da, cât anume poate fi schimbat din „datul” cu care venim pe lume? Și cum? Fiecare poate răspunde. În felul său!

Caiete Silvane, nr. 244/mai 2025

„În Zalău, la mănăstire” sau despre pelerinaje la biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”

„Veneau noroade multe, de cu seara, în ajun. Veneau mai ales din zona Șimleului. După ce ajungeau, înconjurau biserica cântând. Toată biserica, toată curtea erau pline de oameni, care își petreceau acolo noaptea. Unii dormeau, alții moțâiau, alții cântau. Săracii, nu le era deloc ușor, pentru că în august nopțile devin mai reci. Erau atât de mulți, că nu aveai cum să intri în biserică”¹. Sunt cuvintele preotului ortodox Ioan Ghiurco, amintindu-și de pelerinajele din ziua de 15 august, sărbătoarea hramului bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Zalău².

Biserica despre care vorbea preotul și unde a slujit în anii regimului comunist – „mănăstirea” sau „catedrala”, cum mai era numită – a fost ridicată de greco-catolicii din Zalău. Să ne reamintim că înființarea bisericii greco-catolice, în anii 1697-1700, a reprezentat un eveniment cu urmări însemnate. Trezirea conștiinței naționale, începutul emancipării politice, culturalizarea românilor sunt doar câteva dintre roadele acestui act. Încă de atunci, în marea lor majoritate, românii sălăjeni au făcut parte din rândurile acestei biserici.

În anul 1876, după unirea comitatelor Crasna și Solnocu de Mijloc

1 Andreea Vilcovschi, „Preot ortodox, despre notele informative în comunism: Dădea bine să trec în rapoarte că au fost mai puțini oameni”, în „Adevărul”, 16 august 2016, vezi, <https://adevarul.ro/stiri-locale/zalau/preot-ortodox-despre-notele-informative>, accesat în 9-11 iunie 2025.

2 Preotul Ioan Ghiurco a fost, după înlăturarea regimului comunist, ctitorul catedralei ortodoxe „Sfânta Vineri” din Zalău, vezi D. Pop, „Ctitorul și Catedrala”, în „Caiete Silvane”, nr. 222, iulie 2023, p. 41-44. Pelerinajul este definit ca o „Călătorie la localitățile importante din punct de vedere religios”, în Minerva. Enciclopedie română, Cluj, 1929, p. 751 sau „Călătorie rituală presupunând existența unor locuri colectoare de forțe sau energii divine care pot fi mai ușor implorate aici decât în alte părți”, în Dicționar enciclopedic, vol. V, Ed. Enciclopedică, București, 2004, p. 277; cele mai multe și mari pelerinaje la locuri închinare Fecioarei Maria se fac de sărbătoarea „Adormirea Maicii Domnului”, din 15 august; la 11 septembrie 2011, Maica Domnului a fost proclamată ocrotitoarea Zalăului, vezi Petroniu, „Maica Domnului – Ocrotitoarea Zalăului”, în Credință și viață în Hristos. Anuarul Episcopiei Sălajului, Ed. Episcopiei Sălajului, Zalău, 2011, p. 245-248.

și înființarea Sălajului, Zalăul devine reședința noului comitat. Însă, având în acea perioadă puțini locuitori români, Zalăul nu era nici măcar parohie, ci aparținea, ca filie, parohiei greco-catolice Ortelec.

Abia în 1914, românii greco-catolici din reședința de județ obțin statutul de parohie. Fuseseră îndemnați să facă acest pas, în septembrie 1912, de către dr. Vasile Hossu, episcopul greco-catolic al Gherlei. Cuvintele spuse de el atunci, la Zalău, au rămas memorabile: „Faceți-vă biserică oricum și din orice. Transformați o casă cât de slabă, chiar dacă ar fi acoperită cu stuf, numai să aibă o cruce și eu mă voi îngriji să deveniți parohie”. Zălăuanii l-au ascultat. Au transformat o casă, cumpărată prin donația băncii „Silvania”, în biserică, prin punerea unei cruci și construirea unui turn în care au amplasat două clopote. Zalăul a devenit parohie greco-catolică, iar ca preot a fost instalat, în vara anului 1914, Traian Trufașiu³.

Au urmat anii Primului Război Mondial și apoi Marea Unire din 1918. La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, preotul Traian Trufașiu a fost unul dintre delegații Sălajului, reprezentând cercul electoral Zalău.

După acest istoric act, comunitatea greco-catolică din oraș sporește. Curând, în 1922, Zalăul devine sediu protopopesc, iar Traian Trufașiu, protopop. La Zalău a fost prezent, cu această ocazie, episcopul dr. Iuliu Hossu. În 24 iunie, când ajunge în Zalău, orașul era „împodobit cu drapele tricolore și porți de triumf. Pe tot parcursul P.S.S. este aclamat de popor”. În 25 iunie, „la ora 9 se începe misa oficială de P.S.S. și de 16 preoți. Au cântat corul teologilor și al plugarilor din Băsești. A predicat P.S.S. La ora 2 a fost un banchet la prefectură. S-au rostit mai multe toasturi, dintre care s-a remarcat al P.S.S. La ora 3, P.S.S. părăsește Zălăul”⁴.

Începe, aproape imediat, strângerea de fonduri pentru construirea unei noi biserici. Donează, după puterile fiecăruia, credincioșii. Se primesc bani de la autoritățile județului. În 1926, parohia este împrumutată. Ales în 1927 senator, din partea PNT, Traian Trufașiu depune eforturi și din această calitate pentru strângerea de fonduri.

3 Bisericii greco-catolice i-am dedicat un capitol în lucrarea *Cultură și societate în județul Sălaj (1918-1940)*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2000, p. 173-196; vezi și N. Gudea, V. Părau, *Zalău. Un oraș la frontiera de nord-vest a Transilvaniei. Schiță monografică*, Zalău, 2013, p. 309-312, unde găsim, iarăși, un istoric al bisericii greco-catolice din Zalău, cu multe informații valoroase.

4 „Note și impresii de la o vizitație canonică în Zălău”, în „Gazeta de Duminecă”, an. III, nr. 26, 2 iulie 1922, p. 1-3.

În 1930, deja se adunaseră circa patru milioane de lei⁵. Avocatul Gheorghe Pop de Oarța, prim-curatorul parohiei, prefect al județului în 1919-1920 și 1932-1933, președinte al Consiliului Județean Sălaj între 1926-1930 și 1930-1932, este unul dintre ctitorii bisericii. Alt sălăjean, Iuliu Maniu, președintele Consiliului de Miniștri între 1928-1933 (cu unele întreruperi), sprijină și el ridicarea monumentalei biserici greco-catolice din Zalău.

Temelia bisericii se sfințește în iulie 1930 și construcția începe. Anii 1930-1934 au coincis însă, în mare parte, cu criza economică mondială. Mai trist încă, preotul Traian Trufașiu moare în noiembrie 1931, iar Gheorghe Pop de Oarța, în decembrie 1933.

Piedicile acestea mari au fost, deși greu, depășite. Lui Traian Trufașiu îi urmează în fruntea parohiei greco-catolice Zalău preotul Aurel Ghilea. În 1932, și el este ales senator și primește sprijin în adunarea de fonduri. Sumele pentru cele trei clopote sunt donate de tipograful Grigore Avram, de credinciosul Toth Vasile și de învățătorii greco-catolici⁶.

În zilele de 8 și 9 septembrie 1934, altarul și biserica au fost sfințite de episcopul greco-catolic de Oradea, dr. Traian Valeriu Frențiu, pentru că, în urma rearondării parohiilor din Mitropolia Blajului, în 1930, parohia Zalău a ajuns să facă parte din cadrul Eparhiei greco-catolice Oradea.

După sfințire, biserica, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, primește de la Vatican dreptul de pelerinaj, pentru zilele de 15 august și 8 septembrie. Pelerinajele cu ocazia acestei sărbători au început încă din 1935⁷.

5 Vezi Anexa 1, „Apelul comitetului parohial pentru donații”; ortodocșii din Zalău aveau, deja, din 1927, o biserică a lor, vezi D. Pop, *Biserică și societate în Sălaj. Prototopiatul ortodox Românași*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2002, p. 153-154 și 205-207.

6 Vezi Anexa 2, „Glasul clopotelor”

7 Vezi V. Părău, „Istoria bisericii Greco-Catolice din Zalău”, în „Studia Caiete Silvane”, an. I, nr. 1, Zalău, 2024, p. 51-64, unde este prezentată cu multe amănunte istoria acestei biserici, informații folosite în redactarea acestui studiu.

*Aspecte de la sfințirea bisericii, 8-9 septembrie 1934;
colecția foto a SJAN Sălaj*

De atunci, an după an, „În Zălau, la mănăstire, merg noroade să se-nchine / În Zălau, la mănăstire, vin noroade la sfințire”, cum spuneau versurile unei cântări religioase a vremii⁸.

Iată, de pildă, ce se scria în „Gazeta Sălajului” despre pelerinajul din 1937:

„Ziua de Sfântă Mărie la Zalău. De când s-a sfințit această impunătoare și măreață catedrală din Zalău, fiecare zi de 15 august, zi dedicată Preafericitei Fecioare Maria, e un nou prilej de manifestare religioasă și o nouă ocazie de întărire a credinței. Anul acesta s-a întâmplat la fel. Cu două zile înainte de Sf. Mărie, au început să vină la sfântul locaș credincioși din toate colțurile județului. I.P.S.S. Dr. Valeriu Traian Frențiu n-a putut participa, ci a delegat pe dl. prof. Georgescu, canonic, să-l reprezinte.

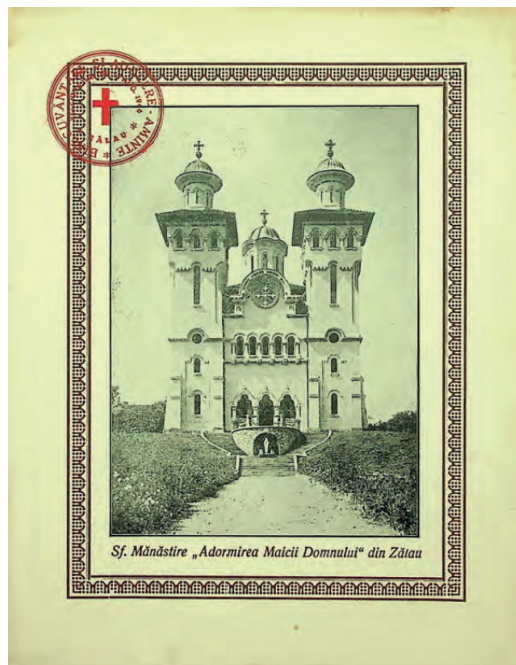
Duminecă dimineața s-au celebrat mai multe liturghii, în timpul cărora s-au împărtășit mii de credincioși. Iar la orele 10 s-a celebrat o liturghie mare în piața din fața Mănăstirii, de către S.S. canonicul Georgescu, asistat de dl. protopop Aurel Ghilea și dnii. preoți Oșan, Erdei și Mureșan. Aici iar s-au împărtășit o mare mulțime de credincioși. Răspunsurile au fost date de corul mixt al Bisericii, de sub bagheta dlui. Albu. La urmă s-a celebrat un parastas pentru odihna marinarilor eroi căzuți pentru patrie. A vorbit S.S. canonicul Georgescu. După terminarea serviciilor divine, pelerinii s-au îndreptat, cântând cântece religioase, către comune-

8 Andreea Vilcovschi, *art. cit.*

le lor”⁹.

În 1939, numărul credincioșilor participanți la pelerinaj, „popor mult, de toate vârstele”, pelerini ajunși la Zalău „în grupuri numeroase, cu cântece de proslăvire”, trece de 10.000 (cam atâta era și întreaga populație a orașului în vremea respectivă!, n.n.), iar „numărul celor mărturisiți și cuminecați a fost de 3.243... Cine a văzut manifestația religioasă a poporului în preziua și în ziua praznicului, a putut admira cea mai de seamă calitate aleasă a sufletului poporului nostru, convingerea adânc creștinească și încrederea în sprijinul Mariei... Liturghia solemnă s-a celebrat în Piața Unirii (în fața bisericii) de către Rev.mul Domn Augustin Maghiar canonic, Reprezentantul Excelenței Sale Episcopul, înconjurat de un sobor de preoți... Praznicul Maicii Domnului la Zalău a fost într-adevăr zi de înălțare sufletească”¹⁰.

Războiul Mondial întrerupe, pentru câțiva ani, acest șir al pelerinajelor. Totuși, în 1943, când, de sărbătoarea „Adormirea Maicii Domnului”, ajunge la Zalău episcopul Ioan Suciu, care administra, din 1940, parohiile Eparhiei Oradea, participarea credincioșilor la hram este, din nou, impresionantă.

*Mănăstirea Zalău, 1946;
colecția foto a SJAN Sălaj*

Reluate după terminarea războiului, pelerinajele nu vor mai putea fi oprite nici de instaurarea regimului comunist, nici de desființarea bisericii greco-catolice în 1948. Greco-catolicii au devenit, forțat, ortodocși. Iar monumentală biserică greco-catolică din centrul Zalăului a devenit și ea, tot fără voie, ortodoxă. Credincioșii care veneau până acum la „mănăstirea din Zalău” ca greco-catolici, după 1948, vor continua să vină în pelerinaj ca ortodocși, sau, cum apar în multe documente, ca „reveniți”, deși

9 „Gazeta Sălajului”, an VIII, Zalău, 21 august 1937, nr. 34, p. 3; 15 august era (și este) și Ziua Marinei.

10 „Pelerinajul la Zalău”, în „Vestitorul”, an XV, nr. 17, din 1 septembrie 1939.

așa-zisa „revenire” a fost întâmpinată cu multă rezistență de credincioșii greco-catolici din județ, unii, cu toate riscurile ce decurgeau de aici, participând la activități de cult clandestine, trecând la romano-catolici sau la cultele neoprotestante.

În studiile anterioare, dedicate vieții religioase în primii ani de după reînființarea județului, găzduite cu atâta generozitate de revista „Caiete Silvane”, am arătat că Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale păstrează, în fondul Departamentul de Culte Sălaj, planurile de muncă, rapoartele de activitate și multe alte documente ale „împuternicitului de culte al județului”.

Mănăstirea, în 1953; colecția foto a SJAN Sălaj

Având ca atribuții principale supravegherea și controlul cultelor și asociațiilor religioase, împuterniciții județeni erau obligați să comunice Departamentului Cultelor tot ceea ce se desfășura pe plan religios în județ. Iar diferitele hramuri, sărbătorile de Paști, Rusalii, Crăciun etc., erau, cu deosebire, în permanenta lor atenție.

În rândurile de față vom vorbi despre hramul „mănăstirii” din Zalău, din data de 15 august, așa cum a fost consemnat acest eveniment în informările transmise de către „împuternicitul” din Sălaj Departamentului de Culte.

Important de menționat că, împreună cu protopopul locului, „împuternicitul” alcătuia un „plan” al supravegherii hramului. Astfel, erau

stabiliți „preoții care vor servi aceste hramuri”, orele diferitelor manifestări, responsabilii din rândul autorităților etc. Iată partea introductivă a unui asemenea plan, care arăta și scopul pelerinajului: „Aceste hramuri tradiționale se desfășoară în fiecare an, la care participă un mare număr de credincioși din localitățile învecinate și din localitatea respectivă. Cu această ocazie, credincioșii se spovedesc, se împărtășesc și participă la slujba respectivă, care se desfășoară cu prilejul acestei sărbători”¹¹.

Iată și „Informarea”, referitoare la „Desfășurarea hramului Adormirea Maicii Domnului la biserica ortodoxă / revenită / din Zalău”, datată 17 august 1970. O prezentăm pe larg, considerând că documentele, surse esențiale în reconstituirea istoriei, pot reda mai bine decât orice interpretare a noastră atmosfera acelor zile:

„Desfășurarea hramului a început prin sosirea, în data de 14 august 1970, a credincioșilor de pe comune, în grupuri și individual, începând încă de dimineață, când, în cadrul liturghiei, preotul titular Gîlgău Ioan a făcut primele spovedanii.

Grosul credincioșilor, însă, a început să sosească în după-amiaza zilei arătate mai sus, începând din jurul orelor 13,00, venind în grupuri constituite din câte 20, 30 sau chiar 40. Aceste grupuri erau formate pe sate. În fața grupului mergea, de obicei, un tânăr – și mai rar, fete – care ducea în mână o scândură, în capul căreia erau prinse coroane cu ghirlande de flori artificiale, decorate cu ștergare și panglici de diferite culori. Toate grupurile au parcurs străzile orașului Zalău, cântând cântece religioase.

Credincioșii sosiți s-au stabilit în biserică și în curtea bisericii.

La orele 16,00, conform programului înaintat Dvs., cu nr. 274 din 10 august 1970, cei patru preoți stabiliți în program, și anume:

Preotul Andreescu Marcel – protopopul protopopiatului Sălaj I, Zalău;

Preotul Gîlgău Ioan – preotul titular al parohiei ortodoxe Zalău;

Preotul Opreș Traian – al doilea preot din Zalău și secretar al protopopiatului Sălaj I, Zalău;

Preotul Ghiurco Ioan – preotul titular al parohiei Bogdana și al doilea secretar al protopopiatului Zalău, au început spovedania credincioșilor în cele patru boxe ale bisericii construite în acest scop.

La orele 17,00, din partea episcopiei ortodoxe române Oradea, a sosit consilierul economic al eparhiei Păunescu Toma, care a asistat la acest hram și a luat parte la serviciile religioase care s-au oficiat. Imediat după ce a sosit, s-a informat asupra organizării hramului de la protopo-

11 Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sălaj, fond: Departamentul Cultelor Sălaj, dosar 6, 1970, f. 297-298.

pul Andreescu și preotul local Gîlgău Ioan, după care consilierul eparhial a intrat în altar, săvârșind un serviciu religios până la orele 20,30. La serviciul religios, consilierul a fost ajutat de doi teologi de la Institutul teologic din Sibiu.

Precizez că spoveditul, care a început la orele 16,00, cu cei patru preoți, s-a terminat în dimineața zilei de 15 august a.c. Se precizează că au fost spovediți circa 1.500 credincioși și cuminecați tot atât. În timpul slujbei din biserică și al spoveditului, credincioșii care nu au încăput în biserică au cântat afară cântece religioase.

În fața bisericii s-a vândut material de colportaj, dar, fiind foarte scump, s-a vândut foarte puțin. În tot timpul cât a durat hramul, 14-15 august 1970, în fața bisericii nu s-au instalat nici un fel de tarabe care să atragă credincioșii.

R.A.T.A. nu a fost solicitată să dea autobuze pentru transportul credincioșilor de pe sate la hram, deoarece, conform tradiției, aceștia se deplasează pe jos.

Numărul credincioșilor care au participat la acest hram este apreciat la circa 5.000 credincioși, cu mult mai mulți decât anul trecut. Această prezență masivă se datorește și timpului frumos din aceste zile. Din numărul total al celor care au participat la hram, circa 2/3 au fost tineri – fete și băieți –. Din acest tineret, circa 3.000/80% au fost fete și numai 20 la sută băieți. La credincioșii în vârstă/circa 1.700/circa 90% erau femeii și numai 10% bărbați.

La acest hram au venit credincioși de la copii de circa 10 ani până la bătrâni care de-abia se mai târau, sprijinindu-se în bețe.

Preoții care au spovedit declară că circa 50% din cei spovediți erau tineret; s-au spovedit copii de la 12-13 ani.

Credincioșii au continuat să sosească și în ziua de 15 august 1970, pentru care a fost destinat preotul Ghiurco să facă mărturisirea și împărțășania.

În ziua de 15 august 1970, dimineața, programul bisericesc a început cu Ceasurile – niște rugăciuni de dimineață – la care au participat doi preoți. După această slujbă a început maslu, la care au participat toți cei cinci preoți prezenți. După maslu s-a desfășurat slujba propriu-zisă în biserică, la care, de asemeni au participat tot preoții. Slujba a început la orele 9,00.

La acest hram s-au ținut trei predici, după cum urmează:

preotul Gîlgău Ioan, în seara zilei de 14.VIII. a.c., despre „Ajutorarea credincioșilor de către Fecioara Maria”.

preotul Andreescu Marcel, despre „Adormirea Maicii Domnului”. Predica s-a ținut după citirea Evangheliei.

preotul Păunescu Toma, consilierul Episcopiei Ortodoxe Oradea, despre „Cinstirea Fecioarei Maria, cum trebuie cinstită”, legând această cinste de cinstea pe care credincioșii trebuie să o dea organelor locale de stat.

Credincioșii au început să părăsească mănăstirea din Zalău tot în grupuri și cântând cântece religioase, în ziua de 15 august 1970, în jurul orelor 10,00.

Manifestațiile religioase prilejuite de acest hram s-au încheiat în jurul orelor 13,00/15.VIII.1970/, prin cuvântul de încheiere al preotului titular al parohiei, Gîlgău Ioan, rostit de la amvon, în prezența a circa 1.500 credincioși – pentru că numai atâția au încăput în biserică – care au adus mulțumiri episcopului Teoctist pentru trimiterea reprezentantului său la hram, a dat îndrumări credincioșilor să se întoarcă acasă în liniște, pe drumuri lăturalnice, pentru a nu împiedica circulația și a da naștere la accidente, iar, odată ajunși acasă, să muncească conștiincios la locurile lor de muncă, cei de pe ogoare să participe activ la strângerea recoltelor din C.A.P.-uri, având în vedere că suntem în plină campanie agricolă. I-a sfătuit să fie cinstiți și să nu-și calce demnitatea creștinească bucurându-se de bunuri care nu le aparțin, prin sustrageri necinstite din cadrul averii C.A.P.-urilor. (...)

Organele locale din Zalău, pentru a contracara efectele acestui hram, au organizat vineri seara o serbare în piața de legume a orașului, la care au participat cântăreți de muzică ușoară, artiști amatori, prezentând un program în cadrul sărbătorii «săptămâna brigadierilor». La acest program a participat un mare număr de credincioși, și în special tineri/circa 90%/. Aici erau în permanență circa 800 persoane, pentru că unii se duceau, iar alții veneau. Personal, apreciez că astfel de serbări nu-și ating scopul, pentru că credincioșii tot își ating scopul pentru care au venit, adică mărturisirea, împărtășania și participarea la celelalte slujbe religioase. În plus, la anul sau în ceilalți ani vor veni mai mulți credincioși, și în special tineri, pentru că ei vizionează nu numai slujba religioasă, ci și programe artistice. Cei care au fost în acest an vor povesti la cei care au rămas acasă, iar aceștia vor face totul pentru a veni și ei la anul”¹².

În fiecare an sunt întocmite astfel de rapoarte, respectând, în mare, aceeași formă. În 1971, de pildă, raportul este întocmit de inspectorul teritorial al județului Bihor, Nicolae Melencu, care îl înlocuiește pe cel local. Iată câteva fragmente:

„Încă din după-amiaza zilei de 14 august a.c. au început să sosească credincioși din satele din județul Sălaj, unii dintre ei din localități foar-

¹² *Ibidem*, f. 315-317, informare întocmită de Stan Tudor, „împuțernicit principal județean”.

te îndepărtate... Toate aceste grupuri au intrat în oraș și s-au deplasat pe străzi, până la biserică, cântând cântece ale «Marianelor»... Din informațiile culese dintre participanți, rezultă că ar fi venit un număr mai mare, dar, în localități, și pe traseu, li s-a atras atenția că nu este voie să meargă în coloană – și au rămas acasă. În orașul Zalău, organele locale nu au apărut în apropierea bisericii. Din această cauză, nu am putut confisca un număr de icoane, rozarii și cruciulițe care se vindeau de diferiți cetățeni, femeilor...”¹³.

Și un ultim fragment, din raportul pentru anul 1973, întocmit de inspectorul teritorial Ioan Roman¹⁴: „La orele 9,00 din partea Episcopiei Ortodoxe Române Oradea a sosit Dl. episcop Vasile Coman, însoțit de către consilierul economic Ioan Negroiu și diaconul Ioan Savu, care au asistat la acest hram și au luat parte la serviciile religioase care s-au oficiat... La liturghie se precizează că au participat circa 1.850 credincioși... La orele 12,00, Dl. episcop al Oradiei, Vasile Coman, a precizat următoarele: «Sărbătorile religioase au avut și un rol național și social... Toți care sunteți în biserică, căutați, la locul de muncă, să vă îndepliniți planul și, chiar dacă unii sunteți în vârstă, să ajutați copiii în familie, ca ei să-și poată îndeplini sarcinile pe care le au. Numai în felul acesta, prăznuind pe Fecioara Maria, ne putem bucura pe deplin dacă ne îndeplinim chemarea acolo unde ne găsim, căci toți care ați venit la hram ați putut vedea ce lucruri minunate s-au făcut în orașul de reședință al județului, la intrare te întâmpină noi fabrici, străzile orașului împodobite cu flori...»”.

Supraviețuind perioadei comuniste, în ciuda piedicilor puse de regim, unele amintite aici (organizarea de concerte, oprirea coloanelor de pelerini, confiscările de obiecte religioase etc.), pelerinajele la „mănăstirea” din Zalău vor înceta după 1989. Să-l ascultăm pe același Ioan Ghiurco: „Tot mai puțini oameni au venit după Revoluție în pelerinaj la Zalău, pentru ca, în doar câțiva ani, acest obicei să dispară. În județ au început să se construiască mănăstiri, iar credincioșii s-au îndreptat spre Bic, spre Strâmba și spre celelalte astfel de așezăminte monahale”¹⁵.

13 Idem, dosar 10, 1971, f. 84-85.

14 Idem, dosar 23, 1973, f. 102-104.

15 Andreea Vilcovschi, *art. cit.*

Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Zalău, în prezent

Anexa 1

„Comitetul parohial al bisericii române unite din Zalău.

APEL

În orașul de reședință a județului Sălaj, în Zalău, credincioșii români uniți nici până azi nu au o biserică vrednică de capitala unui județ. Faptul în sine se datorește vitregiei vremurilor și împrejurărilor grele în cari au trăit Românii din acest oraș.

Dacă în trecut a fost suficientă pentru Românii uniți din Zalău o capelă modestă, azi e rușine ca în capitala județului Sălaj, unul din cele mai românești județe din Ardeal, să nu aibă o biserică, care să stea cu vrednicie alături de bisericile pompoase ale credincioșilor altor confesiuni din Zalău.

Dorința fierbinte a parohienilor din acest oraș e să ridice o sfântă biserică, corespunzătoare vremilor de azi.

În acest scop au adunat cu multă strădanie și cu mari jertfe suma de patru milioane lei, cu toate că majoritatea absolută a lor e săracă, cum sunt aproape toți Românii dela orașe. Biserica plănuită a se ridica în orașul nostru și a cărei edificare a început în primăvara acestui an, va costa aproximativ zece milioane lei.

Parohienii din Zălau sunt gata să jertfească cât vor putea mai mult pentru adunarea sumei care lipsește din costul edificării bisericii.

Considerând însă că din sărăcia lor nu vor putea aduna suma de șase milioane, fac un călduros apel către toți credincioșii bisericii unite și către toți oamenii de bine, rugându-i să binevoiască a da un ajutor cât de mic pentru a mări fondul de construcții al bisericii din Zălau.

În chip deosebit rugăm pe intelectualii și poporul din Sălaj, pe fiii acestui județ așezați în alte părți, precum și pe toți aceia cari au avut sau au ceva legături cu acest județ, să contribuie la realizarea mărețului scop al nostru, care să fie fala și mândria nu numai a celor din Zălau, ci a tuturor Sălăjenilor.

Îndrăznim să vă trimitem acest apel împreună cu o listă de subscripții în care vă rugăm să treceți cu numele pe toți aceia, cari vor binevoi a contribui cu obolul lor la mărirea fondului bisericii noastre, iar sumele colectate împreună cu listele de subscripție să le trimiteți ori oficiului parohial unit din Zălau, ori Băncii «Silvania» filiala Zălau, menționând pe mandatul poștei, că suma se trimite pentru fondul de construcții al bisericii.

Avem convingerea fermă că acest apel va găsi ecou în sufletul Dumneavoastră creștinesc și românesc și veți grăbi să contribuiți cu o cărămidă la biserica nouă din orașul Zălau, care se va ridica pentru preamărirea lui Dumnezeu și va fi dovadă veșnică a tăriei neamului nostru românesc și a bisericii noastre unite.

Zălau, la 23 Ianuarie 1930.

Comitetul parohial al bisericii unite din Zălau”.

în „Școala Noastră”, an VII, nr. 13,

1-15 septembrie 1930

Anexa 2

„Glasul clopotelor.

De la Unire încoace în ținutul Sălajului au avut loc trei manifestări puternice ale spiritului românesc. Prima cu prilejul dezvelirii bustului lui Simion Bărnuțiu, marele fiu al Sălajului, luptătorul neînfricat, prin cuvânt, pentru eliberarea noastră. A doua a fost cu prilejul congresului ge-

neral al Astei, în cadrul căruia s-a dezvelit Monumentul de la Guruslău, ca un mic semn de închinare marelui Voevod Mihai Viteazul, dezrobitorul prin sabie, a nației noastre. Al treilea prilej a fost sfințirea celor două biserici românești din capitala ținutului, Zalăul pitoresc și străin până ieri: Una acum câțiva ani pentru credincioșii bisericii ortodoxe, iar alta recent pentru credincioșii bisericii românești unite cu Roma.

La toate aceste ocazii pe lângă intelectuali au participat și imense mase populare. Cu nici un prilej însă nu a fost atât popor și atâta pioasă re-culegere ca la procesiunea sfințirii celor două biserici și îndeosebi la sfințirea monumentalei biserici a Românilor uniți, cari formează masa mare a credincioșilor din acest ținut. Ceremonia sfințirii bisericii, după datina străbună, a mișcat adânc pe participanții veniți din toate colțurile județului, sub conducerea preoților și a învățătorilor.

Conducătorii populației minoritare și ai cultelor au înțeles că și Nația noastră este capabilă de manifestări puternice religioase. În credincioșii cari cercetau numai bisericuțele de lemn, adevărate giuvaere ale artei populare, presărate pe întreg ținutul Sălajului, se găsește același suflet religios, poate mai puternic, fiind tăcut și nu zgomotos, ca în acel al credincioșilor bisericilor minoritare, care s-au bucurat în cadrul statului străin nouă de toată protecția și de tot fastul pe care-l poate împrumuta acestor fel de manifestații aparatul administrativ.

Dacă conducătorii bisericilor românești vor ști să întrebuițeze mai ales în orașele locuite de populație străină, semnificația marilor procesiuni religioase, suntem siguri că mulți credincioși rătăciți în cadrul bisericilor minoritare se vor întoarce la biserica strămoșească.

Sfințirea acestei biserici a fost pentru învățătorimea ținutului prilejul potrivit pentru a dovedi tuturor, că deși educația ei este făcută de stat în spirit laic, totuși aceasta nu înseamnă o depărtare de biserica noastră strămoșească și o răcire a raporturilor dintre slujitorii celor două instituții.

A fost suficient un apel călduros din partea Dlui Dumitru Mărgineanu, conducătorul însuflețit al învățământului din acest județ, ca învățătorimea să-și dea obolul ei pentru cumpărarea celui mai frumos clopot al bisericii.

Gestul învățătorimii și îndemnul conducătorului ei trebuiesc tălmăcite în sensul celor de mai sus. Învățătorimea Sălajului, venită de pe întreg cuprinsul Țării, nu numai că este adânc religioasă, ea a dovedit în repetate rânduri că e totdeauna gata să dea tot sprijinul preoților pentru propovăduirea învățării lui Cristos și a principiilor moralei creștine.

Prin hărnicia unui tânăr învățător venit din ținutul Gorjului să facă apostolat la graniță, s-a putut ridica o școală frumoasă și o biserică pentru puținii români dintr-un sat cu proprietar ungar. Acest tânăr învățător, orto-

dox după credința părinților săi, nu a precupețit nici o oboseală pentru ca foștii servitori ai proprietarului ungur să aibă un loc de închinare sărbătore în zilele de Duminică și sărbătoare.

Câtă vreme va dăinui în acel colț pitoresc al Zalăului monumentul închinat credinței străbune din turnurile bisericii se va revărsa prin glasul viu al clopotelor, de-a lungul veacurilor dovada că în anul Domnului 1934, învățătorimea română a Sălajului a mărturisit alipirea ei către biserica care ne-a păstrat ființa noastră etnică, și a dat obolul său modest din toată inima, iar generațiile de învățători vor cunoaște că în acel an ei au avut un conducător care și-a înțeles rostul lui de creștin și român.

C. Iencica”.

în „Școala Noastră”, an. XI,

nr. 7-8, septembrie-octombrie 1934

Caiete Silvane, nr. 246/iulie 2025

Centenar Flavia Coposu

Convorbiri despre școli, profesori și începutul calvarului

Acum 100 de ani, în casa parohială din Bobota vedea lumina zilei cea de-a treia fetiță a familiei Coposu, pe care au botezat-o Flavia Lucia Terezia. S-a născut în data de 6 decembrie 1924, sub semnul zodiacal al Săgetătorului, „zodie plină de mișcare și de nerăbdare, deci greu de disciplinat”, după cum recunoștea Flavia Coposu. Tatăl său, Valentin Coposu, era preot greco-catolic în „frunțașă comună românească” Bobota, semnatar al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, în calitate de delegat ales al circumscripției electorale Șimleu Silvaniei și o personalitate marcantă a Sălajului interbelic.

Flavia Coposu

internatul la care a stat în Beiuș. Educația fetelor era făcută de călugărițe ce aparțineau ordinului franciscan, care erau „severe, dar drepte, inflexibile, dotate cu multă răbdare”. Se puna mare accent pe disciplină și religie. Educația și disciplina de la acest liceu au rămas profund impregnate în memoria ei și au ajutat-o să treacă mai ușor peste anii de calvar ce au urmat.

Flavia Coposu a urmat, la fel ca frații săi mai mari, cursurile școlii primare din Bobota, după care a plecat la liceul din Beiuș, județul Bihor. Despărțirea de familie a micului copil și plecarea la liceu a reprezentat un moment trist, iar ziua de 12 septembrie 1935 o considera una fatică. Au durat câteva săptămâni plânsurile, după care totul a intrat în normal. Acum se va lega și o prietenie de o viață între Flavia și colega ei de clasă, Elena Turdeanu, prietenie care va dura „până la despărțirea cea mare”.

Amintirea clipelor frumoase petrecute la Beiuș au persistat întreaga viață. Descrisa, cu lux de amănunte, liceul și

Era clasa a V-a în momentul în care familia s-a refugiat la Coșlariu, lângă Blaj, în urma Dictatului de la Viena, din 30 august 1940, unde tatăl său, protopopul Valentin Coposu, a mai păstorit doar un an, decedând în urma unui atac de cord. Așadar, ultimii doi ani de liceu i-a urmat la Blaj. A absolvit liceul în anul 1943, după care s-a înscris la Academia de Științe Economice din București. A locuit la sora mai mare, Cornelia, iar la sfârșitul războiului familia s-a reunit la București.

Înainte de venirea regimului comunist la putere, Flavia Coposu a avut în facultate profesori universitari renumiți: Victor Slăvescu; Eugen Dumitrescu, care era profesor de Drept Financiar; profesorul Mladenă, care preda Economia Politică; Andrei Rădulescu, care era titularul catedrei de Drept Civil etc.

În perioada 2009-2012, în timpul campaniilor de cercetare pe care le-am efectuat în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității pentru monografia familiei Coposu, am avut deosebita onoare de a fi invitat și găzduit cu amabilitate de distinsele surori Flavia și Rodica Coposu, în casa din strada Mămulari nr. 19 din București.

Pe lângă cercetarea arhivistică, am realizat și o serie de interviuri cu distinsele surori. De fapt, am depănat împreună amintiri din satul nostru drag, Bobota, în lungile seri de iarnă, care îmi vor rămâne impregnate în memorie toată viața.

În prezentul articol ne-am propus să redăm câteva crâmpie din poveștile extraordinare ale doamnei Flavia Coposu, și mă consider unul dintre privilegiații sorții, pentru că am avut șansa de a fi contemporan cu o fiică de nădejde a satului Bobota.

Din punct de vedere științific, am avut ocazia de a afla informații deosebite despre tradiția istorică a familiei, despre „Tata Mare”, cum îi spuneau în familie străbunicului lor, protopopul greco-catolic Gavril Vaida, despre distinsul lor frate Corneliu, despre studiile pe care le-a urmat, despre profesorii pe care i-a avut, dar și despre calvarul prin care a trecut familia, începând cu Dictatul de la Viena, din 30 august 1940.

Surorile Coposu la Bobota, la bustul fratelui, 22 noiembrie 1998

XXX

„Flavia Coposu (F.C.): – Ei, și eu m-am înscris la ASE (Academia de Științe Economice – n.n.), adică după ce am terminat liceul...

Marin Pop (M.P.): – În ce an ați terminat liceul?

F.C.: – '43. În '43 am terminat liceul la Blaj. În '42 am plecat de la Beiuș (la Blaj – n.n.). Și am stat la Beiuș până-n '42. Și pă vremea aceea, copiii nu călătoreau de capul lor, că tot copil eram considerată și trebuia așa (după Dictat și refugiul la Coșlariu – n.n.): de la Coșlar trebuia să mergem până la Teiuș; la Teiuș se schimba, Clujul nu mai era (intrase sub ocupație horthystă – n.n.), făceai un ocol, Alba Iulia – Arad; la Arad schimbam trenul până la Sântana; de la Sântana până la Holod și de la Holod până la Beiuș. Holodul, ala era ultimul punct din România și de acolo veneai invers la Beiuș. Așa că nu putea să mă lase să umblu de nebună cu cinci schimbări de tren și cu legături. Și atunci, tata s-o prăpădit, când eram clasa a VI-a de liceu și atunci m-o mutat la Blaj. Tata o murit în iulie și știu c-o venit domnu' Maniu personal cu unu, stai, cum îl cheama, Serdici...

M.P.: – Vasile Serdici?

F.C.: – Cu Vasile Serdici cu mașina, și el m-o dus, pe mine și pe mama, adică pe mama și pe mine, până la Blaj. Și acolo o vorbit la liceu, sigur că era cunoscut în tot Blajul. Am fost, bineînțeles, admisă, mi-au cerut hârtiile de la Beiuș. Și nu era internat, pentru că era război și Institutul Recunoștinței din Blaj era ăl mai modern la ora aceea, că avea încălzire centrală, băi, nu știu ce, a fost făcut spital. Și nefiind loc de internat, o vreme, aproape o lună, am stat la un fost coleg de liceu al lui Cornel, la unu Petrică Breazu. Numa' că și acolo era înghesuia, că veniseră o gramadă de refugiați d-ăștia, neamurile lui. Era Domșa, era... nu știu câți, și eu dormeam în cameră cu fetița lor. Și până la urmă, o prietenă de-a mea, care s-a mutat și ea tot din cauza de schimbări de tren, ne-am dus la bunica ei și am stat la bunica ei în Veza, Veza fiind un fel de suburbie a Blajului.

M.P.: – *Și ați plecat la Blaj când ați început celălalt an școlar?*

F.C.: – Da, da.

Zalău, 2011 – Lansarea cărții semnată de Flavia Coposu

M.P.: – *Erați în vacanță când s-a prăpădit tatăl dvs.?*

F.C.: – Da, s-a prăpădit atunci, imediat. N-o putut veni domnul Maniu la înmormântare. A venit imediat după, mă rog, să se ofere s-o ajute pe mama, că el o fost foarte atașat de noi, personal, nu de politică numa'. Și o venit cu Serdici și atunci o aranjat. Și m-am dus la bunica acestei colege a mele și îi duceam produse, săraca, că și ea era văduvă, și îi duceam grâu și ce știu eu, ulei, sau ce-i duceam. Ș-am stat acolo cei doi ani. Am terminat, am dat la ASE, am făcut aicea (în București – n.n.), în '43 m-am înscris și am terminat în '48, pentru că s-a suspendat o sesiune, nu știu din ce cauză nu s-a ținut sesiunea și atunci ne-a amânat pe toți să

dăm în februarie. Și s-a considerat că am terminat în '48. Cred c-o arestat atunci profesorii...

Ei, și asta a fost. Pă urmă am început câmpu' muncii. N-am găsit niciunde. Io, în ce mă privește, am stat pe tușă din februarie-martie '48 până în septembrie '49. M-am angajat zilieră la statistică, la recensământul agricol, care a început atunci, în martie '48, cum am terminat. Erau mulți din categoria noastră care o făcut chestia asta. Ne plătea cu ziua. Și acolo am avut ghinion că ne plătea pe bucată codificată. Și atunci, având mintea proaspătă, am învățat repede codul și făceam și depășeam norma și câștigam destul de mult. Mă rog, o fost foarte bine pentru familie. Și șefa noastră era una, o economistă mai în vârstă, care o făcut niște referate excepționale să mă angajeze. Da' ghinionul meu o fost că era director unu care o fost coleg cu Cornel... sau n-o fost coleg cu el, nu știu, dar în orice caz, ne-a povestit alt prieten de-al lui că a venit în '44 sau '43... în '44, după terminarea războiului, când Cornel era ministru adjunct la Economie Națională, să-i deie nu știu ce fabrică...

M.P.: – *Ministru era Leucuția, nu?*

F.C.: – Așa, ministru era Leucuția și el era «băgător de seamă» acolo. Și i-a spus că nu-i averea lui s-o deie și că se face licitație. Și ăsta s-o supărat și i-o zis: – *Lasă că ne mai întâlnim noi în viață, că n-ai vrut să mă ajuți!* O ajuns la Statistică și personal o vrut să mă radă de pă listă și deci nu m-am angajat. Și a durat toată vara aia. M-am dus peste tot și am făcut oferte, d-ăstea nenumărate și tot venea: respins, respins, respins. Povestea era așa, că noi cei care terminam aveam opisul cu notele și pentru fiecare, pentru specialitatea lui, ca să poți face ofertă la întreprinderi gradul 0, 1, 2, 3, trebuia să ai notele respective. Scria acolo specialitatea. Io am făcut, de pildă, Finanțe-Credit, așa, acolo trebuia să ai nota maximă și la Economie Politică. Și atunci, io aveam dreptul la Astra Română, la Banca Națională, la Gaz și Electricitate, la întreprinderi d-ăstea mari. Am făcut oferte, la toate... respins. Pă urmă am început la gradul doi, la gradul trei, tot respins. Ei, până la urmă, nenorocirea care era? Cornel era arestat, fetele date afară din serviciu, mamei i-o tăiat pensia, n-aveam de nici unele. Și venea în toată vremea Securitatea să ne întrebe din ce trăim? Și trebuia să justifici. Am vândut tot ce se putea vinde din casă, tot, tot, tot. Tot ce voia să cumpere cineva vindeam, ca să avem de pită, lumină, din astea. Așa, și până la urmă, mă rog, o mers situația așa: într-o zi, mi-aduc aminte că soră-mea Tuți, cea mare, avea un costum...

M.P.: – *La sora mare îi ziceați Tuți?*

F.C.: – Cornelia, da.

M.P.: – *Și Bobi?*

F.C.: – Bobi era Doina.

M.P.: – Da?

F.C.: – Io, Uchi și Rodi... Rodi. Și m-am dus, n-o să uit... era prin august, sfârșitul lui august, o căldură din aia scârboasă în București și m-am dus cu un costum din ăsta național de Muscel, foarte frumos, care și-l cumpărase soră-mea ce știu pentru care bal undeva, frumos de tot, cu ie de borangic, așa, să-l vând la... se făcea atunci Ansamblul Perinița, comunist. Și m-am dus să-l vând și acolo mi-a spus că nu cumpără ei așa ceva, că-i scump și că lor le trebuie d-astea... Pentru dans popular merge și mai ieftin. Și veneam târâș, cu costumul ăla, supărată, neagră, și m-am întâlnit cu o fostă colegă de facultate de a mea, cu una Doina Negruțiu: – *Ce-i cu tine?* I-am zis: – *Dragă, îs foarte necăjită.* I-am explicat că nu pot să mă angajez niciunde, oriunde mă duc mi se spune... așa. Zice: – *Dragă, dacă tu vrei să pleci din București, frate-meu este numit șef de șantier important la o întreprindere de construcții, la Canalul Dunăre-Marea Neagră, care se face acuma. Io vorbesc cu el, te prezinți acolo!* / – *Și bine, zic, vorbește!* că n-aveam de ales, *vorbește și dă-mi de știre.* Telefonul nu ni-l luase evident, așa. Și nu ne dăduse încă afară din casă.

Am venit acasă și-am zis totuși să mă mai interesez într-un fel. Și m-am dus la facultate. Încă era bătrânul nostru, secretarul Altangiu, care mă știa bine și m-am dus la el: – *Domnu' secretar, uitați ce se întâmplă!* / – *Dragă, zice, aicea există un fost coleg de-al tău, unu care-i șef la UIS, Uniunea Internațională a Studenților, prima formațiune comunistă, în care eu am refuzat cu demnitate să mă înscriu, așa, și care îmi purta niște angoase și la fiecare ofertă de-a mea, când venea invitația să mă prezint, el zicea că-s împotriva clasei muncitoare. Și mă râdea, trimitea pe altcineva...*

M.P.: – *Deci, el era cu tăiatul de pe listă...*

F.C.: – Da, și zice: – *Dragă, io te sfătuiesc să accepți o întreprindere de construcții, că acolo nu-ți trebuie avizul nimănui. Că se fac acuma niște întreprinderi d-astea de interes național, du-te acolo că n-ai încotro. Nu poți sta de pomână. Și am zis gata, am acceptat. Îi dau telefon lui Dodo (Doina Negruțiu – n.n.), vorbește cu frate-tău și zis și făcut, ăla mi-o dat telefon: – *De mâine poți veni, da te faci că nu mă cunoști!* / – *Bine, dragă...* Păi, era o disperare, nu poți să-ți închipui...*

M.P.: – *Asta era în toamna lui '49?*

F.C.: – Toamna lui '49. N-aveam bani de tren. Nu fusesem în viața mea la Constanța. Eram o mulă d-aia proastă, care nu... nu eram descurcăreată. Noi, ardelenii, foarte greu... foarte greu ne descurcăm, să minți, să așa... Și un prieten de-al nostru mi-o dat bani de tren, cu condiția că la prima leafă îi trimit înapoi. Și m-a condus sora mea la gară... nu pot să uit. Și plângea Tuți săraca, așa, și io eram cu ochelari de soare și îmi curgeau lacrimile. Mi-aduc aminte că m-am instalat în tren și vizavi de mine stă-

tea un domn, pe care pe urmă l-am recunoscut acolo, era inginer la întreprinderea asta a noastră, un om drăguț, ș-ala d-aista, proscris. Și mă întrebă: – *Domnișoară, da de ce plângeți? Mergeți la facultate?* Eu nu puteam vorbi. – *Da unde mergeți? La Canalul Dunăre-Marea Neagră?* / – *Da. / – Păi și eu lucrez acolo, la o întreprindere.* Foarte drăguț. Și m-am calmat. În fine, am ajuns la Constanța. M-a așteptat un prieten al acestui domn, care mi-a dat banii cu greu, m-a luat la el acasă și pe urmă m-a dus la întreprindere. Când am intrat pă ușă, sare de la loc: – *Uchii, bine ai venit!* Și dăi cu pupături. Și am început activitatea mea la Canalul Dunăre-Marea Neagră, unde am stat din '49 până-n '55...

M.P.: – *Și destinul... Da la Canal o fost și fratele dvs.? V-ați întâlnit acolo?*

F.C.: – La un moment dat, la Canal, o reușit prin Șerban Ghica, că și el era la Canal... Ei o fost trei între sârme: Șerban Ghica, cu Radu Câmpeanu și cu el. Și lucrau la asta... la săpături. Nu știu ce făceau, piatră săpau cred... Și era un bătrân foarte cumsecade, un domn magazioner și veneau băieții ăștia să ia scule. Și la un moment dat, m-am trezit cu el, da' nu mai țin minte cum am putut eu să comunic adresa, nu știu... chiar nu-mi aduc aminte.

M.P.: – *Îi mai dădea câte un sandviș fratelui dvs.?*

F.C.: – Săracu', merindea lui io dădea lui Cornel. Da, culmea e că l-o arestat. Anghel Curte... O murit în închisoare, săracu'. O fost un om minunat, minunat.

M.P.: – *Și atunci, ați luat legătura cu ei?*

F.C.: – Și atunci, am luat legătura cu ei și mergeam cam din două în două zile și-i duceam câte un sandviș. Zicea: – *Nu pot să nu iau altceva, că mă controlează. Pot, însă, să duc sandvișul meu, pe care eu nu-l mănânc. Eu n-am să crap dacă rabd până după masă, pă când ei...* Și atunci, un sandviș sau o bucată de prăjitură, ce puteam. O bucățică de cașcaval, ce puteam face, că nu era nimica. Era o mizerie cruntă. Și din Constanța îi trimiteam lui, și el împărțea cu Bani și cu Radu. Da, prin Anghel i-am trimis niște bani odată, ca să șperțuiască pe unii, să le facă sau să nu le facă, așa. Și aveam o legătură, știam că-s sănătoși. N-am... Radu m-o dus odată pe șantier până la Capu Midia. N-a avut curaj să mă bage la sârme, c-aveam și noi acolo șantier, noi sovromu'. Și-mi aduc aminte c-o zis că: – *Își dau două palme*, zice, că eram în mașină și niște deținuți cu șapcă d-aia, cu ciocane spărgeau piatră. Și parcă văd că era unu ras în cap, așa, cu niște ochi albaștri și io fumam, că fumam pă vremea aceea și am aruncat chiștocul și el o pus piatra pă el. Și atunci mi-am dat seama și am aruncat pachetul și șșș din turn: *S-a aruncat ceva!* O venit în trap săltat doi gradați. Țsta (Radu – n.n.) o îngălbenit: – *Nu s-a aruncat nimic,*

domnule! Ce, ai căpiat? Ce vrei de la noi? / – Păi am văzut... / – Ai văzut pe dracu! Ia lăsați-ne în pace! Deschide ușa să vedem ce avem în inventar! Când am ajuns la moș Anghel: – Ești dementă! Ești nebună! Cum ai putut să arunci țigări! Dacă te prindea? / – Uite că nu m-o prins.

R.C.: – Că tu ai aruncat tot pachetul...

F.C.: – Pachetul, da. Și atunci o pus piatra pe el și măgarul ăla din turn o văzut că pică ceva. Da eram inconștientă, de fapt.

M.P.: – *Până când ați stat acolo?*

F.C.: – Până în '53, în mai.

M.P.: – *Atunci o murit tătucu Stalin...*

F.C.: – Da. S-o desființat atunci sovromul ăla și s-o făcut Sovromquartit și s-a mutat la Vașcău, în Bihor, unde exploatau uraniu. Și când o auzit familia că mă duc la uraniu, a început disperarea: că m-o duce, oi face cancer, că așa, că pe dincolo. Și atunci am încercat din răspuțeri să reușesc ceva. Și o secretară a contabilului-șef, o grecoaică drăguță, îl avea pe vărul ei director, aici, în Ministerul Construcțiilor de Mașini. Și s-o dus la el și l-o rugat să mă salveze de acolo, să mă plaseze oriunde, oricum, orice, în București, că nu pot să mă duc la Vașcău, acolo, că-i și departe și n-am bani și... mă rog. Și ăla o fost drăguț, nu știa nimic de mine, de origine și d-ăstea și mi-o reușit un transfer-transfer, de la Sovrom construcții ăsta, la Ministerul Construcțiilor de Mașini, pă un post de contabil simplu, la întreprindere d-asta... prototipuri de mașini și utilaje...

M.P.: – *De unde?*

F.C.: – Pă Calea 13 Septembrie.

M.P.: – *Deci, aici în București?*

F.C.: – Da, da. Ei, și m-am mutat aici și am scăpat de ei, de Sovromquartit și de toate mizeriile. Și apoi am început, încet-încet. Acolo s-a desființat atelierul ăla și a făcut copilul Congresului al II-lea, Fabrica de Mașini Unelte, unde, din fericire, am avut un director comunist, da om de treabă, care m-o apreciat pentru faptul că lucram, că lucram în disperare, și el mi-o dat casă... garsonieră.

M.P.: – *Și acolo, cât timp ați stat?*

F.C.: – Păi am stat din 1953... în '55 s-a desființat asta, atelierul de prototipuri, în '55, nu știu când o fost un congres...

M.P.: – *Al doilea, în '55...*

F.C.: – Așa. Și atunci am mers acolo și am stat până în șaizeci și... când o fost Cehoslovacia...

M.P.: – *În '68...*

F.C.: – '68...

M.P.: – *Primăvara de la Praga...*

F.C.: – Așa, da. Chiar la Primăvara de la Praga, după asta, fostul

meu șef de serviciu, care era un băiat cumsecade și pe care io l-am ajutat, l-am ajutat să fie șef, pentru că am acceptat să lucrez, până când el s-a învățat, în locul lui. Țasta o ajuns în Ministerul Energiei, director adjunct, ș-o venit și mi-o spus că-i o posibilitate să mă duc și eu acolo, că el are obligații față de mine, că garantează... Era '68, când era deschiderea aceea și, mă rog, m-a luat pă răspunderea lui și până la sfârșit, până în '80 când m-am pensionat, pe post de economist.

«*Profesorul Victor Slăvescu ne-o lecuit de comunism pă veci...*»

Profesorul Victor Slăvescu

M.P.: – *Da, printre profesori... ați avut mari profesori la facultate... a fost și Victor Slăvescu? Ce alți profesori ați mai avut?*

F.C.: – Păi, am avut o grămadă. Am avut așa: începând cu Victor Slăvescu, așa, era unu Eugen Dumitrescu, care a fost profesor de Drept Financiar și ministru, săracu', când o venit guvernul Antonescu, așa; am avut pe Mladenaț, care era la Economie Politică; pe Andrei Rădulescu la Drept Civil; am avut pe Murărașu la Literatură și Ortografie română, de ce a trăbuit să facem asta, nu știu; pe Gerota la Studiul Comerțului. Toți, toți erau celebri, adică era unu și unu. Dar Victor Slăvescu a fost ăl mai ăl. Țala ne-o lecuit de comunism pă veci.

M.P.: – *Da?*

F.C.: – Adică era un tip extraordinar de limpede la cap. Sintetiza materia și ți-o băga așa cu tolceru'. Și-mi aduc aminte că l-o arestat.

M.P.: – *În ce an era?*

F.C.: – Păi, în '44 a fost tot anu', '45... ba nu și '45, în '46 l-o arestat. Din '46 n-o mai venit. În '46 o năvălit ăștia... Scânteia. Și-mi aduc aminte că ne-a făcut istoria doctrinelor economice și ne-a arătat dezvoltarea economiei, în paralel cu dezvoltarea societății. Asta era teoria lui: pe măsură ce făcea un pas economia, făcea un pas și societatea. Și zice: s-a ajuns până la urmă la un finis, la supraproducția trusturilor, care deja depășiseră orice tip de gândire economică și un fel de contrabalans. La asta o venit nenorocirea comunistă, care o oprit inițiativa, libertatea, creativitatea și i-o adus pe oameni la nivelul de oaie. Și noi făceam așa: *Da, da, da!* Și zicea: – *Oaie, care trăiește în Colectiv. Să știți că oricine trăiește în Colectiv este oaie. Cel mai prost animal patruped este oaia!* Da, da, da, așa zice el (râde – n.n.).

M.P.: – *Un câine îi mai deștept! El conduce toată turma...*

F.C.: – *Și pă noi ne-o adus la nivelul de oaie. Da' să știți că nu poate dura. Nu poate dura pentru că este contra firii. Se opune la tot ce este benefic, la tot ce este lumină, la tot ce este progres. Revine întinericul și cea mai mare pericolozitate este că se bazează pe cele mai josnice instincte umane: pe invidie și pe răutate. Nu poate dura nicio doctrină bazată pe invidie. Vedeți că ei (comuniștii – n.n.) nu-și arată progresul economic. Dimpotrivă, ura celor care n-au, împotriva celor care au. Îl loc să-i ridice p-ăștia de moț, făcea, și să-i bage să lucreze, nu să-i urască pă cei care au! Și asta mi-o rămas în cap. Și făcea... venea deja comunismul, făcea: – *Voi să nu vă speriați niciodată și să fiți siguri că până la urmă libertatea va învinge!* Săracu' de el. Și l-o arestat. O stat în pușcărie nu știu câți ani. S-o degradat fizic tare, și-mi aduc aminte că m-am dus odată, m-am angajat să fac niște calcule, că se făcea niște modificări de prețuri, ne mai dădea acolo doi-trei lei, mai mergeam după-masa la minister să calculăm prețurile. Și ieșind de acolo, l-am văzut pe el. Vai de mine! Așa de emoționată îs când mi-aduc aminte... Și umbla așa... ciorsăit cu picioarele, frecând după ele... cocoșat...*

M.P.: – *În ce an era?*

F.C.: – Nu mai știu dacă era Cornel liber. Poate înainte de '60? În orice caz, perioada asta. El o ieșit cred că cu tot lotu' din închisoare. În perioada asta, '62-'65, cam așa ceva. Și l-am văzut și am fugit după el: – *Domnule profesor!* Se întoarce înapoi... Avea niște ochi așa de pătrunzători... Și o zis: – *Dumneata... dumneata ești fostă studentă de a mea, pă numele cel mic Flavia.* Zic: – *Domnule profesor, din mii de studenți care v-au trecut prin față, cum v-ați adus aminte de mine?* / – *Că ți-am dat bilă*

albă! (râde – n.n.). Da, zic: – *Domnule profesor, mai țineți minte când ne-ați spus că libertatea vine? Zice: – Ai răbdare! Tu ești tânără, ai s-o apuci. Eu nu.* Se pare că o și murit, săracu'... Ce m-o impresionat. Cum și-o adus el aminte... Da nu știa numele, numa' numele mic. Și-mi aduc aminte că atunci am știut foarte bine la el și învățam, vorba aia. Economia Politică mi-a plăcut mult. Cursu' ăsta, logica lui, felul în care ne-a explicat. Și-mi aduc aminte că mi-a zis așa (când era studentă – n.n.): – *Domnișoară, dacă vreodată ai să vrei să lucrezi la Banca Națională – el atuncea lucra ca guvernator; eram în anul I-II – și ai să ai un loc acolo, pentru că este nevoie de oameni de calitate.* O fost un tip cinstit și corect. Da ce lucrări frumoase avea. Culmea că avea lucrări de contabilitate mai bune decât a profesorilor de contabilitate, da. El explica cum îi cu contabilitatea științelor... A murit trist...”

XXX

Flavia Coposu a lucrat la întreprinderea din București, în perioada 1955-1968, după care s-a transferat pe un post de economist la Ministerul Energiei, de unde s-a pensionat.

După Revoluție, Flavia și Rodica Coposu au fost alături de fratele lor, Corneliu, sprijinindu-l în lupta lui neobosită de a reinstaura în România un regim democratic, ca urmaș al lui Iuliu Maniu, iar după trecerea în eternitate a Seniorului, au înființat Fundația „Corneliu Coposu”, care își propune să ducă mai departe idealurile democratice pentru care a luptat familia Coposu de-a lungul istoriei.

În dimineața zilei de 8 septembrie 2021, la venerabila vârstă de 96 de ani și nouă luni, Flavia Coposu a trecut la cele veșnice, plecând dintre noi la „marea întâlnire” cu frații săi și cu înaintașii.

Caiete Silvane, nr. 238/noiembrie 2024

Preotul-martir Ilie Borz sub lupa Securității

Continuăm serialul nostru dedicat preoților sălăjeni care au avut de suferit din cauza prigoanei instaurate de regimul totalitar comunist cu preotul-martir Ilie Borz, condamnat pe nedrept la închisoare și care a sfârșit în mod tragic în temnița de la Aiud, la vârsta de numai 42 de ani.

Ilie Borz s-a născut la 1 august 1912 în cătunul Ratovei, satul Marin, județul Sălaj, din părinții Florian și Maria, născută Cheregi, care erau țărani săraci și se ocupau cu agricultura¹. A urmat școala primară în satul Marin, iar liceul la Beiuș, la „Samuil Vulcan”, pe care l-a absolvit în anul 1935. Studiile superioare le-a urmat la Academia Teologică din Oradea, pe care le-a absolvit în anul 1940, fiind hirotonit de către episcopul Vale-riu Traian Frentiu ca preot celibatar, la 29 iunie 1940².

Preotul-martir Ilie Borz

-
- 1 Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), fond Penal, dosar P 5607, vol. 5, f. 7; vol. 6, f. 3.
 - 2 Florin Mărincean, „Părintele martir Ilie Borz”, în *Acta Musei Porolissensis*, XXXIV, Zalău, 2012, p. 198.

În urma Dictatului de la Viena, din 30 august 1940, protopopul Valentin Coposu, care păstora de 31 de ani în parohia Bobota, a fost nevoit să se refugieze la Blaj, fiind trecut pe „lista neagră” a autorităților horthyste, ca semnatar al Unirii Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918. În acest context, tânărul preot Ilie Borz și-a început cariera preotească în parohia Bobota³, dar după șase luni cedează parohia preotului Virgil Trufașiu, care era căsătorit și avea copii, preluând parohia Drighiu și filia Aleuș.

Până în anul 1948, vrednicul preot Ilie Borz reușește să construiască o biserică nouă, de zid, în parohia Drighiu, situată în apropierea vechii biserici de lemn, având sprijinul necondiționat al credincioșilor greco-catolici pe care îi păstora. Piatra de temelie a noii biserici de zid a fost sfințită în anul 1945, iar până în anul 1948 s-a reușit ridicarea în roșu, tencuirea și crucea pusă pe turla noii biserici. De asemenea, reușește construirea unei biserici noi și în filia Aleuș⁴.

A venit însă fatidicul an 1948, când sovieticii impun regimului comunist de la București să desființeze cultul greco-catolic din România, după ce făcuseră același lucru în Galiția (Ucraina), prin decretul 358 din 1 decembrie 1948, emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale.

Preotul Ilie Borz nu acceptă să treacă forțat la cultul ortodox, crezând că noul regim va respecta Constituția țării, care garanta libertatea conștiinței. Acest drept fundamental era prevăzut chiar și în Constituția Republicii Populare Române, la articolul 13, iar art. 38 din Legea Cultelor prevedea că „trecherile de la un cult la altul sunt libere”, după cum explica și preotul Ilie Borz autorităților comuniste în declarația pe care o anexăm la prezentul articol.

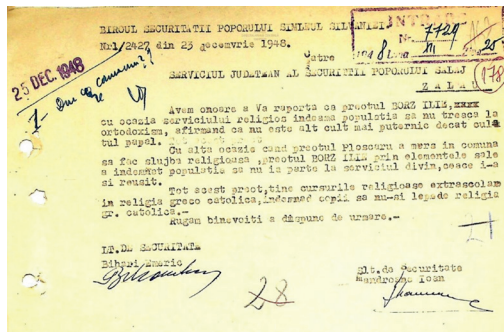
În acest context, autoritățile comuniste îi interzic preotului Ilie Borz să mai officieze în biserică, până în momentul în care va accepta să treacă la Ortodoxie. Însă, preotul Ilie Borz nu renunță la credința și misiunea sa, oficiind în continuare slujbele religioase în ritul greco-catolic, în curtea bisericii.

În data de 19 decembrie 1948, în parohia Drighiu se deplasează protopopul ortodox Ploscaru, cu misiunea de a realiza „unificarea cultelor”. Însă, în timp ce protopopul Ploscaru oficia slujba în ritul ortodox, „în biserică populația a început să vocifereze și să strige că lor nu le trebuie preot ortodox și la acestea au ieșit din biserică”. Acest incident este pus

3 Femeile mai în vârstă din Bobota își mai aduceau aminte de tânărul preot greco-catolic Ilie Borz, care era foarte sfios și „nici nu îndrăznea să ridice privirea către femei” (interviu cu Cornelia Danciu, realizat în anul 2012).

4 Florin Mărincean, *op. cit.*, p. 199; Informații obținute și de la Nicolae Manciu din Drighiu, n. 1930, interviu realizat în anul 2021.

tot pe seama preotului Ilie Borz, despre care se spune că în ziua precedentă „a făcut propagandă în comună ca lumea să aibă grijă că mâine vine un preot ortodox și care vrea să le cumpere sufletul”. Aceasta reiese din declarația pe care învățătorul din Drighiu, Teodor Cadar, absolvent al Școlii Normale din Iași, „tovarăș de drum” al comuniștilor, o dă Biroului Securității din Șimleu, la 13 ianuarie 1949. Tot din această declarație aflăm că „unificarea” era prevăzută a avea loc în data de 19 decembrie, iar învățătorul Cadar a primit misiunea, din partea autorităților comuniste, „de a prelucra această revenire cu populația din Aleuș”, în noaptea precedentă. Tot în acea noapte, preotul Ilie Borz i-a trimis pe curatorul și cântărețul bisericii din Aleuș să strângă „iscălituri de la populația din acea comună, prin care protestează contra unificării”, care au fost trimise apoi la Oradea. „Agenții” trimiși de preotul Ilie Borz „au făcut propagandă de la om la om”, transmitând mesajul preotului, care „a spus că dacă ei vor trece la cultul ortodox, își vând sufletul diavolului și că aceasta este începutul acțiunii guvernamentale de a distruge religia”. În dimineața zilei de 19 decembrie 1948, când preotul Ilie Borz a auzit că preotul Ploscaru a venit la Drighiu, s-a deplasat și a oficiat slujba religioasă în Aleuș, „unde în timpul predicii a agitat masele să aibă grijă că vrea să vie un preot ortodox care vrea să cumpere sufletul pentru diavol”. Primarul interimar pro-comunist din Drighiu, Vasile Cozma, i-ar fi atras atenția preotului Ilie Borz că nu are dreptul să mai officieze slujba în biserică, „deoarece biserica deja aparține parohiei ortodoxe, iar el nu a revenit la ortodoxie”, dar acesta nu renunță. Mai mult, și-a luat veșmintele preoțești și antimisul din biserică și a continuat să officieze slujba în spatele bisericii noi din Drighiu, mai ales că se apropiau sărbătorile de Crăciun. În acest context, preotul ortodox Cornel Haiduc din Halmășd a fost delegat să țină slujba în a doua zi de Crăciun în parohia Drighiu, dar nu a reușit, fiind invocată lipsa veșmintelor bisericești și a antimisului, luate din biserică de către preotul Ilie Borz⁵. În realitate, credincioșii greco-catolici din Drighiu nu au intrat în biserică și au participat la slujba oficiată afară de către preotul Ilie Borz.

A treia zi de Crăciun, preotul Ilie Borz a început oficierea slujbei religioase în spatele bisericii din Drighiu, dar a fost întrerupt de către jandarmii trimiși de la Plopiș. I-au „atras atenția preotului Borz Ilie că el nu are dreptul să facă slujba”, însă acesta „nu a luat în considerare” cele spuse de către sergentul major de jandarmi „și a continuat mai departe slujba”. Pe acest fundal foarte tensionat, o parte din credincioși „au început să vocifereze cu jandarmul, iar femeile au înconjurat pe preotul Borz Ilie, și care prin acest fapt a putut scăpa de a fi tras la răspundere pentru neexecutarea ordinelor primite”⁶.

Tot din declarația amintită mai sus reiese că preotul Ilie Borz nu a mai fost văzut în Drighiu, doar în filia Aleuș, unde sfințește apa de Bobotează, după care, la 10 ianuarie 1949, așa cum afirmă și din declarația dată Biroului de Securitate din Șimleu Silvaniei, pe care o atașăm prezentului articol, s-a refugiat în localitatea Bobota, unde locuia fratele său, Grigore.

După două luni, fiind legitimat de către organele de Miliție din Bobota, fiindu-i frică să nu fie arestat, se refugiază la părinții săi, în cătunul Ratovei. Ascuns prin păduri și pe la casele oamenilor, continuă să officieze în clandestinitate, în localitățile de pe Valea Barcăului, amintite de preotul Ilie Borz în declarația anexată.

A doua zi, după încercarea nereușită de a-l aresta pe preotul Ilie Borz, la 28 decembrie 1948, plutonierul-major Ioan Luca raporta Biroului de Securitate din Șimleu Silvaniei despre evenimentele care s-au petrecut la Drighiu în zilele de 26 și 27 decembrie, a doua și a treia zi de Crăciun. Ajungând în fața școlii din Drighiu, el afirmă că a văzut în jurul casei parohiale aproape 600 de persoane, de la vârsta de cinci ani în sus, care participau la slujba religioasă oficiată de către preotul Ilie Borz și descrie cum s-au derulat evenimentele din ziua respectivă⁷.

La 29 decembrie 1948, Serviciul Județean al Securității din Zalău raportează cele petrecute în parohia Drighiu Direcției Regionale a Securității din Oradea⁸, iar acesta mai departe Direcției Generale a Securității din București, la 4 ianuarie 1949, concluzionând că preotul Ilie Borz „face propagandă deschisă și îndeamnă populația să nu treacă la ortodoxism, spunând că, cultul greco-catolic în frunte cu Papa este cel mai puternic din lume”. De asemenea, informează că a dispus organelor din subordine să ia măsuri „pentru adunarea de date și material suficient, pentru ca numitul

6 *Ibidem*, f. 89-90; episodul salvării preotului Ilie Borz de la arestare de către femei a rămas profund impregnat în mentalul colectiv și ne-a fost povestit de mai mulți locuitori din Drighiu, pe care i-am intervievat în cadrul proiectului de cercetare științifică, realizat pe Valea Barcăului.

7 ACNSAS, fond Penal, dosar P 5607, vol. 6, f. 126.

8 *Ibidem*, f. 108.

Borz Ilie să fie deferit Justiției”⁹.

Biroul de Securitate din Șimleu Silvaniei, condus de către locotenentul Emeric Bihari, se conformează ordinului primit și la 13 ianuarie 1949 ia declarații de la trei „tovarăși de drum” din Drighiu: primarul interimar numit de către comuniști, Vasile Cozma, secretarul organizației Partidului Muncitoresc Român, Traian Coțea și învățătorul Teodor Cadar. Lista de acuzații la adresa preotului Ilie Borz începe din anul 1945, când ar fi întârziat cu trei luni de zile înființarea organizației locale a Frontului Plugarilor și astfel s-ar fi opus reformei agrare legiferată de guvernul pro-comunist condus de Petru Groza, apoi că este „manist” și a susținut Partidul Național Țărănesc în perioada alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946 și, desigur, că se opune trecerii la cultul ortodox, fiind catalogat ca un adversar periculos pentru regimul totalitar comunist¹⁰.

Din procesul verbal întocmit de Biroul Securității Poporului din Șimleu Silvaniei, la 19 ianuarie 1949, reiese modul în care au fost luate cele trei declarații, „cari declarații vizate de noi spre neschimbare”¹¹ au fost anexate dosarului trimis superiorilor din Zalău, iar aceștia, la rândul lor, Direcției Regionale a Securității din Oradea.

Spre surprinderea organelor Securității din Sălaj, la 27 ianuarie 1949 primesc o adresă din partea Direcției Regionale din Oradea, care consideră că probele adunate nu erau suficiente pentru ca preotul Ilie Borz să fie arestat și trimis în judecată, cerându-le următoarele: „Luați măsuri pentru a aduna probe concrete suficiente și de actualitate împotriva susnumitului (Ilie Borz – n.n.), în vederea trimiterii sale în fața Justiției.

Probele din dosarul înaintat de dvs. cu raportul nr. de mai sus, nu sunt de actualitate și nu sunt suficiente pentru ca un individ să fie trimis în fața Justiției. În consecință, procedați la adunarea probelor ordonate mai sus”¹².

După cum se poate observa, Securitatea trebuia să mai caute „probe incriminatorii” pentru a-l aresta pe Ilie Borz. Ocazia se ivește odată cu arestarea membrilor grupului de rezistență anticomunistă, cu caracter național-țărănist, condus de către Alexandru Țicuș din Drighiu, cu care preotul Ilie Borz s-a întâlnit de câteva ori pe când erau împreună „fugari” din fața autorităților comuniste. Astfel, a fost introdus și el în cadrul acestui „lot”¹³. Auzind că are legături cu „grupul Țicuș”, a fost încadrat cu dela-

9 *Ibidem*, f. 11.

10 *Ibidem*, f. 89-95.

11 *Ibidem*, f. 117

12 *Ibidem*, f. 73.

13 Vezi, pe larg, Marin Pop, „Grupuri de rezistență anticomunistă în județul Sălaj (1947-1958)”, în *Acta Mvsei Porolissensis*, XXXIX, Zalău, 2017, p. 273-298.

tori, informații care au fost adunate apoi ca probe la dosarul de trimitere în judecată. Din aceste note reiese și scopul pentru care preotul Ilie Borz stătea ascuns: „Informatorul nostru a declarat că el vrea să stea până atunci ascuns până când se va schimba regimul actual și va veni un regim nou când el va putea ca să meargă înapoi la credincioșii lui, în comuna Drighiu și atunci își va face socoteala cu cei din regimul actual”¹⁴.

La 18 august 1949, din localitatea Valcău de Jos, Ilie Borz trimite o declarație Biroului Securității din Șimleu Silvaniei, în care demontează, punct cu punct, toate acuzațiile care îi erau aduse, după cum se poate observa din Anexa nr. 1.

La 20 august 1950, Biroul de Securitate din Șimleu Silvaniei raporta că în noaptea de 19 august l-a prins și arestat pe „fugarul” Ilie Borz, dar după cum reiese din propria sa declarație, s-a prezentat de bunăvoie la Securitate, după ce a fost asigurat că va fi „tratată omeneste și în scurt timp voi fi pus în libertate”. La Biroul Securității din Șimleu Silvaniei a fost pus să dea o serie de declarații, după care a fost transferat Serviciului de Securitate din Zalău, la 22 august, iar de aici va ajunge la Oradea, unde a fost inclus în „lotul Țicuș”¹⁵.

Condamnat pe nedrept la patru ani de închisoare de Tribunalul Militar din Cluj, prin sentința nr. 761 din 13 septembrie 1951, preotul Ilie Borz a decedat în temnița comunistă de la Aiud, la 7 mai 1954¹⁶, la vârsta de numai 42 de ani, cu câteva luni înainte de a-i expira pedeapsa¹⁷. Era încă una din nenumăratele victime ale regimului totalitar comunist din România, instaurat de sovietici după cel de-Al Doilea Război Mondial.

Anexe

Anexa nr. 1

Declarație

Subsemnatul Borz Ilie, fost preot greco-catolic în Drighiu, fiind acuzat în mod nedrept că aș fi fascist, reacționar, fugar și terorist, declar următoarele:

1). Nu-i adevărat că aș fi fascist, deoarece sunt proletar și fiu de muncitor. N-am pământ și n-am nici casă. De mic copil am cunoscut exploatarea boierilor, căci tatăl meu Borz Ilie din Valcăul de Jos a fost mulți ani slugă la boierul Ketteli din Boghiș. Am muncit din greu la câmp. La 14

14 ACNSAS, fond Penal, dosar P 5607, vol. 6, f. 52.

15 *Ibidem*, f. 32-33.

16 *Ibidem*, vol. 5, f. 1.

17 *Ibidem*, vol. 1, f. 471.

ani am fost la sapă – prășit – iar la 16 ani am cosit. Când am fost la munci agricole în Nușfalău, Marghita, Săcuieni, Diosig, noaptea dormeam în piață pe pietriș. La 16 ani m-am înscris la liceu particular, iar la 28 ani am terminat Academia teologică din Oradea. Niciodată n-am făcut politică și totdeauna am avut ură pe fasciști. În prezent sunt înscris în Frontul Plugurilor, și cu simpatie față de Partid care apără pe muncitori.

2). Nu sunt reacționar. Mi-au fost și îmi sunt dragi și scumpe Legile Statului și m-am silit și mă silesc să le respect și să mă supun lor. „Vina” pentru care sunt numit „reacționar” este că n-am aderat la ortodoxie. Această „vină” nu-i bazată pe nimic. Când n-am semnat adeziunea la Biserica Ortodoxă m-am folosit de libertățile acordate de Constituția Republicii care prin art. 13 zice „statul garantează libertatea conștiinței” și de Legea Cultelor care în art. 38 spune: „Tregerile de la un cult la altul sunt libere”. Pentru această „vină” mi-am luat pedeapsa: am fost dat afară din serviciu, scos din casa parohială și alungat din comuna Drighiu în 10 Ianuarie 1949. Am luat drumul pribegiei, am plecat „în lume” pe la rude și cunoscuți. Am plecat la casa tatălui meu și am început muncile agricole. E dureros că după 16 ani de studii: 4 cl. Primare, 8 cl. Liceu și 4 ani de Universitate să fiu avizat la ajutorul bietului tatăl meu bătrân de 65 ani.

Se pare că sunt fugar, dar nu sunt. E adevărat că n-am domiciliu stabil și recunosc că merg dintr-un loc în altul unde primesc lucru. Domiciliul meu legal este comuna Halmășd, satul Drighiu, de unde am fost alungat fără lege și împotriva legii cultelor. Eu sunt adevărat comunist creștin fără casă, fără avere, fără domiciliu stabil. Mă doare faptul că n-am serviciu la Stat unde aş putea munci mai mult pentru Republică și pentru clasa muncitoare!

Voiu încerca să intru în serviciul Statului și sprijinesc acțiunile Partidului și ale Guvernului.

3). Nu sunt terorist și nici nu vreau să fiu. Sunt de 38 ani, încep a slăbi și a încărungi și n-am poftă de aventuri copilărești. Sunt fricos și am groază de bătaie. Când văd militari mă înfior, iar când aud pușcând tremur. Cine spune că sunt terorist are minte bolnavă. N-am avut și n-am armă. Am și cârjă nenorocită cu care îmi proptesc slăbiciunile trupului operat.

Minciunile că sunt terorist și șef de bandă și că stau pe păduri cred că le-au inventat tov. Mihalan Teodor și învățătorul Șerban din Ban. Cu cine stau pe păduri? Ce fac? Pe cine am atacat? Toate aceste sunt minciuni nerușinate. On. Securitate a crezut aceste minciuni și m-a pus în urmărire.

Aceasta este declarația liberă și sinceră pe care o dau cu scopul de a fi scos de sub urmărire și pe care o semnez cu mâna proprie.

Valcăul de Jos, 18 August 1950

Borz Ilie

fost preot gr. cat. în Drighiu

Cota: Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Fond Penal, dosar P 5607, vol. 6, f. 40.

Anexa nr. 2

Declarație

Subsemnatul Borz Ilie, fost preot în Drighiu, declar următoarele:

În ziua de 10 Ianuarie 1949 am plecat din Drighiu la Pop Gavril (la Bobota – n.n.), socrul lui fratele meu Borz Grigore. Acolo am stat până la 12 Februarie 1949. N-am umblat prin comună, ci am stat în casă, ajutând la tăiat de lemne. Am fost odată la Cooperativă care era în localul lui Rusu Vasile și a venit Șeful Miliției. M-am prezentat și i-am spus că am venit la rude. La câteva zile a venit Șeful Miliției la casa unde stam, m-a legitimat și mi-a luat datele personale ca să mă treacă în registrul flotanților. Aceasta s-a întâmplat cam prin 30 Ianuarie 1949. Temându-mă că voi fi arestat pentru faptul că nu m-am scris la ortodocși, pentru care fapt am fost dat afară din serviciu, am plecat din Bobota în 12 Februarie 1949 la casa părintească a tatălui meu Borz Flore situată în hotarul comunei Valcăul de Jos. Casa tatălui meu muncitor sărac este situată la 5 km de comuna Valcăul de Jos și la 1 km de comuna Marin. Eu m-am născut în Marin la 1 august 1912.

M-am gândit că dacă am fost dat (afară) din serviciu și n-am casă nici avere, și un alt serviciu se poate cu greu ocupa, va fi bine să stau la casa părintească și să ajut la treburile gospodărești. Am și început să lucrerez la tăiat lemne, curățirea și hrănirea vitelor și la arat.

Recunosc că în Dumineci și sărbători am făcut liturghie acasă.

Văzând că nu mă urmărește nimeni și crezând că este permis și nu calc nicio lege, în ziua de 29 Aprilie 1949 m-am dus la biserică la Marin în satul meu natal. Era ziua de Paști. Părintele din Marin, Biluca Miron, știind că sunt preot mai bătrân ca dânsul și ca oaspe și preot băstinaș mi-a dat voie ca să fac liturghie.

Ulterior am înțeles că autoritățile s-au sesizat în sensul că n-aș fi în drept să fac slujbă în biserică, de aceea de atunci n-am mai făcut liturghie în biserică.

După Paști, începându-se muncile agricole am muncit și eu după putință. Am fost la sapă la vie, la strânsul fânului, la seceratul grâului, la portatul paielor de la arie.

În intervalul dintre muncile agricole mai îngrijam de câteva oițe pe care le-a adunat cumnatul Lupo Iosif din Peceiu pentru lapte. Erau tunse

oile când le-a adunat – 4 oi.

Era prin luna Iunie 1949 mi se pare, asta nu știu precis, tovarășul Bott, secretarul Partidului din Șimleu a fost la ședință sau la propagandă, mai precis să lămurească poporul referitor la colectarea cerealelor. Cineva, nu știu cine, m-ar fi reclamat că fac slujbă și să mă aresteze. Tovarășul Bott ar fi spus că asta nu-i o crimă pentru care să fiu deținut. Dacă voi face ceva rău contra poporului, poporul se va sesiza, mă va reclama la Securitate și atunci voi fi arestat.

Altădată, Partidul sau Securitatea, nu mai știu precis care, ar fi întrebat pe tovarășul Păușan care lucra la Primăria din Fizeș – asta a fost prin Iunie sau Iulie – că unde aș fi eu, ce fac? Tovarășul Păușan ar fi spus: „E pe la Valcău, face slujbă la o casă”. Mai apoi a fost întrebat: Dar politică face? Tovarășul Păușan ar fi spus: „Nu știu să facă politică”.

Așadar, eu știind că Partidul și Securitatea știu că unde sunt și că fac și liturghie în casă și crezând că prin faptul că făcând liturghie în case particulare nu contravin nici unei legi, am făcut liturghie la Șandor Ion a Gafii din Marin Nr. 150 în ziua de 18 Iunie 1949, căci era grav bolnav de ulcer stomacal și este și astăzi și m-a rugat să-i fac o slujbă. Și-a făcut el și cu Preotul din Marin, dar a voit să-și facă și cu mine.

Crezând că nu fac niciun rău la nime, m-am gândit să mă duc să-mi văd foștii mei credincioși din Drighiu și Aleuș.

În luna August sau Septembrie 1949 am fost în Drighiu la Venter Sofron și i-am botezat o fetiță.

În luna Octombrie 1949 am fost la un bolnav Cuc Dumitru care a murit. Acolo am făcut slujbă l-am spovedit și cuminecat.

Prin luna Decembrie 1949 am fost la Venter Teodor a Flori de pe Vale care este bătrân șchiop și fiind bolnav am făcut slujbă, l-am spovedit și cuminecat.

Sărbătorile Crăciunului 1949 le-am petrecut la casa părintească.

La 1 Ianuarie 1950 am făcut slujbă la Buboiu Dumitru din Ratovei, vecin cu tatăl meu, care este departe de biserică și are 10 copii și m-a rugat să fac și la el o rugăciune.

În lunile Ianuarie, Februarie și Martie 1950 am stat acasă la casa tatălui meu Borz Flore.

Între 2 și 8 Aprilie 1950 m-am dus la Drighiu și Aleuș.

În acest interval am făcut slujbă în Drighiu: la Neaga Petru a Moldovanului, la Venter Teodor a Flori – bătrânul bolnav – iar în Aleuș la văduva lui Nicorici Flore și Biriș Petru Rantău.

Vreau să mai spun că prin 20 Martie 1950 am fost chemat la o bolnavă numită Floare și poreclită Țiloai – domiciliată în Plopiș care a și murit în 23 Martie 1950. A avut ceva neînțelegeri cu preotul local și n-a voit

să se spovedească la el. Preotul era mereu beat.

Mai declar că în luna Iulie 1950 am fost în Drighiu la Pop Flore a cărei femeie bătrână era bolnavă de oftică: am făcut slujbă, am mărturisit-o și cuminecat-o unde m-am întâlnit cu fostul Preot Dejeu din Cosniciul de Jos și m-am spovedit la el.

Parohia Drighiu și Aleuș e administrată de Preotul Miron Victor din Nușfalău care mai trebuie să meargă și în Bozieș și Boghiș. M-am gândit că atunci când plec la bolnavii din Drighiu îl ajut pe tov. Preot Miron Victor din Nușfalău, dar auzind că nu-i convine și gândindu-mă că nu-i tovrărește să-i fac supărare m-am hotărât să nu mai umblu pe drumuri de colo colo, ci să ocup un serviciu la Stat, să intru în câmpul muncii ca să pot fi de folos Republicii Populare Române.

Faptele declarate mai sus le-am făcut din 3 motive: a) ca să vin în ajutorul sufletesc al bolnavilor, b) neavând serviciu și fiind sărac am fost avizat la întreținerea foștilor mei credincioși și c) m-am gândit că nu contravin nici unei legi în vigoare.

M-am gândit de multe ori să mă prezint singur la Securitate ca să fiu scos de sub orice urmărire, să fiu pus în libertate și fiindcă sunt proletar, sau să ocup un serviciu la Stat, dar am avut mare frică, crezând că voi fi snopit în băți ca să fac declarații contrarii cu faptele mele.

Ca să pregătesc terenul prezentării mele la Securitate și să înlătur eventualele reclamații false, am trimis în ziua de 18 August 1950 o cerere și o declarație provizorie ca să fiu scos de sub orice urmărire.

În ziua de 19 August crt. delegatul Securității Tov. Făgăraș a venit la Marin și prin Preotul Biluca Miron m-a asigurat că la Securitate voi fi tratat omenește și în scurt timp voi fi pus în libertate; de aceea de bunăvoie m-am prezentat ca să fiu dus la sediul Securității, ca să fiu lămurit asupra sarcinilor ce am de îndeplinit ca cetățean al Republicii Populare Române, să-mi iau angajamentul de a mă integra total în regimul democrației populare și de a sprijini sincer toate acțiunile Partidului și a Guvernului pentru binele poporului.

Declar liber și sincer, că sunt gata să-mi iau angajamentul de a sprijini toate acțiunile Partidului și a Guvernului.

Mai declar că în viitor mă voi abține de la orice activitate preoțească publică sau în case particulare.

Mai declar că îmi pare rău că nu m-am prezentat mai demult la Securitate; mă rog să fiu iertat de greșelile mele, pe care le-am făcut din lipsă de lămurire.

Sunt fiu de muncitor sărac și iubesc clasa muncitoare din care fac parte și îmi iau angajamentul ca în viitor să sprijinesc mai mult această clasă.

N-am casă, n-am avere, dar am în mine o forță și voință de a munci pentru binele poporului muncitor, pentru construirea socialismului în scumpa mea Patrie Republica Populară Română.

Dacă declarația mea ar fi incompletă sau mi-a scăpat ceva nedeclarat nu din rea voință, ci din uitare, sunt gata să o completez.

Aceasta îmi este declarația pe care o dau liber și sincer și pe care o semnez cu mâna proprie.

Șimleu, la 20 August 1950

Borz Ilie

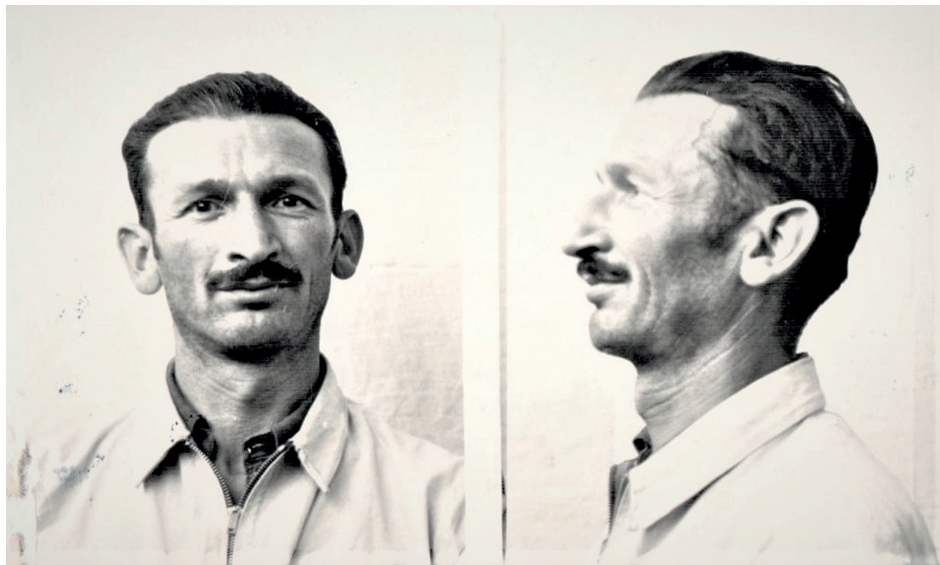
fost preot gr. cat. în Drighiu

Cota: Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Fond Penal, dosar P 5607, vol. 6, f. 34-37.

Caiete Silvane, nr. 243/aprilie 2025

Învățătorul Zaharia Bărdașiu sub lupa Securității

După cum reiese și din studiul dosarelor existente în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS)¹, învățătorul Zaharia Bărdașiu nu a avut o viață ușoară. S-a născut la data de 1 septembrie 1914, în localitatea sălăjeană Husmezău (Câmpia). Părinții săi, Ioan și Maria, erau fii de țărani săraci și lucrau ca servitori la moara lui Nicolae Hendea din Câmpia. La vârsta de numai un an, Zaharia Bărdașiu rămâne orfan de ambii părinți. Tatăl său s-a jertfit pe frontul italian, la Doberdo, iar la scurt timp a decedat și mama sa. Rămas orfan, a fost crescut o perioadă de o mătușă din Rătești, județul Satu Mare, după care a fost readus în satul natal.

Zaharia Bărdașiu în momentul arestării – 1952

La vârsta de șase ani a fost ridicat de pe ulițele satului și, împreună cu alți 35 de copii orfani de război, a fost dus la Orfelinatul „Iuliu Maniu”

1 Referitor la calvarul suferit de Zaharia Bărdașiu în perioada comunistă, în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), am descoperit patru dosare: un dosar de anchetă penală (P 72.350 – 40 file) și trei dosare de Urmărire Informativă, dosar I 974044: Dosar individual privind pe Bărdașiu Zaharia, deschis la data de 7 IX 1959 de către Ministerul Afacerilor Interne, Direcția Regiunea Cluj, Secția Raionul MAI Zalău, vol. 1 – 157 file, vol. 2 – 55 file și vol. 3 – 15 file (Dosar de Urmărire Informativă nr. 207 privind pe „Scriitorul”).

din Zalău. Aici a absolvit clasele primare, după care, fiind bun la învățătură, statul l-a trimis la Școala Normală de învățători din Zalău².

În anul 1929 izbucnește marea criză economică mondială, școala se desființează și elevii sunt transferați la Școala Normală din Carei. Aici a absolvit, în anul 1932, în plină criză economică mondială. Nu a reușit să se angajeze ca învățător și a muncit la Percepția din Satu Mare, apoi ca secretar de comisie al recensământului agricol din plasa Copalnic Mănăștur³.

În anul 1933 este numit ca suplinitor în Săcălășeni, iar de la 1 octombrie 1934 a fost repartizat ca învățător suplinitor în localitatea Vama, județul Satu Mare, unde a funcționat până la sfârșitul anului școlar⁴.

La 1 noiembrie 1935 a fost încorporat în armată, la Regimentul 81 Infanterie Dej, unde a făcut stagiul militar, fiind lăsat la vatră în data de 1 noiembrie 1936. Nu a apucat să se stabilească bine în învățământul sălăjean, căci a izbucnit Al Doilea Război Mondial, la 1 septembrie 1939. În acest context, a fost concentrat în armată, în zona Tășnadului, iar după Dictatul de la Viena a fost nevoit să se refugieze, împreună cu logodnica sa, Elisabeta Negru, la Deva⁵.

Revenit în Zalău după război, alături de Ioan Ardeleanu Senior, a încercat să repună bazele învățământului sălăjean, dar a avut aceeași soartă ca bunul său prieten, fiind marginalizat și epurat de la Inspectoratul Școlar al Județului Sălaj. În acest context, nesuportând nedreptățile făcute de reprezentanții noii puteri pro-comuniste, a luat atitudine și s-a înscris, la fel ca Ioan Ardeleanu Senior, în singurul partid cu adevărat democratic – Partidul Național Țărănesc, în fruntea căruia se găsea marele om politic sălăjean, Iuliu Maniu. A fost desemnat în funcția de secretar general adjunct și casier al organizației PNTȚ Sălaj. De asemenea, a îndeplinit funcția de secretar al despărțământului sălăjean al Astreii⁶.

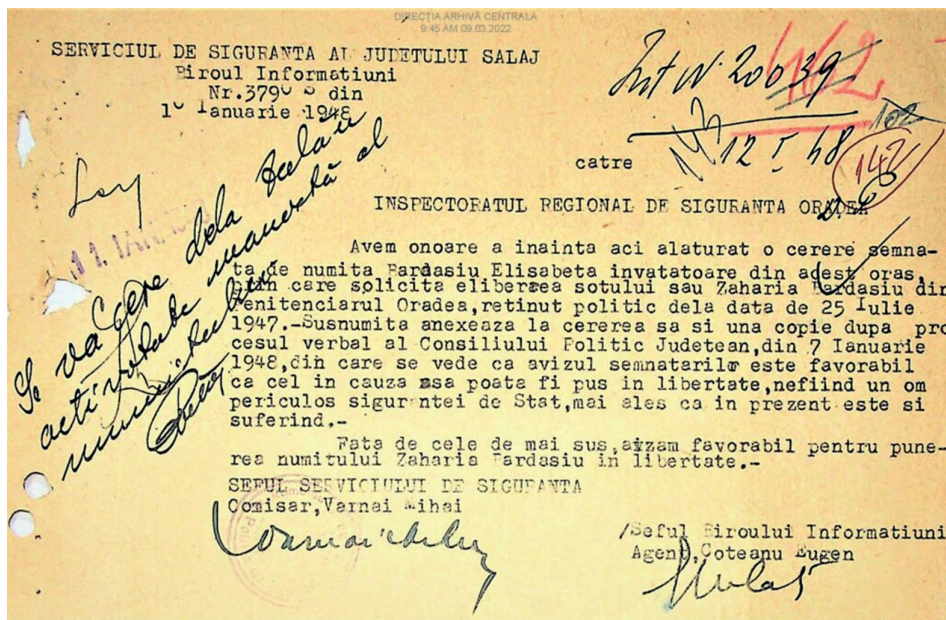
2 ACNSAS, fond Penal, dosar P 72350, f. 2.

3 *Ibidem*, f. 28.

4 *Ibidem*, f. 28-29.

5 *Ibidem*, f. 29.

6 *Ibidem*, f. 31.

*Propunere de eliberare din prima detenție,
în urma insistențelor soției sale, Elisabeta*

Anul 1947 a însemnat începutul adevăratului calvar și pentru Zaharia Bărdașiu. După cum rezultă din documentele existente în arhiva CNSAS, se afla deja în atenția Securității Statului, care îi urmărea, prin informatori, activitatea politică în cadrul PNT, ultimul bastion al democrației parlamentare românești. Din păcate, în data de 14 iulie 1947, în urma Capcanei de la Tămădău, întreaga conducere centrală a PNT a fost arestată, iar partidul a fost desființat, în mod ilegal. Au urmat arestări ale fruntașilor PNT în întreaga țară, iar la 25 iulie a fost arestat și Zaharia Bărdașiu. A fost dus și internat în Penitenciarul de la Oradea. Bolnav fiind, și în urma numeroaselor memorii înaintate autorităților de către soția sa, Elisabeta, a fost eliberat din închisoare, la data de 4 februarie 1948⁷. După eliberare a rămas fără serviciu, deoarece în învățământul sovietizat nu mai era primit. A reușit, cu greu, să se angajeze ca diurnist la ORAP (Oficiul Român de Aprovizionare și Distribuie a Produselor de Pielărie) și la Cooperativa Cetatea din Zalău, unde a funcționat până la data de 1 iulie 1948, dată la care a intrat, în calitate de subșef, la Secția sanitară a județului Sălaj, iar mai târziu a fost angajat la Spitalul de Stat Zalău, în calitate de contabil, până în primăvara anului 1952, când este transferat la URCC (Uniunea Regională a Cooperativelor de Consum) Zalău, în cali-

7 Vezi documentul foto anexat.

tate de contabil⁸.

Organele Securității l-au urmărit în continuare, fiind considerat un element periculos pentru regimul totalitar comunist, motiv pentru care, la 16 august 1952, a fost arestat și trimis la muncă forțată, la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Dosarul de anchetă penală existent în arhiva CNSAS cuprinde, în ordine cronologică, următoarele documente: notele informative din anul 1947, amintite mai sus; o autobiografie semnată de Zaharia Bărdașiu; un referat al șefului Securității din județul Sălaj, căpitanul Mihai Varnai; referat întocmit de către slt. de Securitate Teofil Costin, datat 27 noiembrie 1951, din care rezultă actele „incriminatorii”, și anume că Zaharia Bărdașiu, în calitate de casier al organizației PNT Sălaj, a acordat ajutoare frunțașilor politici național-țărăniști care erau deja arestați; în realitate, ajutoarele se dădeau din inițiativa întregii conduceri județene a PNT, pentru familiile celor care erau hăituiți de organele represive ale statului; proces-verbal de percheziție la domiciliu, din care reiese că, imediat după arestarea sa, în noaptea de 16 august 1952, Securitatea a efectuat o percheziție domiciliară pentru a afla documente „incriminatorii”; de subliniat faptul că percheziția s-a desfășurat între orele 0:35 și 3:00 dimineața! Spre dezamăgirea lor, pe lângă actele personale, au găsit ca „documente incriminatorii” doar un carnet de străjer și câteva insigne străjerești din timpul dictaturii carliste, când toți dascălii erau obligați să se înscrie în Străjerie⁹. Tot în acest dosar se găsesc și interogatoriile la care a fost supus după arestare, în zilele de 4 și 5 septembrie 1952, la Cluj, precum și o notă a locotenentului de Securitate, Roth Francisc, ofițerul care l-a anchetat¹⁰. De asemenea, în dosar se mai găsește o declarație autobiografică, datată Borzești, 22 decembrie 1953.

Din păcate, nu există un dosar penal cu documentele referitoare la temnițele și lagărele prin care a trecut Zaharia Bărdașiu în timpul detenției (august 1952 – aprilie 1954). Din fericire, spre sfârșitul vieții, Zaharia Bărdașiu a consemnat în scris tot calvarul pe care l-a suferit și descrie, cu lux de amănunte, aceste locuri de exterminare ale elitei interbelice, venind în completarea documentelor de arhivă. Astfel, din scrisoarea către fiul său, Mircea, reiese că în luna iunie 1952, lui Zaharia Bărdașiu i se desface contractul de muncă, iar în noaptea de 15/16 august 1952 a fost ridicat de la domiciliu și închis la Penitenciarul din Cluj și Gherla. După ancheta la care a fost supus, la 25 octombrie 1952, împreună cu ceilalți deținuți politici, a fost urcat într-un vagon de transportat animale, căruia i se spunea

8 ACNSAS, fond Penal, dosar P 72350, f. 5-6.

9 *Ibidem*, f. 20.

10 *Ibidem*, f. 5-6.

„bou-vagon” și a fost expedit în Colonia de muncă de la Ghencea, lângă București. De aici, la 31 octombrie, împreună cu alți 150 de deținuți politici, a fost trimis către Canalul Dunăre-Marea Neagră.

<small>DIRECȚIA NAȚIONALĂ DE ÎNCHEȘURĂ DIRECȚIA NAȚIONALĂ CENTRALĂ 14/12/2002</small>				
Ziua arestării și comportarea la arestare	Rezultatul percheziției		Antecedente	Condamnat
				Prin sentință sau decizie
16 aug 1952	înna cornat Hrojaresc și altri insigna- Hrojarose		Pedeapsă sau condamnat în a fost, însă a fost în lagor în Treaco- în timp de 6h în anul 1947.	1:1
				Locul unde se execută pedeapsa
Observațiuni și note oficiale			Semnătura celui ce a făcut foaia <i>H. de Ieciriș</i> <i>D. B. J. J. J.</i>	

Rezultatul percheziției domiciliare efectuate în momentul arestării

În scrisoarea către fiul său, un adevărat testament, Zaharia Bărdașiu subliniază că doar la Auschwitz, reprezentanții regimului nazist s-au purtat așa de rău cu deținuții politici, precum au făcut-o tortionarii comuniști la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

În ziua de 1 noiembrie 1952, Zaharia Bărdașiu a ajuns la punctul de lucru Poarta Albă, iar de aici au fost trimiși pe jos, prin ploaie și noroi, până la punctul de lucru Coasta Galeș, un sătuc uitat din Dobrogea. Aici constată că, din lotul de deținuți, pe lângă intelectualii sălăjeni care au fost arestați, mai făceau parte și țărani care s-au opus procesului de colectivizare forțată a agriculturii. Abia acum află de la tortionari că fusese condamnat la 18 luni de muncă silnică în lagărele comuniste. Își aduce aminte, cu lux de amănunte, condițiile inumane în care au fost cazați și foametea la care au fost supuși. De asemenea, că au primit ca șefi de brigadă condamnați pe viață pentru crime oribile, pentru a le face „zile amare”¹¹.

¹¹ Zaharia Bărdașiu, *Scrisoare către fiul meu, Mircea*, document care se află în arhiva personală a domnului Mircea Bărdașiu din Zalău, nepaginat.

În acest context, observă și degradarea umană în care se putea ajunge pentru a supraviețui, redând un episod în care un coleg de detenție, fost ofițer de poliție, hămesit de foame, își umple buzunarele cu resturile rămase de la festinul torționarilor comuniști. Acesta îl sfătuiește să facă același lucru, dacă dorea să supraviețuiască, dar el refuză, considerând gestul prea înjositor.

Munca în lagăre era foarte grea, în condițiile unui regim de exterminare fizică și psihică. Norma zilnică pe care o aveau de efectuat, la săpat pământul, încărcat și descărcat vagoanele, era imposibil de realizat. Zaharia Bărdașiu subliniază că, prin astfel de procedee, se încerca distrugerea rezistenței lor morale, să scoată din ei „ce era mai nobil”.

Amintirile plăcute alături de familie constituie un refugiu și o importantă motivație de supraviețuire. În acest context, își aduce aminte și de un vis pe care, la vremea respectivă, nu l-a înțeles, dar acum îi vedea adevărata semnificație, fiind de părere că a fost o avertizare și un preludiu al calvarului prin care trecea.

După o lună de muncă istovitoare și înfometare, au fost urcați în aceleași vagoane de transportat animale și duși într-un alt lagăr, la Valea Neagră, lângă satul Ovidiu, în apropiere de Constanța, lagăr care, spune el, a constituit „ultimul popas” pământesc pentru mulți dintre deținuții politici.

Aici au fost cazați în barăci, care se întindeau pe o suprafață de câteva hectare, înconjurată cu trei rânduri de sârmă ghimpată, iar din 50 în 50 de metri erau amplasate posturi de pază, în care erau obligați să-și efectueze serviciul militar obligatoriu soldații în termen de la Securitate, care erau dotați cu arme, „continuu pregătite de tragere”.

Mai mult decât munca istovitoare, mai greu de suportat au fost căldurile excesive din vara anului 1953. Coleg de suferință cu el era și Anton Pop din Zalău, absolvent al Academiei Comerciale, fost director de bancă și expert contabil. De fapt, marea majoritate a deținuților politici aparțineau elitei interbelice: medici, ingineri, ofițeri superiori, foști politicieni țărăniști, liberali sau social-democrați din aripa Titel Petrescu.

Cea mai „plăcută” muncă pe care a efectuat-o în lagărul de la Valea Neagră i s-a părut cea de spart și cioplit piatră, din care se realizau diferite sculpturi și ornamente, cu care a fost împodobit orașul Constanța și stadionul de fotbal. Îi spune fiului său că, după eliberarea din închisoare, a avut șansa să vadă asemenea pietre ornamentale, pentru care a „sângerat și transpirat”, la stadionul din Constanța, în timpul unui concediu de odihnă pe care l-a petrecut cu familia la mare, în anii '70.

Cea mai grea perioadă la săpatul pământului era iarna, atunci când era înghețat. Într-un schimb, patru deținuți trebuiau să încarce două vagoane de câte 15 tone, ceea ce era imposibil de realizat. Ca pedeapsă pen-

tru nerealizarea normei zilnice, le era interzisă primirea pachetelor de acasă și a cărților poștale la care aveau dreptul, una pe lună. În momentul în care soseau pachetele de acasă pentru deținuți, celor pedepsiți le erau confiscate, iar alimentele erau introduse în cazanul comun în care se prepara mâncarea. Zaharia Bărdașiu subliniază că, în iarna anului 1953, „însăși pământul se ridicase împotriva noastră, să ne chinuiască”.

Speranța că vor fi eliberați renaște în momentul în care Zaharia Bărdașiu și ceilalți deținuți văd portretul dictatorului Stalin în doliu, în primăvara anului 1953. Constată că, încet-încet, sub influența acestui eveniment, al morții dictatorului Stalin, disciplina de fier de până atunci a început să scadă, la fel ca autoritatea draconică a comandamentului lagărului de muncă, torționarii comuniști începând „să se poarte ceva mai omenește” cu deținuții politici. A mai scăzut și norma zilnică de muncă pe care o aveau de realizat, aveau dreptul să primească pachete de acasă regulat, precum și dreptul de a corespunda cu familia.

La începutul lunii septembrie 1953, Zaharia Bărdașiu a fost transferat în lagărul de muncă de la Borzești¹², de unde a fost eliberat în primăvara anului 1954.

După eliberare, după cum reiese din documentele existente în arhiva CNSAS, la 1 august 1954 a reușit să se angajeze ca muncitor la întreprinderea Fructexport Zalău.

În data de 3 octombrie 1954, înaintează o cerere către directorul întreprinderii, pentru a fi încadrat pe funcția de contabil, subliniind că are experiența necesară în domeniu, ceea ce reiese și din referatul întocmit de Leb Ludovic, șeful centrului Fructexport Zalău.

După eliberarea din temnițele și lagărele de exterminare comuniste, Zaharia Bărdașiu a intrat din nou în vizorul Securității, iar la 7 septembrie 1959 i se deschide dosar de urmărire informativă, fiind încadrat cu o serie de informatori. În hotărârea de deschidere a dosarului individual de urmărire informativă, luată de conducerea Securității din Regiunea Cluj, în urma referatului întocmit de lt.-maj. de Securitate Ioan Ucegea și șeful raionului MAI Zalău, căpitan de Securitate Octavian Voicu, se arată motivul și presupusele învinuiri care i se aduceau. Astfel, reprezentanții aparatului represiv comunist îl acuzau că, după eliberarea din închisoare, a reluat legătura cu o serie de PNT-îști din Zalău, printre care erau amintiți protopopul Liviu Trufașiu, fost vicepreședinte al organizației PNT Sălaj, Grațian Mărcuș, care fusese și el arestat și închis doi ani de zile, avocatul Gheorghe Gudea, Radu Vasile etc. De asemenea, era acuzat că, în anul 1959, a încercat să-l angajeze la întreprinderea la care lucra pe Grigore Rusu, fost fruntaș național-țărănist. Tot din cuprinsul hotărârii aflăm și

12 *Ibidem*.

scopul deschiderii dosarului. Securitatea intenționa să afle, prin intermediul informatorilor și altor „mijloace specifice”, „caracterul prezent al legăturilor” pe care le întreținea cu frunțașii național-țărăniști care mai erau în viață. De asemenea, „stabilirea activității sale dușmănoase desfășurată în prezent la locul de muncă și dacă face propagandă și agitație contrarevoluționară sau caută să saboteze planul de aprovizionare sau bunul mers al întreprinderii respective”. Nu în ultimul rând, Securitatea era interesată de poziția pe care o avea față de măsurile luate de către partidul și guvernul comunist, cum interpreta aceste măsuri și dacă intenționa „să creieze nemulțumiri în rândul muncitorilor sau să comită alte infracțiuni economice, delapidare, furt etc.”¹³.

Securitatea a elaborat apoi un plan de măsuri privind desfășurarea muncii operative în acțiunea individuală dusă asupra lui Zaharia Bărdașiu. În acest sens, au fost trasate sarcini informatorilor cu nume de cod „V. Munteanu” și „Vasilescu”. De asemenea, au primit sarcini „specifice” angajații Securității, acțiuni de care răspundea lt.-maj. Ioan Dragea¹⁴.

În cadrul dosarelor existente la CNSAS se găsesc zeci de note informative ale delatorilor Securității, care au fost plasați în anturajul lui Zaharia Bărdașiu și al familiei sale, în special al informatorului „V. Munteanu”. Informațiile delatorilor erau luate de către angajații Securității, în speță de lt.-maj. Ioan Dragea, la una dintre casele conspirative pe care organele de represiune ale statului totalitar comunist le aveau în Zalău. Printre altele, „V. Munteanu” informează Securitatea că Zaharia Bărdașiu era de părere că procesul de colectivizare al agriculturii s-a făcut forțat: „Cu de-a sila s-au făcut colectivizările, că de acum înainte nu vei mai găsi nimic pe piață, că nu va mai merge nici o meserie, la fel nu va mai merge nici avocatura, căci dacă oamenii nu vor mai avea pământ, nu vor mai avea nimica, nu vor avea pentru ce să se împrucesueze”¹⁵.

Un alt delator, cu nume de cod „Georgescu Viorel”, informa Securitatea că a aflat de la un apropiat al lui Zaharia Bărdașiu, respectiv Grigore Fărcaș, că acesta știa că este urmărit de Securitate, „și n-are îndrăzneală să facă nimic, dar inima lui este de neclintit”¹⁶.

La 18 iulie 1960, în casa conspirativă de întâlnire „Creangă” din Zalău, delatorul cu nume de cod „Ardeleanu Dorin” informa Securitatea că Zaharia Bărdașiu a fost schimbat din funcția de contabil-șef cu un oarecare Schmidt, numit pe postul de referent tehnic și transferat la postul de la Gara CFR. De asemenea, din convorbirile pe care informatorul le-a

13 ACNSAS, fond Informativ, dosar I 974044, vol. 1, f. 1-4.

14 *Ibidem*, f. 51-54.

15 *Ibidem*, f. 61.

16 *Ibidem*, f. 56.

avut cu Zaharia Bărdașiu și le-a transmis organelor represive, aflăm că Zaharia Bărdașiu i-a povestit cu mândrie că fiul său, Mircea, a luat examenul de „maturitate” (bacalaureat) și intenționa să urmeze studiile superioare în domeniul tehnic¹⁷.

La 18 septembrie 1960, sursa „Vioara” afirma într-o notă informativă că îl cunoștea pe Zaharia Bărdașiu încă din anul 1937, dar mai bine l-a cunoscut după război, când au fost colegi de muncă la Inspectoratul Școlar al Județului Sălaj. Îl caracterizează ca „un om foarte muncitor”, subliniind că, în toamna anului 1946-1947, în urma unui incident avut cu inspectorul Vasile Fărcaș, și-a dat demisia de onoare: „În toamna anului 1946/1947, în urma unui incident cu FĂRCAȘ VASILE, care i-a dat ordin să-i facă ceva lucrări personale, el a refuzat categoric să-l servească pînă nu va termina statele de plată ale învățătorilor din Județul Sălaj, și ca urmare a acestui incident, și-a dat demisia din învățămînt, menționînd în cererea de demisie că va reveni în învățămînt cînd vor fi vremuri mai bune”¹⁸.

Ca într-un scenariu de film, Securitatea pune la cale întîlnirile „întâmplătoare” ale informatorilor cu Zaharia Bărdașiu. Dintr-un astfel de document aflăm că informatorul „Ardelean Dorin”, care avea rudeni în comuna Meseșeni de Jos, a fost „marșurat” (trimis) la Meseșeni, pentru a-l aștepta, urmînd ca directorul întreprinderii Fructexport, Simion Ciortea, membru marcant al PMR Sălaj, să fie contactat de către Securitate și să-l trimită în delegație la Meseșeni. Cu ocazia acestei întîlniri puse la cale de către Securitate, delatorul urma să fie o gazdă bună pentru Zaharia Bărdașiu și să afle de la el cât mai multe informații¹⁹.

În cadrul convorbirilor avute cu Zaharia Bărdașiu, care nu bănuia că discută cu un informator, își exprimă, printre altele, părerea sa, perfect adevărată, că regimul comunist a investit prea mult în industria grea, în comparație cu industria ușoară și cea alimentară. De asemenea, spune că produsele românești erau de slabă calitate, toată lumea căutînd produse de proveniență străină, concluzionînd că „trebuie să se facă mai încet (industrializarea forțată – n.n.) și să se dea mai multe produse de consum, ca poporul să trăiască mai bine”. În privința colectivizării agriculturii, Zaharia Bărdașiu spune că „se merge prea repede și forțat, că Gospodăriile Agricole Colective (GAC) ar trebui sprijinite substanțial de stat cu mașini și utilaje agricole”. Este de părere că „între clasa muncitoare și țărănime este o contradicție, țăranii sînt exploatați în favoarea muncitorilor”²⁰.

17 *Ibidem*, f. 71.

18 *Ibidem*, f. 78..

19 *Ibidem*, f. 81..

20 *Ibidem*, f. 82.

Tot pentru a intra în anturajul lui Zaharia Bărdașiu, informatorul „V. Munteanu”, sfătuit de Securitate, l-a rugat să-l ajute să-și achiziționeze câțiva saci de nuci de la Jibou, iar în timpul călătoriei cu trenul să afle noi informații, pe care să le transmită apoi organelor represive ale statului²¹.

Dintr-o altă notă informativă a delatorului „V. Munteanu” aflăm că și socrul lui Zaharia Bărdașiu, Gheorghe Negru, care a lucrat în Jandarmerie, a fost condamnat politic „pentru activitate dușmănoasă față de clasa muncitoare”, iar după eliberare a fost angajat în cadrul Gospodăriei Agricole Colective din Zalău. De asemenea, aflăm că i-a fost tăiată pensia și că ginerele său, Zaharia Bărdașiu, încerca „să ceară reabilitarea lui”, pentru a primi pensia cuvenită, cerându-i sprijin delatorului, din care rezultă că era avocat de profesie, neștiind, desigur, că acesta era agent al Securității²².

Pentru o mai bună organizare a muncii de urmărire, Securitatea a luat măsuri ca, prin conducerea întreprinderii Fructexport, să cunoască din timp localitatea în care se va deplasa pe teren, pentru ca astfel să aibă timp să facă „marșrutizarea agentului în acele localități, deoarece s-a constatat că randamentul este mai bun atunci”²³.

Despre munca obositoare pe care o desfășura Zaharia Bărdașiu aflăm și dintr-o notă informativă a delatorului „Ardelean Dorin”. Astfel, în ziua de 7 iulie 1961, s-a întâlnit pe strada Gheorghe Doja din Zalău cu Zaharia Bărdașiu, care i-a spus despre programul încărcat pe care îl avea la serviciu, cu un salariu mizer, dar era conștient că nu exista o altă soluție:

„La întâlnire mi-a spus că a fost la locuința lui BĂRAR din strada Stalin, unde Întreprinderea lor are un centru de pulpare de caise. –

Că toată ziua e pe drumuri, fiindcă are asemenea «Centre de pulpare» în comunele Crișeni, Borla, Horoatul Crasnei, Crasna, Buciumi, și că în fiecare zi trebuie ca cel puțin una din ele să o controleze pe teren, astfel că, atîta timp cît ține sezonul fructelor nu este acasă nici ziua, nici noaptea întregi. Că el lucrează că voiește să îndeplinească planul ce-l au și dacă nu face el, nu-i cine face”²⁴.

La rândul lui, informatorul „V. Munteanu” raporta că Zaharia Bărdașiu se plîngea de munca obositoare pe care o efectua și de salariul mizer pe care îl primea, față de alți privilegiați ai regimului:

„În ziua de 12 mai 1962 sursa s-a întâlnit cu susnumitul pe str. Doja, în jurul orelor 20 pe cînd trecea spre piață. Întrebat de unde vine, acesta a spus că vine din comuna Buciumi, fiind pe teren de cîteva săptămîni la plantat castraveți, că are o muncă grea și că nu-și găsește alt ser-

21 *Ibidem*, f. 87.

22 *Ibidem*, f. 101.

23 *Ibidem*, f. 108

24 *Ibidem*, f. 109.

viciu în oraș, că stă la Fructexport cu 650 lei, față de care alții iau salarii mari fără a munci după cum muncește el, însă nu ai ce zice nimic azi, căci cum ai spus ceva, îți mînînci pîinea și rămii pe drumuri”²⁵.

Dintr-un alt plan de măsuri preconizate a fi luate de Securitate în vederea supravegherii sale informative, aflăm că, în calitate de achizitor de fructe în cadrul Ocolului Silvic Zalău, se deplasa în toate localitățile raioanelor Dej și Zalău, ceea ce nu le convenea, pentru că nu puteau „efectua urmărirea lui informativă în bune condițiuni”. În acest context, în planul de măsuri se prevedea transferul lui la URCC Zalău, unde să fie angajat ca revizor de gestiune, pentru a putea fi urmărit mai ușor. De asemenea, aflăm că se intenționa urmărirea informativă și a fiului său, Mircea: „Prin agentura Bir. 6 din Serv. III Dir. Reg. M.A.I. Cluj, se vor lua măsuri de încadrarea informativă a numitului BĂRDAȘU MIRCEA, elev I la școala Tehnică Financiară Cluj, în scopul cunoașterii poziției și comportării acestuia”²⁶.

La 19 aprilie 1963, Direcția Regională a MAI Cluj, în urma referatului înaintat de către Raionul MAI Zalău, prin căpitanul de Securitate Traian Căbulea, aprobă închiderea dosarului de urmărire individuală a lui Zaharia Bărdașiu și propunerea de a fi urmărit în continuare în cadrul dosarului de problemă PNT, la „categoria elemente active”. Iată și justificarea căpitanului Căbulea:

„Din materialele existente la dosar rezultă că acțiunea s-a deschis la 7 sept. 1959, conform ordinului M.A.I. nr. 70, pe considerentul că numitul BĂRDAȘU ZAHARIA a fost membru al comitetului județean P.N.Ț. Sălaj, a îndeplinit funcția de casier al acestui comitet și că după eliberarea din C.M. a întreținut legături suspecte cu foștii membri P.N.Ț.

Din materialele informative furnizate de agenții «MUNTEANU», «ARDELEANU DORIN» și «ADRIAN» pe timpul urmăririi lui informative, s-a constatat că BĂRDAȘU ZAHARIA, deși are unele manifestări dușmănoase la adresa regimului democrat-popular, ele sînt de mică importanță, iar în ultima perioadă apreciază pozitiv o parte din realizările regimului nostru, manifestările lui dușmănoase rezumîndu-se la unele nemulțumiri personale.

Relațiile pe care le are nu s-au dovedit a avea un caracter dușmănos sau la baza acestora să stea concepțiile politice comune, în scopul desfășurării activității politice pe linia clandestinității P.N.Ț.”²⁷.

Referatul este aprobat și de către „celebrul” torționar Nicolae Pleșiță, la vremea respectivă avînd gradul de maior și funcția de director în

25 *Ibidem*, f. 119.

26 *Ibidem*, f. 151-152.

27 *Ibidem*, f. 154.

cadru MAI, Direcția Regională Cluj. Din document reiese că dosarul de urmărire individuală a fost deschis la 7 septembrie 1959 și acțiunea s-a închis în data de 12 aprilie 1963²⁸.

Deși dosarul de urmărire individuală a fost închis, Zaharia Bărdașiu a continuat să fie urmărit și încadrat cu informatorii „Ardeleanu Dorin” și „Constantinescu”. Astfel, la 14 mai 1963, de la delatorul „Constantinescu” aflăm că Zaharia Bărdașiu nu a lucrat decât câteva luni ca revizor de gestiune la URCC și că acum era angajat la școala de mecanizatori agricoli din Zalău, unde efectua muncă de contabilitate la birou, ceea ce convenea Securității, deoarece era mai ușor de urmărit²⁹.

Dintr-o altă notă informativă a delatorului „Ardeleanu Dorin”, aflăm că acesta s-a întâlnit la grădina de vară cu Zaharia Bărdașiu, în seara zilei de 6 iulie 1963, și au stat aproximativ o oră la povești, împreună cu soțiile. Printre altele, Zaharia Bărdașiu îi spune că fiul său, Mircea, era angajat la Serviciul de Drumuri de la raion³⁰.

Cu toate că ajunsese acum în funcția de contabil principal la SMT Zalău, Zaharia Bărdașiu regreta faptul că nu mai profesază în învățământ, nemaifiind primit după ce a fost condamnat politic, după cum rezultă dintr-o notă a delatorului „Constantinescu”, datată 23 aprilie 1966:

„Am pierdut mult căci am fost arestat, în primul rînd că eram în învățământ, unde sunt calificat, aș fi plătit bine și aș fi și eu în postul meu cu diploma pe care o am.

N-am ce face, mi-au făcut-o frații unguri și evrei, căci pe atunci ei erau tari și mari la noi în țară”³¹.

Seria de note informative începute în anul 1959, odată cu deschiderea dosarului de urmărire informativă, se încheie în anul 1967. De la informatorul „Ardeleanu Dorin” aflăm că, în dimineața zilei de 8 martie, s-a întâlnit cu Zaharia Bărdașiu, care i-a spus că abia așteaptă să intre la pensie:

„Mi-a mai spus că așteaptă să se clarifice punerea în vigoare a noii legi de pensionare și se va pensiona. S-a plictisit și este bătrîn, s-a săturat de viață, ar vrea să stea liniștit acasă”³².

În anul 1973, Securitatea deschide un nou dosar de Urmărire Informativă pe numele lui Zaharia Bărdașiu, folosind numele conspirativ „Scriitorul”. Așa după cum era denumit și dosarul, Securitatea era acum interesată de ceea ce scrie Zaharia Bărdașiu, dacă scrie ceva împotriva regimului comunist.

28 *Ibidem*, vol. 2, f. 32-33.

29 *Ibidem*, vol. 1, f. 26-27.

30 *Ibidem*, f. 24.

31 *Ibidem*, f. 7.

32 *Ibidem*, f. 6.

Fostul său coleg de la Școala Normală de învățători din Carei, Gheorghe Bălăneanu, l-a contactat și l-a anunțat că intenționează să organizeze întâlnirea de 40 de ani de la absolvire, la Carei. Securitatea din județul Satu Mare intră pe fir și cere celei sălăjene informații despre Zaharia Bărdașiu și Nicolae Șerban, foști colegi la Carei. Securiștii erau interesați de trecutul celor doi: dacă au fost condamnați politic, dacă au făcut parte din partidele istorice, dacă întrețin relații cu străinătatea etc.³³

La 15 august 1973, Securitatea întocmește un nou plan de măsuri de urmărire a lui Zaharia Bărdașiu, care acum era pensionar de boală. Motivul invocat de organele represive ale statului totalitar comunist era acela că întreținea legături cu Vasile Roman (Zalău), Anton Pop (Buciumi) și Ioan Mureșan (jurist în Satu Mare), cu care a suferit împreună calvarul de la Canal. Erau interesați dacă Zaharia Bărdașiu avea „manifestări dușmănoase la adresa regimului comunist”. De asemenea, de „conținutul poeziilor și lucrărilor de sertar pe care le are”. În munca de urmărire urmau să fie „dirijați” informatorii cu nume de cod „Culuță” și „Papidon”, despre care se spune că aveau „posibilități de informare pe lângă elementul urmărit”³⁴.

Sursa „Marinescu” informa Securitatea că întâlnirea absolvenților Școlii Normale de învățători din Carei, promoțiile 1932 și 1933, a avut loc în data de 7 iulie 1973, în localul vechii școli, care acum era liceu de cultură generală. Menționează că întâlnirea a fost inițiată de învățătorul T. Bălan din Putinei, județul Ilfov, în colaborare cu învățătorul Gheorghe Bălăneanu, stabilit în Carei. Informatorul relatează programul întâlnirii, inclusiv costul pe care l-a avut fiecare participant. Dintre cei care au luat cuvântul în cadrul evenimentului, doar Gheorghe Bălăneanu și Zaharia Bărdașiu au avut curajul să vorbească despre calvarul pe care l-au avut de îndurat în anii '50. Având în vedere preocupările sale din ultimii ani, Zaharia Bărdașiu a compus o poezie specială pentru această ocazie, intitulată „După patruzeci de ani”, dedicată foștilor colegi, pe care a citit-o, iar la final a dăruit câte un exemplar fiecărui coleg. Desigur că informatorul a transmis un exemplar și Securității, „pentru edificarea și aprecierile celor în drept”³⁵.

De la candidatul pentru „funcția” de informator, cu nume de cod „Grațian”, aflăm despre preocupările lui Zaharia Bărdașiu de a scrie poezii, o parte dintre ele fiind publicate în ziarul local „Năzuința”. De asemenea, Zaharia Bărdașiu îi spune informatorului că intenționa să lege poeziile într-un volum și să le trimită la un concurs.

O altă informație transmisă de delator ne dovedește că Zaharia Bărdașiu era și un bun analist al situației politice internaționale. Astfel, din

33 *Ibidem*, vol. 3, f. 12.

34 *Ibidem*, f. 3.

35 *Ibidem*, f. 30.

discuțiile pe care le are cu informatorul „Grațian” privind situația din Orientul Mijlociu, concluzionează, vizionar, următoarele: „este un foc aprins lângă un butoi cu pulbere, tare îmi e frică să nu se extindă căci sunt implicate marile puteri”³⁶.

Evenimentul major al anului 1973 pentru Zalău l-a constituit aniversarea celor 500 de ani de la momentul în care a fost înaintat la rangul de oraș, prin edictul dat de către regele Matia Corvin, la 1 august 1473. În acest context, pe lângă numeroasele activități desfășurate în acel an, Zalăul a fost vizitat și de către șeful statului, tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu, în luna octombrie. Zaharia Bărdașiu era de părere că „în urma vizitei, cu siguranță, dezvoltarea orașului va primi un nou impuls”³⁷.

Cu fină ironie la adresa autorităților locale, îi spunea fiului său, Mircea, următoarele: „Ce zici, fiule, cum s-au pus pe roate șefii, ce nu s-a făcut într-un an, s-a făcut acum în câteva zile. Se repară străzile, se fac trotuare, se termină construcții și se aprovizionează magazinele cu mărfuri ca niciodată. Ar trebui să vină șeful statului anual cel puțin de patru ori, căci atunci treburile ar merge cu mult mai bine”³⁸.

Dosarul de urmărire informativă a „Scriitorului” se încheie cu o notă-extras semnată de către căpitanul de Securitate Gheorghe Chiș, care făcea o analiză a unei scrisori pe care Zaharia Bărdașiu a trimis-o unui prieten stabilit în județul Argeș, în cuprinsul căreia făcea referire la preocupările sale istorice.

În concluzie, considerăm că, împreună cu însemnările, memoriile și opera scrisă a învățătorului Zaharia Bărdașiu, documentele existente în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității vin să întregescă portretul unui învățător care a trăit sub presiunea vremurilor, a regimurilor politice trecătoare, dar a rămas un om simplu, onest și cinstit, în pofida vitregiilor sorții.

Caiete Silvane, nr. 246/iulie 2025

36 *Ibidem*, f. 26.

37 *Ibidem*, f. 24.

38 *Ibidem*, vol. 2, f. 52.

MIHAI-TUDOR RUȚAȘ

Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

Reciclare și sustenabilitate: Sălajul, exemplu de colectare responsabilă a deșeurilor

Sălajul se numără printre județele care au implementat un sistem de colectare a deșeurilor etapizat și sustenabil. Ceea ce pare a fi aruncat pentru totdeauna își găsește o nouă întrebuințare și este readus la viață. La sediul Prefecturii a avut loc o ședință comună a Comisiei de Dialog Social și a Comitetului Consultativ de Dialog Civic pentru Problemele Persoanelor Vârstnice, urmată de o vizită la Centrul de Management Integrat al Deșeurilor (CMID) din localitatea Dobrin.

Aceasta este o investiție a Consiliului Județean Sălaj, concesionată firmei Brantner și este gestionată în parteneriat cu Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „ECODES”. Aici ajung deșeurile din Zalău și din numeroase localități sălăjene. Întregul proces traversează un flux amplu, de la colectare și transport, până la sortare și valorificare. Deșeurile sunt selectate, iar cele necorespunzătoare sunt incinerate. Cartoane, PET-uri, recipiente de detergenți, lădițe de plastic și multe alte materiale sunt reciclate și

transformate în resurse ce pot fi utilizate ulterior pentru numeroase întrebuințări. Hârtiile și cartoanele sunt procesate, iar mai apoi sunt refolosite pentru fabricarea hârtiei igienice. Chiar dacă își pierd din calitate în urma procesului de reciclare, ele nu ocupă spațiu în gropile de gunoi.

Mai mult, centrul dispune și de o stație modernă de epurare, unde apa este filtrată și reutilizată. Cantitățile rezultate sunt folosite atât pentru rezerve necesare în caz de urgențe, dar și pentru curățenie. O singură treaptă a procesului de purificare poate ajunge la costuri de aproximativ 80.000 de euro, iar circuitul este unul tehnologizat și eficient.

Eficiență în menținerea deșeurilor

În ceea ce privește groapa de gunoi, celula destinată depozitării are o capacitate de circa 576.000 de metri cubi. În prezent, gradul de ocupare depășește 320.000 de metri cubi, reprezentând aproximativ 55%. Cu toate acestea, termenul de umplere completă fusese estimat la șapte ani. După nouă ani, în 2025, mai există spațiu pentru încă șapte-opt ani, ceea ce scoate în evidență eficiența soluțiilor aplicate și implicarea cetățenilor în colectarea selectivă. O nouă celulă va fi construită atunci când cea din urmă va fi plină, însă costurile sunt considerabile. Centrul colectează doar deșeurile din județ, deși de-a lungul timpului au existat solicitări din partea altor județe.

În privința reutilizării, o parte dintre deșeuri sunt folosite ca materie pentru fabricarea cimentului, iar fracția biodegradabilă este transformată în compost. Deși conține și urme de plastic, acesta este filtrat printr-o sită pentru a obține un produs final de calitate. Mulți sălăjeni solicită acest compost pentru grădini, iar o parte din sensurile giratorii din Zalău au fost amenajate utilizând acest material.

Magazin Sălăjean, 21 august 2025

Nemulțumită de tăierea burselor studentești, o tânără a protestat în Zalău

Peste o sută de reprezentanți ai sindicatelor sălăjene au protestat pe platoul din fața Prefecturii. Printre cei prezenți s-a numărat și o tânără din Zalău, studentă a Facultății de Construcții din cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca, nemulțumită de tăierea burselor studentești.

Măsurile din sistemul de învățământ au determinat-o să iasă în stradă și să fie vocea colegilor ei. Cu toate că tinerii trebuie să depună eforturi considerabile pentru a se bucura de rezultate, aceștia nu sunt apreciați: „Ni se spune toată viața că trebuie să muncim pentru rezultate, și atunci când vine momentul să fim răsplătiți, ni se taie drepturi”, a transmis tânăra studentă.

Deși a așteptat momentul în care va primi bursa de merit, pentru care a studiat enorm, nu se poate bucura întrucât nu mai beneficiază de ea în perioada verii, în urma măsurilor economice. Mai mult, tânăra își dorește stabilitate, un viitor în România, în ciuda condițiilor precare de care

au parte studenții, mulți determinați să plece din țară: „Dacă privim facultățile din străinătate, se vede o diferență de cum sunt tratați studenții spre deosebire de cei români”.

Magazin Sălăjean, 3 septembrie 2025

Testările antidrog în instituțiile publice: cum se poziționează parlamentarii sălăjeni?

În fața unei crize care devine tot mai vizibilă și mai adâncă, România se confruntă cu o creștere alarmantă a consumului de substanțe psihoactive, atât în rândul tinerilor, cât și în tot mai multe segmente ale societății. În acest context, Forumul Național Antidrog a lansat o petiție publică prin care solicită implementarea obligativității testării antidrog în instituțiile publice din întreaga țară.

Obiectivele acestei inițiative vizează nu doar creșterea responsabilității instituționale, ci și o delimitare clară față de toleranța care a permis, în timp, o atenție insuficientă asupra consumului de substanțe ilegale.

Potrivit inițiatorilor, testările ar urma să vizeze toți funcționarii publici, de la cadre didactice și angajați ai sistemului sanitar, până la forțele de ordine. Aceștia lansează un apel public către parlamentarii României, reprezentanții Ministerului Sănătății, Ministerului Educației, Ministerului de Interne și către alte autorități competente, în vederea reducerii consumului și promovării unei culturi a responsabilității în societate.

Implementarea acestor testări ar putea deveni realitate prin adoptarea unui cadru legislativ coerent, care să permită nu doar modificarea legislației actuale privind testarea antidrog și prevenirea consumului, ci și promovarea, prin educație și campanii vizibile, a unei culturi a responsabilității civice.

Parlamentarii sălăjeni: pro sau contra testărilor?

Sălăjenii sunt reprezentați în actuala legislatură de patru deputați și doi senatori. Având posibilitatea de a înainta proiecte, de a le dezbate și de a susține inițiative, printre care și o astfel de măsură la nivel instituțional, aceștia au fost contactați pentru solicitarea unui punct de vedere privind acest fenomen și implementarea inițiativei.

Au fost contactați deputații Ionel Ciunt, Lucian Bode, Lucian Mușat și Dénes Seres, precum și senatorii Ciprian Pinteș și Liviu Fodoca. Social-democratul și liberalul nu au răspuns la telefon. Până la această oră, au răspuns doar deputatul Lucian Mușat și senatorul Ciprian Pinteș, care și-au exprimat deschiderea față de o astfel de inițiativă. Ambii consideră că introducerea testărilor antidrog ar contribui la creșterea siguranței publice, la descurajarea consumului de droguri și la consolidarea responsabilității instituționale. Întrebați dacă ar susține un cadru legislativ în acest sens, cei doi demnitari s-au declarat favorabili și chiar deschiși să propună o inițiativă dacă ar exista sprijin politic și public.

De asemenea, a fost contactat și senatorul Liviu Fodoca. La data de 14 octombrie, acesta nu a putut oferi un punct de vedere. O zi mai târziu, în 15 octombrie, a fost apelat din nou și a declarat că nu poate să se pronunțe asupra acestui subiect și că o va face doar în cadrul unei întâlniri la Zalău. Senatorul a invocat o ședință în desfășurare la momentul apelului, precizând că nu dorește să ofere un punct de vedere „pe repede înainte”, ci într-un cadru oficial, față în față.

DANIEL SĂUCA

Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

Să gândim pozitiv!...

„Cum îți antrenezi creierul să gândească pozitiv”. „Cum să ai un comportament pozitiv”. „Cum să gândești pozitiv când te simți negativ”. „Cheia succesului. Gândirea pozitivă”. Vă sună cunoscut, nu? E la modă, să zic așa, „conceptul” de dezvoltare personală, care ar include și gândirea pozitivă. Gândirea asta ar însemna și „să ne vedem pe noi înșine și pe cei din jurul nostru, precum și abilitățile noastre, într-o lumină pozitivă” (idtherapy.ro). Dacă ar fi așa, ar trebui, printre altele, să-i vedem într-o lumină pozitivă și pe criminali, și pe hoți, și pe bătauși. Cam simplist. Și cam periculos. Nu prea ar fi vorba, de fapt, de gândire pozitivă. Nu intru aici în „critica” dezvoltării personale (cu toate că ar merita, poate, într-un alt cadru). Vă îndemn să fiți atenți și la povestea așa-zisei gândiri pozitive, sugerându-vă să vă întoarceți la textele clasice (din scrierile sacre, din filosofie, din operele literare majore). Așa, de culoare, amintesc aici un recent episod hazliu. La o întâlnire literară am fost abordat de o doamnă, cu fața împietrită de supărare, reproșându-mi că nu i-am publicat un text trimis la redacție. Mi-a indicat un text apărut în revistă. „Ați publicat un nihilist, și pe mine, care sunt o pozitivă, nu”, a sunat direct reproșul. Nihilistul eram eu... Ce să vezi, o doamnă cu gândire pozitivă era supărată pe un „nihilist”. Oare de ce nu l-a văzut într-o lumină pozitivă pe bietul autor? Să gândim, totuși, pozitiv chiar dacă ne simțim negativ. O zi frumoasă (de primăvară)!

Magazin Sălăjean, 2 aprilie 2025

Unicii

Am urmărit și eu, firește, declarațiile șefei CSM. Nu chiar atât de șocat cum s-au exprimat destui. De multă vreme, am observat comportamentul de „unici” ai multor reprezentanți ai Justiției. Și nu numai al lor. În urmă cu mulți ani, pe vremea „Transilvaniei Jurnal”, am scris un editorial nu tocmai „călduț” despre un „unic” (fost securist), pe care l-am trimis în... istoria patriei, să mă apere de acolo de dușmani. „Unicii”, evident, sunt „speciali”. Ei chiar se cred deasupra plebei (că să nu scriu ceva ce începe tot cu „p”). Așteaptă recunoștință și „căpițe de bani” (vorba CTP) pentru dăruirea lor nețărmurită față de țară și față de popor. Sunt mulți, foarte mulți „unici”. Altfel, îmi vine să râd ce pensie mă așteaptă (dacă o apuc) ca reprezentant al celei de-a patra puteri în stat (mă rog, acceptați încercarea de glumă, de dragul argumentării). Chiar așa, oare ziariștii nu ar merita să fie și ei oleacă „unici” măcar în privința pensiei? Fără să se complice cu „jumătate de pensie” printr-o uniune (cât va mai ține și povestea asta) sau să aibă și alte joburi, mult mai bine plătite. Ei, cei cu adevărat gazetari, nu sunt în slujba țării și a democrației? Așa, de culoare, să mai și rămădem, fostul prefect Todea m-a ironizat la un moment dat (sunt ceva ani de atunci) de câte colaborări aveam... Ei, întrebarea rămâne: câți dintre noi se vor pensiona ca jurnaliști? În fine, ca să mă întorc la subiect, îmi exprim rețineră că actuala guvernare va reuși să rezolve marea problemă a „pensiilor speciale”, chit că e nu știu ce jalon în vrăjeala PNRR. Unii au scris că problema ține și de reminiscentele trecutului. Nu zic nu. Dar la aproape 36 de ani de la „Marea Revoluție” din Decembrie 1989, parcă ține și de „fibra” minunatului popor român...

Magazin Sălăjean, 6 august 2025

Bătaie de joc

Citesc. Mă crucesc. Râd. Și nu prea. În Monitorul Oficial numărul 891 din 29 septembrie 2025 au apărut două legi tare faine. Una e Legea numărul 143 privind instituirea anului 2025 ca „Anul cultural George Enescu” și Legea numărul 144 pentru instituirea anului 2025 ca „Anul cultural Mihai Eminescu”. Potrivit actelor menționate, „Parlamentul, Administrația Prezidențială, Guvernul, autoritățile administrației publice locale, precum și instituțiile publice aflate în subordinea sau coordonarea acestora pot organiza sau sprijini logistic și material manifestări culturale, artistice sau educaționale dedicate celebrării vieții și activității lui George Enescu/Mihai Eminescu”. Și că „Parlamentul, Administrația Prezidențială, Guvernul, autoritățile administrației publice locale, precum și instituțiile publice aflate în subordinea sau coordonarea acestora pot aloca fonduri din bugetele proprii în vederea organizării și derulării în bune condiții a manifestărilor prevăzute la alin. (1), în limita alocărilor bugetare aprobate”. Oare nu o fi o greșală? La sfârșit de septembrie, două legi pentru tot anul 2025?! Trei luni pentru celebrarea a doi titani ai culturii române?! Oare nu cumva și Enescu și Eminescu ar trebui celebrați tot timpul, nu neapărat într-un an anume, mă rog trei luni? Destul de probabil, nu e o greșală. Bănuiesc că e vorba de cheltuirea unor sume de bani. Și așa s-au gândit onor legiuitorii să rezolve problema. Printr-o bătaie de joc. Nu e pentru prima dată, desigur. Le plac festivismele de doi lei și legile pompoase care nu valorează nici măcar doi lei (vechi). În timp ce incultura și analfabetismul, lipsa de respect față de valorile culturii române, fac ravagii în țara lui... Eminescu și Enescu. Mă opresc aici cu speranța, poate deșartă, că voi prinde în viață vremuri mai bune pentru cultură.

Magazin Sălăjean, 1 octombrie 2025

MARIN ȘTEFAN

Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

Conferință aniversară: 100 de ani de la apariția ziarului „Meseșul” Zalău

Motto: „Ziarul nu este numai o știre, telegramă, articol de fond,
reportaj, numai politică și informație... Ziarul e o stare sufletească”.

Tudor Arghezi (1880-1967), scriitor român

Joi, 6 martie 2025, Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS), Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău, cotidianul „Magazin Sălăjean” și Asociația Jurnaliștilor din Sălaj au organizat o **Conferință aniversară cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariția ziarului „Meseșul” Zalău, vorbindu-se și despre presa sălăjeană de-a lungul timpului**. Manifestarea s-a desfășurat în Sala „Porolissum” a CCAJS, la care au participat câteva personalități sălăjene ale vieții politice, educative, cultural-artistice și jurnalistice, dar (Nota Bene!) și mulți elevi zălăuani.

Conferința a fost deschisă de către Daniel Săuca – managerul CCAJS și președintele Asociației Jurnaliștilor din Sălaj. La invitația domniei sale, istoricul Marin Pop a prezentat câteva date și imagini despre ziarul „Meseșul” – o gazetă culturală și informativă apărută la Zalău, la 31 ianuarie 1925, din inițiativa profesorului Leontin Ghergariu. Ziarul a fost tipărit la Tipografia „Luceafărul” din Zalău cu sprijinul unui comitet, iar redactor-responsabil a fost Remus Roșca. Videoclipul prezentat, având diferite titluri tematice din perioada interbelică, a fost bine comentat de către Marin Pop. Apoi, Daniel Mureșan – directorul ziarului „Magazin

Sălăjean”, s-a referit la „Istoria presei românești”, printr-o mică, dar inedită expoziție filatelică bine rânduită, invitând participanții la vernisajul acesteia după sfârșitul conferinței. În acest demers tematic, la rugămintea lui Daniel Mureșan au vorbit: Sebastian Olaru – corespondent al Agenției Agerpres, despre activitatea din filiala Sălaj; Mirel Matyas – directorul Casei Corpului Didactic Sălaj, despre „Revista de Matematică”, scrisori, timbre filatelice și Revista „Școala Noastră”; Adrian Lungu – corespondent Radio România pentru județul Sălaj și redactor al ziarului „Magazin Sălăjean”, despre istoricul Radio România și emisiuni sălăjene; Daniel Săuca – redactor-șef al revistei „Caiete Silvane”, editată de CCAJS, sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Primăriei Municipiului Zalău și a Uniunii Scriitorilor din România, despre această revistă de cultură, care apare lunar de 20 de ani în format tipărit, cât și online, pe site-ul „www.caietesilvane.ro”.

În partea a doua a conferinței, activitatea a continuat cu discursul lui Daniel Săuca despre starea presei, cu întrebări referitoare, mai cu seamă, la: existența acesteia în sens tradițional; rețelele de așa-zisă socializare, cu sute de milioane de jurnaliști „specialiști” în informație; rolul jurnalistului și cel al jurnalismului cu adevărat; difuzarea și controlul informațiilor; manipularea și propaganda acestora. În această circumstanță, la invitația de a se răspunde la astfel de întrebări au avut intervenții pertinente: Cristian-Claudiu Bîrsan – prefectul județului Sălaj, Vasile Pădurean – președintele grupului de firme „Universul” și deținătorul cotidianului „Graiul Sălajului”; Corina Bejinariu – managerul Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău.

Apoi, Daniel Săuca a spus: „Asociația Jurnaliștilor din Sălaj există de mulți, mulți ani și ea cuprinde membri din toate mediile din presa locală. E vorba de presă tipărită, radio și televiziune. Am fost la un moment dat mai mulți, astăzi am rămas mai puțini. Dar cred că aceia care au rămas sunt jurnaliști în adevăratul sens al cuvântului. Adică, chiar au, și urmează o meserie. Faptul că, în ultimii ani, nu au fost atât de vocali sau de prezenți, are diverse cauze. Dar asta nu înseamnă că noi nu am fost împreună și nu am discutat sau nu discutăm despre ceea ce mai putem să facem. Domnul Pădurean, pe de altă parte, spunea că mai există presă, și domnia sa vorbea despre calitate. Iar în privința calității, noi avem discuții mari pe această temă de mulți ani și, din păcate, tot mai puțin se scrie calitativ. Dar asta este cu totul și cu totul altă dezbatere. (...) Asociația Jurnaliștilor din Sălaj este una dintre puținele asociații profesioniste din țară care editează un anuar și are și un site. O să încercăm pe viitor să fim, cum spunea și domnul Pădurean, mai vocali. O să vedem în ce măsură vom fi și convingători pentru unii care contează în ecuația asta a mass-media. Asociația jurnaliștilor ar putea să facă mult mai mult, dar din păcate, cam toate scrierile noastre din ultimii ani au fost fără răspuns, fără ecou. (...) Nu putem vorbi despre condiția jurnalistului în România, din punctul meu de vedere, atâta vreme cât această profesie nu este reglementată. Nu putem să vorbim despre un control civil al difuzării informației atâta vreme cât spațiul online, nici astăzi, nu este reglementat. Și sunt multe atâtea lucruri care, pur și simplu, mai există. (...) O să vedem dacă asemenea reglementări vor veni. În acest an, vom continua să mai avem dezbateri într-un mod mai restrâns, o să le filmăm și o să le difuzăm în mediul online, pentru că altă soluție nu e. (...) Nu cred că un ziar din Zalău, de exemplu, se va putea lupta cu marile probleme mondiale din domeniul tehnologiei media. Nu cred. Pe de altă parte, nu știu dacă vom putea lupta noi cu expansiunea divertismentului, care în România, cel puțin la nivelul audiențelor, cred că este peste 90%. Cu siguranță. Asta vrea lumea și asta cere lumea. Jurnalism profesionalist se mai face în România, la un nivel bun și foarte bun, dar la București, la marile trusturi de media. Nu la toate, dar sunt câteva la care chiar se face jurnalism cu adevărat”.

La îndemnul domnului Daniel Săuca, discuțiile au continuat, atât individual, cât și în dialoguri, cu completări potrivite subiectului dezbătut și argumentate bine domeniului de activitate pe care-l reprezintă: Daniel Mureșan, Corina Bejinariu și Mirel Matyas.

Așadar, în acest mod s-a desfășurat această conferință aniversară, reliefându-se faptul că presa românească a avut și are de suferit din cauza implicării neavenite a multor rețele de socializare, a lipsei reglementării profesiei de jurnalist și a mediului online. Iar ziarele „Magazin Sălă-

jean” și „Graiul Sălajului” sunt singurele publicații tipărite în Sălaj, care vor continua această activitate jurnalistică, fiindcă presa trebuie să fie un mijloc principal de informare corectă și adevărată în societate.

Facebook Asociația Jurnaliștilor din Sălaj, 10 martie 2025

Facebook Marin Ștefan, 10 martie 2025

UZPR, 11 martie 2025

Site-ul Primăriei Șimleu Silvaniei, 11 martie 2025

ZTV.ro, 11 martie 2025

Facebook Revista presei, 11 martie 2025

Biblioteca Județeană Sălaj, 75 de ani de existență

Motto: „Singurul lucru pe care trebuie să îl cunoști cu precizie
este unde se află biblioteca”.

Albert Einstein (1879-1955), fizician german

Joi, 8 mai 2025, **Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj** a sărbătorit împlinirea a 75 de ani de existență! Festivitatea s-a desfășurat în Sala „Transilvania” din municipiul Zalău, în parteneriat cu Consiliul Județean Sălaj, Primăria Municipiului Zalău, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Editura „Caiete Silvane”, Casa Municipală de Cultură Zalău și Liceul de Artă „Ioan Sima” Zalău. Aceștia li s-au alăturat sponsorii: SC Michelin SA, PFA Bârsan Valentina, Florăria Creative Studio, Brutăria Daia, Refugiul Gurmanzilor, Hudin Anda, ZET Café, Podgoria Silvania, Fort Silvan Camăr, Self Soft, Radoma Impex SRL, High Brand Distribution SRL, Direct Target, Claudia Șimon și Sergiu Milaş Photographer. Au participat oficialități și oameni de cultură ai Sălajului, bibliotecari și cititori fideli, iar întregul program a fost moderat excelent de către arhicunoscutul jurnalist Adrian Lungu – corespondent al Radio România Actualități. Domnia sa a vorbit elogios despre Biblioteca Județeană Sălaj și despre acest moment aniversar, precum și adecvat, cu particularitățile necesare în toate fazele acestei festivități, când pe un ecran din

fața asistenței rulau imagini din istoria de 75 de ani a bibliotecii.

Cu acest prilej, au fost lansate două volume: „*Moștenirea Sălajului – Scrieri despre Sălaj – (recomandări bibliografice despre Sălaj)* –” și „*Ghidul Bibliotecii Județene «Ioniță Scipione Bădescu» Sălaj*”. Primul volum a apărut sub coordonarea doamnei Mariana Lucia Marian – managerul bibliotecii, și contribuția bibliotecarelor Florica Pop și Bódis Ottilia în culegerea, prelucrarea și redactarea lucrărilor existente în colecțiile instituției. Acesta cuprinde titluri grupate tematic, acoperindu-se majoritatea localităților Județului Sălaj, având și un album selectiv cu 155 de cărți ale Sălajului. Iar al doilea volum, prin aportul doamnei Mariana Lucia Marian, conține activitatea și diversitatea serviciilor, precum și colecțiile bibliotecii, cu informații despre carte, evenimente culturale și programe de lectură, însoțite de multe fotografii edificatoare. Ambele volume au apărut la Editura „Caiete Silvane” Zalău, 2025: Daniel Săuca – editor; Alexandru-Bogdan Kürti – redactor; Oana-Maria Barariu-Săvuș – corectură; Major Lóránd – copertă; Color Print Zalău – tipar. Multe exemplare ale acestora au fost expuse pentru vânzare doritorilor, atât de Biblioteca Județeană Sălaj, cât și de Editura „Caiete Silvane”.

Activitatea a început cu un moment muzical susținut de Ansamblul Artistic Profesionist „Porolissum” Zalău, condus de către prof. Ionuț Dârjan, în care renumita artistă Alexandra Chira a interpretat o doină și un cântec din folclorul românesc de pe plaiuri sălăjene, în aplauzele binemeritate ale întregii asistențe.

În cuvântarea sa, doamna **Mariana Lucia Marian** a spus: „(...) Este o onoare deosebită pentru mine, în calitate de manager, să deschid acest eveniment aniversar și, aș adăuga: Bine ați venit acasă! Spun acasă, pentru că astăzi nu este doar o aniversare pentru noi, ci o reîntoarcere în timp. Ne întoarcem cu inima și cu gândul la ceea ce ne unește: dragostea pentru carte, respectul pentru cunoaștere și devotamentul față de această instituție, care, de 75 de ani, este sufletul comunității noastre. (...) De-a lungul celor șapte decenii și jumătate, biblioteca noastră a fost martoră la schimbări profunde în societate, în educație și chiar în tehnologie. Și, cu toate acestea, a rămas un loc al cunoașterii, al liniștii și al întâlnirii cu sine și cu ceilalți. Le mulțumim celor care au fost aici înaintea noastră și care au pus prima cărămidă! Le mulțumim tuturor oficialităților, care, de-a lungul timpului, au crezut și au investit în instituția noastră! Le mulțumim colegilor din țară, care ne sunt astăzi alături, pentru solidaritatea profesională și prietenia sinceră! Mulțumirile mele se îndreaptă și către colegii bibliotecari, care, prin munca neobosită și dedicarea zilnică, au transformat biblioteca noastră într-un loc primitor, un spațiu al cunoașterii, al răbdării, al comuniunii și al inspirației pentru fiecare cititor! Și le mulțumesc tuturor celor care iubesc biblioteca, care o vizitează, o susțin și o transmit mai departe generațiilor tinere! Datorită lor, această instituție este astăzi mai vibrantă ca niciodată. (...) Ne dorim ca biblioteca noastră să rămână un reper cultural, un spațiu deschis tuturor, în care lectura, creativitatea și dialogul să fie valorile care îi ghidează. Ne dorim ca și peste 25, 50, poate chiar 100 de ani, cineva să se afle aici, rostind cu aceeași emoție – Bine ați venit la aniversarea bibliotecii noastre! (...) La mulți ani Bibliotecii Județene Sălaj și tuturor celor care îi sunt aproape!”.

Domnul **Cristian-Claudiu Bîrsan** – prefectul județului Sălaj, după ce a vorbit despre celebra Bibliotecă din Alexandria (Egipt), a zis: „(...) Venind de afară, dintr-o atmosferă destul de tulburătoare, și știm care este atmosfera publică în aceste zile, intrăm aici într-un spațiu al culturii, un spațiu al cărții, un spațiu în care ne regăsim pe noi înșine. (...) Cartea ne oferă argumentul, ori de câte ori este necesar, ori de câte ori vrem să argumentăm altcuiva sau să ne argumentăm nouă înșine alegerile pe care le facem. (...) Suntem aproape într-o familie, sunteți cei care ați făcut parte din familia bibliotecii, cei care faceți parte, astăzi, din familia bibliotecii și este un moment emoțional pentru voi. Și cred că trebuie să vă spun și La mulți ani!, pentru că 75 de ani este o vârstă venerabilă, de dedicare pentru cultură. Dacă ar fi să ne dorim și nouă ceva sau societății, cred că asta ar fi: să vă readucem pe voi, bibliotecarii, în viața noastră cât mai des, să readucem cartea, biblioteca în viața, inimile și sufletele noastre, și în mintea noastră. (...)”.

În discursul său, **Preasfințitul Părinte Benedict** – Episcop al Sălajului a spus: „*Hristos a Înviat!* (Adevărat a Înviat!, a răspuns asistența...). *Sunt mai mult decât onorat să particip la acest eveniment de excepție și, întrucâtva, probabil că este și printre primele evenimente publice la care particip după, să zicem, coborârea mea în această Cetate venerabilă cu o istorie care, pentru județul dumneavoastră, este frumoasă. (...) Și eu sunt printre cei care iubesc cartea, evident. (...) 75 de ani nu e puțin lucru, dar vreau să spun că acest eveniment este unul curajos. Curajos, în sensul și celor spuse de domnul Prefect, că nu se mai citește foarte mult, și atunci, a vorbi despre o instituție, care pentru foarte mulți devine desuetă, este un curaj. (...) Suntem niște oameni care nu se uită doar cu recunoștință la o istorie bogată, ci se uită și cu foarte multă încredere la o istorie a viitorului. Nu-i așa, o istorie a viitorului în care ne dorim ca această carte să fie prezentă. (...) O carte este o poveste de viață, până la urmă. Nu este doar un text pe care noi îl citim, indiferent la ce domeniu ne referim. Este o poveste de viață, și în tot timpul autorul se descoperă sau se învăluie uneori în cartea pe care o scrie și o oferă cititorului. Așa că, și noi citim, citim, și în felul acesta descoperim o lume, descoperim oameni. Dar descoperim, mai ales, înțelepciune. (...) Cartea îți oferă această descoperire a minții în a vedea lucrurile, nu grăbit, nu doar geografic, ci în sensul de a cuprinde toată înțelepciunea lumii, dintr-odată și într-un singur moment. Și este o șansă pentru noi. (...) Și noi susținem cultura, susținem cartea și în felul acesta ne construim viitorul. (...) Hristos a Înviat!”*

Luând cuvântul, **Dinu Iancu-Sălăjanu** – președintele Consiliului Județean Sălaj a zis: „(*...*) *Am ascultat orchestra și vă spun sincer că, prima dată, mi s-a părut nepotrivit repertoriul pe care l-a ales. Pe urmă, mi-am adus aminte de Lucian Blaga, care spunea că «veșnicia s-a născut la sat». Ascultând acele melodii, mi-am adus aminte de părinții și de bunicii mei, de cei care cântau din inima și sufletul celor care au izvorât acele melodii. (...) În acea lume am pășit și eu pragul bibliotecii din Bălan. Și așa mi-a rămas în minte mirosul hainelor noi pe care le purtam de Paști. Tot așa mi-am adus aminte și de mirosul cărților din bibliotecă. Și socotesc că această întâlnire a noastră este o sărbătoare a spiritului, a bogăției culturale pe care o putem avea fiecare în noi. (...) Biblioteca ne oferă un spațiu unde încep relațiile de prietenii, unde încep anumite valori ale noastre, care înseamnă cunoaștere, lectură, educație și comunitate. Sunt 75 de ani de existență a unei instituții, care a oferit tinerilor societății noastre sălăjene foarte multe lucruri de care au avut nevoie. (...) Eu n-o să mă las pradă unor impresii exterioare întâlnirii noastre și o să fiu încrezător în valorile care au dus la creșterea, unitatea și valorizarea acestor oameni frumoși din Țara Silvaniei, județul Sălaj, și de ce nu, din în-*

treaga noastră Românie! Și socotesc că este momentul, la 75 de ani, să ne aducem aminte de fondatorii acestei instituții, de directorii și bibliotecarii, care, ani și ani la rând, au muncit cu dăruire, cu pasiune și cu încredere, că munca lor va forma oameni și caractere, și va da lumii o viață și o față mai bună. M-am uitat și eu la poze, m-am gândit că nu este drept să mă uit la poze când cineva vorbește în fața mea, dar cred că și acesta este un exercițiu prin care ne putem aduce aminte de cei care au trudit în această instituție. Și este momentul să le mulțumim foarte mult celor trecuți în veșnicie, să ne rugăm lui Dumnezeu să-i pună în Panteonul neamului românesc și să-i obladuiască de-a pururea! Celor care sunt astăzi bibliotecari, doamnei Director, eu le mulțumesc pentru că 75 de ani nu este doar un popas, este un nou început cu provocările inerente prezentului! Socotesc că dumnealor, colectivul de astăzi, își va face datoria pe deplin. Am văzut că au pus biblioteca județeană ca și-un far de la Zalău, un far care prin razele lui să ajungă în fiecare colț al Județului Sălaj. Acolo, unde foarte mulți copii își doresc să vadă un semn de înnoire, de speranță de la Zalău. De aceea, le mulțumesc foarte mult pentru munca lor! Îi asigur de sprijinul instituției pe care o conduc și de sprijinul tuturor cetățenilor județului Sălaj, pe care îl reprezentăm. Să fiți convinși că munca dumneavoastră este benefică și că va fi susținută în continuare. Și pentru noi biblioteca trebuie să vă fie o familie. Și m-aș gândi la ce-am citit și eu, când mai am timp, că o bibliotecă, prin fiecare carte, este o poartă spre sufletele celor care trăiesc în acest areal. Să aveți mulți, mulți ani de activitate, în continuare! Și să vă bucurați de succesul pe care îl meritați deplin! Vă mulțumesc mult pentru atenție!”

Doamna bibliotecară **Dalia Mintaş**, prezentând volumul „*Moștenirea Sălajului – Scrieri despre Sălaj – (recomandări bibliografice despre Sălaj)* –”, a spus: „(...) Fiecare titlu adunat între copertile acestui volum, fie că e o carte, un articol sau o cercetare, este o mărturie despre cine suntem, de unde venim și ce lășăm în urmă, despre identitatea noastră, despre valorile și reperatele care ne-au modelat ca spațiu cultural. Este, în esență, o cronică a memoriei noastre colective. (...) Este un punct de plecare solid pentru noi cercetări, o resursă educațională utilă și o formă de recunoștință față de cei care, de-a lungul timpului, au scris despre specificul și valoarea acestui ținut. (...) Este darul nostru, al Bibliotecii Județene, către comunitate, dar și o promisiune că vom continua să ne îngrijim de patrimoniul scris al județului cu aceeași responsabilitate și pasiune. (...)”.

Doamna manager **Mariana Lucia Marian**, prezentând „*Ghidul Bibliotecii Județene «Ioniță Scipione Bădescu» Sălaj*”, a zis: „(...) Această instituție modernă, deși înființată numai în anul 1950, constituie o resursă esențială de educație și cultură pentru cetățenii județului. Volumul de față surprinde activitatea și diversitatea serviciilor și a colecțiilor bibliotecii, și vine în întâmpinarea celor care doresc să o cunoască îndeaproape. Acest ghid este mai mult decât o simplă prezentare a compartimentelor și activităților noastre, este o invitație la descoperire. Veți găsi aici nu doar informații despre colecțiile de carte, evenimentele culturale sau programele de lectură, ci și despre spiritul unei comunități, așa cum amintea și domnul Președinte. În fiecare raft al bibliotecii se află o lume a ideilor, iar fiecare cititor care își petrece timpul în aceste spații devine parte dintr-o poveste mai mare, aceea a învățării continue. Ne dorim ca acest ghid să fie o punte între noi și dumneavoastră, cititorii noștri. Sperăm că vă va ajuta să descoperiți tot ceea ce biblioteca are de oferit, că vă veți simți mereu bineveniți în acest templu al cunoașterii și veți pătrunde tainele unei biblioteci și, implicit, frumusețea muncii de bibliotecar. (...)”.

Doamna Mariana Lucia Marian a înmănat câte o **diplomă de apreciere**, în semn de respect pentru contribuția deosebită adusă în promovarea și susținerea activităților bibliotecii și implicarea în viața culturală a județului, domnilor: Dinu Iancu-Sălăjanu și Cristian-Claudiu Bîrsan. Aceleași diplome au fost pregătite pentru doamnele: Mariana Vlaicu – bibliotecară peste 30 de ani și directoare 1999-2004, și Florica Pop – peste 25 de ani bibliotecară și manager 2004-2021, ambele lipsind motivat.

În final, participanții au fost invitați la vernisajul expoziției cu lucrări ale elevilor Liceului de Artă „Ioan Sima” din Zalău și la fotografiile de grup. De asemenea, au fost poftiți la un pahar cu șampanie, alături de o gustare cu preparate de patiserie sălăjeană!

Așa s-a desfășurat festivitatea de sărbătorire a Bibliotecii Județene

„Ioniță Scipione Bădescu” din Sălaj, cea care a fost, de-a lungul celor 75 de ani, un reper esențial pentru generații de cititori, cercetători, profesori și pasionați ai culturii și informației.

La mulți ani, Biblioteca Județeană Sălaj!

Magazin Sălăjean, 11 mai 2025

Facebook Marin Ștefan, 11 mai 2025

Site-ul Primăriei Șimleu Silvaniei, 12 mai 2025

ZTV.ro, 12 mai 2025

UZPR, 13 mai 2025

Știrile din Sălaj, 14 mai 2025

David Popovici, dublu campion mondial!

Motto: „Înotul nu este totul, câștigul este”.

Mark Spitz (n. 10 februarie 1950), fost campion olimpic și mondial american la înot

Campionatul Mondial de Înot 2025 s-a desfășurat la Singapore (Kallang, 27 iulie – 3 august 2025). România a fost reprezentată de doi înotători: David Popovici, înscris la 50, 100 și 200 de metri liber și Denis-Laurean Popescu, la 50 și 100 de metri fluture, precum și la 50 și 100 de metri spate. Întregerile s-au desfășurat în bazinul provizoriu construit în cinci luni (ianuarie – mai 2025), într-un complex dintr-o parcare cu 4.800 de locuri, cu dimensiuni de 50 m lungime, 26 m lățime, trei metri adâncime și 10 culoare (0-9).

David Popovici a concurat prima dată luni, 28 iulie 2025 (ora 06:24), la 200 de metri liber, seria a șasea, pe culoarul trei. A câștigat locul I (1:45.43), având cel mai bun timp din toate seriile, cu 45 de concurenți. A fost repartizat în semifinala a doua, programată în aceeași zi, la ora 15:06. Din nou, s-a clasat pe primul loc (1:45.02), dar s-a calificat în finală al patrulea, după americanul Luke Hobson (1:44.80), coreeanul Hwang Sunwoo (1:44.84) și polonezul Kamil Sieradzki (1:45.00). Finala s-a desfășurat marți, 29 iulie 2025, ora 14:02. Luând startul de pe culoarul trei, David Popovici a întors al treilea la 50 de metri, al patrulea la 100 de me-

tri și al doilea la 150 de metri. Pe ultima lungime de bazin a înotat extraordinar, a ajuns umăr la umăr cu Luke Hobson și, depășindu-l, a câștigat medalia de aur (1:43.53), devenind campion mondial! Medalia de argint a revenit lui Luke Hobson (1:43.84), iar cea de bronz japonezului Tatsuya Murasa (1:44.54). Astfel, la doar 20 de ani, David Popovici a confirmat toate pronosticurile, devenind și campion mondial, după titlul olimpic câștigat la Jocurile Olimpice Paris 2024, la exact un an de zile distanță!

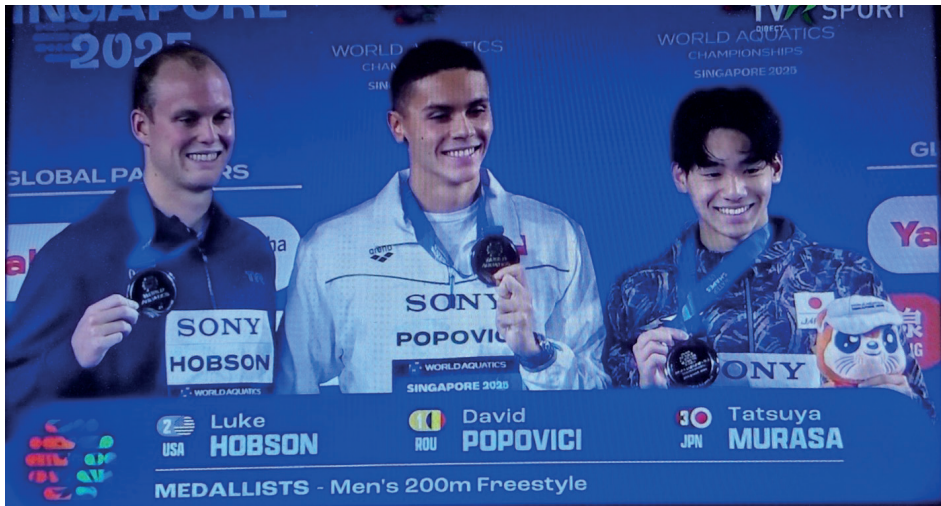
A fost un podium de premieră minunat, cu David Popovici pe prima treaptă a acestuia, cu ridicarea Steagului României pe cel mai înalt catarg și cu intonarea Imnului României, chiar de Ziua Imnului României! A fost o atmosferă entuziasmantă, cu aplauze meritate din partea spectatorilor, printre care s-au aflat părinții lui David, Georgeta și Mihai Popovici, antrenorul principal Adrian Rădulescu, membri ai echipei lui David, rude și prieteni ai acestuia.

La proba de 100 de metri liber, în calificări, David a concurat miercuri, 30 iulie 2025, ora 05:52, în seria a 11-a, pe culoarul cinci. S-a clasat pe locul întâi, cu timpul de 47:41, după ce a întors al treilea la 50 de metri. A fost cel mai bun timp din cele 12 serii, cu 113 participanți (trei s-au retras). În seria a douăsprezecea, campionul mondial, chinezul Pan Zhanle, s-a clasat doar pe locul patru (47.86), după ce a întors al șaptelea la 50 de metri (!?). Această serie a fost câștigată de către australianul Kyle Chalmers (47.48). La ora 14:29, au început semifinalele. Prima semifinală a fost câștigată de către Kyle Chalmers (47.36), iar Pan Zhanle a fost pe locul trei (47.81). David Popovici a evoluat în semifinala a doua, de pe culoarul patru, și s-a clasat pe locul doi (46.84), după americanul Jack Alexy (46.81). Finala s-a desfășurat joi, 31 iulie 2025, ora 14:32, fără Pan Zhanle, care a „prins” doar locul zece în semifinale (!?). David Popovici a fost pe culoarul cinci, între Chalmers și Alexy. La 50 de metri a fost al patrulea, dar a avut o evoluție formidabilă pe a doua lungime de bazin, câștigând medalia de aur și titlul de campion mondial (56.51), în aplauzele spectatorilor! Medalia de argint a revenit lui Jack Alexy (46.92), iar cea de bronz, lui Kyle Chalmers (47.17), cei care l-au felicitat imediat pe David, chiar în bazinul de înot!

La interviul după terminarea probei, David Popovici a spus: „Da,

La interviul după terminarea probei, David Popovici a spus: „Da,

în câteva cuvinte, sunt foarte fericit să fiu aici! Iar în legătură cu cursa, cel care câștigă este cel care se detașează cel mai mult de ceilalți. Dacă reușesc să am «ziduri» pe fiecare dintre culoare, atunci pot să-mi imaginez că sunt singur și fac lucrul pentru care m-am antrenat. Ceva ce am îmbunătățit de anul trecut este înotul sub apă și lungimea loviturilor. Și am făcut asta, atât în proba de 200 de metri, cât și în cea de 100 de metri, în special. Astea sunt lucruri învățate mecanic pentru un începător, dar pentru mine funcționează. Și, așa cum am zis, sunt fericit să fiu aici, campion mondial la 200 și 100 de metri liber!».

Din nou, festivitatea de premiere a fost entuziasmantă în tot ansamblul ei, cu David Popovici radiind de bucurie, cu mulțumiri în rândul membrilor familiei lui și cei ai echipei sale: Adrian Rădulescu – antrenor principal, Dragoș Luscan – antrenor pregătire fizică și Valentin Grigoraș – kinetoterapeut. Iar spectatorii au fost încântați de desfășurarea concursului, aplaudându-i cu ardoare pe cei trei premiați!

Din păcate, Denis-Laurean Popescu n-a trecut de seriile în care a concurat la probele sale, chiar dacă a câștigat seria a cincea (51.61) de la 100 de metri fluture. Iar David Popovici s-a retras din proba de 50 de metri liber (!?).

David Popovici a evoluat extraordinar, iar Pan Zhanle, și el la 20 de ani, a avut un start complicat, cu dezamăgiri totale. Campion olimpic, recordman mondial și campion mondial, care nu s-a calificat în finalele probelor de 100 și 200 de metri liber, spre surprinderea tuturor (!?). David Popovici a fost strălucitor, precum cele două medalii de aur cucerite de către el. Românii și România sunt mândri de el! Este prima dată în istoria înotului când un înotător reușește o dublă, 100 și 200 de metri liber, la două ediții de campionat mondial! Se poate spune, fără a greși, că

cel mai important înotător la Campionatul Mondial de la Singapore 2025 a fost David Popovici, fiind dublu campion mondial!

Așadar, David Popovici a realizat o „dublă” formidabilă la 200 și 100 de metri liber. Este dublu campion mondial la Singapore, după o cursă absolut magistrală în finala de 100 de metri liber, proba „regină” a înotului. A realizat recordul competiției și pe cel european, cea mai bună performanță mondială din acest an și a doua din toate timpurile (46.51), la 11 sutimi de recordul mondial al lui Pan Zhanle de la JO Paris 2024. După lungimea a doua a bazinului de înot, David și-a „spulberat” adversarii... Astfel, el este unic în istoria înotului, fiind primul sportiv care a reușit să obțină „dubla” de aur în două ediții diferite ale campionatelor mondiale! Se vede că, pentru David, „înotul nu este totul, câștigul este” (vorba lui Mark Spitz), întrucât, cu antrenorul lui, s-au găsit soluții bune în pregătirea sa pentru acest campionat mondial și, de ce nu, pentru Jocurile Olimpice de Vară Los Angeles (14-30 iulie 2028). Da, nu e nicio grabă, timp este destul pentru antrenamente moderne de îmbunătățire a tehnicii, care să ducă la îndeplinirea obiectivelor stabilite.

Felicitări, David Popovici! Și, deopotrivă, mulțumiri!

Magazin Sălăjean, 3 august 2025

Facebook Marin Ștefan, 3 august 2025

Sportul Sălăjean, 4 august 2025

Site-ul Primăriei Șimleu Silvaniei, 4 august 2025

ZTV.ro, 4 august 2025

UZPR, 5 august 2025

ALEXANDRU TAMBA
Magazin Sălăjean

Magazin Sălăjean

Administrația publică, între criterii de performanță și norme de muncă

Se discută de ani buni despre salarizarea personalului din administrația publică pe baza unor criterii de performanță, precum și de numărul necesar de personal, dar nimeni nu spune care ar fi acestea și cum s-ar putea implementa. De exemplu, pentru un funcționar public, de la o instituție de stat sau de la o primărie, care ar trebui să fie acele criterii de performanță? Numărul de documente întocmite într-o zi? Sau un funcționar de la ghișeu, într-o zi poate are 50 clienți, iar în altă zi 10 clienți. Cum apreciem munca lui? Sau cum stabilim numărul de funcționari? Evident, sunt mijloace științifice care ne pot apropia de răspunsul corect, dar ceea ce este cert este că în cazul salariaților din administrația publică nu se poate merge pe criterii de performanță matematice, ca în cazul sectorului economic. Dacă în sectorul economic vorbim de indicatori care se pot calcula matematic, respectiv productivitatea muncii, rata profitului, gradul de îndatorare, rentabilitate etc., în cazul funcționarilor din administrația publică nu putem vorbi de astfel de indicatori. În schimb, la fel ca în sectorul economic, putem vorbi de normele de muncă. Și normele de muncă au la baza stabilirii lor tot metode verificate științific, cu norme de timp stabilite pentru fiecare operațiune efectuată, pentru fiecare document întocmit de un funcționar, de tipul documentului etc., așa că una dintre posibilitățile de a „norma” numărul de personal din administrația publică o reprezintă aceste norme de muncă. Astfel, se poate stabili, deși nu cu o precizie chirurgicală, numărul de personal necesar în administrație, atât la nivel local, cât și central. Mai ales că în aceste zile se discută intens despre reducerea cheltuielilor în sectorul bugetar, ca parte a măsurilor luate pentru reducerea deficitului bugetar. Evident, stabilirea acestor norme presupune o muncă elaborată, pe fiecare sector de activitate, deoarece, dacă ne referim la întreg sectorul bugetar, activitățile sunt foarte diferite, una este în administrația funcționărească, alta este în educație, învățământ sau ordine publică.

Un alt criteriu în stabilirea numărului și a salarizării personalului din administrația publică, în completarea celui privind normele de muncă, ar putea fi gradul de mulțumire a cetățeanului contribuabil care intră, într-un fel sau altul, în relație cu acești salariați ai administrației publice, începând de la o relație de comunicare până la o relație de prestare de servicii publice către cetățeni. Modul de măsurare a acestui criteriu se poate face destul de ușor ținând seama de posibilitățile tehnologice din ziua de astăzi, mă refer la digitalizarea administrației publice, dacă tot vorbim peste tot de digitalizare. Astfel, se pot face și aprecieri mai obiective referitor la activitatea personalului din administrația publică, evitând, pe cât posibil, evaluarea subiectivă a factorului uman.

Magazin Sălăjean, 13 ianuarie 2025

Viața este doar o afacere?

Scriu de mulți ani presă economică, ba chiar mai mult decât atât, dar, în urma evenimentelor din ultima perioadă, nu pot să nu mă întreb, și să vă întreb, oare viața este doar o afacere? Contează doar homo economicus? Ne ajutăm semenii, iar pe termen lung chiar pe noi înșine, doar dacă facem un gheșeft? După atâția ani, așa cum spuneam, de susținere a economiei de piață, a performanței, a meritocrației, poate că unii se vor întreba ce îmi veni să pun o asemenea întrebare. Evident, nu mă dezic de importanța economiei în viața oamenilor, nu mă dezic de homo economicus, dar totuși, cred că există o limită care nu poate fi depășită: viața însăși.

Viața nu poate fi tratată ca un schimb de mărfuri, iar în aceste zile se pare că așa se pune problema: ne dați, vă dăm, nu ne dați, vă privește! SUA se pare că a intrat în era statului-business, în timp ce Europa ocupată cu globalizarea și implementarea unei birocrații îngrozitoare, cu tot felul de consilii, comisii și comiții, se trezește cu un val de partide naționaliste, suveraniste, antimigrație etc., partide care câștigă tot mai mult teren. Și se pare că nici România nu se simte tocmai bine din acest punct de vedere.

Este normal ca homo economicus să se manifeste la nivel individual, dar la nivel de stat cred că ar trebui să vedem mai departe decât vede homo economicus. Altfel, de ce am avea o conducere care ar trebui să aibă viziune, să vadă toate aspectele vieții și să armonizeze interesele firești, umane, individuale, cu cele comune, generale? În anul 2025 am ajuns să

se discute de sfere de influență, care evident că există, dar termenii în care se discută nu sunt cei care ar trebui să fie în secolul 21. Senzația este că lumea s-a degradat, că vedem doar confortul personal, economic, restul nu mai contează. Nu voi fi ipocrit să susțin că nu mă interesează un anumit confort, dar oare cu orice preț? Vezi ce se întâmplă în Ucraina, în multe țări unde se moare, la propriu, de foame, în Gaza, în Siria etc.

În timp ce se întâmplă toate acestea, România se împrumută în continuare, deficitul bugetar se adâncește, inflația, cea mai mare din UE, erodează în continuare nivelul de trai al românilor.

Magazin Sălăjean, 24 februarie 2025

De ce nu se fac reforme în perioade de criză

Reformele nu se fac în perioade de criză, că este criză economică sau criză doar bugetară, așa cum susțin mulți specialiști, nu este recomandabil ca acestea să se facă atunci când reformele programate a se realiza întâmpină opoziția cetățenilor. Nu, pentru că, de fapt, reformele făcute în criză, indiferent de natura acestora, înseamnă tăieri de cheltuieli, creșteri de impozite și taxe, iar efectul acestui mix este adesea imprevizibil. De regulă, pentru a avea succes, reformele trebuie făcute în perioade de creștere economică, atunci când există spațiu bugetar și fiscal, astfel încât cetățenii să nu sufere, mai ales cei cu venituri mici, iar persoanele vulnerabile să poată fi protejate. Având în vedere aceste reguli, puteam să evităm măsurile din celebrele pachete ale guvernului Bolojan? Puteam să nu creștem impozite și taxe, puteam să mergem mai departe cu cheltuielile statului așa cum sunt în prezent, iar pe de altă parte să facem reformele necesare, cum ar fi, de exemplu, reforma administrativă? Da, puteam, dar nu acum, ci acum câțiva ani, când aveam creștere economică, dar nu am făcut-o, iar acum suntem obligați de aritmetică și de condițiile de împrumut să o facem.

Din păcate, acum aceste reforme sunt mult mai dureroase, iar dacă mai amânăm vor fi și mai dureroase. Dacă suntem de acord că nu se mai putea continua cu cheltuielile inutile, neeficiente, uneori de-a dreptul scandaloase, vezi indemnizații de mii de euro pentru una bucată ședință

de consiliu de administrație pe lună la companii de stat sau majoritare de stat sau venituri, nu salarii, de mii de euro la tot felul de agenții și instituții inutile ale statului, problema care se pune, și pe care bat monedă foarte mulți contestatari ai guvernului Bolojan, este dacă ordinea pachetelor, câte or fi, este cea corectă, pentru că se știe, guvernul a început cu creșterea de impozite și taxe. Da, deși nu-mi place nici mie, din punct de vedere al nevoii urgente de a reduce deficitul bugetar și pentru a demonstra în fața creditorilor internaționali că suntem decizi să facem reformă, pentru a demonstra investitorilor români și străini că România este o țară recomandată investițiilor, iar în acest sens ratingul dat de agențiile de rating este cel care susține credibilitatea țării, ordinea în care s-a acționat este cea corectă, iar evenimentele care au urmat, respectiv adoptarea pachetului 2, de fapt tentativa de adoptare, ne demonstrează acest lucru. Astfel, după cum putem vedea, opoziția celor care nu doresc să renunțe la privilegiile pe care le au de ani de zile este feroce, ca atare adoptarea pachetului 2 s-a prelungit pentru jumătatea lui august, ori, așa cum spuneam, semnalele pe care trebuia să le transmitem mediului intern și extern ne ard acum.

Din păcate, atunci când faci reforme sub presiune, se pot face greșeli, poate că nu sunt analizate suficient toate consecințele care pot interveni. Iar acum, cetățenii sunt supuși unor fenomene care le vor afecta grav nivelul de trai, deoarece pe lângă faptul că cresc prețurile din cauza majorării de TVA, accize, dar sunt eliminate și subvențiile la energie electrică și gaze, ceea ce va duce la creșteri de prețuri, precum și la o inflație-record în UE. Bine, oricum suntem campioni la inflație, dar ne vom detașa și mai tare față de celelalte țări ale UE. Peste toate acestea, economia este foarte posibil să se contracte, cel puțin în termeni cantitativi, pentru că valoric, din cauza inflației, este posibil să nu scadă, dar și așa creșterea va fi infimă. Or, dacă economia stagnează, bugetul fiind construit pe o creștere economică de 2,5%, este clar că nu vom realiza partea de venituri la TVA, impozit pe profit, impozite pe venit etc., rezultând o presiune foarte mare pe deficit, mai ales că partea de cheltuieli, după cum se vede, este greu de reformat. Ca atare, guvernul Bolojan era cu spatele la zid, de aceea era necesară ordinea pe care a ales-o la adoptarea pachetelor de reformă. Oricum, reformarea statului român ajuns în al treisprezecelea ceas, cu dureri mai mari sau mai mici, trebuie făcută. Culmea este că cei care se opun cel mai mult sunt tocmai cei care ar putea trece cel mai ușor peste aceste reforme, ceea ce spune multe despre noi ca oameni!

VICSAI ZSOLT
.....
Hepehupa

hepehupa

Nemzetközi jelenlét és rotáció

(interjú Balázs F. Attilával,
a 2024-es Költészet tavasza antológia szerkesztőjével)

Visszatérő vendége vagy a Költészet tavasza fesztiválnak, ugyanakkor számos más hasonló rendezvényen is részt vettél már. Ez a fesztivál miben más, mint a többi?

Legelőször körülbelül tizenöt évvel ezelőtt hívott meg Daniel Săuca, viszont akkor a találkozó egybeesett a Craiovai Nemzetközi Költészeti Fesztivállal, amire 35 költőt hívtak a világ minden tájáról, ezért akkor még oda mentem. Ide hat-hét évvel ezelőtt jöttem el először... Jó volt olyan szempontból, hogy itt, Erdélyben van egy olyan fesztivál, ahova átjönnek magyarországi költők is, meg erdélyi költők is jelen vannak. Találkozásokra, barátkozásra volt jó ez a rendezvény, viszont gyakorlatilag minden évben szinte ugyanazokkal a személyekkel találkozott az ember, mi is, meg a közönség is. Az antológiákban is nagyjából ugyanazok a

személyek, csak más versek voltak jelen. Én ezelőtt jópár évvel szoltam, hogy ez egy idő után unalmassá fog válni mindenki számára. Felajánlottam Daniel Săucának, hogy tudnék segíteni abban, hogy nemzetközivé tegyünk a fesztivált, mivel járom a világ költészeti fesztiváljait, nagyon sok költőt megismertem a nagyvilágban, közülük el tudnék hívni néhányat, és ettől érdekesebbé válna a zilahi rendezvény is. Nemcsak a vendégköltők számára volna érdekesebb, hanem a közönség számára is, míg a helyi költők számára lehetőség lenne ismerkedni. Először nem mondott se igent, se nemet, aztán tavaly meg tudtuk győzni Halmosi Sándorral, hogy hívjunk a nagyvilágból néhány költőt. Mindenki akkor se tudott eljönni, most sem, viszont volt költő Vietnamból, Olaszországból... Tehát már tavaly megkapta a nemzetközi jelleget a fesztivál azáltal, hogy néhány nemzetközileg ismert költő is jelen volt. Az idei, januári egyeztetésünkön már megállapodtunk abban, hogy bővíteni fogjuk az idegen költők számát, az antológiában pedig meglesz a zilahi, szilágysági költők rotációja: évente három-négy költő. Egységesítettük az életrajzokat is: 5-6, esetleg 10 sornyi életrajzban állapodtunk meg. De behoztuk azt az újítást is, hogy legyen a fesztiválnak nagydíja.

Ez is jó ötlet! Kíváncsiak vagyunk, hogy ennek a továbbiakban hogyan alakul a sorsa.

Pénzdíjjal is jár. Úgy egyeztünk meg, hogy mindig legyen egy magyar, egy román és egy nemzetközi díjazott. Idén Zalán Tibor magyar, Robert Șerban román és Alex Pausides kubai költőt díjazták. És mivel Daniel Săuca annyi éve felvállalta a fesztivál szervezését – ami a megye és a város életében mindig is jelentős rendezvény volt –, és nyitott volt arra, hogy nemzetközivé tegyünk, ezért őt is kitüntettük az AB-Art Kiadó részéről Art Danubius-díjjal, amit kimondottan nem magyar költőknek ad a kiadónk.

Az idei antológiában alig vannak jelen az erdélyi magyar költők. Te is Erdélyből származol, Halmosi Sándor is, Böszörményi Zoltán is, Pethő Loránd is, de mindannyian külföldön éltek. Világpolgárok vagytok, mondhatni. Az itt élő magyar költők viszont mintha kimaradtak volna az antológiából. Tavaly még szerepeltek néhányan, idén egyedül Laczkó Vass Róbert.

Ez teljesen véletlen. Arra koncentráltunk, hogy nemzetközi szinten kiket hívunk meg, és közben arra is figyelnünk kellett, hogy beleférjünk az anyagi keretekbe. A magyar költőket nem kategorizáltuk erdélyi meg magyarországi költőkre. Régebben rengeteg volt az erdélyi...

Inkább a szilágysági... De volt egy év, amikor felvonult az erdélyi líra színe-java.

Egyébként nem csak a szilágyságiak szempontjából döntöttünk a

rotáció mellett, a magyar költők esetében is. Akik már szerepeltek, azokat igyekeztünk egy kicsit pihentetni. A jelentősebbek voltak már. Markó Bélát például hívtam a tavaly is, idén is, de nem reagált. A szándék megvolt, hogy legyenek erdélyiek is... Jövőre valószínűleg lesznek, de én ragaszkodom ahhoz, hogy olyan erdélyieket hívjunk, akik még egyáltalán nem voltak Zilahon. Aztán eltelik pár év, és újra lehet hívni azokat, akik már voltak.

Szintén újdonság, hogy az idei antológiában szerepel a szövegek angol nyelvű fordítása többnyire Gyermán-Tóth Márta fordításában. Őt bemutatnád röviden?

Ő vajdasági és az AB-Art Kiadónak az angol fordítója. Nagybecskerekén él, és nagyon-nagyon sok magyar költőt, író fordított angolra, és az angolokat, akiket kiadok, azoknak is a nagyrészt ő fordította.

Nagyon jól sikerült fordításai vannak, úgy láttam.

Igen-igen. Igyekezem minden nyelvből megnyerni a legjobb fordítókat, hogy sikeres kiadványaink legyenek az AB-Artnál.

Kovács András Ferenc neve is elhangzott az idei fesztiválon, az ő kultusza folyamatosan alakul. Felmerült most bennem, hogy őt angolra kik fordították?

Nem tudom pontosan, viszont én már évek óta kongatom a harangokat, hogy gyerekek, ez így nem jó, hogy Kossuth-díjas költők – nem csak erdélyiek –, egyetlen nyelvre sincsenek lefordítva, maximum egy vagy két nyelvre. Romániában minden román költő igyekszik minél több nyelven megjelenni, és az ICR (Institutul Cultural Român) nagyon sokakat támogat. Magyarországon valahogy ezt mellékesnek tartják, pedig szerintem a sportban vagy a zenében se jó, ha valaki csak otthon játszik, és nem méretteti meg magát nemzetközi szinten. Tudom, hogy KAF románra volt fordítva, de hogy más nyelvekre mennyire, jelent-e meg egész kötete vagy csak néhány verse, erre nekem is rá kellene keresnem. Az a helyzet KAF-fal is, meg mondjuk Parti Nagy Lajossal is, hogy akik a nyelvi játékokat belevitték a költészetükbe, azoknak a verseit nagyon nehéz lefordítani, és sokszor nem vállalja a fordító, hogy egyetlen versen dolgozzon egy hónapig, amíg megtalálja a megfelelő megoldást minden nyelvi fordulatra.

Mondhatjuk akár azt is, hogy a fordítónak nagyon tudnia kell magyarul ahhoz, hogy mondjuk angolra lefordítson egy-egy ilyen verset.

Így van.

Mi a helyzet egyébként azokkal a fordításokkal, amelyek például a távol-keleti költők verséből születtek? Az ő fordításuk előbb angolra történik, és utána magyarra, románra?

A világ nemzetközi fesztiváljain két nyelven fogadnak el fordítá-

sokat: angolul és spanyolul, vagy legalább egyikén ezek közül. Mi is kérünk a szerzőktől verseket anyanyelven és angol nyelven. Angolra a versek nagyrészt Gyermán-Tóth Márta és Corina Știrb-Cooper fordította, magyar nyelvre pedig nagyrészt én meg Halmosi Sándor. Volt, amit Corina angolból egyenesen románra is lefordított.

Utolsó észrevételem az antológiával kapcsolatosan, hogy kevés a kötött formájú vers. Ebben lesz-e változás, vagy ehhez hogy viszonyultok?

Mi verset kérünk, és abból gazdálkodunk, amit küldenek. Ha kötött formájú vers érkezne, akkor azzal dolgoznánk. Az ilyen típusú verseknek itt, Erdélyben még divatja van, a román költészetben szintén nagy népszerűségnek örvend, viszont Nyugaton már alig-alig.

Tehát a nemzetközileg ismert költők inkább más vonulatot képviselnek...

Az olasz például annyira dallamos nyelv, idén is, tavaly is járt itt olasz költő, de egyikükre sem jellemző, hogy rímes verseket írjanak, pedig szép lenne olaszul ilyeneket hallani. Bár amúgy is egy nyelv mindenképpen szép... Itt most direkt megkértük az idegen szerzőket, hogy a saját nyelvükön olvassák föl az antológiabeli versüket, mert jó hallani az adott nyelvre jellemző dallamot, és közben kivetítettük magyarul meg románul a fordítást – ez is egy újítás volt idén.

Köszönöm a beszélgetést, és várjuk a további jobbnál jobb antológiákat!

Hepehupa, 2024/2

Rezumat: Interviu cu poetul și prozatorul Balázs F. Attila despre antologia „Primăvara Poeziei/ A Költészet Tavasz/ Spring of Poetry 2024”, apărută la Editura „Ab Art” și lansată în cadrul Festivalului Internațional „Primăvara Poeziei/ A Költészet Tavasz/ Spring of Poetry”, organizat în perioada 20-26 aprilie 2024 de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Interjú Fazakas Istvánnal, a L'Adyk együttes vezetőjével

„napfény ecsetje”
megzenésített versek a l'Adyk előadásában

„pensula razelor”
poezii puse pe muzică interpretate de formația l'Adyk

in cadrul Festivalului „Pământa Poeziei / A Költészet Tavaszja / Spring of Poetry”

INTRARE GRATUITA
23.04.2024
ORA 17⁰⁰
SALA „POROLISSUM” A CENTRULUI DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
BELÉPÉS INGYENES
Foto: Vékás Bence

CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ
CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
COLEGIUL NAȚIONAL „SILVANIA”

www.culturasalaj.ro

2024 jubileumi év volt a L'Adyk számára. A Sylvania Főgimnázium verséneklő együttese immár 10 éve énekl ezen a néven a magyar költészet remekeit, elsősorban a XX. századiakat, de kortárs művek is felcsendülnek repertoárjukból. Jubileumuk alkalmából kérdeztem Fazakas István zenetanárt, az együttes vezetőjét a L'Adyk indulásáról és mindennapjairól.

– 2014 májusától léteznek a l'Adyk, de feltételezem, hogy a verséneklés szeretete sokkal korábbi. Melyek voltak az együttes létrejöttének előzményei, és hogyan született meg ez az igencsak kreatív név?

– Ha az együttes előzményeit nézzük, 2004-ig kell visszamennünk az időben, akkor kezdtem el tanítani a Sylvania Főgimnáziumban, az egykori Ady Endre Középiskolában. 2004 novemberében az évente hagyományosan megrendezett Ady-napok alkalmából kért meg az akkori aligazgató úr, Faluvégi Ervin, hogy egy zenés műsort készítssek a diákokkal, hogy kitöltsük azt az időintervallumot, amíg a zsűri döntést hoz, kiértéke-

li a versmondó versenyen résztvevő diákok produkcióit. Akkor emlékeim szerint egy kis hangszeres összeállítást készítettünk 5-6 diákkal, középkori és reneszánsz kori táncokat adtunk elő furulyákkal, gitárkísérettel.

2005-ben jött az ötlet, hogy az Ady- napokra énekelt versekkel készüljünk, ha már a rendezvény központi eleme a vers és Ady Endre. Abban a kezdeti időszakban többnyire a Kaláka és a Fűszál együttes dalai voltak a repertoárban. Kezdetben főleg a valamilyen hangszeren játszó diákok csatlakoztak a csapathoz, és közben beszerveztünk néhány jó hangú gyereket is. Az évek során egyre több énekessel gyarapodott az együttes.

2014 egy fontos időszak a zenekar életében. Ez annak is köszönhető, hogy nagyon jó hangszeresek voltak a diákok között, és akkor éreztem, hogy szintet kell lépni, és ezt csak akkor tudjuk elérni, ha többet dolgozunk együtt. Az iskolai program nem tette lehetővé ezt, sőt a heti egy zeneórát lecsökkentették heti 0,5 órára, ami azóta azt jelenti, hogy kéthetente van egy zeneórájuk 9. és 10. osztályban – a 11.-esek és 12.-esek már nem tanulnak zenét. Emellett én pénteken 14 órától próbáltam és próbálok mai napig az együttesel, mert ez az egyedüli időpont, amikor nincsenek órák, és bárki jöhet, aki szeretne. Mivel az iskolában nem volt lehetőség többet próbálni, az akkori csapattal eldöntöttük, hogy elmegyünk egy hétvégére „*edzőtáborba*”, ahol intenzíven dolgozunk, és összeállítunk egy hosszabb repertoárt, amivel abban az iskolai évben bármikor színpadra léphetünk. Ennek az elhatározásnak köszönhető, hogy 2014. április 4. és 6. között a zutori (Sutoru) Exodus Központban – ahol Szabó Erzsébet, egykori zenekari tag volt az intéző – táborozhattunk és dolgozhattunk.

Zutoron kapta az együttes a L'Adyk nevet. A névadásnál a kiindulópont Ady volt. Ehhez ragaszkodtam, hogy valamilyen formában legyen benne a névben. Emlékszem, hogy volt egy fehér tábla, amelyre felkerült több névváltozat, és végül ez volt a nyerő, mindenkinek tetszett ebben a formában. Számomra a L'Adyk névnek több értelme van. Utal arra, hogy az együttest adys diákok képviselik, ugyanakkor amikor a színpadon verseket énekelünk, valamilyen szintű metamorfózis által mindannyian Adyk leszünk, akik egy vers üzenetét szeretnénk tolmácsolni. Ha megfelelően sikerül azonosulni a verssel, akkor sikeres lesz a közvetítés is. Megfigyeltem, hogy a repertoárban vannak olyan versek, amelyeket teljesen magukénak éreznek a diákok, azokat hamarabb megtanulják, és sokkal lelkesebben énekelik.

A névnek a másik értelme a „*ladik*” szó, ami az utazáshoz köthető. A L'Adyk egy utazás is egyben, ami az én szemszögemből már 20 éve tart, a diákok szemszögéből legfeljebb 4 évig, de úgy gondolom, hogy akik részesei voltak, azok mindig szívesen gondolnak vissza a közös élményekre.

– Eleinte körülbelül hány diákkal kezdted az együtténeklést, és hányan járnak jelenleg a L'Adykba?

– Amint említettem, kezdetben kevesebb mint 10-en voltunk, aztán 2014-ben már 20-25 körül volt az együttes létszáma. Ekkor már több fellépésünk volt, nem csak iskolai rendezvényeken énekeltünk. 2015-től kezdett nőni igazán az együttes létszáma, évről évre többen jöttek, mint ahányan végeztek.

Egy másik mérföldkő az együttes életében a 2019-es év. Ekkorra már 35-40 főre gyarapodott a létszám. Április 8-án volt az első önálló koncertünk a Szilágy Megyei Művelődési és Művészeti Központban. Erre a koncertre készülve fogalmazódott meg bennem, hogy kellene egy közös fellépő ruha, hogy valamennyire egységesnek nézzünk ki a színpadon. Ekkor készült el az együttes logója, amit Tóth Tímea művésznőnek köszönhetünk, aki akkoriban tanárként tevékenykedett a város különböző iskoláiban. Ez a logó került a fekete fellépő pólóra, amit a kék farmernadrág egészít ki, ami közkedvelt a fiatalok sorában.

A koncertre készülve éreztem, hogy már egyedül nem tudok mindent menedzselni, ezért megkértem a magyartanár kollégámat, Szabó Katalint, hogy segítsen a szervezésben és a műsor összeállításában. Ez a közreműködés azóta is tart. A tanárnő is immár l'adykos, és kiveszi a részét a munkából. Ő segít rendszeresen összeállítani az előadásokat a meglévő dalokból, amiket előzőleg megtanultunk. Magának az előadásoknak az arculatát, központi gondolatát ő találja ki, és a forgatókönyv e szerint történik. A másik nagy segítség Kovács Tünde magyartanárnő, aki 2020 és 2023 között tanított nálunk, szintén l'adykos lett, és azóta is segít, támogat minket mindenben. Rendszerint ő dokumentálja fénykép, videó formájában az eseményeket, amelyeken részt veszünk, és rendszeresen elkísér minket a L'Adyk-táborokba. Természetesen rajtuk kívül még sok kolléga támogatta és támogatja a L'Adykot valamilyen formában. Itt kiemelném Faragó Erzsébet tanárnőt, Tötös Zoltán tanár urat, akik vállalták a kísérőtanár-szerepet különböző kiszállások vagy táborozások alkalmával.

A l'adykos-táborok hagyományyá váltak, minden évben van egy közös hétvégi táborozás sok munkával fűszerezve. Ezek a táborok egy ideje tavasszal vannak, itt szoktuk begyakorolni, összegyűrni az immár hagyományossá vált tanév végi koncertet. Emellett 2024 szeptemberében immár harmadik alkalommal megrendezésre került egy másik hétvégi táborozás is Mindenkori l'adykos találkozó címen. Ilyenkor a már végzett l'adykosoknak is lehetőségük van újra találkozni, zenélni, nosztalgizálni.

Hogy jelenleg hányan vagyunk, azt nehéz megmondani. 71-en lépünk fel az a XXXV. Ady-napok alkalmából 2024. november 23-án a zila-

hi Vigadóban. A facebookos belső csoportunkban 90 tag van jelenleg. Ebből az eddigi statisztikák szerint kb. 50-60-ra tehető az aktív tag, akikre bármikor számítani lehet. Megjegyzem azt is, hogy nincs válogatás: akit érdekelnek a versek, a zene, szeret énekelni, valamilyen hangszeren játszani és a Sylvania Főgimnáziumba jár, az tag lehet. Mivel amatőr iskolai együttesről van szó, elsődleges szempontként mindig a tanulási, nevelési tényezőt tartottam fontosnak.

– Munkának, szórakozásnak, minek lehetne nevezni a péntek déli alkalmakat, melyek során felkészültök, gyakoroltok?

– A szórakozást mindenképp munka előzi meg. Elsődleges szempont a dalválasztás, ami nem is olyan egyszerű, mint ahogy kívülállónként gondolná az ember. Elsősorban kor látozottak a lehetőségeink, mert nem profi, hanem amatőr együttes vagyunk, magyarul nem tudunk bármit előadni. Ha már megvan a dal, a hangszerelést sok esetben át kell alakítani annak függvényében, hogy milyen hangszereim vannak. Ugyanakkor hangnemileg is meg kell feleljen úgy az énekeseknek, mint a hangszereseknek. Talán sok esetben ez a legnehezebb, megtalálni az arany közepet, hogy az énekeseknek is jó legyen, és technikailag a hangszereseknek se legyen túl nehéz lejátszani. Ez azért is van, mert kevés időnk van próbálni együtt. Mióta ilyen sokan vagyunk, az alapdallamhoz sok esetben még hozzáadunk egy szólamot. A másik nagy munka a kották elkészítése, ami szintén az én feladatom. Mikor mindez megvan, kezdődik a tanulási folyamat.

– Mi alapján választjátok ki a verseket / dalokat?

– Mikor kiválasztok egy dalt, nagyon fontos számomra a szöveg, ezért is szeretem a megzenésített verseket, mert ott profik írják a szöveget. A másik szempont, hogy mennyire passzol a zenei rész a szöveggel. És nem utolsó sorban, hogy az előbb említett korlátokat figyelembe véve, meg tudjuk-e tanulni.

– Mennyi időt emésztenek fel a versek megzenésítőivel folytatandó esetleges egyeztetések az előadói jogok érdekében?

– Előadói jogokkal sokáig nem foglalkoztunk, mert iskolai együttes lévén nem pénzért csináljuk mindezt. A koncerteken összegyűlt adományok arra elegendőek, hogy az évente megrendezett L'Adyk-tábor költségeinek egy részét fedezzük, a többit a szülők szokták fizetni. Meglátásom szerint mi jó reklám vagyunk azoknak az együtteseknek, akiknek a dalait énekeljük. Persze vannak együttesek, akik tudnak rólunk, és a közösségi oldalakon követik és díjazták a munkánkat, ilyen példák a Misztrál együttes.

Az előadói jogokkal akkor kezdtünk el foglalkozni, amikor én írtam a zenét a vershez, például Demény Péternek a Kuplé a vers eltűnéséről című verséhez. Amikor kész lett a zenei rész, egyszerűen ráírtam a Facebookon, és ő áldását adta rá. Persze ismertük egymást, előzőleg már találkoztunk, hallotta is a L'Adykot 2015 áprilisában a Vigadóban, a Mikes Kelemen Magyar Nyelv és Irodalom Országos Tantárgyverseny megnyitóján.

Idén tavasszal Kovács András Ferenc És Christophorus énekelt című versét dolgoztam fel. Akkor Szabó Katalin tanárnő beszélte meg az örökösökkel a szerzői jog kérdését, akik jóváhagyták, hogy előadhassuk KAF versét. Legutóbb egykori l'adykos diákunk, Antal Krisztián versét zenésítettem meg, ebben az esetben volt a legegyszerűbb a tárgyalás.

Ha kortárs szöveget dolgozunk fel, igyekszünk a szerzői jogokat is figyelembe venni.

– Melyek számodra az elmúlt 10 év legemlékezetesebb l'adykos eseményei?

– Ez egy nehéz kérdés... Minden közös eseménynek, táborozásnak, együttzenélésnek megvan a maga varázsa. A tanév végi koncerteknek mindig kiemelt fontosságot tulajdonítunk, azokra mindig szívesen gondolok vissza. Szívesen gondolok vissza a 2020. január 31-ei koncertünkre, ami Kolozsváron volt a Vallásszabadság Házában, vagy egy másik emlékezetes fellépésünkre, ami 2024. március 1-én volt Kémeren a református templomban, ahol a tér adottságai miatt nekem is személyesen élmény volt énekelni. Ugyanakkor kedves emlék egy-egy emlékezetes próba, a sok közös munka. Szeretem azokat a pillanatok, amikor szavak nélkül is értjük egymást, amikor egy-egy tekintetből, gesztusból a diákok értik, hogy mit szeretnék, mire gondolok.

Mindent összevetve, szerencsésnek érzem magam, hogy ennyi nyitott, intelligens fiatalal dolgozhatok együtt, akiktől én is sokat tanulhatok.

– Köszönöm a válaszokat, és további sok jó élményt, lélekemelő pillanatot kívánok!

– Köszönjük szépen!

Hepehupa, 2024/3

Rezumat: Interviu cu profesorul de muzică Fazakas István, coordonatorul formației „L'Adyk”, alcătuită din elevi de la secțiunile maghiare ale Colegiului Național „Silvania” Zalău. În 2024, formația, care interpretează poezii maghiare clasice și contemporane puse pe muzică și piese cu muzică proprie, a aniversat zece ani de activitate.